

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سیر مطالعاتی اخلاق اسلامی

تهیه و تنظیم :

جمعی از اساتید و پژوهشگران دانش اخلاق اسلامی

عنوان: سیر مطالعاتی اخلاق اسلامی
تکرار نام پدیدآور: تهیه و تنظیم جمعی از اساتید دانش اخلاق؛ معاونت تهذیب و تربیت حوزه های علمیه
مشخصات نشر: قم، انتشارات مرکز مدیریت حوزه های علمیه، ۱۳۹۹
مشخصات ظاهری:

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۱۶۳۳۴-۷

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: اخلاق اسلامی

شناسه افزوده: حوزه علمیه قم، معاونت تهذیب و تربیت حوزه های علمیه

شناسه افزوده: حوزه علمیه قم، مرکز مدیریت حوزه های علمیه

رده بندی کنگره: BP۲۴۷/۸

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۶۱

شماره کتابشناسی: ۶۲۴۶۴۲۵

سیر مطالعاتی

اخلاق اسلامی

تهیه و تنظیم: جمعی از اساتید و پژوهشگران عرصه اخلاق اسلامی

طرح جلد و صفحه آرایی: فرهود مقدم

نوبت چاپ: تابستان ۱۳۹۹

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت:

ناشر: مرکز مدیریت حوزه های علمیه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۱۶۳۳۴-۷

لطفاً نظرهای ارزشمند خود را به آدرس:

قم، انتهای بلوار پیامبر اعظم (ص) (جمکران)، مجتمع دارالولاية،

معاونت تهذیب و تربیت حوزه های علمیه

تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۵۵۹۹۱

و یا به رایانامه

dm.motahari@ismc.ir ارسال فرمایید.



www.tahzib-howzeh.ir

مراکز پخش:

قم، خیابان روح الله، روبروی مجتمع ناشران، نمایشگاه کتاب حوزه های علمیه

۰۲۵-۳۷۷۳۵۵۴۷

قم، مدرسه علمیه دارالشفاء، فروشگاه انتشارات مرکز مدیریت حوزه های علمیه

۰۲۵-۳۷۷۴۸۳۸۳

فهرست مطالب

۷.....	مقدمه
۱۳.....	ملاحظات برای دانش پژوهان
۱۷.....	معرفی کلی مراحل سیر مطالعاتی اخلاق اسلامی
۱۸.....	سیر مطالعاتی سطح یک
۲۲.....	سیر مطالعاتی سطح دو
۲۸.....	سیر مطالعاتی سطح سه
۳۶.....	کتاب شناسی سیر مطالعاتی سطح یک
۱۱۳.....	کتاب شناسی سیر مطالعاتی سطح دو
۲۲۷.....	کتاب شناسی سیر مطالعاتی سطح سه

مقدمه

انسان موجودی است که به اذن پروردگار، اختیار معماری شخصیت خویش را به دست دارد و می‌تواند ابعاد وجودی و جایگاه خود را در میان سایر موجودات تعیین کند. خدای متعال انسان را آفریده تا با قدم اراده به سوی او حرکت کند و به مقام قرب و وصال و خلیفة‌اللهی دست یابد. انسان از سه بعد عقل و قلب و جوارح تشکیل شده است. آموزه‌های آسمانی اسلام نیز مسیر حرکت به سوی خدا را با توجه به سه بعد وجودی آدمی، در سه بخش عقاید، اخلاق و احکام عملی نشان داده است.

در این میان اخلاق اسلامی، نظامی ارزشی و هنجاری را می‌نمایاند که انسان موظف است اعمال و منش خود را براساس آن تنظیم کند و جهت‌یابی کمال و فلاح و تعالی را در قالب باید‌ها و نباید‌ها و خوب‌ها و بد‌ها از آن دریافت نماید. تردد آدمی در میانه مسیر بلند اسفل السافلین تا اعلیٰ علیین، ویژگی او نسبت به دیگر آفریدگان خدا است. انسان، مرهون خصال خوب و بد خویش است. با آنها زندگی می‌کند، می‌اندیشد، قضاوت می‌کند، تصمیم می‌گیرد و رفتار می‌کند با همین ویژگی‌ها می‌میرد و محسور می‌شود و در نهایت، خوشبختی یا

بدبختی‌اش بر اساس همین صفات رقم می‌خورد.

قرآن کریم پس از یازده سوگند مهم به خالق و مخلوق و زمین و آسمان و ماه و خورشید و نفوس انسانی، می‌گوید: «قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا، آن کس که نفس خویش را تزکیه کند رستگار شده و آن کس که آن را آلوده سازد مأیوس و ناکام گشته است!»^۱. هم‌چنین در قرآن کریم، توجه به امر تزکیه و اصلاح نفوس بشری از جمله مهم‌ترین وظایف انبیای الهی دانسته شده است. این تأکیدهای بی‌نظیر دلیل روشنی است بر اهمیتی که قرآن برای پرورش اخلاقی و تزکیه نفوس قائل است. بی‌شک اصلاح انسان‌ها و جوامع و نجات آنان از مشکلات و مفاسد در پرتو ترویج اخلاق به معنای واقعی تحقق می‌یابد. مهم‌ترین فایده علم اخلاق، هدایت اراده انسان به سوی خوبی‌ها و کمالات و تحقق فضایل انسانی و دوری از پلیدی‌ها است؛ علمای بزرگ، مهم‌ترین فایده این علم را تغییر یا تکمیل اخلاق و تحوّل روحی آدمیان ذکر کرده‌اند. بعضی از فایده‌های دیگر علم اخلاق عبارت است از: ۱. تعدیل خواسته‌های انسانی و ارائه آرمان‌های بلند به او؛ ۲. تقویت بُعد معنوی روح انسان؛ ۳. ارتقای انگیزه‌های اخلاقی؛ ۴. حفاظت از ایمان و باورهای الهی؛ ۵. دور ساختن افراد از عیب و نقص و رساندن آنها به مکارم اخلاقی؛ ۶. مهار نیروهای سرکش نفس و تقویت آنها در مسیر حکمت و کرامت‌های اخلاقی، به ویژه تقوای الهی. علاوه بر این اخلاق اسلامی در تنظیم حیات اجتماعی نیز نقش آفرین است و با ناملازمات، بی‌عدالتی‌ها، تبعیض‌ها، لابلالی‌گری‌ها و دیگر آسیب‌های اجتماعی مقابله می‌کند. در نظام اخلاقی اسلام، حقوق و امنیت و کرامت همه شهروندان حفظ می‌شود. صداقت، امانت، ایثار، بخشش، بزرگواری، مسئولیت‌پذیری و... از مشخصه‌ها و اصول خدشه‌ناپذیر است.

۱. سوره شمس، آیه ۱۰.

همچنین زیاده‌روی در مصرف، اتراف و احتکار، حيله و مکر، استثمار و بهره‌کشی ظالمانه، فقرزایی، خیانت و... در نظام اخلاقی دینی محکوم و ناموجه است.

باتوجه به کمین شیطان بر سر راه جویندگان راه خدا و کمال انسانی، مناسب است برخی از شاخصه‌های اخلاق واقعی و مورد نظر اسلام را به طور خلاصه بیان کنیم:

- مطابقت آموزه‌ها و شیوه‌ی بیان با کتاب و سنت؛
- رشد هماهنگ و متوازن استعدادهای اخلاقی و پرهیز از افراط و تفریط؛
- توجه به تربیت اخلاقی و تأکید بر مشروعیت روش‌ها؛
- استفاده از تجربیات علمی پیشگامان و پیشکسوتان در تهذیب و اخلاق به ویژه بهره‌گیری از هدایت استادان مهذب، معتدل و مورد تأیید بزرگان حوزه؛
- پرهیز از مرید و مرادبازی در اخلاق و پرهیز از کسانی که به خود دعوت می‌کنند؛
- توجه به تأثیر متقابل حوزه اندیشه، ملکات نفسانی و رفتار بر یکدیگر؛
- توجه به جایگاه عقل، گرایش‌های فطری و تجربیات عملی در تفسیر و عمل به مفاهیم اخلاقی؛

اخلاق یکی از شاخه‌های علوم اسلامی است که از زمان شکل‌گیری آن تاکنون صدها کتاب در آن به روش‌های مختلف (عقلی، شهودی، نقلی و تلفیقی) تألیف شده است. حوزه‌های علمیه از آغاز به اخلاق اهتمام داشته و درس‌های پروتق فراوانی به خود دیده است. علاوه بر درس‌های اخلاق که منبر موعظه و ذکر و مجلس تربیت و تحول نفوس محسوب می‌شوند در سال‌های اخیر توجه به دانش و معرفت اخلاقی و اخلاق نظری اسلامی نیز در حوزه‌های علمیه و دانشگاه‌های کشور بیشتر شده است. همچنین رشته اخلاق اسلامی به عنوان يك گرایش تخصصی در حوزه‌های علمیه دایر است.

هدف از ارایه این سیر مطالعاتی عبارت است از:

- آشنایی با منابع قرآنی و روایی اخلاق اسلامی (قرآن و تفاسیر، روایات و شروح آن، ادعیه و زیارات، سیره پیشوایان معصوم علیهم‌السلام)؛
- آشنایی عمومی با گستره معارف و میراث اخلاقی مسلمین و مکاتب اخلاق اسلامی (فلسفی، عرفانی، نقلی، تلفیقی)؛
- آشنایی با آداب اسلامی؛
- آشنایی با دستورالعمل‌های اخلاقی بزرگان و اندرزنامه‌ها؛
- انگیزه‌سازی برای اقدام عملی در سلوک اخلاقی و پرورش نفوس؛
- زمینه‌سازی برای کشف استعداد‌های اخلاقی و تربیت مربی و پژوهش‌گر اخلاق و تربیت اسلامی.

ویژگی‌های این سیر مطالعاتی به شرح زیر است:

- با توجه به تنوع مخاطبان از لحاظ علمی، تلاش شده این برنامه در سه سطح تنظیم شود تا علاقه‌مندان با توجه به استعداد، سوابق مطالعاتی و سطح تحصیلی و علمی خود مرحله متناسب را انتخاب کنند؛
- در برخی موارد کتاب‌هایی تقریباً هم‌تراز معرفی شده تا مخاطب مخیر به مطالعه یکی از آنها باشد؛
- سیر کتاب‌ها از آسان به مشکل و از عمومی به تخصصی است؛
- به دلیل وجود سطوح مختلف، این برنامه برای استفاده طلاب جدیدالورود تا فضیای سطوح عالی و مدرسان ارجمند مفید است. دانشگاهیان و سایر اقشار فرهیخته نیز می‌توانند از آن بهره گیرند؛
- بعضی از منابع درسی حوزه نیز در این سیر معرفی شده است؛ زیرا ممکن است برخی آنها را نخوانده باشند؛

- ترکیب کتاب‌ها به گونه‌ای است که هم دانش‌افزایی کند و هم انگیزه‌بخش و اثرگذار باشد و در هر سطح به انگیزه، دانش و مهارت توجه شده است؛
- تلاش شده در بعد معرفتی و دانشی، به علوم مرتبط با اخلاق به صورت جامع توجه شود؛
- از معرفی موارد مشکوک یا مورد اختلاف مانند عرفان‌های غیرشرعی یا جریان‌های تصوف، پرهیز شده است؛
- آداب و زیّ طلبگی مورد توجه خاص قرار گرفته است؛
- منابع معرفی شده، از میان آثار موجود است و ممکن است در آینده آثار بهتری نیز منتشر شود که در بازنگری‌های بعدی معرفی خواهند شد؛
- اگر نام برخی از کتاب‌ها در این سیر دیده نمی‌شود، به معنای نفی ارزش آنها نیست، بلکه برای رعایت اختصار، به ارائه تعداد محدودی بسنده شده است؛ با این امید که همین مقدار نظر علاقه‌مندان را تأمین کند و با مطالعه منابع پیشنهادی با کتاب‌های دیگر نیز آشنا شوند.

موضوعات این سیر مطالعاتی در ۹ بخش به شرح زیر معرفی شده است:

۱. روش‌شناسی علم اخلاق؛
۲. انسان‌شناسی؛
۳. فلسفه اخلاق و اخلاق کاربردی؛
۴. آداب و اخلاق بندگی، فردی و اجتماعی؛
۵. تربیت اخلاقی؛
۶. سیره اسوه‌های اخلاقی (معصومان عليهم السلام، عالمان و مجاهدان)؛
۷. آداب و اخلاق خانوادگی؛
۸. آداب و اخلاق طلبگی؛
۹. اخلاق در متون ادبی.

بخش اول این کتاب به معرفی کلی مراحل سیر مطالعاتی اخلاق اختصاص یافته است و بخش دوم به کتابشناسی سیر مطالعاتی می پردازد. سیر مطالعاتی پیش رو، حاصل جلسات و گفت وگوهای طولانی اساتید محترم حجج اسلام والمسلمین محمد عالم زاده نوری، هادی صادقی، محمدتقی سبحانی نیا، هادی حسین خانی، حمید ملکی و دیگر کارشناسان است که با همت و نظارت معاونت تهذیب و تربیت حوزه های علمیه تدوین شده است. همچنین از حجج اسلام والمسلمین آقایان جواد محدثی، مهدی علیزاده و دیگر اساتید که با پیشنهادهای خود ما را در تکمیل این اثریاری نموده اند، تقدیر و تشکر می کنیم و منتظر پیشنهادهای و نظرهای تکمیلی صاحب نظران هستیم تا فهرست موجود کامل تر شده و مورد استفاده علاقه مندان قرار گیرد.

و آخر دعوانا
أن الحمد لله رب العالمین
معاونت تهذیب و تربیت حوزه های علمیه

ملاحظات برای دانش پژوهان:

۱. هر کس علاوه بر کار تخصصی و اشتغال صنفی خود باید با مطالعات متنوع، اطلاعات خود را بالا ببرد و روز به روز رشد کند.
۲. می‌توان روزانه تقریباً یک ساعت (۴۵ دقیقه خالص) به مطالعه اختصاص داد. اگر این موضوع با سخت‌گیری و بدون مسامحه به‌سان یک واجب قطعی اجرا شود، پس از اندک زمانی در برنامه‌ما عادی و در سبک زندگی ما نهادینه می‌شود و بهره‌فراوانی خواهد داشت.
۳. بهتر است دانش پژوهان ارجمند در این سیر مطالعاتی، ترتیب را رعایت کنند و پیش‌نیازها را مقدم دارند.
۴. اگر در پاره‌ای موارد با ابهام‌هایی در متون مواجه شدید، با مراجعه به اساتید، برطرف خواهد گشت.
۵. هر کتاب را قبل از مطالعه تفصیلی، به صورت سریع و گذرا مرور کنید و فهرست عناوین آن را با دقت از نظر بگذرانید. این کار ذهن شما را برای دریافت جزئیات مطالب آماده می‌کند.
۶. مناسب است که مطالعه فعال باشد؛ یعنی در ضمن مطالعه اقدامی از ناحیه فرد صورت گیرد؛ از قبیل خلاصه‌نویسی از هر بخش، گزارش کتاب، یادداشت سؤالات یا ملاحظات شخصی در مورد کتاب، اظهار نظر نسبت

- به محتوا در آخر آن، پیشنهادهایی برای ادامه مباحث، طرح چند سؤال پیرامون کتاب، ارائه نموداری یا تصویری، نمایه‌زنی و عنوان‌گذاری جزئی در حاشیه کتاب، استفاده از قلم فسفری در برجسته‌سازی مطالب مهم.
۷. پیشنهاد می‌کنیم مطالب یادشده به‌گونه‌ای تنظیم و نگه‌داری شود که برای مراجعه در آینده قابل استفاده باشد.
۸. برای درک بهتر و پایداری بیشتر مطالب در ذهن، هم‌زمان با مطالعه آثار، جلسات مباحثه یا گفت‌وگوی گروهی با دیگر دانش‌پژوهان برگزار گردد.
۹. مناسب است گاهی مطالب مطالعه شده را برای اطرافیان خود بازگویند.
۱۰. برای آشنایی تفصیلی با کتب اخلاقی می‌توان به منابع زیر نیز مراجعه کرد:
- نرم افزار اخلاق اسلامی نور، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی؛
 - مأخذشناسی تربیت اخلاقی، علی همت بناری؛
 - اخلاق، عرفان و تصوف اسلامی: کتاب‌شناسی توصیفی و موضوعی، بهروز رفیعی؛
 - مأخذشناسی اخلاق، حسین علی رحمتی.
۱۱. برای تهیه کتاب‌های موجود در سیر مطالعاتی، کتاب‌سرای طه و انتشارات دارالحدیث دسترسی سریع و آسان علاقه‌مندان را به آنها فراهم خواهد کرد.

کتاب سرای طه:

قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه سوم، واحد ۳۱۴.

تلفن: ۳۷۸۴۸۳۲۶ و ۳۷۷۴۴۶۲۴ - ۰۲۵

همراه: ۰۹۱۰۰۹۴۳۴۱۳ و ۰۹۱۰۶۳۷۹۹۴۹

فروشگاه مجازی: www.ketabtaha.com

انتشارات دارالحدیث:

قم، ابتدای خیابان معلم، پلاک ۱۲۵، تلفن: ۳۷۷۴۰۵۴۵ - ۰۲۵

قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه اول، پلاک ۲۹، تلفن: ۳۷۸۴۲۳۰۹ - ۰۲۵

شهری، حرم حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام، درب های شرقی و جنوبی.

تلفن: ۵۵۹۵۲۸۶۲ - ۰۲۱

فروشگاه مجازی: www.shop.darolhadith.ir

شورای تنظیم سیر

معرفی کلی مراحل سیر مطالعاتی اخلاق اسلامی

این سیر در سه سطح تنظیم شده و برای هر سطح در نه محور زیر، کتب متناسب و مورد تأیید به صورت آسان به مشکل معرفی شده است:

- روش شناسی علم اخلاق؛
- انسان شناسی؛
- فلسفه اخلاق و اخلاق کاربردی؛
- آداب و اخلاق بندگی، فردی و اجتماعی؛
- تربیت اخلاقی؛
- سیره اسوه‌های اخلاقی (معصومان علیهم‌السلام، عالمان و مجاهدان)؛
- آداب و اخلاق خانوادگی؛
- آداب و اخلاق طلبگی؛
- اخلاق در متون ادبی.

سیر مطالعاتی سطح یک

معرفی کتاب‌ها:

روش‌شناسی علم اخلاق

۱. آشنایی با دانش اخلاق اسلامی، مهدی احمدپور

انسان‌شناسی

۱. انسان در قرآن، مرتضی مطهری

۲. انسان‌شناسی اسلامی، رضا برنجکار و علی نقی خدایاری

فلسفه اخلاق و اخلاق کاربردی

۱. فلسفه اخلاق، محمد فتحعلی خانی

آداب و اخلاق بندگی، فردی و اجتماعی

آداب

۱. همیشه بهار (اخلاق و سبک زندگی اسلامی)، احمد حسین شریفی

۲. اخلاق معاشرت، جواد محدثی

اخلاق

۱. گناه‌شناسی، محسن قرائتی

۲. گناهان کبیره، سید عبدالحسین دستغیب شیرازی

۳. انسان‌سازی در قرآن، محمدتقی مصباح یزدی
۴. قلب سلیم، سید عبدالحسین دستغیب شیرازی
۵. مهارت‌های زندگی، سید مهدی خطیب

حدیث

۱. منتخب میزان الحکمة، محمد محمدی ری شهری
۲. اصول کافی، جلد ۲ (کتابُ الایمان و الکفر، کتابُ الدُّعا، کتابُ فضلِ القرآن، کتابُ العشرة)، محمد بن یعقوب کلینی؛ مترجم: حسین انصاریان
۳. نهج البلاغه، حکمت‌ها

خودسازی و معنویت اسلامی

۱. جهاد اکبر، سید روح الله موسوی خمینی ره
۲. در جست‌وجوی عرفان اسلامی، محمدتقی مصباح یزدی
منبع جایگزین:
- در کوچه‌های آفتاب (جستاری در عرفان اسلامی)، محمدتقی مصباح یزدی
۳. داستان‌های شگفت، سید عبدالحسین دستغیب شیرازی
۴. نقطه‌های آغاز در اخلاق عملی، محمدرضا مهدوی کنی

موضوعات خاص

۱. سیاحت غرب، سید محمد حسن نجفی قوچانی
۲. زبان، بایدها و نبایدها، جمعی از نویسندگان
۳. معیشت مؤمنانه (آشنایی با چهار مفهوم زهد، رفاه، تجمل‌گرایی و اشرافی‌گری در کلام رهبر معظم انقلاب اسلامی)، ابوالقاسم کریمی

۴. گفتارهایی در اخلاق اسلامی، مرتضی مطهری
۵. حکمت‌ها و اندرزها، جلد ۱، مرتضی مطهری
۶. از خاک تا خدا؛ گامی برای خودسازی و تهذیب نفس، جواد محدثی

تربیت اخلاقی

۱. مسئولیت و سازندگی، علی صفایی حائری
۲. نقش مرتبی در تربیت اخلاقی - معنوی، محمد عالم‌زاده نوری، حسن بوسلیکی و حسین مرادی

سیره‌اسوه‌های اخلاقی (معصومان علیهم‌السلام، عالمان و مجاهدان)

۱. سیره اخلاقی و رفتاری پیامبر اعظم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم، جواد محدثی
۲. سیره اخلاقی و تربیتی معصومین علیهم‌السلام، محمد احسانی
۳. الگوهای مکتبی، جواد محدثی
۴. سیمای فرزندانگان، رضا مختاری
- منبع جایگزین: گزیده سیمای فرزندانگان، رضا مختاری
۵. الگوهای اخلاقی طلبه مطلوب، هادی حسین‌خانی نائینی
۶. پایه پای آفتاب (گفته‌ها و ناگفته‌ها از زندگی امام خمینی ره)، جلد‌های ۱ و ۲، امیررضا ستوده
۷. سلام بر ابراهیم (زندگی‌نامه شهید ابراهیم هادی)، گروه فرهنگی شهید ابراهیم هادی
۸. پرواز تا بی‌نهایت (سرگذشت‌نامه شهید سرلشکر خلبان عباس بابایی)، سید حکمت قاضی میرسعید و محمد طاهری آذر

آداب و اخلاق خانوادگی

۱. بهشت خانواده، سید جواد مصطفوی
۲. هفت روش مهار غریزه جنسی، هادی حسین خانی نائینی
۳. فرآیند همسرگزینی، هادی حسین خانی نائینی
۴. نظام خانواده در اسلام، حسین انصاریان

آداب و اخلاق طلبگی

۱. میثاق طلبگی، جلد ۲ (آداب و اخلاق طلبگی)، کاظم علی محمدی
۲. درآمدی برزئ طلبگی، محمد عالم زاده نوری
۳. اخلاق اسلامی جلد ۲ (دفتر سوم: آداب علم آموزی)، گروه علمی اخلاق دفتر تدوین متون درسی حوزه های علمیه
۴. آفات علم (آسیب شناسی حیات علمی دانشمندان)، جواد محدثی
۵. راه و رسم علم آموزی؛ نکته ها، شیوه ها و مهارت ها، جواد محدثی

اخلاق در متون ادبی

۱. دیوان پروین اعتصامی، رخشنده اعتصامی (پروین اعتصامی)
۲. گلستان سعدی، مُشرف الدین مُصلح بن عبدالله شیرازی (سعدی)
۳. موش و گربه، بهاء الدین محمد بن حسین عاملی (شیخ بهایی)

سیر مطالعاتی سطح دو

معرفی کتاب‌ها:

روش‌شناسی علم اخلاق

۱. کتاب شناخت اخلاق اسلامی (فصل اول خوانده شود و فصول بعد مرور شود)، جمعی از نویسندگان
۲. آشنایی با متون اخلاق اسلامی، محسن جوادی

انسان‌شناسی

۱. خودشناسی برای خودسازی، محمدتقی مصباح یزدی
۲. انسان‌شناسی، محمود رجبی
۳. انسان در تراز قرآن (جستارهایی در انسان‌شناسی قرآنی)، علی راد

فلسفه اخلاق و اخلاق کاربردی

۱. فلسفه اخلاق، محمدتقی مصباح یزدی
۲. اخلاق کاربردی؛ چالش‌ها و کاوش‌های نوین در اخلاق عملی، محمدتقی اسلامی، احمد دبیری و مهدی علی‌زاده

آداب و اخلاق بندگی، فردی و اجتماعی

آداب

۱. مکارم الاخلاق، حسن بن فضل طبرسی
۲. کتاب العشره وسائل الشیعه، محمّد بن حسن حرّعاملی (شیخ حرّعاملی)

اخلاق

۱. اخلاق اسلامی، احمد دیلمی و مسعود آذربایجانی
 ۲. معراج السعادة، ملا احمد نراقی
- منابع جایگزین:
- نردبان سعادت (برگرفته از معراج السعادة علامه ملا احمد نراقی)، سید محمد رضا طباطبایی
 - المقامات العلیة فی موجبات السعادة الأبدیة، شیخ عباس قمی
 - كشف الغطاء عن وجوه مراسم الاهتداء (فی علم الأخلاق)، محمد حسن قزوینی
 - جامع السعادات، ملا مهدی نراقی
 - ۳. تهذیب اخلاق، محمد علی هدایتی

حدیث

۱. تصنیف غُررالحکم و دُرر الکلم، عبدالواحد بن محمّد تمیمی آمدی
 ۲. کتاب جهاد النفس و وسائل الشیعة، محمّد بن حسن حرّعاملی (شیخ حرّعاملی)
 ۳. چهل حدیث، سید روح الله موسوی خمینی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ
- منبع جایگزین:
- برکرانه شرح چهل حدیث امام خمینی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ، جواد محدثی

۴. صحیفه سجادیه

به ویژه دعاهاى: بیستم (دعاؤه فى مکارم الاخلاق)، بیست و چهارم (دعاؤه لأبویه)، بیست و پنجم (دعاؤه لؤلده)، سی و یکم (دعاؤه بالتوبه)، سی و دوم (دعاؤه فى صلاة اللیل)، سی و سوم (دعاؤه فى الاستخاره)

۵. تُحْفُ العقول عن آل الرسول، ابن شعبه حرّانی

۶. نهج البلاغه، نامه‌ها (به ویژه نامه‌هاى: ۲۰، ۲۳، ۲۷، ۳۱، ۴۵، ۴۷)

خودسازی و معنویت اسلامی

۱. روزنه‌هایی از عالم غیب، سید محسن خرازی

۲. الطريق الى الله، حسین بحرانی

۳. رساله لقاء الله، میرزا جواد آقا ملکی تبریزی

۴. شاخصه‌های عرفان ناب شیعی، محمد فنایی اشکوری

۵. برنامه سلوک در نامه‌های سالکان، علی شیروانی

۶. آداب الصلوه، سید روح الله موسوی خمینی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ

موضوعات خاص

۱. آزادی معنوی، مرتضی مطهری

۲. صراط (تفسیر سوره حمد)، علی صفایی حائری

۳. رشد (تفسیر سوره عصر)، علی صفایی حائری

۴. توکل به خدا؛ راهی به سوی حرمت خود و سلامت روان، محمد صادق شجاعی

۵. مرگ تاجرانه، سید علی خامنه‌ای

تربیت اخلاقی

۱. تعلیم و تربیت در اسلام، مرتضی مطهری
۲. روش‌های تربیت اخلاقی در المیزان، سید احمد فقیهی
۳. تربیت توحیدی و نقش آن در پی‌ریزی شخصیت اسلامی، حسین معن
۴. روش‌های تربیتی اخلاقی کاربردی در اسلام، محسن حاجی بابائیان امیری
۵. راهبرد تربیت اخلاقی در قرآن کریم، محمد عالم‌زاده نوری

سیره‌اسوه‌های اخلاقی (معصومان علیهم‌السلام، عالمان و مجاهدان)

۱. سیری در سیره نبوی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم، مرتضی مطهری
۲. جاذبه و دافعه علی علیه‌السلام، مرتضی مطهری
۳. خاطره‌های آموزنده، محمد محمدی ری شهری
۴. سرّ دلبران (عرفان و توحید ناب در ضمن داستان‌ها)، مرتضی حائری یزدی
۵. قلّه‌های تهذیب (سیره حضرت امام خمینی ره)، احسان طریقی الاسلامی
۶. پایه پای آفتاب، جلدهای ۳ و ۴، امیررضا ستوده
۷. موعظه خوبان، جلدهای ۱ و ۲، حسین قاسم حمزه، حسین ترابی و سید علی‌رضا ادیانی
۸. خاک‌های نرم کوشک، سعید عاکف
۹. وقتی مهتاب گم شد (خاطرات شهید علی خوش لفظ)، حمید حسام
۱۰. آن بیست و سه نفر، احمد یوسف‌زاده

آداب و اخلاق خانوادگی

۱. تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، محمد محمدی ری شهری
۲. دوران عقد، هادی حسین خانی نائینی
۳. مطلع عشق (گزیده‌ای از رهنمودهای مقام معظم رهبری به زوج‌های جوان)، محمد جواد حاج علی اکبری
۴. الگوی تنظیم رفتار جنسی با رویکرد اسلامی، مهدی عباسی
۵. مطلع مهر، امیرحسین بانکی پورفرد
۶. سر دلبران، امیرحسین بانکی پورفرد
۷. الگوهای خانواده اخلاقی، هادی حسین خانی نائینی
۸. درس‌هایی از امام (اخلاق در خانواده)، رسول سعادت‌مند
۹. مهارت‌های زندگی با رویکرد دینی، فریبا علاسوند
۱۰. نیمه دیگرم؛ مهارت‌های انتخاب همسر، جلد ۱، محسن عباسی ولدی
۱۱. سبک زندگی زنان، امیرحسین بانکی پورفرد

آداب و اخلاق طلبگی

۱. نسیم هدایت (رهنمودهای بزرگان به طلاب جوان)، علی وافی
۲. فرازها و فرودها (علل و عوامل صعود و سقوط اهل علم)، جمعی از نویسندگان
۳. لباس روحانیت، محمد عالم‌زاده نوری
۴. از خودمان باید شروع کنیم (اخلاق طلبگی از نگاه رهبر معظم انقلاب)، مهدی مقامی

۵. اخلاق حرفه‌ای و وظایف صنفی روحانیت از نگاه امام خمینی ره، حمید آقانوری
۶. آداب تعلیم و تعلم در اسلام، سید محمد باقر حجتی
- منبع جایگزین: المراد من منیه المرید، سید محمد رضا طباطبایی

اخلاق در متون ادبی

۱. نان و حلوا، بهاء‌الدین محمد بن حسین عاملی (شیخ بهائی)
۲. مخزن الاسرار، ابو محمد الیاس بن یوسف نظامی گنجوی (حکیم نظامی)
۳. کلیله و دمنه، مترجم: ابوالمعالی نصرالله منشی

سیر مطالعاتی سطح سه

معرفی کتاب‌ها:

روش‌شناسی علم اخلاق

۱. فقه و اخلاق اسلامی؛ مقایسه‌ای علم شناختی، مهدی احمدپور
۲. اخلاق اسلامی و کاربرت قاعدهٔ تسامح در ادلهٔ سنن، محمدتقی اسلامی
۳. استنباط حکم اخلاقی از متون دینی و ادلهٔ لفظی، محمد عالم‌زاده نوری
۴. استنباط حکم اخلاقی از سیره و عمل معصوم، محمد عالم‌زاده نوری

انسان‌شناسی

۱. آشتی با خدا از طریق آشتی با خود راستین، اصغر طاهرزاده
۲. انسان‌شناسی از منظر قرآن و حدیث، محمد محمدی ری‌شهری
۳. مبانی انسان‌شناسی در قرآن، عبدالله نصری

فلسفهٔ اخلاق و اخلاق کاربردی

۱. مسائل اخلاقی، مایکل پالمر، مترجم: علی رضا آل بویه
۲. فلسفهٔ اخلاق در دایره عقل و دین؛ فرانظریه یکپارچگی، هادی صادقی
۳. فلسفهٔ اخلاق در ایران معاصر، مسعود امید

آداب و اخلاق بندگی، فردی و اجتماعی

آداب

۱. اخلاق و آداب مامقانی (تلخیص و ترجمه مرآة الكمال)، عبدالله مامقانی، مترجم: احمد شیخ حائری
۲. مفاتیح الحیات، عبدالله جوادی آملی

اخلاق

۱. الاخلاق، سید عبدالله شبّر
۲. کیمیای سعادت، محمد بن محمد غزالی
۳. الذریعة الی مکارم الشریعة، حسین بن محمد بن مفضل اصفهانی (راغب اصفهانی)
۴. اخلاق ناصری، خواجه نصیرالدین طوسی
۵. تهذیب الاخلاق و تطهیر الأعراق، احمد بن مسکویه رازی
۶. اوصاف الاشراف، خواجه نصیرالدین طوسی
۷. المحجة البيضاء فی تهذیب الإحیاء، ملا محسن فیض کاشانی (بخش هایی از کتاب که نام آنها در ذیل خواهد آمد، مد نظر است)

اول: ربع العبادات

- کتاب اسرار الصیام
- کتاب آداب تلاوة القرآن

دوم: ربع العادات

- كتاب اخلاق الائمة و آداب الشيعة
- كتاب الامر بالمعروف و النهى عن المنكر

سوم: ربع المهلكات

- كتاب شرح عجائب القلب
- كتاب رياضة النفس
- كتاب كسر الشهوتين: شهوة البطن و شهوة الفرج
- كتاب آفات اللسان

چهارم: ربع المُنجيات

- كتاب التوحيد و التوكل
 - كتاب المحبة و الانس و الشوق و الرضا
 - كتاب النية و الصدق و الاخلاص
 - كتاب المراقبة و المحاسبة
 - كتاب التفكير
 - كتاب ذكر الموت و ما بعده
- منبع جاينگزين: راه روشن (ترجمه المحجه البيضاء) ملا محسن فيض
كاشانى، مترجم: سيد محمد صادق عارف
٨. آراء اهل المدينة الفاضله، ابونصر فارابى (به ويژه: از باب السادس و العشرون:
فى احتياج الانسان الى الاجتماع و التعاون به بعد)

حدیث

۱. المواعظ العددیه، علی مشکینی
- منبع جایگزین: گزیده «المواعظ العددیه»، تلخیص: علی بابایی
۲. الخصال، محمد بن علی بن حسین بن بابویه قمی (شیخ صدوق)
۳. شرح حدیث جنود عقل و جهل، سید روح الله موسوی خمینی قدس سره
۴. حقوق از دیدگاه امام سجاد علیه السلام، قدرت الله مشایخی
۵. شرح حدیث عنوان بصری (بندگی حقیقی و حقیقت علم)، محمدباقر
تحریری

۶. سرالاسراء فی شرح حدیث المعراج، علی سعادت پرور (پهلوانی تهرانی)
- منبع جایگزین: سرالاسراء (شرح حدیث معراج)، علی سعادت پرور (پهلوانی
تهرانی)، مترجم: سید محمد جواد وزیری فرد
۷. نهج البلاغه، خطبه ها

به ویژه: خطبه های ۷، ۳۲، ۱۵۳، ۱۵۶، ۱۸۲، ۱۹۲، ۱۹۳، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳

خودسازی و معنویت اسلامی

۱. المراقبات، میرزا جواد آقا ملکی تبریزی
۲. تذکرة المتقین، محمد بهاری همدانی
۳. مقالات، جلدهای ۱ تا ۳، محمد شجاعی
۴. یک کتاب از کتاب های ذیل:
- اسرار الصلوة، میرزا جواد آقا ملکی تبریزی
- اسرار الصلوة، عبدالله جوادی آملی

- اسرار الصلوة (مختصر مصباح النجاة فى اسرار الصلاة و سر الاستغفار بين السجدين)، عبدالحسين طهرانى
- سر الصلوة، سيد روح الله موسى خمينى رحمته
- ۵. رساله سیر و سلوک، سيد محمد مهدى طباطبايى (سيد بحر العلوم)
- ۶. رساله الولاية، سيد محمد حسين طباطبايى
- ۷. عرفان اسلامى، جلد ۱ (شرحى جامع بر صحيفه سجديه)، ناصر مكارم شيرازى
- ۸. عرفان اسلامى در متون عالمان شيعى، محمد فنايى اشكورى
- ۹. تهذيب نفس و سیر و سلوک از دیدگاه امام خمينى، سيد روح الله موسى خمينى رحمته

موضوعات خاص

۱. معيشت پرهيزگاران، سيد على خامنه اى
۲. روابط اجتماعى از نگاه قرآن، عبدالهاده مسعودى
۳. رفتار اخلاقى انسان با خود، محمد تقى سبحانى نيا
۴. دروغ مصلحت آميز، سيد حسن اسلامى

تربيت اخلاقى

۱. نقش عادت در تربيت اسلامى، تقى على اشرف جودت
۲. تربيت اخلاقى، محمد داودى
۳. فلسفه تعليم و تربيت اسلامى، گروه نويسندگان زير نظر محمد تقى مصباح يزدى
۴. تربيت اخلاقى در اسلام، مقداد يالجن، مترجم: بهروز رفيعى

سیرهٔ اسوه‌های اخلاقی (معصومان علیهم‌السلام، عالمان و مجاهدان)

۱. سنن النبی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم، سید محمد حسین طباطبایی
۲. گزیدهٔ سیرهٔ پیامبر خاتم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم، محمد محمدی ری شهری
۳. فضیلت‌های فراموش شده، حسین علی راشد
۴. سیاحت شرق، محمد حسن نجفی قوچانی
۵. پایه پای آفتاب، جلدهای ۵ تا ۸، امیرضا ستوده

آداب و اخلاق خانوادگی

۱. بهشت زندگی، سید جواد مصطفوی
۲. رازهای دربارهٔ مردان، باربارا دی آنجلیس؛ ترجمه: هادی ابراهیمی (گروه پژوهشی نوین)
۳. رازهای دربارهٔ زنان، باربارا دی آنجلیس؛ ترجمه: هادی ابراهیمی (گروه پژوهشی نوین)
۴. هنر رضایت از زندگی، عباس پسندیده
۵. معماری عشق پایدار در زندگی زناشویی، سید مسعود راد

آداب و اخلاق طلبگی

۱. تبلیغ بر پایهٔ قرآن و حدیث، محمد محمدی ری شهری
۲. اخلاق و آئین نقد، سید حسن اسلامی
۳. اخلاق تدریس، الف. ف. امیدواری

اخلاق در متون ادبی

۱. دیوان امام (سروده‌های حضرت امام خمینی ره)، روح‌الله موسوی خمینی ره
۲. سَمَك عینار، فرامرز پسر خداداد
۳. قابوس نامه، عنصرالمعالی کیکاووس بن اسکندر
۴. سیاست نامه (سیرالملوک)، خواجه نظام الملک طوسی

کتاب شناسی سیر مطالعاتی
اخلاق اسلامی

سطح یک

عنوان کتاب: آشنایی با دانش اخلاق اسلامی

پدیدآورنده: مهدی احمدپور

مشخصات نشر: دفتر نشر معارف، سال ۱۳۹۵، قم

هدف نگارنده از تألیف کتاب این بوده که دانشجویان و طلاب علاقه مند به رشته اخلاق اسلامی، پیش از گذراندن هر واحد درسی در ارتباط با موضوعات اخلاقی، دانش اخلاق را به درستی بشناسند و تصورات بنیادین آنها درباره علم اخلاق، تصحیح و تکمیل شود.

مخاطبان کتاب وی افرادی هستند که رشته تخصصی اخلاق را برای ادامه تحصیل انتخاب کرده اند. نگارنده، معتقد است که کتاب می تواند از همان ابتدای آموزش آکادمیک رشته اخلاق اسلامی در مقطع کارشناسی ارشد به شرط آمادگی دانش پژوهان تدریس شود.

نویسنده براین عقیده است که ویژگی کتاب درسی این است که در موضوع خود، منحصر به فرد باشد. لذا نوآوری خاص این کتاب، آن است که برای اولین بار، دانش اخلاق را از منظر درجه دوم، آن هم نسبتاً مفصل و از همه جوانب، مورد ملاحظه قرار داده است.

در این کتاب، ذیل چهارده درس و دو بخش، مباحث زیر به ترتیب، بحث و بررسی شده است:

- درس اول: لزوم اهتمام به حوزه اخلاق اسلامی و دلایل کم توجهی به آن؛
- درس دوم: علوم اسلامی؛
- درس سوم: معنا و مقصد اخلاق اسلامی؛

- درس چهارم: موضوعات، محمولات و مسائل اخلاقی و تقسیم‌های دانش اخلاق؛
- درس پنجم: جایگاه علمی دانش اخلاق و علوم هم‌جوار؛
- درس ششم: منابع اخلاق اسلامی؛
- درس هفتم: مبانی اخلاق اسلامی؛
- درس هشتم: روش اخلاق اسلامی؛
- درس نهم و دهم: مکتب اخلاق فلسفی؛
- درس یازدهم و دوازدهم: مکتب اخلاق عرفانی؛
- درس سیزدهم: مکتب اخلاق نقلی؛
- درس چهاردهم: مکتب اخلاق تلفیقی.

عنوان کتاب: انسان در قرآن

پدیدآورنده: مرتضی مطهری

مشخصات نشر: صدرا، سال ۱۳۸۹، تهران

این کتاب، جلد چهارم «مقدمه‌ای بر جهان بینی اسلامی» نوشته استاد مطهری است که به صورت مستقل چاپ شده است.

در این اثر، هیچ گونه فصل بندی یا بخش بندی ای وجود ندارد و تیتروهای مورد بحث به صورت عنوان بندی پشت سرهم ذکر شده است.

نویسنده، نخست به معرفی انسان در جهان بینی اسلامی پرداخته است و در آن به بررسی ارزش های مثبت انسان، ضد ارزش ها در انسان، انسان زشت یا زیبا در قرآن، موجود چندبُعدی، و بُعد ادراک و آگاهی پرداخته است. وی سپس جاذبه های معنوی انسان را برشمرده که عبارت اند از: علم و دانایی؛ خیر اخلاقی؛ جمال و زیبایی؛ تقدیس و پرستش. در ادامه، توانایی های گوناگون انسان را برشمرده که عبارت است از: پرورش استعدادها، پرورش جسم، و پرورش روح و در این راستا به بررسی نقش مؤثر انسان در ساختن آینده خویش پرداخته است.

بررسی محدودیت های انسان از جهت وراثت و محیط طبیعی و جغرافیایی، محیط اجتماعی و تاریخ و عوامل زمانی، از دیگر مباحث این قسمت است.

در «بحث انسان و قضا و قدر» نیز بحث تکلیف الهی را مطرح کرده و شرایط تکلیف را یادآور شده است و ضمن بیان فرق بین اجبار و اضطرار، شرایط صحت اعمال را نیز بحث کرده است.

در بخش دیگر به ایراد بحث از آگاهی‌های انسان پرداخته که عبارت است از: خودآگاهی و جهان‌آگاهی، که انواع خودآگاهی‌ها نیز عبارت‌اند از: فطری، فلسفی، جهانی، طبقاتی، ملی، و انسانی.

در پایان نیز انتقادی از آگزیستانسیالیسم و اومانیسم غربی کرده و بحث کتاب را با دو عنوان خودآگاهی عرفانی و خودآگاهی پیامبرانه به پایان رسانده است.

عنوان کتاب: انسان شناسی اسلامی

پدیدآورنده: رضا برنجکار و علی نقی خدایاری

مشخصات نشر: دفتر نشر معارف، سال ۱۳۹۰، قم

نویسندگان این کتاب با استناد به منابع اصیل دینی، یعنی قرآن و احادیث معصومان علیهم السلام مبنای حوزه انسان شناسی اسلامی را تبیین کرده و در این مسیر از آرا و سخنان مفسران قرآن و شارحان احادیث بهره گرفته است. وی معتقد است تاکنون راه‌های متفاوتی از سوی اندیشمندان، فیلسوفان و عارفان ادیان مختلف برای شناخت انسان پیموده شده و مکاتب متعددی در این حوزه پدید آمده است. نویسندگان بر آن است که با استناد به معارف کلیدی مربوط به انسان، راه و روشی بدیع در عرصه انسان شناسی ارائه دهد. نویسندگان، کتاب را در نه فصل تنظیم کرده است:

- فصل اول: مفهوم و ضرورت انسان شناسی؛
- فصل دوم: آفرینش انسان و عوالم وجودی او؛
- فصل سوم و چهارم: ساحت‌های وجودی انسان؛
- فصل پنجم: فلسفه حیات انسان؛
- فصل ششم: کرامت و منزلت انسان؛
- فصل هفتم: سعادت و کمال انسان؛
- فصل هشتم: رابطه انسان با خدا؛
- فصل نهم: رابطه انسان با جامعه و جهان هستی.

ابتکار خوب این کتاب، بیان اهداف قبل از شروع هر بحث و ارائه خلاصه بحث و بیان پرسش‌ها و پژوهش‌هایی است که مطالعه آنها در فراگیری درس یاری‌گر خواننده خواهند بود.

 **عنوان کتاب:** فلسفه اخلاق

 **پدیدآورنده:** محمد فتحعلی خانی

 **مشخصات نشر:** مرکز جهانی علوم اسلامی، سال ۱۳۹۳، قم

فلسفه اخلاق، شاخه‌ای است از فلسفه که به استدلال درباره پرسش‌های بنیادین اخلاقیات می‌پردازد. درستی و نادرستی امور، شناخت امور خیر و شر و بازشناسی فضای، مسائل بنیادین اخلاق را تشکیل می‌دهند. پرسش از این مسائل بنیادین، منجر به شکل‌گیری دو حوزه نظری می‌شود: فرا اخلاق و اخلاق هنجاری؛ فلسفه اخلاق این دو حوزه را شامل می‌شود. فلسفه اخلاق، یکی از رویکردهای علم اخلاق است و بدون در نظر گرفتن نقش و اهمیت آن، و پیش کشیدن سؤالاتی که این حوزه از فلسفه، مطرح می‌کند، نمی‌توان فهم کاملی از اخلاق و اخلاقیات، کسب کرد. این کتاب توسط دفتر تحقیقات و تدوین متون درسی مرکز جهانی علوم اسلامی در چهار فصل با عناوین فلسفه اخلاق، فرا اخلاق، دیدگاه‌های مختلف درباره مفاهیم اخلاقی و اخلاق هنجاری؛ به عنوان متن درسی و آموزشی تنظیم و منتشر شده است.

عنوان کتاب: همیشه بهار (اخلاق و سبک زندگی اسلامی)

پدیدآورنده: احمدحسین شریفی

مشخصات نشر: دفتر نشر معارف، سال ۱۳۹۱، قم

کتاب همیشه بهار، با استناد به آیات و روایات، درصدد تبیین سبک زندگی دینی در مهم‌ترین ابعاد زندگی اجتماعی است. در این کتاب، بعد از طرح برخی از مباحث مفهوم‌شناسی و مبانی اعتقادی، به توضیح سبک زندگی در حوزه‌های اوقات فراغت، شادی و نشاط، روابط دختر و پسر، مهارت‌های جنسی، علم‌آموزی، ارتباط با دیگران، روابط خانوادگی و کسب‌وکار پرداخته می‌شود.

مخاطبان اصلی این اثر، عموم مردم به‌ویژه دانشجویان، طلاب و فرهنگیان هستند. کتاب به صورت آموزشی تدوین شده و نویسنده در پایان هر فصل، خلاصه فصل، پرسش‌ها، مسائلی برای گفت‌وگو و مباحثه و منابعی برای مطالعه را ارائه می‌هد.

کتاب، در ده فصل تنظیم شده است:

- فصل اول: معناشناسی آداب و سبک زندگی؛
- فصل دوم: مباحث بنیادین (توحید و سبک زندگی اسلامی، انسان‌شناسی اسلامی و سبک زندگی، قرب الهی به عنوان کمال نهایی انسان، رعایت اعتدال در امر دنیا و آخرت و رابطه ظاهر و باطن)؛
- فصل سوم: اوقات فراغت (اوقات فراغت در آیات و روایات، کارکردهای اوقات فراغت، اهمیت این اوقات و چگونگی گذراندن اوقات فراغت)؛

- فصل چهارم: شادی و نشاط اسلامی؛
- فصل پنجم: سبک زندگی اسلامی در روابط دختر و پسر؛
- فصل ششم: مهار غریزه جنسی و نگاه اسلام پیرامون آن؛
- فصل هفتم: اصول کلی اخلاقی و اسلامی در تعامل دانشجو با دانش و استاد؛
- فصل هشتم و نهم: سبک زندگی اسلامی در ارتباط با دیگران (انواع معاشرت‌ها، معیارهای کلی معاشرت)؛
- فصل نهم: سبک زندگی اسلامی در روابط خانوادگی؛
- فصل دهم: سبک زندگی اسلامی در کسب و کار (اهمیت و جایگاه کسب و کار در اسلام، آداب اسلامی کسب و کار، آسیب‌شناسی اخلاقی کسب و کار و رابطه اخلاق با معیشت).

عنوان کتاب: اخلاق معاشرت

پدیدآورنده: جواد محدثی

مشخصات نشر: بوستان کتاب، سال ۱۳۹۵، قم

این اثر، مجموعه‌ای است از رهنمودهای اخلاق دینی در معاشرت با دیگران که نخست در سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۷۸ در مجله «پیام زن» با عنوان «اخلاق معاشرت» انتشار یافت و بعدها با اندکی بازنگری به صورت کتاب در اختیار خوانندگان قرار گرفته است.

این کتاب از یک مقدمه، بیست‌وهفت سرفصل و یک ضمیمه تکمیلی تشکیل شده است؛ عناوین سرفصل‌های این کتاب عبارت است از: شناخت و مراعات حقوق دیگران، سلام و مصافحه، خوش‌رویی و خوش‌خویی، مردم‌داری، صله رحم، دید و بازدید، آداب مهمانی و ضیافت، با همسایگان، سوغات و عیادت، حریم خانه و زندگی، مزاحمت، کارگشایی، رازداری، ادب، هنرگوش دادن، برخورد کریمانه، عزت نفس، بندگی و آزادگی، آئین دوستی، ابزار دوستی، شوخی و مزاح، تشویق، تقدیر و سپاس، سازگاری، برخورد با سالمندان، نقدپذیری، صداقت.

 **عنوان کتاب:** گناه شناسی

 **پدیدآورنده:** محسن قرائتی، تنظیم و نگارش: محمد محمدی اشتهاردی

 **مشخصات نشر:** مرکز فرهنگی درس هایی از قرآن، سال ۱۳۹۶، تهران

کتاب حاضر مجموعه مباحثی است پیرامون موضوع گناه که توسط حجت الاسلام و المسلمین محسن قرائتی در ماه مبارک رمضان سال ۱۳۶۲ شمسی در قالب سی درس در برنامه درس هایی از قرآن از سیمای جمهوری اسلامی ایران پخش شد و مورد استقبال مردم قرار گرفت. این مباحث جهت استفاده هر چه بیشتر توسط حجت الاسلام و المسلمین محمد محمدی اشتهاردی در هشت فصل تنظیم و به صورت کتاب در اختیار علاقمندان قرار گرفته است.

عناوین فصول این کتاب عبارت اند از: گناه و اقسام آن، زمینه های پیدایش گناه، توجیه گناه، شناخت مرزهای گناه، کنترل گناه، برخورد با گنهکار، آثار و پیامدهای گناه، توبه و پاکسازی.

عنوان کتاب: گناهان کبیره**پدیدآورنده: سید عبدالحسین دستغیب شیرازی****مشخصات نشر: دفتر انتشارات اسلامی، سال ۱۳۸۹، قم**

با تدبیر مختصری در کتاب و مراجعه به مقدمه و مطالب کتاب به این حقیقت می‌رسیم که نگارنده، دائرة المعارف کوچکی را از معلومات ضروری اسلامی برای تک تک افراد جامعه تدوین کرده است. با این که ترک گناه و امر به معروف و نهی از منکر از واجبات مهم دین است، ولی قبل از این منبع، کتاب جامعی که دربرگیرنده همه گناهان به زبان ساده و روان باشد، تألیف نشده بود.

روش شهید دستغیب در تألیف این کتاب، استفاده از مدارک اصیل اسلامی یعنی قرآن و سنت و سپس عقل و اجماع است. در تنظیم گناهان کبیره نیز روش جالبی پیش گرفته است: نخست به گناهایی که در قرآن یا سنت قطعی، وعده عذاب بر آنها داده شده اشاره می‌کند، آن‌گاه به بررسی گناهایی که کبیره شمرده شده یا از گناهان دیگر بزرگ‌تر دانسته شده‌اند می‌پردازد، و در مرحله آخر، از آن چه نزد اهل شرع، گناه کبیره شمرده می‌شود، یاد می‌کند. در پایان کتاب نیز از توبه و داستان‌های آموزنده از جهات متعدد استفاده نموده است.

سلیقه‌ای که در تنظیم کتاب به کار رفته، این است که متن عربی آیات و روایات و مدارک درپاورقی کتاب گنجانیده شده است تا عموم مردم، با همان متن فارسی مانوس، روبه‌رو باشند و اهل علم و علاقه‌مندان پژوهش نیز از پاورقی‌ها بهره‌برند. از ویژگی‌های کتاب این که در عین حالی که همه مطالب علمی و فنی است، با این حال، حاصل تحقیق خود را برای عموم بازگو کرده است. نگارنده جز در چند مورد، از به کار بردن استدلال و اصطلاحات علمی خودداری کرده و به گونه‌ای مطالب را ارائه داده که در نهایت سادگی برای عموم قابل استفاده باشد.

عنوان کتاب: انسان‌سازی در قرآن

پدیدآورنده: محمدتقی مصباح یزدی؛ تنظیم و تدوین: محمود فتحعلی

مشخصات نشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رضی،
سال ۱۳۹۳، قم

کتاب یادشده، بخشی از مباحث اخلاقی آیت الله مصباح یزدی است. این اثر، برگرفته از مجموعه سه جلدی اخلاق در قرآن است که در قالبی متناسب با آموزش‌های از راه دور و به منظور استفاده در دانشگاه مجازی، تنظیم و تدوین شده است.

هدف اصلی کتاب، ارائه مباحث اخلاق از دیدگاه قرآن کریم است. لازم به یاد آوری است «مجموعه کتاب‌های معارف قرآن»، اثر استاد مصباح یزدی، از جمله کتاب‌هایی است که با روش نوین، بیش از بیست سال است که در دسترس دست‌داران و پژوهشگران حوزه قرآن و معارف است. استاد در این کتاب‌ها با ارائه دسته‌بندی‌ای جدید از معارف قرآن، تلاش کرده‌اند تا براساس آیات قرآن کریم، معارف این کتاب حیات‌بخش را به بحث گذارند و نظر قرآن را در موضوعات بنیادین بیان کنند.

این کتاب، دارای بیست و چهار درس است که در ابتدای هر درس، پس از بیان روان و ساده مطالب مطروحه، چکیده‌ای از آنها همراه با چند پرسش از متن، ارائه می‌شود. ضمناً تدوین‌کننده کتاب، برای فهم بهتر مباحث، قبل از ورود به هر درس در قالب عنوان «از دانشجو انتظار می‌رود...» سعی کرده تا به مهم‌ترین مطالبی که قرار است مطرح شود، اشاره کند. عناوین بیست و چهارگانه درس‌ها

عبارت اند از:

- **درس اول:** اصول موضوعه علم اخلاق؛ کمال و مطلوب نهایی از دیدگاه قرآن؛ تأثیر تلاش انسان در رسیدن به هدف از منظر قرآن؛ جهات گوناگون مفاهیم اخلاقی.
- **درس دوم:** مفهوم و مصداق سعادت در نظام اخلاق اسلامی؛ رابطه جهان بینی و سعادت؛ جایگاه انسان و راه وصول به سعادت در نظام اخلاق اسلامی؛ اساس ارزش اخلاقی اسلام و تأثیر نیت و انگیزه؛ تأثیر تکوینی نیت بر کار و درجات نیت.
- **درس سوم:** رابطه ایمان و عمل از نگاه قرآن؛ منشأ ارزش ایمان؛ آشنایی با راه‌های جبران گناهان؛ شناخت متعلق و مراتب ایمان؛ چگونگی جمع ایمان و کفر.
- **درس چهارم:** آشنایی با راه‌های تحصیل ارزش‌های اخلاقی و ایمان؛ تبیین رابطه علم و ایمان؛ بازشناسی نیرومندترین انگیزه‌های کار شایسته.
- **درس پنجم:** شناخت موانع ایمان و عوامل سقوط انسان؛ تبیین ضرورت وجود گرایش‌های گوناگون در نفس؛ کارکردهای عقل و غریزه؛ رابطه هوای نفس و دنیا و دلیل مذموم بودن دل‌بستگی به دنیا؛ نظر قرآن درباره شیطان و آشنایی با راه‌های نفوذ شیطان در انسان.
- **درس ششم:** موضوع علم اخلاق؛ اهمیت خداشناسی در اخلاق؛ انگیزه‌های خداشناسی؛ موانع کلی معرفت و شناخت.

- **درس هفتم:** تبیین تقلید نکوهیده و پسندیده با توجه به آیات قرآن؛ توضیح نادرست بودن پیروی از ظنّ و گمان؛ موانع اندیشه درست از دیدگاه قرآن؛ نقش و تأثیر روانی و رفتاری معرفت.
- **درس هشتم:** راه‌های تحصیل محبت الهی؛ موانع محبت الهی؛ آثار روانی و رفتاری شناخت افعال الهی؛ نقش تربیتی خوف و رجا بر اساس آیات قرآن کریم.
- **درس نهم:** تبیین ارتباط روان‌شناسی و اخلاق؛ ابعاد و ویژگی‌های نفس؛ آشنایی با پدیده بقا و شاخه‌های آن؛ انگیزه‌های گوناگون نفس و ارتباط آنها.
- **درس دهم:** نظر قرآن درباره ریشه شقاوت و گمراهی‌ها؛ نقش توجه و بیداری نفس در سعادت انسان؛ قلمرو ارزش‌گذاری اخلاقی و علت آن؛ آثار توجه به نفس.
- **درس یازدهم:** آشنایی با میل به قدرت و مظاهر آن در وجود انسان؛ گرایش‌های گوناگون برخاسته از قدرت طلبی؛ شرایط فعال شدن قدرت طلبی در انسان؛ شناخت‌های مؤثر در جهت‌دهی قدرت طلبی.
- **درس دوازدهم:** نقش معرفت و شناخت در جهت‌دهی به میل به بقا؛ پی بردن به ارزش میل به بقا و آثار و لوازم و مقدمات آن به لحاظ اخلاقی؛ نظر قرآن درباره میل به بقا در انسان؛ بازشناسی حکمت ترس از مرگ در وجود انسان؛ راه‌های مقابله با ترس افراطی از مرگ.
- **درس سیزدهم:** میل به لذت و گریز از رنج در وجود انسان؛ عوامل نکوهش لذت طلبی؛ معیارهای ترجیح لذت؛ دیدگاه قرآن درباره انواع لذت‌ها؛ دنیایی متزاحم با لذت‌های اخروی.

- **درس چهاردهم:** دیدگاه قرآن درباره غریزه جنسی؛ شرایط بهره‌گیری مطلوب از غریزه جنسی؛ پی بردن به انگیزه‌های مثبت ازدواج؛ موضع قرآن درباره مسکن، لباس، زینت و جمال.
- **درس پانزدهم:** تفاوت میان مال و ملک و ارزش اخلاقی؛ دیدگاه قرآن درباره علاقه به مال و فرزند؛ تعریف و انواع عاطفه؛ چستی احساسات و انفعالات.
- **درس شانزدهم:** علل و عوامل ارزش اخلاقی زندگی اجتماعی؛ عواملی که سبب گرایش انسان به زندگی اجتماعی می‌شوند؛ ملاک‌های کلی در اخلاق اجتماعی؛ انواع نیازهای انسانی به دیگران.
- **درس هفدهم:** مبانی حقوقی و اخلاقی خانواده در قرآن؛ نقش عواطف در پیدایش و بقای جامعه؛ نظر اسلام درباره محور اتحاد جامعه؛ معنای ولایت و نظر اسلام درباره معیار روابط اجتماعی و بین‌المللی.
- **درس هجدهم:** ملاک عدالت اجتماعی و چگونگی تشخیص آن؛ معنای به کار رفته در واژه اصلاح در قرآن؛ نشانه‌های جامعه صالح؛ معانی گوناگون اصلاح و افساد.
- **درس نوزدهم:** خاستگاه و خوب و پسندیده بودن وفای به عهد؛ نظر قرآن درباره پیمان شکنی و پیامدهای آن؛ تبیین حق حیات و عوامل بازدارنده از قتل نفس؛ حفظ حرمت و آبروی افراد از منظر قرآن.
- **درس بیستم:** شناخت عوامل اصلی پیدایش حسد و راه‌های مبارزه با آن؛ آشنایی با تقسیم بندی ارزش‌های اخلاقی اسلامی مربوط به امور مالی.

- درس بیست و یکم: مصادیق احسان در قرآن؛ کاربردهای زکات؛ شرایط انفاق و موارد و مراتب آن براساس آیات قرآن.
- درس بیست و دوم: مهم‌ترین ابزار تبادل اطلاعات و معلومات؛ بازشناسی ارزش‌های مثبت سخن؛ تبیین مراتب مختلف امر به معروف و نهی از منکر؛ آشنایی با شرایط و نکات لازم در امر به معروف و نهی از منکر.
- درس بیست و سوم: آثار گوش دادن به سخن باطل؛ نظر قرآن درباره شنیدن سخن دیگران؛ پاسخ این پرسش که: چرا به هر سخنی نمی‌توان گوش داد؟
- درس بیست و چهارم: آشنایی با انواع وظایف در برخورد با شخص متجاوز؛ دستور اسلام درباره روابط و رفتار با کفار غیر حربی؛ دیدگاه اسلام در باب ارزش و حق جهاد.

عنوان کتاب: قلب سلیم

پدیدآورنده: سید عبدالحسین دستغیب؛ مقدمه، تنظیم و تصحیح متن:
سید محمد هاشم دستغیب

مشخصات نشر: هاتف، سال ۱۳۹۵، مشهد

وظیفهٔ انبیاء ﷺ، پاک کردن مردم از رذائل اخلاقی و زشتی‌های نفس و به تعبیر دیگر مساعد کردن زمینه برای بارور شدن اعمال و اعتقادات است، همان طور که از آیات و اخبار بسیاری استفاده می‌گردد اگر بیماری‌های اندرون برطرف نگردد آنچه اسباب هدایت از جهت تعلیمی است نتیجه عکس دارد. برنامهٔ تزکیه انبیا نیز در دو مرحلهٔ بیرون و اندرون دنبال می‌شود، تزکیه نسبت به افعال، همان ترک گناهان کبیره است و تا شخص از همهٔ کبائر پرهیز نکند نباید انتظار داشته باشد اعمالش سودمند شود. اینجاست که شهید محراب آیت الله دستغیب پس از کتاب گناهان کبیره به فکر تکمیل آن در مرتبه دوم تقوی افتاد و به تعبیر خودش «قلب سلیم» کلاس دوم این راه است. این کتاب را در دو بخش عمده تنظیم کرده است، بخش اول در عقاید و بخش دوم در اخلاق، از آنچه باید نفس انسانی پاک باشد و به هر چه که بایستی آراسته شود با بیانی رسا و قلمی شیوا به رشتهٔ تحریر درآورده است.

عنوان کتاب: مهارت‌های زندگی

پدیدآورنده: سید مهدی خطیب

مشخصات نشر: انتشارات دارالحدیث، سال ۱۳۹۶، قم

این کتاب به شیوه کاربردی و در قالب جدید برای افرادی است که ایده تغییر را در سر می‌پروراندند. در ابتدا مقرر شده بود که نگارنده، مهارت‌های مادر (همانند مدل مهارت‌های ده‌گانه یا چهارگانه) در منابع اسلامی را بررسی کند؛ اما مطالعات نخستین نشان داد که مطالعه تطبیقی و شکل یافتن شواهد اسلامی برای مهارت‌های ده‌گانه و مانند آن، به معنای اسلامیزه کردن مهارت‌هاست، نه استخراج دیدگاه اسلام در باب مهارت‌ها. از این رو، نویسنده در ابتدا مهارت‌های ناظر به موقعیت‌های خاص زندگی را شناسایی و بررسی کرده و سپس در گام دوم، مهارت‌های اصلی و بنیادین را از دل این مجموعه بیرون کشیده است.

کتاب مهارت‌های زندگی به مریمان و مشاوران کمک می‌کند تا دیدگاه دین را در رابطه با راه‌کارهای غلبه بر مشکلات زندگی بدانند و آنها را در مقام عمل به کار گیرند.

کتاب در یازده فصل تدوین شده است که هر فصل به بیان یکی از مهارت‌های زندگی می‌پردازد.

- فصل اول: مهارت‌های ارتباط میان فردی؛
- فصل دوم: مهارت تصمیم‌گیری؛
- فصل سوم: مهارت بهره‌مندی از جوانی؛

- فصل‌های چهارم، پنجم و ششم: مهارت شادی، مهارت خویشتن‌داری جنسی و مهارت مقابله با خشم؛
- فصل‌های هفتم تا یازدهم: مهارت‌های مقابله با اختلافات زناشویی، مهارت مقابله با شکست، مهارت مقابله با فقدان و داغ‌دیدگی، مهارت مقابله با هراس از مرگ و مهارت نیایش.

عنوان کتاب: منتخب میزان الحکمة

پدیدآورنده: محمد محمدی ری شهری؛ تلخیص: سید حمید حسینی

مشخصات نشر: دار الحدیث، سال ۱۴۲۲ق، قم

میزان الحکمة، دانش نامه حدیثی نوینی است، شامل ۵۶۴ عنوان، ۴۲۶۰ باب و ۲۳۰۳۰ حدیث. منتخب میزان الحکمة نیز ۶۸۵۰ حدیث با ترجمه فارسی در ۴۱۹ عنوان اصلی و ۱۹۱۷ عنوان فرعی به صورت موضوعی است. این کتاب ناظر به روایات فقهی نیست و حاوی احادیثی است که مضمون اخلاقی یا اجتماعی دارند یا مرتبط با مسائل فکری و اعتقادی اند. مؤلف در تنظیم این اثر از مصادر روایی شیعه و اهل سنت سود جست و پیش از بیان روایات معصومان علیهم السلام در هر موضوع، نخست آیات مربوط به آن را آورده است. ترتیب کتاب براساس مدخل های عربی و به صورت الفبایی است. متن عربی آیات و روایات با اعراب گذاری در سمت راست صفحه (صفحات زوج) و ترجمه آنها در صفحه روبه رو (صفحات فرد) آمده است.

موضوع بندی متون اسلامی، اعم از قرآن و حدیث، در این مجموعه به صورت کاربردی و منطبق با نیازهای روز در زمینه های مختلف اعتقادی، اخلاقی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، تاریخی و... است.

اگرچه به اسناد روایات پرداخته نشده، اما با بهره گیری از تحلیل محتوایی احادیث و چینش احادیث مشابه و هم مضمون با قرآن و عقل و دیگر احادیث معتبر، تا حدودی احادیث نامعتبر، کنار گذارده شده است.

سعی شده متن احادیث از کتاب های واسطه استخراج نشوند (به استثنای

بحار الأنوار و کنز العمال) مگر در موارد دست نیافتن به منبعی که واسطه از آن نقل کرده است. در این صورت، نام کتاب واسطه ذکر شده و نام منبع اصلی در کنار آن آمده است. مثلاً «مستدرک الوسائل...» به نقل از العتیق غروی».

تنظیم منابع و پاورقی‌ها بر اساس میزان اعتبار است و منابع ضعیف بر قوی مقدم نشده‌اند، مگر در موارد خاص.

از اقدامات درخور توجه در این مجموعه، جدا کردن منابع شیعی و اهل سنت در پاورقی است. به این صورت که مثلاً، منابع شیعی در ابتدا آمده‌اند و میان آنها ویرگول قرار دارد و پس از اتمام آنها نقطه و ویرگول گذاشته شده و بعد منابع اهل سنت می‌آیند که در میان آنها نیز ویرگول گذاشته شده است.

میزان الحکمة، نخست به عربی و در ده جلد به چاپ رسید. چاپ بعدی آن در چهار جلد همراه با یک جلد فهرست با اصطلاحات سودمند عرضه شد و چاپ اخیر آن همراه ترجمه فارسی، در پانزده جلد منتشر شده است. استقبال زیاد از نخستین چاپ میزان الحکمة، نویسنده را بر آن داشت تا با همکاری تعدادی از محققان، اقدام به تکمیل آن کند و تاکنون هم به صورت‌های گوناگون چاپ و نشر یافته است.

عنوان کتاب: اصول کافی، جلد ۲ (کتابُ الايمان و الكفر، کتابُ الدُّعا، کتابُ فضل القرآن، کتابُ العشرة)

پدیدآورنده: محمّد بن یعقوب کلینی؛ مترجم، حسین انصاریان

مشخصات نشر: دارالعرفان، سال ۱۳۹۷، قم

الکافی از منابع حدیثی شیعه و مهم‌ترین و معتبرترین منبع از کتب اربعه است. نویسنده، کتاب را در مدت بیست سال گردآوری کرده است. الکافی که در سه بخش اصول، فروع و روضه تألیف شده، محل رجوع عالمان شیعه است. «اصول کافی» مشهورترین بخش الکافی محسوب می‌شود. در بخش «اصول کافی»، روایات ائمه معصومین علیهم‌السلام در موضوعاتی هم چون: عقل و جهل، فضل علم، توحید، حجت، ایمان و کفر، فضل قرآن و ایمان بررسی شده است.

امتیاز این کتاب آن است که مؤلف آن، در زمان امامت امام عسکری علیه‌السلام متولد شده و کتاب را در زمان غیبت صغرای امام زمان علیه‌السلام نوشته و از نزدیک‌ترین کتاب‌ها به دوران حضور اهل بیت علیهم‌السلام است. گروهی از عالمان شیعه معتقد به صحّت تمامی روایات آن بوده‌اند و در مقابل، گروهی از عالمان شیعه، وجود احادیث ضعیف در الکافی را قبول دارند. گفته شده نام‌گذاری این کتاب منتسب به امام زمان علیه‌السلام است؛ ولی بسیاری از علما با این ادعا مخالفت کرده‌اند. در علت نام‌گذاری کتاب به الکافی، دو نکته بیان شده است: کلام خود کلینی در خطبه کتاب طهارت است که می‌گوید: این کتاب، برای همه

فنون علم دین، کافی است.

کلینی چنان‌که در مقدمه کتاب آورده، احادیث را براساس معیار عدم مخالفت با قرآن و موافقت با اجماع جمع‌آوری کرده است و در آن جا که وجهی برای ترجیح نمی‌دید، یکی از دو روایت متعارض را که در نظرش به صحت نزدیک‌تر بوده، برگزیده است.

کلینی در زمان تألیف الکافی با استفاده از اصول اربع‌مائه (چهارصد کتابچه حدیثی که توسط اصحاب ائمه نوشته شده بودند) و دیدار حضوری با اصحاب ائمه اطهار علیهم‌السلام یا کسانی که اصحاب را دیده بودند، احادیث را با کم‌ترین واسطه به دست آورده است. هم‌زمانی با نواب اربعه، راه را برای تحقیق در درستی یا نادرستی احادیث هموار ساخته بود. البته نسبت به قسمت اخیر این ادعا باید گفت: عرضه کتاب برائمه علیهم‌السلام، رسم شایعی نبوده و نسبت کتب عرضه شده به کتب عرضه نشده، اندک است. به علاوه، کلینی هیچ ارتباط ویژه‌ای با نواب اربعه نداشته است. نظم و جامعیت کتاب، دیگر خصوصیت الکافی است. این کتاب به لحاظ نظم و ترتیب در دسته‌بندی روایات، تعداد روایات و تمامیت سلسله سند احادیث و به جهت جامعیت و کاملیت در برگیرنده موضوعات مختلف نظیر اعتقادی، فقهی، اخلاقی، اجتماعی و... منحصر به فرد است.

مترجم این اثر نیز کوشیده است ترجمه‌ای روان از «اصول کافی» ارائه نماید. مترجم ضمن توجه به باطن و محتوای کلام ائمه علیهم‌السلام، نزدیک‌ترین و سلیس‌ترین

واژگان معادل فارسی را گزینش کرده است. وی در این اثر پژوهشی، ضمن رعایت دستور زبان عربی و فارسی و مراجعه فراوان به کتب لغت و ترجمه‌ها و شروح این کتاب، از لغات درست، دقیق، مناسب و خوش‌آهنگ استفاده نموده و سعی در وفاداری کامل به متن کتاب شریف اصول کافی داشته است.

عنوان کتاب: نهج البلاغه، حکمت‌ها

پدیدآورنده: شریف رضی

مشخصات نشر: این کتاب توسط ناشرین متفاوت و مترجمین مختلف چاپ شده است.

این کتاب مشتمل بر خطبه‌ها، نامه‌ها، فرمان‌ها، حکمت‌ها و کلمات قصار امیرمؤمنان علی علیه السلام است. البته متأسفانه مطالب و بیانات حضرت در عصر پیامبر خدا صلی الله علیه و آله، در جنگ‌ها، در نمایندگی حضرت از سوی پیامبر صلی الله علیه و آله در شهرها و بلاد مختلف، ثبت و ضبط نشده است.

حتی مطالبی را که با موافقت خلفا، بیان می‌کرد، باز هم ثبت نشده است؛ پس نهج البلاغه، فقط برخی از فرمایشات امام علیه السلام در دوران کوتاه حکومت ایشان است که مرحوم سید رضی از سال چهارصد هجری، به جمع‌آوری و ضبط آنها کوشید و به رشته تحریر در آورد.

نهج البلاغه مشتمل بر سه فصل است:

- فصل اول: خطبه‌ها و اوامر؛
- فصل دوم: نامه‌ها و وصایا؛
- فصل سوم: کلمات قصار.

این کتاب شریف، به جهت انتسابش به امام علی علیه السلام، در بین شیعه، اهمیت و رواج فوق العاده‌ای دارد. در بین اهل سنت نیز، به علت فصاحت و بلاغت بی نظیرش، مورد توجه بسیاری از علمای گذشته و حال آنها بوده و هست.

نهج البلاغه، حاوی سخنانی شگفت‌انگیز در مورد توحید، عدل، خلقت، زن

و مرد، تقوا، مذمت دنیا، شیطان، نکوهش بعضی از صحابه پیغمبر، امتیازات خاندان رسالت، اوصاف متقین، مؤمنین و منافقین، توضیح بعضی از آیات قرآن، درباره بنی امیه، یاد مرگ، دولت‌ها و ملت‌ها، اوصاف آل محمد علیهم‌السلام، فضایل و رذایل اخلاقی، مشاوره، توبه، توکل، شکر و کُفر نعمت، عاقل و جاهل، انواع جهاد، راه آسایش دنیا، عدالت و صدها موضوع دیگر است که هر کدام، تشنگان معرفت را سیراب خواهد کرد.

به دلیل اهمیت این کتاب، شروح مختلفی از علمای اهل سنت و شیعه بر تمامی کتاب یا بخش‌هایی از آن نوشته شده و بارها به زبان‌های زنده دنیا ترجمه و چاپ شده است.

عنوان کتاب: جهاد اکبر

پدیدآورنده: سید روح الله موسوی خمینی قدس سره

مشخصات نشر: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی قدس سره، سال ۱۳۷۲، تهران

کتاب جهاد اکبر یا مبارزه با نفس، اثر مختصر اما گران قدر و بسیار تاثیرگذار امام خمینی قدس سره در موضوع سیر و سلوک و عبادت و معرفت است. این کتاب، تقریر بیانات و رهنمودهای ایشان در نجف اشرف است که توسط حجت الاسلام والمسلمین سید حمید روحانی، تقریر و تنظیم گردیده است. ایشان خود در این باره می‌گوید: امام خمینی در سال‌هایی که در نجف اشرف در حال تبعید به سر می‌بردند، از رسالت مقدس سازندگی، غفلت نورزیده و در فرصت‌های مناسب به پند و اندرز دانش‌پژوهان روحانی پرداخته، با سخنان سازنده و بیدارکننده خویش جامعه روحانیت را به خودسازی، تقویت قوای روحانی و مبارزه با نفس دعوت می‌کردند. در این کتاب، بخش‌هایی از بیانات شیوا و سازنده امام خمینی در زمینه مسائل اخلاقی که در فرصت‌های مناسب در نجف اشرف ایراد کرده است، در دسترس عموم قرار گرفته است.

عناوین کتاب عبارت‌اند از: سفارش به حوزه‌های علمیه؛ سفارش به طلاب؛ اهمیت تهذیب و ترکیه نفس؛ عنایات الهی؛ نکاتی از مناجات شعبانیه؛ حجاب‌های انسان؛ علم و ایمان؛ قدم اول در تهذیب؛ هشدار دیگر.

کتاب حاضر بارها چاپ شده است و در سال ۱۳۷۲ توسط مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی قدس سره، بازنگری شده و همراه با نوشته‌های توضیحی، مجدداً به چاپ رسیده است. در پانوشت‌ها منابع روایات همراه با ترجمه

فارسی و متن کامل روایت، همچنین تکمیل آیاتی که در متن آمده همراه با ترجمه و نشانی آیات و توضیحات مفید دیگری آورده شده است. در بخش پایانی کتاب نیز نکات برجسته تحت عنوان «فرازهای برگزیده» به خواننده ارائه شده است. مخاطب کتاب، بیشتر طلاب و روحانیون هستند؛ اما مطالب ساده و روان و در عین حال عمیق کتاب می‌تواند مورد استفاده تمام افرادی باشد که در مسیر خودسازی و مبارزه با نفس، گام برمی‌دارند.

عنوان کتاب: در جستجوی عرفان اسلامی

پدیدآورنده: محمدتقی مصباح یزدی؛ تدوین و نگارش: محمد مهدی نادری قمی

مشخصات نشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، چاپ چهارم، سال ۱۳۹۰، قم

کتاب در جست و جوی عرفان اسلامی در واقع مجموعه مباحثی است که استاد مصباح یزدی در طی جلسات متعدد، پیرامون موضوع عرفان اسلامی بیان داشته‌اند.

در فصل نخست این نوشتار، به کلیاتی درباره عرفان از قبیل انواع تمایلات انسانی و توضیح خودشکوفایی و ناخودشکوفایی آنها، تمایلات عرفانی به عنوان تمایلات اصیل آدمی، پاسخ به پرسش‌هایی چون: «عرفان چیست؟»، «عارف کیست؟» و نیز شرح رابطه عرفان با فلسفه، عقل و شرع پرداخته شده است.

در فصل دوم این کتاب که به مسأله تحریف و انحراف در آموزه‌های عرفانی اختصاص یافته، مباحثی چون: منشأ تحریف و انحرافات، تحلیل عوامل انحراف در عرفان، استعمار و عرفان‌سازی و ترویج صوفی‌گری، بحث شده است. در فصل سوم، ضمن بحث درباره شاخصه‌های عرفان اسلامی، به پیشینه عرفان در جوامع انسانی، تبیین شاخصه‌های عرفان صحیح بر مبنای تحلیل عقلی و ویژگی‌های عرفان اسلامی در کتاب و سنت پرداخته شده، و پس از ارائه پاسخ‌هایی از امام باقر و امام صادق علیهما السلام، به سؤال متعارض یا متقارب بودن دو بعد مادی و معنوی انسان، امام خمینی رحمته الله

به عنوان تجسمی از عرفان راستین معرفی شده و از مسائلی همچون رجوع به آموزه‌های عرفانی دیگر مکاتب، عدم انحصار عرفان در روحانیت و همه‌جانبه بودن سیر عرفانی، سخن به میان آمده است.

در فصل چهارم، راه صحیح نیل به مقامات عرفانی معرفی شده است. در این فصل ابتدا ضمن اشاره به شناخت راه صحیح با استفاده از عقل و نقل و با تأکید بر لزوم رجوع به اهل بیت علیهم‌السلام، به موانع مهم سیر الی الله اشاره شده است. مراحل سیر و سلوک، مشارطه، مراقبه و محاسبه، مراحل مراقبه، ذکر و جایگاه آن، و نماز و راز خیرالعمل بودن آن از مباحث مطرح شده در این فصل است.

در فصل پنجم به بررسی مسأله کشف و کرامت پرداخته و بررسی حقیقت کشف و مکاشفه، کرامت و حقیقت و ماهیت آن، عرفان حقیقی و سیر و سلوک و نیاز به استاد، از مباحث پایانی این نوشتار است.

عنوان کتاب: در کوچه‌های آفتاب (جستاری در عرفان اسلامی)

پدیدآورنده: محمدتقی مصباح یزدی

مشخصات نشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، سال ۱۳۹۰، قم

این کتاب، گلچینی از سخنرانی‌های آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی در مورد مباحث اخلاقی و عرفانی است؛ در این سخنرانی‌ها مباحثی مانند انواع تمایلات انسان و نیازهای روحی او، تمایلات عرفانی، عرفان نظری و عملی، معنای عارف، رابطه بین عرفان، فلسفه و عقل، دیدگاه دین اسلام در این باره، ملازم بودن یا نبودن شرع و عرفان، انواع تحریف‌ها و انحرافات در آموزه‌های عرفانی، شاخص‌های عرفان اسلامی و راستین، راه‌های نیل به مقامات عرفانی، مسأله کشف و کرامت، مکاشفه و حقیقت آن، فرق سحر و جادو با کشف و کرامت، رابطه شریعت و طریقت، مراحل سیر و سلوک و ضرورت نیاز به استاد، راه‌کارهای خودسازی، مراقبه، ذکر لفظی و قلبی، تحریف ادیان، شخصیت معنوی امام خمینی ره و لزوم رجوع به اهل بیت علیهم‌السلام در مسائل سیر و سلوکی مطرح شده است.

نگارنده در این سخنرانی‌ها به برخی از شبهات موجود در این زمینه پاسخ گفته است.

عنوان کتاب: داستان‌های شگفت

پدیدآورنده: سید عبدالحسین دستغیب شیرازی

مشخصات نشر: دفتر انتشارات اسلامی، سال ۱۳۶۲، قم

در این کتاب، داستان‌هایی از عنایات معصومان علیهم‌السلام و کرامات ایشان به افراد نیازمند مانند: شفا دادن و دست‌گیری در بیابان و داستان‌های عبرت‌آموز دیگر آورده شده است.

آیت‌الله دستغیب در مقدمه می‌نویسند: چون هریک از این داستان‌ها موجب تقویت ایمان به غیب و رغبت قلوب به عالم اعلی و توجه به حضرت آفریدگار است، آنها را ثبت کردم تا فرزندانم و سایر خوانندگان بهره‌مند شوند و خصوصاً در شداید و مشکلات، دچار یأس نشوند؛ دل به پروردگار قوی دارند و بدانند که دعا و توسل را آثاری است حتمی، چنانچه سعی در تحصیل مراتب تقوا و یقین را مقامات و درجاتی است که از حد ادراک بشری افزون است.

برخی از عناوین کتاب عبارت‌اند از:

- صدقه، مرگ را به تأخیر می‌اندازد؛
- اثر عزاداری حسینی علیه‌السلام؛
- شفای هفت مریض در یک لحظه؛
- آنچه صلاح است باید خواست؛
- از آسمان ماهی می‌بارد؛
- معجزهٔ عسکرین علیهم‌السلام.

عنوان کتاب: نقطه‌های آغاز در اخلاق عملی

پدیدآورنده: محمدرضا مهدوی کنی

مشخصات نشر: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، سال ۱۳۷۱، تهران

کتابی است در موضوع اخلاق که بنا به نوشته خود مؤلف تا به حال چهار مرتبه بازبینی شده و غلط‌های آن تصحیح گردیده است.

متن کتاب به عنوان درس اخلاق به صورت محاضرات هفتگی از سوی مرحوم آیت الله مهدوی کنی برای دانشجویان دانشگاه امام صادق علیه السلام ایراد می‌شده که پس از پیاده شدن از نوار با تغییراتی به چاپ رسیده است. مقدمه این کتاب به تعریف اخلاق، بیان علم اخلاق از دیدگاه‌های گوناگون و بُعد ارزشی در اخلاق عملی پرداخته و با تقسیم‌بندی غرائز، یک نتیجه‌گیری کلی از بحث می‌نماید. مطلبی تحت عنوان درآمد بعد از مقدمه کتاب آمده که بیشتر به کیفیت و چگونگی تهذیب اخلاق می‌پردازد. در این قسمت، مؤلف نکاتی را یادآور می‌شود و عناوین نقاط آغاز اخلاق عملی را بازگو می‌کند.

نویسنده در بیان تأیید و تشریح موضوعات از آیات متناسب و روایات فراوان از ائمه معصومین علیهم السلام استفاده کرده و حکایات و قصص از قرآن و اخبار ذکر نموده است. هم‌چنین نظریات علما و مؤلفان سابق در این موضوع را عیناً از کتب اخلاقی، تفاسیر و دیوان‌های شعرا نقل کرده است. با دقت در متن کتاب در می‌یابیم که نویسنده، هیچ عنوانی را در کتاب حاضر بدون مؤید قرآنی یا روایی نیاورده است. به طور عمده در آخر موضوعات با مقایسه اقوال و نظریات اهل فن، مطلبی تحت عنوان «نتیجه» آمده است که بسیار سودمند و خلاصه نظر خود ایشان است.

عناوین کتاب عبارت‌اند از:

- خودشناسی و خداشناسی (معرفه النفس، مقدمه‌ای برای خداشناسی)؛
- خودآگاهی و احساس مسئولیت (دومین گام برای سالک الی الله)؛
- خداآگاهی یا تذکر؛
- تفکر و تدبّر (سیر در آفاق و انفس)؛
- حبّ و بغض (تولّی و تبرّی)؛
- علم به شرایع و احکام دین؛
- همراهی با صدّیقان؛
- ترک محرّمات و خویشتن‌داری و پرهیز از تمایلات نفسانی؛
- توبه و استغفار؛
- ادای فرائض و واجبات؛
- التزام عملی به نوافل و مستحبات و ترک مکروهات؛
- مراقبه، مراقبه، محاسبه، معاقبه و کیفیت هر یک از آنها؛
- نیت، اخلاص و اسباب و عوامل خلوص، پرهیز از شرک و ریا و نفاق؛
- ریاضت و مجاهدت نفس؛
- نظم و انضباط و تقسیم اوقات؛
- غنیمت شمردن فرصت‌ها؛
- خدمت به بندگان خدا؛
- توکل و اعتماد بر خداوند؛
- حسن سلوک و خوش رفتاری با مردم؛
- زهد و آثار آن؛
- قناعت؛
- رعایت آداب و سنن دینی، عرفی، اجتماعی و مباحثی درباره‌ی تواضع.

عنوان کتاب: سیاحت غرب

پدیدآورنده: سید محمد حسن نجفی قوچانی

مشخصات نشر: گویا، سال ۱۳۷۷، تهران

سید محمد حسن حسینی (۱۲۹۵-۱۳۶۳ق) ملقب به آقا نجفی قوچانی از دانشمندان شیعه و عالمان دینی قرن چهاردهم قمری است. وی که فقیه، حکیم و ادیب و نویسنده دو کتاب مشهور سیاحت غرب و سیاحت شرق است، در سال ۱۲۹۵ق در روستای خرو یا خروه از توابع شهرستان قوچان تولد یافت. در راه کسب علم و فضیلت تا آن جا پیش رفت که در سن ۳۰ سالگی به درجه اجتهاد رسید و پس از آن تا هنگام مرگ به تدریس، ارشاد و رتق و فتق امور مردم پرداخت. در گرفتاری ها حامی حقیقی مردم بود و با آن که در هنگام مرگ بر تمام منطقه قوچان و حتی شهرستان های اطراف نفوذ معنوی فراوانی داشت از مال و منال دنیا هیچ نداشت.

سیاحت غرب یا سرنوشت ارواح پس از مرگ، کتابی است که ماجرای پس از مرگ و عالم برزخ را به صورت داستانی روایت می کند. نویسنده، داستان را بر اساس احادیث رسیده از امامان شیعه علیهم السلام درباره عالم برزخ شکل داده است.

نویسنده، کتاب را به عنوان گزارش های برزخی خود معرفی کرده و آن را از زبان اول شخص روایت کرده است. نشر کتاب، متعلق به اوایل سده چهاردهم هجری شمسی بوده و در آن از عبارات عربی و دینی فراوانی استفاده شده است. در متن کتاب، آیات و احادیث، ترجمه نشده اند.

ماجرا از زبان شخصی روایت می‌شود که از دنیا رفته است و از زمانی شروع می‌شود که راوی داستان می‌میرد. بعد از غسل میّت و کفن و دفن، راوی، ماجرای سؤال قبر را تعریف می‌کند و پس از آن به فشار قبر اشاره می‌نماید. در بخش‌های مختلف کتاب، آیات قرآن یا احادیث متناسب با بحث، از زبان راوی داستان نقل می‌شود. نویسنده تلاش کرده است در بین این داستان، نقش باورهای شیعه به‌ویژه اعتقاد به ولایت اهل بیت علیهم‌السلام و محبت به امام علی علیه‌السلام در جهان پس از مرگ را تبیین کند. در بیشتر مسیربرزخ، فردی به نام «هادی» راهنمای راوی است. نویسنده، هادی را محبت‌آمیز معرفی می‌کند که در عالم برزخ به شکل جوانی زیبارو مجسم شده و فرد درگذشته را کمک و راهنمایی می‌کند. در لابه‌لای داستان به تناسب خوشی‌ها و ناخوشی‌های مسیر، توصیه‌های اخلاقی و شرعی فراوانی نقل شده است.

عنوان کتاب: زبان، بایدها و نبایدها

پدیدآورنده: جمعی از نویسندگان

مشخصات نشر: بوستان کتاب، سال ۱۳۹۵، قم

کتاب حاضر شامل یک صد نکته و خاطره از سیرهٔ علما و بزرگان حوزه در مراقبت از زبان است که به همت معاونت تهذیب و تربیت حوزه‌های علمیه و در یازده فصل تنظیم شده است:

۱. اهمیت مراقبت از زبان در کلام بزرگان؛

۲. غیبت؛

۳. دروغ؛

۴. سخن چینی و عیب جویی؛

۵. بهتان و تهمت؛

۶. شایعه پراکنی؛

۷. بیهوده‌گویی؛

۸. شوخی نابجا؛

۹. مرء و جدال؛

۱۰. تملق؛

۱۱. بدزبانی و توهین.

در بخشی از مقدمهٔ این کتاب آمده است: «سلوک و منش بزرگان هر جامعه‌ای، الگوی مناسبی برای شیوهٔ رفتار مردمان آن جامعه است. بر اساس آیات شریفهٔ قرآن، برترین الگوی ما مسلمانان، پیامبر اعظم ﷺ و در مرتبهٔ بعدی، معصومان علیهم‌السلام هستند. عالمان ربانی و بزرگان و اولیای الهی به عنوان رهروان راستین معصومان علیهم‌السلام نیز تا حد زیادی می‌توانند آئینهٔ تمام‌نمای راه روشن این بزرگواران باشند.»

عنوان کتاب: معیشت مؤمنانه (آشنایی با چهار مفهوم زهد، رفاه، تجمل‌گرایی و اشرافی‌گری در کلام رهبر معظم انقلاب اسلامی)

پدیدآورنده: ابوالقاسم کریمی

مشخصات نشر: مؤسسه پژوهشی - فرهنگی انقلاب اسلامی، سال ۱۳۹۶، قم

انسان متکامل در بینش الهی، هم به آبادانی دنیا می‌پردازد و هم به آبادانی آخرت، و حاصل این دو، رسیدن به حیاتی است که در اصطلاح قرآنی از آن تعبیر به «حیات طیّبه» شده است. حیات طیّبه در سایه رشد اخلاقی فردی و پیشرفت معنوی، علمی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی و دست‌یابی به عدالت اجتماعی به دست می‌آید. مؤلفه‌های متعددی را می‌توان برای دست‌یابی به این هدف و آرمان بلند برشمرد. رهبر معظم انقلاب اسلامی رحمته‌الله با احاطه‌ی بسیار خوبی که بر راهکارهای رسیدن به حیات طیّبه دارند بسیاری از این مؤلفه‌ها را در بیانات خود به صورت شیوا و رسایی بیان فرموده‌اند. براین اساس انتشارات انقلاب اسلامی، با هدف معرفی این مؤلفه‌ها با پژوهش در بیانات معظّم‌له اقدام به چاپ این کتاب نمود. کتاب «معیشت مؤمنانه» آشنایی با چهار مفهوم زهد و رفاه، تجمل‌گرایی و اشرافی‌گری در کلام رهبر معظم انقلاب اسلامی است که در چهار فصل تنظیم شده است:

فصل اول به مفهوم «زهد» اختصاص دارد. زهد یکی از ارزش‌های اسلامی است که در ساحت فردی، اهمیت زیادی در تربیت معنوی انسان دارد. زهد یعنی «رغبت و دل‌بستگی به دنیا نداشتن»؛ یعنی علیرغم این که

مؤمن به اقتضای زندگی دنیوی از دنیا و مواهب دنیوی استفاده می‌کند، لیکن به آنها دل بسته نشود. آیت‌الله خامنه‌ای با رویکرد جامعی که به معارف دینی دارند، در تحلیل این مفهوم، به ساحت فردی اکتفا نکرده و کاربست این مفهوم در ساحت‌های گوناگون سیاسی، اجتماعی و اقتصادی را تشریح کرده است. بیان «اخلاق فردی حکام و مدیران جامعه اسلامی»، یکی از ثمرات این رویکرد است که در این فصل محقق می‌شود. ایشان توضیح می‌دهد که طبق بیان امیرمؤمنان علیه السلام، مسئولان حکومت اسلامی باید همواره سطح زندگی معمولی مردم را به عنوان یک معیار برای زندگی شخصی خود مدنظر داشته باشند.

اما اگر مفهوم زهد در جامعه و حکومت اسلامی بیش از اندازه برجسته شود و از حدود خود فراتر رود، ممکن است انواع و اقسام بی‌عدالتی‌ها و ظلم‌ها و بی‌تدبیری‌های اقتصادی تحت پوشش این مفهوم مقدس توجیه شوند. به همین دلیل فصل دوم کتاب با عنوان «رفاه» روی دیگری که جنبه‌ی حاکمیتی و سیاست‌گذاری برجسته‌تری دارد را نمایان می‌کند.

اما باز در صورتی که همین مؤلفه «رفاه» نیز بیش از اندازه برجسته شود، ممکن است خطر دیگری دامن جامعه اسلامی را فرا بگیرد که عبارت است از «تجمل‌گرایی و مصرف‌زدگی»؛ بنابراین فصل سوم کتاب معیشت مؤمنانه به تبیین ابعاد این موضوع از منظر مقام معظم رهبری پرداخته است. در این فصل علاوه بر تبیین ابعاد این مسأله، عوامل ایجاد روحیه تجمل‌گرایی، پیامدهای گسترش آن در جامعه و نهایتاً راهکارهای مقابله با این مسأله نیز

از دیدگاه آیت الله خامنه‌ای تشریح شده است. روحیه‌ی «اشرافی‌گری» نیز یکی دیگر از آسیب‌هایی است که بیشتر دامن مسئولان و مدیران را می‌گیرد که از میراث حکومت پهلوی بوده و در تعبیر امام خمینی رضی الله عنه با عنوان «خوی کاخ‌نشینی» از آن یاد می‌شده است. یکی از تأکیدات مکرر مقام معظم رهبری طی سه دهه گذشته، پرهیز از این روحیه بوده است. فصل چهارم کتاب با محوریت این موضوع شکل گرفته و عوامل، پیامدها و راهکارهای مقابله با این مسأله را از دیدگاه مقام معظم رهبری تشریح کرده است.

عنوان کتاب: گفتارهایی در اخلاق اسلامی

پدیدآورنده: مرتضی مطهری

مشخصات نشر: صدرا، سال ۱۳۹۲، تهران

کتاب حاضر مشتمل است بر پنج جلسه بحث و انتقاد انجمن اسلامی پزشکان درباره مفاهیم اخلاقی اسلام که مورد اعتراض مخالفان بوده است. شیوه برنامه به این صورت بوده که استاد مطهری، موضوعی را بحث می کردند و سپس حاضران در جلسه، سؤالات خود را مطرح می کردند و استاد به آنها پاسخ می دادند. کتاب در چهار بخش تنظیم شده است. بخش اول به «توکل» اختصاص یافته است. در بخش دوم درباره «رضا و تسلیم» بحث شده است. بخش سوم به «صبر» پرداخته است و در بخش چهارم - که حجم کمی دارد - «طول امل» مورد بحث قرار گرفته است. استاد مطهری در مقدمه کتاب انسان و سرنوشت، آن جا که برخی علل انحطاط مسلمانان را فهرست کرده و تحقیق درباره آنها را لازم شمرده، از جمله به «سیستم اخلاقی اسلام» اشاره می کند. مباحث این کتاب در راستای همان نظریه و در تکمیل آن طرح بزرگ تحقیقاتی است.

مطالعه این کتاب برای طلاب، دانشجویان، مربیان امور تربیتی و دانش آموزان سال آخر دبیرستان که برخی از کتاب های ساده استاد را پیش تر خوانده اند، توصیه می شود.

عنوان کتاب: حکمت‌ها و اندرزها، جلد ۱

پدیدآورنده: مرتضی مطهری

مشخصات نشر: صدرا، سال ۱۳۹۲، تهران

مجموعه‌ای است مشتمل بر مقالاتی از استاد مطهری که در سال‌های ۱۳۳۹ تا ۱۳۴۱ ش، برای یک برنامه عمومی آشنایی با فرهنگ اسلامی و جهت ایراد به صورت گفتار و خطابه به رشته تحریر درآمده است و بیشتر مطالب آن درباره راه و رسم زندگی و دستوره‌های اسلام در این باب است. از نظر مقایسه با دیگر آثار استاد می‌توان گفت از یک سوشیبه به کتاب بیست گفتار است و از سوی دیگر به کتاب داستان راستان شباهت دارد. مطالعه این کتاب در آشنایی با راه و رسم صحیح زندگی و درک صحیح از برخی مفاهیم اسلامی و نیز تهذیب و پالایش نفس، تأثیر خواهد داشت و مطالعه آن برای عارف و عامی، سودمند است.

در مقالات این کتاب به این سؤالات پاسخ داده شده است:

- ما که از زندگی چیزی نفهمیدیم، آیا زندگی بی معناست؟
- چرا انسان به هر آرزویی برسد، آرزویی بزرگ‌تر جلو چشمانش نمایان می‌شود؟
- احساس دائمی نگرانی و اضطراب از چیست و چه چیزی می‌تواند روح انسان را قانع کند؟

- بشر جایز الخطاست. آیا باید از انسان انتظار داشت که خطا نکند یا آن که خطاهای خود را تکرار نکند؟ چه عاملی باعث جلوگیری از تکرار خطا می‌شود؟
- چگونه می‌توان روحیه‌ای سالم، بانشاط و امیدوار داشت؟

- گاهی انسان با وسایل مختلف مثل موسیقی، رمان‌های عشقی و جنایی و فیلم‌های تخیلی به تخیل رو می‌آورد و به برهم بافتن آرزوهای دور و دراز می‌پردازد. علت چیست؟
- ارزش سرمایه‌ عمر؛ انسان، مربی خود؛ لزوم هم‌گامی کار و دانش؛ موجبات کاهش تأثیر تعلیمات دین؛ تعارف‌های دروغین؛ ارکان سعادت بشر؛ حقیقت زهد و... نیز از موضوعاتی هستند که در این کتاب به آن پرداخته شده است.

عنوان کتاب: از خاک تا خدا (گامی برای خودسازی و تهذیب نفس)

پدیدآورنده: جواد محدّثی

مشخصات نشر: بوستان کتاب، سال ۱۳۹۰، قم

کتاب در بیست و پنج بخش، مراحل خودسازی و تهذیب نفس را با بیانی شیوا و دل‌نشین بیان کرده است و می‌کوشد تا با اشارات و بشارت‌های خود، انگیزه خودسازی را در خواننده تقویت کند و راه طولانی معرفت را به وی نشان دهد.

بخش‌های این کتاب عبارت‌اند از:

اردوی معنوی، فرصت ویژه، ورزش روحی، آراستگی چهره درون، حفاظت از قلعه دل، کعبه دل، عشق برتر، کیمیای محبت خدا، هجرت از بدی‌ها، اخلاص‌شناسی، حیات قرآنی، رویدن جوانه ایمان، رونق بازار ریاست، کرامت مجتبوی، مسلمان زیستن، شهید کامیاب، هم‌نوایی با کائنات، ادب حضور، ما و قرآن، خویش‌بانی، نشانی از کوی متّقین، وارستگان و وابستگان دنیا، بار یا ره‌توشه، گوهریقین و از برکات محاسبه.

عنوان کتاب: مسئولیت و سازندگی

پدیدآورنده: علی صفایی حائری

مشخصات نشر: لیلۃ القدر، سال ۱۳۸۶، قم

در این کتاب از: مسئولیت و زیربناها، تربیت و مفهوم آن، مربی و ویژگی هایش، روش تربیتی و شناخت، جهان بینی اسلامی، استعدادها و روحیه ها، سخن به میان آمده است.

کتاب در دو جلد، یک مقدمه و ده فصل به شرح ذیل تنظیم شده است:

- فصل اول: مسئولیت (تعریف مسئولیت، زیربنای مسئولیت، نوع مسئولیت و راه شناخت مسئولیت)؛
- فصل دوم: تربیت (مفهوم تربیت، امکان تربیت، شکل تربیت انسان، روش های تربیتی، گستردگی مسئولیت تربیت)؛
- فصل سوم: مربی کیست؟ (دیدگاه ها، ویژگی مربی، ضرورت مربی، نقش های مربی)؛
- فصل چهارم: نظام تربیتی اسلام، وظیفه مربی، تدبّر، تفکر و تعقل؛
- فصل پنجم: روش شناخت؛
- فصل ششم: جهان بینی اسلامی؛
- فصل هفتم: رقابت و تضاد استعدادها و تفکر در انسان؛
- فصل نهم: روحیه های مختلف، معنای آنها، عامل به وجود آورنده آنها، علامت ها و روش سازندگی و طرز برخورد با آنها؛
- فصل هشتم: شکل ها و شاخول های نظام تربیتی و روش سازندگی؛
- فصل دهم: هنگام تربیت (چه کسی؟ چگونه؟ و با که؟).

عنوان کتاب: نقش مرتبی در تربیت اخلاقی - معنوی

پدیدآورنده: محمد عالم زاده نوری، حسن بوسلیکی، حسین مرادی

مشخصات نشر: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، سال ۱۳۹۳، قم

کتاب نقش مرتبی در تربیت اخلاقی - معنوی، با هدف تبیین اصل ضرورت، نوع نیاز، کیفیت و زمان مراجعه به مربی و شناختن مدعیان دروغین و کم بضاعت نوشته شده است.

مخاطب اصلی این متن، مرتبی است؛ انسان دردمندی که روی به کمال نهاده و عزم کرده حرکتی آغاز کند؛ مرتبی آگاهی که مرحله آغازین رشد یعنی بیداری و عزم را طی کرده و آگاهانه به دنبال این پرسش است که آیا برای ادامه مسیر، نیاز به دستگیری مربی دارد یا نه؟ بی تردید، فردی که به چنین خودآگاهی ای دست نیافته و در هوای کودکی سیر می کند، نه انگیزه و نه احیاناً توان استفاده از این کتاب را دارد و نه مخاطب آن است؛ اما اگر مصداق آیه (يُحِبُّونَ أَنْ يَتَّطَهَّرُوا) (توبه، ۱۰۸) باشد و برای نجات از رذیلت ها و آراستگی به فضایل انسانی و رسیدن به درجات بلند اقدام کرده باشد، جنس پرسش ها و دل مشغولی های خود و پاسخ های احتمالی آنها را در این اثر خواهد یافت.

بخش های اصلی این کتاب عبارت اند از:

- فصل اول: کلیات؛
- فصل دوم: ضرورت مرتبی؛
- فصل سوم: ویژگی های مرتبی؛
- فصل چهارم: وظایف و کارکردهای مرتبی؛
- فصل پنجم: وظایف مرتبی؛
- فصل ششم: اطاعت از مرتبی.

عنوان کتاب: سیره اخلاقی و رفتاری پیامبر اعظم ﷺ

پدیدآورنده: جواد محدثی

مشخصات نشر: انتشارات امّ اییها، سال ۱۹۳۱، قم

در بحث های تربیتی و اخلاقی هم می توان به صورت اخلاق نظری تعالیم دین و قرآن را مطرح کرد و هم به شکل اخلاق عملی. هر دو شیوه مطلوب و مفید است؛ اما آنچه به نظر سازنده تر می رسد، پرداختن به سیره عملی و روش های رفتاری بزرگان است. به عبارت دیگر الگوها و سرمشق هایی که تجسم آرمان ها و بُعد عینیت یافته یک مکتب و مرام هستند - که در زبان قرآنی از این گونه الگوها با نام «اسوه» یاد شده است - سهم عمده ای در تربیت اخلاقی ایفا می کنند. از سوی دیگر، اسوه و الگو بودن حضرت رسول ﷺ بی هیچ تردیدی از سوی خدای متعال تثبیت و امضا شده است و اخلاق والای نبوی از عمده عوامل محبوبیت ایشان در میان امت و سبب اصلی موفقیت او در دعوت دینی محسوب می شود. به همین جهت این نوشتار در پی شناختن سیره اخلاقی پیامبر خدا و آشنایی با سنت های رفتاری ایشان می باشد.

این کتاب در یازده فصل با عناوین: شمایل پیامبر ﷺ، در خانه، در اجتماع، جلسات پیامبر ﷺ، سخن گفتن، راه رفتن، آراستگی، لباس و پوشش، خوردن و آشامیدن، ادب عبودیت و سنن گوناگون تنظیم شده است.

عنوان کتاب: سیرهٔ اخلاقی و تربیتی معصومین علیهم‌السلام

پدیدآورنده: محمد احسانی

مشخصات نشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی، سال ۱۳۹۴، قم

بررسی سیرهٔ معصومان علیهم‌السلام و ارائهٔ نمونه‌های عینی از رفتار آن بزرگواران در شرایط کنونی جوامع اسلامی، ضروری می‌نماید؛ چه این‌که نسل جوان، از یک سو پذیرای علوم دینی و معارف اهل بیت علیهم‌السلام هستند و از سوی دیگر در معرض آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی قرار دارند. اصلاح نارسایی‌های جوامع اسلامی در دنیای پرتلاطم امروز، جز از طریق تأسی به سیرهٔ پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و اهل بیت علیهم‌السلام امکان‌پذیر نیست. در این کتاب، سیرهٔ معصومان علیهم‌السلام در حوزهٔ اخلاقی، عبادی و اجتماعی و ارتباط با اعضای خانواده، زبردستان، اصحاب، شاگردان و مخالفان، بررسی و پژوهش شده است.

مفاهیم، ویژگی‌ها، انواع و مصادر سیرهٔ معصومان علیهم‌السلام، حجیت سیره، سیرهٔ عبادی معصومان علیهم‌السلام، سیرهٔ اخلاق فردی معصومان علیهم‌السلام، سیرهٔ اخلاق اجتماعی معصومان علیهم‌السلام، سیرهٔ تربیتی و خانوادگی معصومان علیهم‌السلام، سیرهٔ معصومان علیهم‌السلام در ارتباط با والدین، سیرهٔ معصومان علیهم‌السلام در ارتباط با فرزندان در دوران کودکی، نوجوانی و جوانی، سیرهٔ معصومان با بستگان، سیرهٔ معصومان علیهم‌السلام با زبردستان، سیرهٔ معصومان علیهم‌السلام با شاگردان، سیرهٔ معصومان علیهم‌السلام با اصحاب، سیرهٔ معصومان علیهم‌السلام با مخالفان و سیرهٔ معصومان علیهم‌السلام در شرایط خاص زندگی، عنوان‌های اصلی این کتاب را تشکیل می‌دهند.

در فصل نخست این اثر با عنوان «مفاهیم، ویژگی‌ها، انواع و مصادر سیرهٔ معصومین علیهم‌السلام» ابتدا به تعریف عناوین و اصطلاحات اساسی تحقیق

مانند: سیره، تربیت، اخلاق، معصوم و واژگان نزدیک به آن و سپس به بررسی موضوعات پژوهش پرداخته شده است.

در فصل دوم با عنوان «حجیت سیره» با توجه به این که بحث انواع سیره و حجیت آن، مرتبط به هم هستند و سیره عقلا و متشرعه در علم اصول بحث شده اند، دلایل حجیت سیره اخلاقی و تربیتی معصومان علیهم السلام بحث شده است.

فصل سوم به تبیین سیره عبادی معصومان می پردازد که در بخشی از آن آمده است: «کلمه عبادت از ریشه "عَبَد" به معنای پرستش، تعظیم، اظهار بندگی و احترام گذاردن آمده است. این واژه در میان علما و فقهای مسلمان به معنای پرستش خدای متعال است که از اوصاف مؤمنان و متدینان به شمار می رود». هم چنین در فصل «سیره اخلاق فردی معصومان علیهم السلام» با اشاره به این که سیره اخلاقی معصومان علیهم السلام عرصه وسیع و دامنه گسترده ای دارد، می خوانیم: «منظور از سیره اخلاقی، رفتارهای فردی و ارزشی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و اهل بیت علیهم السلام است که بیشتر در ارتباط با خودشان انجام شده اند؛ ولی نقش تربیتی و دیگرسازی نیز دارند. اگر انسان به سیره فردی و اخلاقی آنان توجه کند، می تواند روش پرورش اخلاق را از آنان بیاموزد».

در بخشی از فصل هفتم با عنوان «سیره معصومان علیهم السلام در ارتباط با والدین» چنین آمده است: «همه ادیان الهی، مقام پدر و مادر را بسیار ارزشمند می دانند و به آنان احترام می گذارند؛ ولی اسلام بیش از دیگر مکاتب به این موضوع توجه کرده و به والدین، احترام و عظمت بخشیده است. حقوقی که اسلام برای پدر و مادر مشخص کرده، بسیار فراتر از حقوقی است که برای دیگران قائل شده است».

 **عنوان کتاب:** الگوهای مکتبی

 **پدیدآورنده:** جواد محدثی

 **مشخصات نشر:** انتشارات دلیل ما، سال ۱۳۹۵، قم

کتاب حاضر مروری بر زندگانی، شخصیت، فضایل و سیره برخی از اصحاب پیامبر اسلام ﷺ، صحابه امامان شیعه علیهم‌السلام، برخی از شخصیت‌های دینی شیعه، شاعران متعهد و چهار بانوی بزرگ اسلام به عنوان افرادی الگودر زندگی است.

هدف از نگارش کتاب معرفی الگوهایی مکتبی است که هر یک از آنها پیشگامان ایمان، جهاد، توکل و صبر بوده‌اند و برای کمال‌جویی و فضیلت‌خواهی سرمشق هستند.

در این اثر به توصیف شخصیت و زندگانی افرادی همچون جناب ابوطالب عموی رسول خدا ﷺ، جناب عباس بن عبدالمطلب عموی دیگر ایشان، سلمان فارسی، ابویوب انصاری، اویس قرنی، ابوذر غفاری، ابن مسعود، بلال حبشی، حمزه سیدالشهدا، معاذ بن جبل، جعفر بن ابی‌طالب، سعد بن معاذ، مصعب بن عمیر، هاشم مرقال، جابر بن عبدالله انصاری، حبیب بن مظاهراسدی، میثم تمار، عمرو بن حمق، حجر بن عدی، عمار یاسر، مالک اشتر نخعی، مسلم بن عقیل، محمد بن ابی بکر، حذیفه بن الیمان، زید بن علی، رشید هجری، عباس بن علی و علی اکبر پرداخته شده و به نقش این افراد در پشتیبانی از پیامبر اسلام ﷺ، ائمه اطهار علیهم‌السلام و دین اسلام و مذهب تشیع اشاره شده است. همچنین نقش برخی از شخصیت‌های

دینی مانند حضرت عبدالعظیم حسنی، کمیت اسدی و سید حمیری در تبیین مسایل دینی بررسی شده است.

بخش دیگری از کتاب به معرفی بانوانی چون: فاطمه زهرا علیها السلام، خدیجه کبری علیها السلام، زینب کبری علیها السلام و فاطمه معصومه علیها السلام پرداخته و ابعاد و فضایل و عظمت شخصیت ایشان بیان شده است.

عنوان کتاب: سیمای فرزنانگان

پدیدآورنده: رضا مختاری

مشخصات نشر: دفتر تبلیغات اسلامی حوزهٔ علمیهٔ قم، سال ۱۳۶۳، قم

نویسنده داستان‌های اخلاقی علما و دانشمندان را از لابلای صفحات زندگی آنان به دست آورده و پس از دسته‌بندی در این کتاب، ذکر کرده است. وی در خلال مباحث و در سرآغاز فصل‌ها و بخش‌ها، از آیات، روایات و سخنان معصومان علیهم‌السلام استفاده کرده و بدین وسیله، این اوراق را مزین نموده است. داستان‌هایی که در کتاب گردآمده است، از روی مدارک معتبر و قابل استناد بوده و از ذکر داستان‌هایی که در زبان‌ها مشهور است ولی از منبع و مأخذ معتبری سرچشمه نگرفته، پرهیز شده است. همچنین در نقل داستان‌هایی که قرینه و شاهدی بردستی آنها وجود نداشته، خودداری شده است.

کتاب با مقدمهٔ نویسنده آغاز و مطالب در هفده بخش، تنظیم شده است: در بخش اول کتاب به نخستین گام در راه خودسازی اشاره شده است. نویسنده به استناد سخنان بزرگان، معتقد است اولین کار لازم برای محصل علوم دینی، این است که در صدد تصفیهٔ دل و تطهیر روان و تهذیب نفس خود باشد؛ زیرا همهٔ ارزش‌ها، بر محور تزکیهٔ نفس و پالایش دل از آلودگی‌ها دور می‌زند و تا شست‌وشوی قلب از آلودگی‌ها و صفات شیطانی و رذایل نفسانی تحقق نیاید، هیچ چیز، حتی علم، انسان را نجات نمی‌دهد. در بخش دوم کتاب، اهمیت استاد اخلاق و سیر و سلوک، بحث شده است.

نویسنده معتقد است که تربیت شدن انسان، بدون استاد، امکان پذیر نیست و کسی نمی تواند مدعی شود بدون این که فردی او را ارشاد کند، قادر است قلب خود را صفا و جلادهد و خویش را از رذایل اخلاقی بپیراید؛ بنابراین، نخستین مسأله ای که باید بیش از هر چیز مورد توجه طالبان علم قرار گیرد، این است که در جست و جوی استاد اخلاق باشند و انسان وارسته ای را برای تربیت خویش انتخاب کنند.

در بخش سوم، دوری از گناه، شرط مهم موفقیت در تحصیل دانسته شده است؛ زیرا انسانی که مرتکب کارهای حرام می شود، قلبش سیاه می گردد و دیگر قابلیت تاییدن نور علم - نه دانستن چند اصطلاح خشک - را ندارد. در بخش چهارم، اهمیت اخلاص و پاکسازی نیت، گوش زد شده است. در بخش پنجم، عبادت و پرستش الهی، بحث شده است. در بخش ششم: دعا، زیارت، توجه و توسل به ائمه علیهم السلام در سیره علما پرداخته شده است.

سحرخیزی و نماز شب، تکریم و بزرگداشت عالمان راستین، تواضع و فروتنی، عفو و گذشت، روح مردمی، خدمت گذاری، دلسوزی و کمک به تنگدستان، توکل و اطمینان، مناعت طبع و عزت نفس، تقوا در مصرف اموال عمومی، ساده زیستی، آگاهی، بیداری و ستیز با ستمگران، عنوان سایر بخش های کتاب می باشد.

عنوان کتاب: گزیدهٔ «سیمای فرزنانگان»

پدیدآورنده: رضا مختاری

مشخصات نشر: بوستان کتاب، سال ۱۳۹۳، قم

گزیدهٔ سیمای فرزنانگان، مشتمل بر راهنمایی و پندهایی است که طلاب علوم دینی، دانشجویان و دیگر دانش‌پژوهان، با استفاده از گفتار و کردار بزرگان، راه و رسم زندگی علمی، تحصیل دانش، برخورد با اجتماع، معاشرت با خویشان و دوستان، استقامت در برابر فقر و سایر ناملازمات و ده‌ها مطلب دیگر از این قبیل را می‌آموزند.

کتاب حاضر، گزیده و ویراستهٔ کتاب سیمای فرزنانگان است برای کسانی که حوصله یا فرصت مطالعهٔ اصل آن را ندارند. نویسندگان در این گزیده، مطالب مشکل و نیازمند توضیح را حذف یا روان و آسان کرده است.

عنوان کتاب: الگوهای اخلاقی طلبه مطلوب

پدیدآورنده: هادی حسین‌خانی نائینی

مشخصات نشر: انتشارات مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه، سال ۱۳۹۸، قم

گرچه در امر تربیت و تهذیب طلبه، عوامل گوناگونی مانند خانواده، مقررات و قوانین، اساتید، کادر مدرسه و حوزه، دوستان و هم‌سالان، محیط مدرسه و... مؤثر هستند؛ ولی نقش خود طلبه را در این میان، نباید نادیده گرفت. این انگیزه، اراده، همت، تلاش و پشتکار خود طلبه است که گام نخستین در امر تهذیب و خودسازی به شمار می‌رود. تا طلبه خود را نشناسد، به جایگاه فردی و اجتماعی خود و تأثیرش در اجتماع آگاه نباشد و اهداف و رسالت‌های طلبگی را درک نکند، نخواهد توانست خود را به زیور اخلاق و معنویت بیاراید.

اهمیت خودسازی برای طلبه، آن‌گاه بیشتر روشن می‌شود که در شرایط فعلی جامعه و بین‌الملل، انتظارات و مطالبات فراوانی وجود دارد که جز با آراستگی به اخلاق و معنویت، این انتظارات برآورده نمی‌شود. در این راستا، طلبه باید با تلاش و پشتکار روزافزون و نیز با جهاد تربیتی و به وسیله‌ی بهره‌گیری از سیره‌ی بزرگان و عالمان دین، به تربیت خود بپردازد.

در این کتاب، الگوهای از جهاد اخلاقی و تربیتی دوران طلبگی بزرگان و علما در قالب ابعاد معنوی - اخلاقی، شناختی - معرفتی، انگیزشی - عاطفی و رفتاری ارائه شده که می‌تواند طلبه را در خودسازی یاری رساند و راه‌گشای او در مسیر طلبگی قرار گیرد.

در این اثرا ابتدا ابعاد معنوی - اخلاقی طلبه مطلوب مانند: اخلاص، تقوا و پارسایی، انس با قرآن و دعا، تمسک به اهل بیت علیهم‌السلام، توکل و ... را معرفی می‌نماید. در ادامه به ابعاد شناختی - معرفتی مثل: شناخت ارزش‌های طلبگی، شناخت الگوهای اخلاقی، تواضع و ... پرداخته و در خاتمه نیز به برخی از ابعاد رفتاری طلبه موفق همچون: نظم و انضباط، تغذیه، تفریح و ورزش، انجام وظایف و مسئولیت‌ها، ساده‌زیستی و ... اشاره می‌کند.

عنوان کتاب: پایه پای آفتاب (گفته‌ها و ناگفته‌ها از زندگی امام خمینی ره)،
جلدهای ۱ و ۲
پدیدآورنده: امیررضا ستوده
مشخصات نشر: مؤسسه نشر پنجره، سال ۱۳۸۸، تهران

کتاب حاضر، گفته‌ها و ناگفته‌هایی از زندگی امام خمینی ره را از قول شاگردان، یاران و نزدیکان ایشان بازگویی کند.

ویرایش اول پایه پای آفتاب در سال ۱۳۷۳ و در قالب چهار جلد منتشر شد. ویرایش دوم این مجموعه نیز با شش مجلد در سال ۱۳۸۱ به چاپ رسید. این مجموعه، با محوریت بررسی سیره نظری و علمی امام خمینی ره از دیدگاه نزدیکان و یاران ایشان تدوین و منتشر شده است.

قسمتی از این مجموعه، شامل خاطرات خانواده امام خمینی ره از کودکی تا رحلت ایشان است. «خاطرات اعضای دفتر امام در قم، نجف، پاریس و جماران»، «خاطرات یاران، دوستان و شاگردان امام» و «خاطرات تیم پزشکی امام از زمان ورود ایشان به تهران در سال ۱۳۵۷ تا رحلت» از موضوعات مهم مطرح شده در مجموعه شش جلدی پایه پای آفتاب هستند.

اطلاعات و خاطرات مندرج در این مجموعه از آرشیو صداوسیما، روزنامه‌های کثیرالانتشار و مصاحبه‌های اختصاصی با نزدیکان و دوستان امام خمینی گردآوری شده‌اند.

مجموعه خاطراتی که در پایه پای آفتاب می‌خوانید، به شش فصل تقسیم شده است:

۱. به روایت اهل بیت و بستگان؛
۲. به روایت اعضای دفتر و کارکنان بیت؛
۳. به روایت یاران، شاگردان و دوستان؛
۴. خاطرات پراکنده؛
۵. به روایت گروه پزشکی؛
۶. و... حکایت هم‌چنان باقی است.

عنوان کتاب: سلام بر ابراهیم (زندگی نامه شهید ابراهیم هادی)

پدیدآورنده: گروه فرهنگی شهید ابراهیم هادی

مشخصات نشر: گروه فرهنگی شهید ابراهیم هادی و انتشارات سورۀ مهر، سال ۱۳۹۳، تهران

سلام بر ابراهیم، کتابی است که در قالب زندگی نامه ای مختصر و ۶۹ خاطره درباره شهید بزرگوار و مفقود الأثر «ابراهیم هادی» منتشر شده است. این نوشتار، حاصل بیش از پنجاه مصاحبه از خانواده، یاران و دوستان آن شهید است که همگی نگارنده را در گردآوری این مجموعه ارزشمند، یاری رساندند.

شهید هادی در یکم اردیبهشت ماه سال ۱۳۳۶ دیده به جهان گشود و پس از بیست و هفت سال زندگی پرفراز و نشیب، در عملیات والفجرمقدماتی در منطقه فکّه، بیست و دوم بهمن سال ۶۱ به درجه رفیع شهادت نائل آمد و همان طور که از خداوند می خواست، پیکر پاکش در کربلای فکّه گمنام ماند. این کتاب تاکنون هشتاد و هشت نوبت به چاپ رسیده و از این حیث، کتاب پرفروشی محسوب می شود. در مقدمه کتاب ذکر شده است که نوشتار پیش رو، نه تنها یادآور شهیدی قهرمان، بلکه بیانگر احوال مردی است که با داشتن قهرمانی ها، با دریافت مدال شهادت اکمال یافت. مروری بر زندگی ابراهیم هادی می تواند چراغی در شب ظلمانی باشد. در توضیحات پشت جلد کتاب، سخنانی از رهبر معظم انقلاب آورده شده است: «می خواهم بگویم که این جنگ، یک گنج است. آیا ما خواهیم توانست این گنج را استخراج کنیم یا نه؟ این هنر ماست که بتوانیم استخراج کنیم».

عنوان کتاب: پرواز تا بی‌نهایت (زندگی‌نامهٔ شهید سرلشکر خلبان عباس بابایی)
پدیدآورنده: سید حکمت قاضی میرسعید و محمد طاهری آذر
مشخصات نشر: نشر آجا، سال ۱۳۸۷، تهران

در این اثر به زندگی شهید راه خدا عباس بابایی پرداخته شده است و بنا به گفتهٔ مرحومه صدیقه حکمت، کتاب پرواز تا بی‌نهایت، کامل‌ترین اثر دربارهٔ شهید عباس بابایی است.

در این کتاب، خصوصیات و رفتارهای شهید سرلشکر خلبان عباس بابایی به صورت خاطره‌های کوتاه از هم‌زمان شهید، گردآوری شده است. این کتاب در سه فصل «کودکی تا انقلاب»، «انقلاب تا رشادت» و «رشادت تا شهادت» به زندگانی، رشادت‌ها و محسنات اخلاقی شهید بابایی، مانند: تواضع، دینداری، بی‌ریایی و... از زبان همسر، مادر، نزدیکان و همکاران نظامی و غیرنظامی شهید می‌پردازد.

از ویژگی‌های خاص این کتاب، موجز و مفید بودن حکایت‌های متن است که مخاطب را با تنوع روبه‌رو می‌کند و حاصل گفت‌وگو با بیش از دویست تن از همکاران، دوستان، آشنایان و اعضای خانوادهٔ شهید بابایی در سراسر ایران است.

عنوان کتاب: بهشت خانواده

پدیدآورنده: سید جواد مصطفوی

مشخصات نشر: مؤسسه نشر فرهنگ و اندیشه اسلامی، سال ۱۳۹۰، قم

دین مقدس اسلام که برای راهنمایی و تأمین سعادت بشرنازل گشته و تمام ابعاد وجودی او را در تمام مراحل زندگی اش رعایت کرده است، دختری و پسری را که می خواهند در آینده، پدر و مادر خانواده و رکن اجتماع انسانی باشند، در این وادی خطرناک بدون راهنما رها نکرده است؛ بلکه با کمال لطف و عنایت، دست ایشان را گرفته و قدم به قدم، رهبری و راهنمایی نموده و آنان را از خطرات توفان‌ها و گرداب‌ها بر حذر داشته است.

این کتاب در دو جلد تنظیم و منتشر شده است. مهم‌ترین مباحث جلد اول که شامل هفتاد درس است، عبارتند از:

۱. عوامل اُلفت و محبت میان زن و شوهر؛
 ۲. عوامل اختلاف و کدورت آنها و راه علاج آن؛
 ۳. موقعیت واقعی زن در خانواده از نظر اسلام و تحلیل و بررسی آیات و روایاتی مانند: ضعف عقل او، شربودن او، استخوان کج بودن او، تأدیب او، مشورت با او، بر حذر بودن از خوبانشان و مانند اینها؛
 ۴. موضوع حجاب و نظر اسلام نسبت به مقدار محدودیت زن؛
 ۵. اظهار مطالب غریزه جنسی و تعیین مرز بین حرام و جایز.
- مطالب متفرقه دیگری که در این بخش بحث شده است: روابط فامیلی، احترام داماد، اختلافات مالی، اختلافات غریزی، اختلاف سطح فرهنگی

و اخلاقی، دخالت دیگران، حکمین، طلاق، سوادآموزی زن، داشتن فرزند، ضرب‌المثل‌ها، پزشکی‌ها و معالجات و... .

مهم‌ترین مباحث جلد دوم که شامل بیست و شش درس است عبارتند از: محرم و نامحرم، خواستگاری، تدلیس، شب زفاف، شیوه جلب محبت، عذرخواهی، خوش‌بینی، عاقبت‌اندیشی، چشم و هم‌چشمی، تعدد زوجات، برابری و اختلاف مرد و زن، عوامل خوشبختی، نق نق زدن و... .

عنوان کتاب: هفت روش مهار غریزه جنسی

پدیدآورنده: هادی حسین‌خانی نائینی

مشخصات نشر: شهید علم، سال ۱۳۹۲، یزد

این کتاب، راهکارهای مهار غریزه جنسی را ذیل عناوین کلی‌تر «روش‌های تربیتی» نشان داده و به این وسیله کوشیده تا با ارائه هر روش تربیتی، راهکارهایی را که تحت آن روش مطرح است، بیان کند.

از آن جا که درباره مشکلات گوناگون و از جمله مشکلات رفتاری، همواره «پیش‌گیری» بر «درمان» مقدم است و مؤثرتر، لذا نوشتار حاضر در پی بیان روش‌های مهار غریزه جنسی از دیدگاه آیات و روایات است.

در این اثر که به همت معاونت تهذیب و تربیت حوزه‌های علمیه تهیه شده، سعی شده تا با بهره‌گیری از آموزه‌های حیات‌بخش قرآن و سخنان معصومان علیهم‌السلام، هفت روش برای مدیریت غریزه جنسی ارائه شود.

این هفت روش عبارتند از:

۱. استعاذه؛

۲. تغییر موقعیت؛

۳. تحمیل به نفس؛

۴. تذکر؛

۵. جایگزین‌سازی؛

۶. زمینه‌سازی اجتماعی؛

۷. دعا.

عنوان کتاب: فرآیند همسرگزینی

پدیدآورنده: هادی حسین خانی نائینی

مشخصات نشر: نشر بنشاسته، سال ۱۳۹۳، قم

هدف نویسنده از نگارش کتاب این بوده که بیشتر جوانان وقتی در آستانه ازدواج و انتخاب همسر قرار می‌گیرند، تصویر درست و صحیحی از ازدواج ندارند، به همین سبب، دچار مشکلاتی می‌شوند.

لذا با توجه به سردرگمی جوانان در هنگام انتخاب همسر، این کتاب، تصویر درستی از ازدواج، آشنا شدن جوانان با معیارهای صحیح در هنگام انتخاب همسر و تطبیق این معیارها با همسر آینده خود، ارائه می‌دهد.

نویسنده برای نوشتن این کتاب، از آیات قرآن کریم و روایت ائمه علیهم‌السلام استفاده کرده است.

این کتاب از چهار فصل تشکیل شده است:

۱. اهداف ازدواج؛
۲. معیار انتخاب همسر؛
۳. سلیقه‌های انتخاب همسر؛
۴. تشخیص معیارها و تصمیم برای ازدواج.

عنوان کتاب: نظام خانواده در اسلام

پدیدآورنده: حسین انصاریان

مشخصات نشر: انتشارات دارالعرفان، سال ۱۳۹۶، قم

این کتاب برگرفته از متن سخنرانی‌های استاد شیخ حسین انصاریان در ماه محرم، صفر و رمضان سال ۱۳۶۳ شمسی می‌باشد که با محوریت سبک زندگی اسلامی در ۳۰ سرفصل و بیش از ۱۵۰ ریزموضوع مطالب ارزشمندی را در اختیار مخاطبان قرار می‌دهد. نگارنده با توجه به تعالیم دین اسلام و با استناد به آیات قرآن و احادیث، مباحثی در خصوص اهمیت خانواده، اخلاق و تربیت را مطرح و به تبیین مسائل مربوط به ازدواج و خانواده پرداخته و در هر بخش مسأله‌ای از مسائل خانواده را مورد بررسی قرار داده است. به اذعان کارشناسان خانواده و امور تربیتی، این کتاب یکی از آثار ارزشمند در حوزه خانواده است به نحوی که زوج‌های جوان با مطالعه این کتاب می‌توانند اختلافات سلیقه‌ای و خانوادگی خود را برطرف نمایند. آئین ازدواج در نظام هستی، تقوای الهی در خانواده و جامعه، موقعیت زن در تاریخ بشر و اسلام، استقلال مرد و زن در اسلام، مشکلات و موانع راه ازدواج، راه انتخاب همسر، برنامه‌های اصیل اسلام در مسئله ازدواج، بهداشت در نظام خانواده، اخلاق اسلامی در نظام خانواده، حجاب و پاکدامنی زن، اسلام و مسائل مادی خانه و خانواده، حقوق زن و شوهر در اسلام، دوران بارداری، رضاع و نامگذاری، ارزش دخترداری در اسلام، نقش مادر در تربیت فرزند، نقش پدر در رشد فرزند، حقوق فرزند بر پدر و مادر، حقوق پدر و مادر بر فرزندان، وظیفه زن و شوهر نسبت به بستگان یکدیگر، صله رحم و... برخی از موضوعات این کتاب را تشکیل می‌دهد.

 **عنوان کتاب:** میثاق طلبگی، جلد ۲

 **پدیدآورنده:** کاظم علی محمدی

 **مشخصات نشر:** مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه، سال ۱۳۹۵، قم

مجموعه سه جلدی میثاق طلبگی با هدف آشنایی داوطلبان ورود به حوزه‌های علمیه با حوزه و طلبگی تهیه شده و در دوره‌ای یک هفته‌ای با عنوان میثاق طلبگی تدریس می‌شود. کتاب «اخلاق و آداب طلبگی» نوشته کاظم علی محمدی، دفتر دوم از این مجموعه می‌باشد و در پنج فصل تنظیم شده است:

۱. کلیات و مفهوم اخلاق؛

۲. عوامل موفقیت در زندگی طلبگی؛

۳. رشد متوازن و جامع؛

۴. زی طلبگی؛

۵. پاره‌ای از آسیب‌های اخلاقی و تربیتی طلاب.

عنوان کتاب: درآمدی برزئ طلبگی

پدیدآورنده: محمد عالم زاده نوری

مشخصات نشر: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، سال ۱۳۹۵، قم

کتاب درآمدی برزئ طلبگی، هنجارشناسی جلوه‌های رفتاری حوزویان است. این کتاب در تلاش برای کشف قواعد رفتار ظاهری طلبه، از گفت‌وگوهای عینی و چالش‌های فراگیر آغاز کرده و می‌کوشد که از بنیادهای نظری و مبانی فکری غفلت نوزد.

آیا روحانی بودن یک شغل است؟ آیا طلبه، صاحب یک حرفه است؟ آیا حوزوی بودن، یک صنف است؟ اگر در شغل بودن به معنای «کار ویژه‌ای درآمدزا که ورود بدان به انگیزهٔ امرار معاش صورت می‌پذیرد» تشکیک روا بداریم، در صاحب حرفه بودن طلبه به معنای «عضویت در گروهی اختصاصی که متعهد به ارائهٔ خدماتی معین به جامعه بوده و از یک رشته مهارت‌های تخصصی و دانش فنی برخوردار است»، جای تأمل نیست. بخش‌های اصلی این کتاب عبارت‌اند از:

- فصل اول: کلیات؛
- فصل دوم: شاخص‌ها و ملاک‌های کلی؛
- فصل سوم: تطبیق قواعد کلی بر پرسش‌های اساسی.

 **عنوان کتاب:** اخلاق اسلامی، جلد ۲ (دفتر سوم: آداب علم آموزی)

 **پدیدآورنده:** گروه اخلاق دفتر تدوین متون درسی حوزه های علمیه

 **مشخصات نشر:** مرکز مدیریت حوزه های علمیه، سال ۱۳۹۶، قم

کتاب حاضر، دومین کتاب از حلقات آموزش اخلاق و آداب اسلامی است که مطابق با سرفصل های مصوب نگاشته شده است.

پدیدآورندگان کتاب در جلد اول، مخاطبان را با مهم ترین آداب بندگی آشنا کرده بودند و در این جلد، تبیین آداب فردی مورد نظر آنها بوده است. منظور از آداب فردی اموری مانند: آداب پوشش و آراستگی، تفریح، بهداشت و نظافت، خوردن، آشامیدن و خوابیدن است که به خود شخص مربوط می شود و به طور مستقیم به جامعه ارتباط ندارد، گرچه هر رفتار یا ادب فردی در ارتباط با دیگران نیز غیر مستقیم اثر دارد، به همین دلیل، اهمیت دوچندان آداب فردی و فراگیری آن روشن می شود.

گرچه تبیین مطلوب موضوعات مهم و تنوع آداب فردی و علم آموزی، زمانی بیش از زمان اختصاص داده شده در مصوبه را می طلبد، ولی با توجه به اهمیت این مباحث، در نگارش این کتاب کوشش شده است تا مطالب اساسی در هریک از آداب ذکر شده متناسب با همین زمان کوتاه بیان شود. مطالب مورد بحث در دفتر سوم عبارت اند از:

- ۱. جایگاه و ارزش علم؛ ۲.
- ۳. آثار علم؛ ۴. جایگاه و ارزش عالمان دین؛ ۵.
- ۶. آداب علم آموزی.

عنوان کتاب: آفات علم (آسیب شناسی حیات علمی دانشمندان)

پدیدآورنده: جواد محدّثی

مشخصات نشر: بوستان کتاب، سال ۱۳۸۷، قم

کتاب حاضر، گردآوری مجموعه مقالاتی است که نویسنده پیش از این، در مجله حوزه، منتشر کرده است. موضوع اصلی این کتاب، اخلاق اسلامی است.

بخش های کتاب عبارت اند از:

- سلوک طلبگی که در آن به الگویی اخلاقی و تأسی به اسوه ها اشاره شده است؛ درد و درمان؛
- غرور؛
- کبر، در این قسمت، نگارنده ضمن تعریف کبر و آثار آن به بررسی چاره برون رفت از کبر پرداخته است؛
- حسد و بحث های پیرامون آن که منتهی به تجربه های تلخ و شیرین است؛ علم بی عمل و در نهایت حسرت تلخ؛
- کتمان یا همان سانسور علم که نتیجه آن، کتمان فضیلت است؛
- دنیا طلبی، آثار درونی - روحی و آثار سوء آن در اجتماع؛
- تقرب به دربار سلاطین و معرفی علمای درباری؛
- مذهب سازی که نتیجه جهل است و خاستگاهی برای فرقه ها و نتیجه اش بدعت و بدعت گذاری است؛
- جدال و مرء، معرفی جدال احسن و جدال های دشمن ساخته.

عنوان کتاب: راه و رسم علم آموزی؛ نکته‌ها، شیوه‌ها و مهارت‌ها

پدیدآورنده: جواد محدّثی

مشخصات نشر: بوستان کتاب، سال ۱۳۹۱، قم

برای دستیابی به اهداف و کسب موفقیت در هر کاری، رمز و رازها و شیوه‌ها و قواعدی وجود دارد که رعایت آنها، راه رسیدن را کوتاه می‌کند. فراگیری دانش و کسب موفقیت علمی نیز از این قاعده مستثنی نیست و شیوه و آداب و رسوم خاصّ خودش را دارد. بنابراین سزاوار است که جوانان این رموز و روش‌ها را بشناسند و به کار بندند تا از تلاش علمی و آموزشی خود بیش‌ترین بهره و سریع‌ترین ثمره را به دست آورند.

این که چه بخوانیم؟ چگونه بخوانیم؟ از چه کسی دانش بیاموزیم؟ روش مطالعه چیست؟ استاد مناسب کدام است؟ و چه باید کرد تا آموخته‌ها نهادینه شود و بهتر فهم گردد؟ از جمله نکات ارزشمندی است که در این کتاب درباره آنها بحث شده است.

عنوان کتاب: دیوان پروین اعتصامی

پدیدآورنده: رخشنده اعتصامی (پروین اعتصامی)

مشخصات نشر: مؤسسه انتشارات نگاه، سال ۱۳۸۷، تهران

شعر پروین، تلخ و متین و زمینی است. تلخی پدیده‌های زندگی اجتماعی انسان، دردها و ناکامی‌ها، در آن بازتابی روشن دارد. در شعر او، خبر از توفان‌های بزرگ روحی او، یا احساسات برانگیخته و گرم و خصوصی یک زن نیست؛ زنی که سعی کرده تا آن جا که ممکن است، خویشتن خویش را در پشت واژه‌ها و آفریده‌های کلامی خود، پنهان سازد. شعرا و مجموعه‌ای است از توصیف‌ها، تشویق‌ها، اندرزها و نشان دادن سمت و سوی ذهنی خود به نفع مردم محروم. شعرا و در بیشتر عرصه‌ها، چنان کلی است که می‌تواند چند و چندین سده میان یک مرجع دگرگون شده در زمان و توصیف شده در شعرا و فاصله باشد و در عین حال، شمول خویش را همچنان حفظ کند. عناصر مطرح شده در شعر پروین، در قید زمان‌های کوتاه یا مرزهای محدود جغرافیایی نیستند و رنگ ملی و این سرزمینی خویش را کاملاً حفظ کرده‌اند. او اگرچه تصاویر دردباری از زندگی انسان‌های محروم به دست می‌دهد، اما واژه‌ها آتش‌گون و خشماگین نیستند. حتی آن‌گاه که خشم انسانی شاعر، علیه نظام غیر عادلانه‌ای برانگیخته می‌شود، از نظر مضمون، خشمی است خردمندانه.

با نگاهی به اشعار او، می‌توان دست‌کم، هشت موضوع کلی را در آنها تشخیص داد. این موضوعات عبارت‌اند از:

۱. اخلاقیات فردی؛
۲. انسان دوستی و هم‌دردی با دیگران؛
۳. تشویق به واقع‌بینی و تلاش؛
۴. زندگی و مرگ؛
۵. نقش زن در مناسبات فردی و اجتماعی؛
۶. مخالفت با تظاهر و متظاهران؛
۷. تفکرات تقدیری؛
۸. تفکرات ضد تقدیری.

عنوان کتاب: گلستان

پدیدآورنده: مُشرف‌الدین مُصلح بن عبدالله شیرازی (سعدی)؛ تصحیح: محمدعلی فروغی

مشخصات نشر: ققنوس، سال ۱۳۷۲، تهران

گلستان سعدی، نمونه نثر ناب و شیرین و نغز پارسی، اثر شیخ مصلح‌الدین سعدی است که پس از گذشت بیش از هفتصد سال از شیرینی و حلاوت کلام وی کاسته نشده است. گلستان شامل یک دیباچه و هشت باب با عناوینی چون: در سیرت پادشاهان، در اخلاق درویشان، در فضیلت قناعت، در فواید خاموشی، در عشق و جوانی، در ضعف و پیری، در تأثیر تربیت و در آداب صحبت است که به نغزترین و شیرین‌ترین نثر، نگاشته شده است. همین حلاوت کلام والای سعدی است که پارسی‌گویان گیتی، سخنان او را با ولع و اشتیاق می‌خوانند و به جان می‌پذیرند. سعدی با زبردستی و تسلط کامل، پندهای ناب خویش را در قالب حکایت‌ها و گفتارهایی دلنشین و جذاب ریخته و برای رسیدن انسان به کمال و نهادینه کردن انسانیت در جامعه اخلاق‌مدار، مخاطب سخن خویش را یاری نموده است.

سعدی در دیباچه گلستان می‌گوید: برای نزهت ناظران و فسحت حاضران، کتاب گلستان را توانم تصنیف کردن که باد خزان را بر ورق او دست خریف مبدل نکند. وی در میانه نثر ناب و مسجع خویش، بیت‌هایی نیز چاشنی سخن خود کرده است، و این شاخصه تمام حکایت‌های گلستان است. لذا پند و اندرزهای اخلاقی سعدی در قالب چنین سخنان استواری، اثری بی‌همتا و شگرف بر پارسی‌گویان داشته است و نصایح سعدی، شاخصه فرهنگ مشرق‌زمین در گستره فلات ایران و زیست‌گاه پارسی‌گویان است.

عنوان کتاب: موش و گربه

پدیدآورنده: بهاء‌الدین محمد بن حسین عاملی (شیخ بهایی)؛ به کوشش: فرج‌الله زکی کردی

مشخصات نشر: تلاش، سال ۱۳۶۴، تبریز

افسانه تمثیلی موش و گربه شیخ بهایی، نویسنده قرن یازدهم هجری، داستان دشمنی موش و گربه است که به زبانی ساده، بازنویسی شده است. نویسنده، دانشمندی بود که در زمینه‌های مختلف علم به مقام والایی دست پیدا کرده بود. در کنار تألیفاتش مثنوی‌های شیرین و خواندنی سروده است که موش و گربه، یکی از آنهاست.

در این اثر وی با شگرد پند و اندرز اهل دانش و هوش به زبان گربه و موش، در پی آن است شبهاتی را که در مورد تصوف و عرفان وجود دارد، از بین ببرد و نیرنگ و ریا را از صداقت معنوی عارفانه متمایز نماید. برای نیل به این مقصود، شیخ بهایی از تمام تمهیدات و شگردهای داستانی که تا آن زمان معمول و مرسوم بوده، استفاده کرده است تا از بحثی کاملاً فقهی و عارفانه، داستانی پرکشش و خواندنی بیافریند.

شاید اگر نظریه‌های وی در رساله‌ای فلسفی فهرست می‌شد، شکل و عظمی به خود می‌گرفت و جذابیتی را که این اثر داستانی به شکل کنونی دارد، برای خواننده نمی‌داشت، در حالی که این اثر، دارای همه عناصر داستانی چون تعارض و جدال میان شخصیت‌ها، گره‌گشایی، شخصیت‌پردازی، دیدگاه خاص داستانی، عواطف و احساسات ملموس انسانی و حس

تعلیق است که عامل اصلی در دنبال کردن داستان توسط خواننده است. نویسنده با زیرکی، نظریه‌های خود و نکات آموزنده را در تاروپود بافت داستان تنیده است تا خواننده، بدون احساس ملال و کسالت، در ضمن تعقیب داستان در معرفی این نکات قرار گیرد.

به یک نظر، این کتاب ادبی به نوعی شبیه مناظرهٔ کلیله و دمنه است که علاوه بر این که به عنوان اثری داستانی-آموزشی در نظر گرفته شده و عناصر داستانی محدود در آن با توجه به آرا و عقاید کلامی این دو موجود و نحوهٔ سلوک با یکدیگر بررسی شده است، با توجه به نوع دفاع موش و گربه، به نحوهٔ تعامل شیخ با این دو عقیده و تمایل وی به هر یک از آنها نیز پرداخته شده است.

کتاب شناسی سیرمطالعاتی
اخلاق اسلامی

سطح دو

عنوان کتاب: کتاب شناخت اخلاق اسلامی

پدیدآورنده: جمعی از نویسندگان

مشخصات نشر: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، سال ۱۳۸۶، قم

این کتاب که شیوه‌ای جدید در کتاب‌شناسی توصیفی-تحلیلی به شمار می‌رود، به منظور ارائهٔ بیشترین و مهم‌ترین اطلاعات لازم از برجسته‌ترین آثار مکاتب چهارگانهٔ اخلاق اسلامی به محققان و مشتاقان این عرصه، تألیف شده است. گسترهٔ معرفی آثار در این کتاب‌شناسی، کتاب‌های نگارش یافته در حوزهٔ علم اخلاق است و معرفی کتاب‌های مربوط به رشته‌های نوپدید اخلاق پژوهی، مثل فلسفهٔ اخلاق، اخلاق کاربردی و اخلاق حرفه‌ای، در دستور کار قرار نگرفته است. عناوین فصول، موضوعات عام کتاب و دامنهٔ موضوعی کار را نشان می‌دهد. در هر موضوع از موضوعات کتاب، مهم‌ترین آثار متعلق به آن، معرفی و ارزیابی شده است. علاوه بر کتاب‌هایی که به صورت مبسوط یا نیمه مبسوط بررسی شده و نیز فهرست پایانی ارائه شده در پایان هر مکتب، عناوین دیگر کتاب‌های اخلاقی را در دو موضع از این اثر می‌توان یافت: الف: ذیل عنوان «شرح حال و آثار مؤلف» که به سایر کتاب‌های اخلاقی هر مؤلف -افزون بر اثری که به تفصیل معرفی می‌شود- نیز اشاره شده است.

ب: ذیل عنوان آثار وابسته که مشتمل بر همهٔ کتاب‌هایی است که به نوعی با کتاب مورد بحث پیوند دارد.

در دیباچهٔ کتاب، به ضرورت اهتمام به اندیشهٔ اخلاقی اسلام پرداخته

شده و ده نکته مهم برای استفاده بهینه از کتاب بیان شده و پس از آن، مطالب اصلی سامان یافته است.

مؤلفان، این کتاب را در پنج فصل تدوین کرده‌اند:

- فصل اول: معرفی و مقایسه مکاتب اخلاقی، فلسفی، عرفانی، نقلی و تلفیقی و بیان ویژگی‌های هر یک از آنها؛
 - فصل دوم: معرفی تفصیلی آثار برجسته مکتب اخلاق فلسفی؛
 - فصل سوم: معرفی تفصیلی آثار قابل توجه مکتب اخلاق عرفانی؛
 - فصل چهارم: معرفی آثار اخلاق نقلی شیعه و اهل سنت؛
 - فصل پنجم: معرفی مهم‌ترین آثار مکتب تلفیقی در اخلاق اسلامی.
- در پایان کتاب نیز فهرستی از دو شاخه اخلاق کاربردی («اخلاق دانشوری» و «اخلاق پادشاهی و دولت‌مردی») آمده که در میان تک‌نگاری‌های اخلاقی، بیشترین اهتمام به آنها شده است.

عنوان کتاب: آشنایی با متون اخلاق اسلامی

پدیدآورنده: محسن جوادی

مشخصات نشر: دانشگاه پیام نور، سال ۱۳۹۰، تهران

در این کتاب، متونی از اخلاق قرآنی و روایی، در کنار متونی از اخلاق عرفانی و فلسفی به صورتی که در مجموع به عنوان مصالح ساختمان دانش اخلاق اسلامی قابل بهره‌گیری باشد، گزینش شده است.

این کتاب از منابع درسی مربوط به کارشناسی ارشد رشته اخلاق اسلامی و فلسفه اخلاق است و شامل گزیده‌هایی از متون اخلاقی فارسی و عربی، از جمله آثاری از: امام محمد غزالی، خواجه نصیرالدین طوسی، ابن مسکویه و... است.

فهرست مطالب مطرح شده در این کتاب بدین شرح است:

ویژگی‌های سعادت، در نکوهش لذات حسی، تعریف اخلاق و اهمیت آن، عدالت و عبادت، طریق سعادت، فضیلت و چگونگی تحصیل آن، معرفت نفس، جهاد اکبر، راه‌های نفوذ شیطان در قلب آدمی، مکارم اخلاقی، اخلاق اجتماعی، در فضیلت دستگیری از درماندگان و بیچارگان، فضیلت دوستی و برادری، عفت و پاکدامنی، صدق و اخلاص، احترام به خانواده و همسایه، ظلم و انواع آن، غرور و انواع آن، چگونگی معالجه بیماری‌های روحی و دستورالعمل اخلاقی.

عنوان کتاب: خودشناسی برای خودسازی

پدیدآورنده: محمدتقی مصباح یزدی

مشخصات نشر: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته، سال ۱۳۹۰، قم

محور بحث در این کتاب، انسان کمال پذیراست و این که انسان چگونه و از چه راه‌هایی به کمال می‌رسد؟ نویسنده براین باور است که انسان از راه تأمل در وجود خویش و یافتن عوامل فطری برای سیر و وصول به این کمال می‌توان به این مهم برسد.

بنابراین، موضوع بحث وی عبارت است از انسان، از این نظر که موجودی کمال پذیراست و هدف و فایده آن، عبارت است از شناختن کمال حقیقی و راه رسیدن به آن. اسلوب آن هم عبارت است از: بررسی بینش‌های درونی خویش برای باز شناختن خواست‌ها و کشش‌هایی که در وجود انسان برای کمال نهاده شده، هم‌چنین عواملی که انسان را در راه رسیدن به آن کمک می‌کند. نگارنده، نخست توضیحاتی درباره ضرورت خودشناسی بیان کرده و سپس درباره کمال، به بررسی سلسله کمالات و حرکت کمالیه و عوامل و شرایط آن پرداخته است.

در ادامه به جهت یابی امیال فطری بشر پرداخته و به تناسب بحث، وارد مقوله لذت و کمال شده است و پس از توضیح واژه لذت، عالی‌ترین لذت انسان را توضیح داده است.

موضوع بعدی، بحث از اوج امیال و غایت آمال است که در این باب با بیان ساده‌ترین راه رسیدن به مقصود، شواهدی از آیات و روایات نیز آورده است.

آیا ارتباط آگاهانه کامل با آفریدگار، عقلاً ممکن است؟ موضوع بعدی این نوشتار است و نگارنده بر این باور است که ارضای کامل خواسته‌های فطری انسان، تنها در سایه ارتباط کامل و آگاهانه با مبدأ هستی، امکان پذیر است و امکان چنین ارتباطی را می‌توان با برهان فلسفی اثبات کرد.

نویسنده در صفحات بعدی راه رسیدن به قرب الهی و حقیقت عبادت و نقش علم در تکامل انسان، تدبیر اراده، نقش میل و اراده در ادراک، اراده و انتخاب و... را توضیح داده است.

عنوان کتاب: انسان شناسی

پدیدآورنده: محمود رجبی

مشخصات نشر: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ره، سال ۱۳۹۴، قم

بحث «انسان شناسی» محور تمام مطالعاتی است که در علوم انسانی انجام می‌گیرد. به عبارت دیگر، «انسان شناسی» به مثابه محور مشترک و حلقه اتصال میان همه رشته‌های علوم انسانی عمل می‌کند. از سویی دیگر، انسان به واسطه وجود چند بعدی و ذومراتب خویش، می‌تواند با روش‌های مختلف شناختی، مورد بررسی قرار گیرد. انسان شناسی دینی و انسان شناسی غیر دینی دو گونه از این روش‌ها است.

در این نوشتار، محورهای اساسی انسان شناسی بررسی شده و شناخت هویت واقعی انسان، هدف آفرینش وی و چگونگی دست‌یابی به آن در گرو بهره‌گیری از رهاورد وحیانی در کنار دستاوردهای قطعی و عقلی و تجربی، اصل مسلم انگاشته شده است.

از این رو، روح حاکم بر بخش مهمی از مباحث کتاب را تبیین دیدگاه‌های انسان‌شناختی برگرفته از قرآن کریم و آموزه‌های دین مبین اسلام تشکیل می‌دهد. موضوع علم انسان‌شناسی از دیدگاه کلام و عقاید اسلامی، سعادت دنیا و آخرت انسان در گرو شناخت معیارهای ارزش‌گذاری است و پی‌بردن به این معیارها در گرو شناسایی حقیقت انسان و ابعاد وجودی اوست.

فصل‌های کتاب عبارت‌اند از:

- فصل اول: مفهوم انسان‌شناسی (تعریف، انواع، اهمیت و ضرورت و...)
- فصل دوم: اومانیزم یا انسان‌مداری؛
- فصل سوم: از خودبیگانگی؛
- فصل چهارم: آفرینش انسان؛
- فصل پنجم: سرشت انسانی؛
- فصل ششم: جایگاه انسان در نظام آفرینش؛
- فصل هفتم: آزادی و اختیار؛
- فصل هشتم: مبادی اختیار؛
- فصل نهم: کمال‌نهایی؛
- فصل دهم: رابطه دنیا و آخرت.

عنوان کتاب: انسان در تراز قرآن (جستارهایی در انسان شناسی قرآنی)

پدیدآورنده: علی راد

مشخصات نشر: سازمان چاپ و نشر دارالحدیث، سال ۱۳۹۳، قم

کتاب «انسان در تراز قرآن» به بازشناسی نگرش قرآن به انسان در نظام هستی و تعریف و تنظیم رابطه انسان با خدا، خود و دیگران می‌پردازد و هدف اصلی آن، نشان دادن رویکرد قرآنی به انسان از آغاز تا فرجام است که با روش تفسیر موضوعی به تبیین آیات غرر و شاخص قرآن در مسائل متنوع این رویکرد می‌پردازد.

این کتاب از هشت فصل تشکیل شده است؛ فصل نخست به عناوین «یقین به آفرینش، یحیی تمثیل آفرینش، الله آفریدگار انسان، فراسوی آفرینش انسان، تردید به آفرینش، انسان منکر رستاخیز، تردید و تذکر، خاستگاه تردید، نسیان، فقدان عقلانیت و عناد» پرداخته و فصل دوم نیز عناوین «انسان تبلور آفرینش احسن، خیر کثیر، تناسب و سازواری، نفخ روح، ترکیب تضاد، عقلانیت تکلیف و رستاخیز و کرامت و فضیلت انسان» را مورد بررسی قرار داده است.

عناوین «قرآن و هدف آفرینش، تبیین هدف، عملکرد برتر، پرستش خداوند، آگاهی از قدرت و علم خداوند، رحمت یا اختلاف، تلفیق و پیوند اهداف آفرینش انسان، نفی پوچ‌گرایی، نفی لعب، نفی عبث» در فصل سوم و موضوعات «شناخت راه، راه خدایی، رهیافت‌ها، توشه، توشه علمی راه و راهنما، توشه عملی و تلاش صالح، تعالی و سعی انسان، توشه اخلاقی؛

منش خداگونه» نیز در فصل چهارم مورد کنکاش قرار گرفته‌اند. نویسنده در فصل پنجم، مباحث «منذر و هادی، تفاوت منذر با هادی، تفاوت انذار و هدایت، امام، ویژگی‌های راهنمایان، حشربا امام» و در فصل ششم، عناوین «سجده نماد ستایش خداوند، سجده در قرآن، معناشناسی، گونه‌ها، ستایشگران، آسمان و زمین، سایه‌ها، گیاهان و درختان، فرشتگان، انسان، نشانگان ستایش، تمایز مؤمنانه در قیامت، نشانگان اسلام، گرد عبادت» را مورد مطالعه و بررسی قرار داده است.

در فصل هفتم به «حرام مرزهای شریعت، معناشناسی حرام، سبک‌شناسی قرآن در بیان مرزهای شریعت، منشأ و خاستگاه حرمت، گستره حرام در قرآن، امنیتی و نظامی، جنسی، فرهنگی - اجتماعی، اقتصادی، اخلاقی، خباثت، فلسفه و حکمت حرام و اضطراب و حرام» و در فصل هشتم به «ابلیس دشمن بیرونی، دشمنی در مرحله آفرینش، دشمنی در بهشت، پایان فریب ابلیس سقوط آدم، دشمنی در دنیا و نفس دشمن درونی» پرداخته شده است.

عنوان کتاب: فلسفه اخلاق

پدیدآورنده: محمدتقی مصباح یزدی؛ تحقیق و نگارش: احمدحسین شریفی
 مشخصات نشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی قدس سره،
 سال ۱۳۹۱، قم

کتاب فلسفه اخلاق شامل مجموعه درس‌های فلسفه اخلاق آیت الله مصباح یزدی در جمع دانش پژوهان مؤسسه «در راه حق» است که از حدود بیست سال پیش تاکنون بارها به چاپ رسیده و محور و مرجع بسیاری از تحقیقات در حوزه فلسفه اخلاق اسلامی بوده است. این اثر، تحقیق و نگارش مجدد همان درس است که با همین هدف، صورت گرفته است. با سیل بی‌امان ترجمه آثار و افکار مکاتب دیگر، دفاع منطقی از مبانی اخلاق اسلامی اقتضا می‌کند که به طور منظم، منطقی و همه‌جانبه به مباحث این حوزه معرفتی پرداخته شود. ارائه فلسفه اخلاق اسلامی از دغدغه‌های بزرگانی همچون علامه طباطبایی و شهید مطهری بود و لذا در گوشه و کنار آثار خویش به قسمت‌هایی از مباحث آن اشاراتی داشتند؛ هرچند متأسفانه هیچ‌یک فرصت تدوین و ارائه منظم و کامل آن را نیافتند، اما با مدد توفیق و عنایت الهی، آیت الله مصباح یزدی این خلأ را پر کردند و برای نخستین بار به طرح گسترده و منظم مباحث فلسفه اخلاق و ارائه نظام اخلاقی اسلام پرداختند.

این کتاب در نه فصل تنظیم شده که عبارت‌اند از:

- فصل اول: اخلاق در لغت، اخلاق در اصطلاح، علم اخلاق، انواع پژوهش‌های اخلاقی، فلسفه اخلاق، مسائل فلسفه اخلاق، اهمیت و جایگاه فلسفه اخلاق، پیشینه بحث در میان اندیشمندان مسلمان و

ضرورت بحث از فلسفه اخلاق؛

- فصل دوم: مفاهیم اخلاقی، اقسام سه‌گانه مفاهیم کلی، موضوع جملات اخلاقی، محمول جملات اخلاقی، نظریه‌ها درباره تعریف مفاهیم اخلاقی و منشأ پیدایش مفاهیم اخلاقی؛
- فصل سوم: اقسام وجوب، مفهوم باید اخلاقی، تبیین نظریه مختار، تفاوت بایدهای ارزشی و غیرارزشی و تفاوت باید اخلاقی و حقوقی؛
- فصل چهارم: تحلیل‌های عقیم درباره مفهوم خوب و بد، مفهوم زیبایی و زشتی در امور حسی، بررسی دیدگاه‌ها درباره خوب و بد اخلاقی، پیشینه تاریخی بحث، در میان متفکران اسلامی، معانی خوب و بد و...؛
- فصل پنجم: اخبار و اِنباء، فایده به کارگیری جملات انشایی در اخلاق، لوازم انشایی دانستن قضایای اخلاقی؛
- فصل ششم: اهمیت بحث ارزش اخلاقی، ارزش اقتصادی، عناصر ارزش اخلاقی، معیار ارزش اخلاقی؛
- فصل هفتم: اهمیت مسئولیت، معنای مسئولیت، مسئولیت فرد و گروه، شرایط مسئولیت اخلاقی، نقد و بررسی دلایل جبرگرایان، قدرت مطلق الهی و جبرگرایی، علم مطلق الهی و جبرگرایی، قضا و قدر الهی و جبرگرایی، انواع مسئولیت؛
- فصل هشتم: انواع نسبیت‌گرایی اخلاقی، مکاتب اخلاقی نسبیت‌گرا، نقل و نقد دلایل نسبیت اخلاقی، مطلق‌گرایی اخلاقی، مکاتب مطلق‌گرا و نظریه مختار؛
- فصل نهم: نیازمندی‌های دین به اخلاق، وابستگی‌های اخلاق به دین و تبیین دیدگاه مورد قبول.

عنوان کتاب: اخلاق کاربردی؛ چالش‌ها و کاوش‌های نوین در اخلاق عملی
پدیدآورنده: محمدتقی اسلامی، مهدی علیزاده و احمد دبیری
مشخصات نشن: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، سال ۱۳۹۰، قم

این اثر در واقع پیش‌درآمدی است بر روزآمدترین و برجسته‌ترین مباحث اخلاق کاربردی. نگارش این کتاب به دو منظور بوده است: یک. آشناسازی هر چه بیشتر جامعه علمی و فرهنگی ایران اسلامی با حال و هوای مباحث این رشته؛ دو. گشودن باب تأملات و تفکرات اسلامی و بومی‌سازی علم در این موضوعات.

خصوصیت کتاب این است که ترتیب فصول بخش دوم بر پایه دو شاخص: «اولویت‌های اسلامی- ملی» و «تقدم تاریخی و درجه اهمیت اجتماعی آنها» سامان یافته است؛ از این رو اخلاق آموزش و پرورش به دلیل تقدم اولویتی که در نهاد فرهنگی از نظرگاه اسلامی داشته، در فصل نخست جای گرفته و اخلاق پزشکی و اخلاق محیط زیست به لحاظ دیرینگی تاریخی‌شان، فصل‌های دوم و سوم را به خود اختصاص داده‌اند. فصول هشت‌گانه بعدی نیز با عنایت به گستردگی و ابتلا و میزان اهمیت اجتماعی آنها تنظیم شده است.

چون هدف اصلی کتاب، آشناسازی جامعه علمی کشور با سطح مباحث اخلاق کاربردی در غرب بوده است؛ از این رو به طرح دیدگاه‌های اسلامی نیز نپرداخته است و تنها در بخش اول (قسمت تاریخچه) و قسمت‌هایی

از فصل اول و فصل یازدهم از بخش دوم به مواضع یا منابع اسلامی اشاراتی رفته است.

مطالب فصل‌ها و زیربخش‌های آنها به طور مستقیم به حوزه مباحث اخلاق کاربردی تعلق دارد، به استثنای یکی از زیرفصل‌های اخلاق زیست‌پزشکی (خدایی کردن) که از پیامدهای کلامی مباحث جاری در اخلاق کاربردی است.

و سرانجام پاره‌ای از فصول کتاب از پیچیدگی محتوایی و گاه قلمی برخوردار است که فهم بهتر آنها، نیازمند دوباره‌خوانی یا هم‌اندیشی و مذاکره علمی است.

عنوان کتاب: مکارم الاخلاق

پدیدآورنده: حسن بن فضل طبرسی

مشخصات نشر: انتشارات حیب، سال ۱۳۸۶، قم

«مکارم الاخلاق» کتابی درباره آداب و اخلاق اسلامی می باشد. این اثر از منابع شیعه و از معروف ترین کتاب ها در زمینه آداب و اخلاق است. مؤلف کتاب، رضی الدین حسن بن فضل طبرسی از عالمان شیعه در قرن ششم هجری، فرزند امین الاسلام طبرسی صاحب تفسیر مجمع البیان است. مؤلف در مقدمه کتاب با استناد به حدیث «انما بعثت لأتمم مکارم الاخلاق» و آیه ۲۱ سوره احزاب و آیه ۳۱ سوره آل عمران، تأسی به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و پیروی از شیوه زندگی او را وسیله ای برای جلب رحمت الهی و در نتیجه، انگیزه تألیف کتاب خود ذکر کرده است.

باب های دوازده گانه کتاب عبارتند از: اخلاق و اوصاف پیامبر صلی الله علیه و آله، بهداشت و نظافت در اخلاق اسلامی، آداب استحمام، بهداشت ناخن و اصلاح موها و حجامت، آداب و شیوه های آرایش زن و مرد مسلمان، ویژگی های لباس و خانه اسلامی، آداب خوردن و آشامیدن، مسائل مربوط به ازدواج، آداب مسافرت، آداب دعا و وقت فضیلت آن، رفتار با بیماران و مسائل مربوط به آن و مسائل متفرقه در عرصه اخلاق و حقوق فردی و اجتماعی.

عنوان کتاب: کتاب العشرة وسائل الشيعة

پدیدآورنده: محمد بن حسن حرّ عاملی (شیخ حرّ عاملی)؛ مترجم: محمد علی مقدّس

مشخصات نشر: انتشارات مبارک، سال ۱۳۸۷، تهران

وسائل الشيعة، مجموعه‌ای کامل و معتبر از روایات پیامبر اکرم ﷺ و اهل بیت علیهم السلام درباره احکام شرعی و فقهی در پنجاه بخش موضوعی گردآوری و شامل ۳۶ هزار روایت است. ترتیب گردآوری و تنظیم احادیث هم بر اساس مباحث کتاب شرایع الإسلام مرحوم علامه حلی است.

شیخ حرّ عاملی، روایات این کتاب را به ترتیب مسائل شرعی مطرح شده در کتاب‌های فقهی، از کتاب طهارت تا کتاب دیات به صورت باب‌های جداگانه آورده است. وی سعی بر آن داشته تا برای هر مسئله شرعی، بابی مستقل اختصاص دهد و این خود موجب گشته تا دسترسی به روایات کتاب، بسیار آسان گردد و مراجعه‌کننده به راحتی بتواند روایات مورد نظر را بیابد. علاوه بر آن، مسائل جدیدی را نیز با توجه به مضمون روایات با ترتیبی آشنا و چینی مطلوب و نظمی زیبا مطرح نموده است.

کتاب آداب معاشرت در سفرو حضر ترجمه «کتاب العشرة» وسائل الشيعة است که حاوی احادیث فقهی، اجتماعی و اخلاقی بوده و از ۱۶۶ باب تشکیل شده است. در قسمتی از کتاب درباره معاشرت با مردم و چگونگی برخورد با افراد اجتماع و شیوه تعامل با آنها و مستحبات سخن گفته شده است و این که با

چه کسانی معاشرت کنیم و با چه کسانی معاشرت نکنیم. نویسنده سپس احادیثی را در زمینه استحباب یا کراهت بعضی از اعمال چه در باب آداب معاشرت و چه اعمال شخصی و فردی ذکر کرده و در پایان کتاب هم نهی بعضی از محرمات را در احادیث یادآور شده است.

عنوان کتاب: اخلاق اسلامی

پدیدآورنده: احمد دیلمی و مسعود آذربایجانی

مشخصات نشر: دفتر نشر معارف، سال ۱۳۸۹، تهران

این کتاب از جمله آثار فارسی است که علم اخلاق اسلامی و مباحث مربوط به آن را به شیوه علمی برای تدریس در دانشگاه مطرح کرده است. با توجه به این که این مجموعه با دو قلم جداگانه نگارش یافته است ممکن است در متن آن برخی تفاوت‌های نگارشی مشاهده گردد؛ اگر چه سعی بر آن بوده که حتی الامکان یک نواخت عرضه گردد. کتاب از سه بخش تشکیل شده است: دو بخش ابتدایی کتاب را آقای احمد دیلمی و بخش سوم آن را آقای مسعود آذربایجانی تدوین کرده است. هریک از بخش‌ها نیز مشتمل بر فصولی است:

- بخش نخست: مبانی اخلاق (کلیات علم اخلاق، جاودانگی اخلاق و عمل اخلاقی)؛

- بخش دوم: مفاهیم عام اخلاقی؛

- بخش سوم: تربیت اخلاقی از دیدگاه اسلام.

عنوان کتاب: معراج السعادة

پدیدآورنده: ملا احمد نراقی

مشخصات نشر: نشر آبان، سال ۱۳۹۵، تهران

معراج السعادة، کتابی به زبان فارسی در اخلاق اسلامی با رویکرد عقلی و نقلی است.

مؤلف، این اثر را در پنج باب تدوین کرده که در آن، مباحث اخلاقی را با روش عقلی بیان کرده است. معراج السعادة را می‌توان تلخیص فارسی کتاب جامع السعادات دانست که والد گرامی ایشان مرحوم ملا مهدی نراقی نگاشته است؛ اما تفاوت‌های فراوانی با آن دارد.

تفاوت عمده جامع السعادات و معراج السعادة آن است که استدلال، برهان و رویکرد عقلی در جامع السعادات، پرتنگ‌تر است؛ اما معراج السعادة بروحیه نقلی و خطابی مباحث افزوده است. از آن‌جا که مخاطب معراج السعادة، عموم مردم است، نویسنده کوشیده تا مطالب با ارائه شواهد نقلی و روایی یا آمیزه‌ای از نقل و دلیل، با ذکر اشعار و با زبانی روان و جذاب و به دور از پیچیدگی‌های مباحث علمی بیان گردد؛ از این رو استفاده از آیات و روایات در معراج السعادة بیشتر از جامع السعادات است. تبویب و ترتیب فصول و عناوین این دو کتاب هم تا حدودی تفاوت دارند؛ برای مثال، باب اول جامع السعادات دارای شانزده فصل است؛ اما باب اول معراج السعادة، ده فصل دارد که در سه فصل، عنوان مشترک و در دو فصل، محتوای مشترک دارند؛ بنابراین، در معراج السعادة، برخی از

فصول جامع السعادات یافت نمی‌شود و برخی از فصولی که در آن یافت می‌شود در جامع السعادات موجود نیست.

کتاب در پنج باب سامان یافته که هر کدام دارای فصول متعددی است:

- باب اول: در بیان مقدمات نفعه و مشتمل برده فصل است؛
- باب دوم: در سبب بدی اخلاق و بیان قوای نفس و در آن هشت فصل است؛
- باب سوم: در بیان محافظت اخلاق حسنه از انحراف و معالجات کلیه اخلاق رذیله و مشتمل بر سه فصل است؛
- باب چهارم: در تفصیل اخلاق حسنه و ذمیمه و فواید و مفسد آنها و کیفیت کسب اخلاق حسنه و معالجه اخلاق رذیله؛
- باب پنجم: بیان مراتب اطاعت و عبادت و کیفیت و آداب و شرایط آن و در آن هفت مقصد است.

عنوان کتاب: نردبان سعادت (برگرفته از معراج السعاده علامه ملا احمد نراقی)

پدیدآورنده: سید محمد رضا طباطبایی

مشخصات نشر: بوستان کتاب، سال ۱۳۹۲، قم

اثر حاضر، تلخیص و تحریر کتاب اخلاقی «معراج السعاده» است. نویسنده با اشاره به این که «معراج السعاده» با همه ارج و اعتباری که دارد، از یک سو به برخی مباحث بیش از حوصله مخاطبان امروزی پرداخته و از سوی دیگر، از برخی موضوعات مهم مانند خانواده، جامعه و روابط اعضای آنها با یکدیگر زود گذر کرده است، اقدام به تلخیص و تحریر این کتاب کرده است. در این نوشتار ابتدا به بحث درباره حالات انسان و اهمیت تهذیب نفس و معرفت انسان نسبت به خویش پرداخته شده و رابطه خودسازی با خودشناسی بیان گردیده است. در ادامه به بحث درباره قوای نفس و علت پیدایش اخلاق ناپسند در انسان پرداخته شده و لزوم اجتناب از افراط و تفریط و به دست آوردن عدالت و اعتدال در همه امور مورد تاکید قرار گرفته و راهکارهای کسب فضایل اخلاقی و دفع رذایل نفسانی بیان گردیده است. لزوم مواظبت کردن بر حق الله و حقوق مردم، حقوق والدین و فرزندان نیز از دیگر مندرجات این نوشتار است.

عنوان کتاب: المقامات العلیة فی موجبات السعادة الأبدیة

پدیدآورنده: شیخ عباس قمی

مشخصات نشر: نسیم کوثر، سال ۱۳۸۳، قم

این کتاب، خلاصه معراج السعادة نوشته ملا احمد نراقی است که در سال ۱۳۳۲ق در مشهد مقدس تألیف شده است. کتاب دارای یک مقدمه، دو باب و یک خاتمه است:

باب اول: اسباب انحراف از طریق پسندیده و حصول اخلاق ناپسند و بیان قوای نفس انسانی؛ در پنج فصل:

- فصل اول: در بیان قوای روح؛
- فصل دوم: در بیان لذت و آلم قوای روح؛
- فصل سوم: در بیان وظایف هریک از قوای روح؛
- فصل چهارم: در بیان رذایل قوای روح؛
- فصل پنجم: در بیان افراط و تفریط در هریک از صفات.

باب دوم: در تفصیل اخلاق حسنه و رذیله، فواید و مفسد آنها و چگونگی کسب اخلاق حسنه و معالجه اوصاف مذموم، و مشتمل است بر پنج مقام: مقام اول: در بیان آن چیزی که متعلق به قوه عامله وهمیه که عدالت به معنی اعم باشد، یعنی میانه روی در جمیع امور؛

مقام دوم: در بیان معالجه اخلاق ذمیمه که متعلق است به قوه عاقله؛
مقام سوم: در بیان صفات رذیله و اخلاق حمیده که متعلق است به قوه غضبیه؛
مقام چهارم: در بیان آنچه که متعلق است به قوه شهویه از رذایل و فضایل

وراه‌های تحصیل آنها؛

مقام پنجم: در بیان صفاتی که متعلق است به سه قوه عاقله و غضبیه و

شهوویه، یا دو قوه از این سه قوه از ذایل و فضایل؛

خاتمه: مواردی که طالب تهذیب نفس، باید در نظر داشته باشد.

عنوان کتاب: كشف الغطاء عن وجوه مراسم الإهداء (فی علم الأخلاق)

پدیدآورنده: محمد حسن قزوینی؛ تحقیق: محسن احمدی

مشخصات نشر: کنگره بزرگداشت محققان ملامهدی و ملامحمد نراقی،

سال ۱۳۸۰، قم

ملاً محمد مهدی نراقی پس از نگارش کتاب جامع السعادات، نسخه‌ای از آن را به خدمت علامه قزوینی فرستاد تا نظر دهد. علامه با ستودن آن کتاب می‌گوید که دارای حشو و زوائد است؛ لذا به تألیف این کتاب پرداخت که مستند به کلمات اساطین حکمت و اخبار عترت پیامبر اکرم ﷺ باشد. کتاب دارای ده باب و یک خاتمه است:

- الباب الأول: فی المقدمات؛
- الباب الثانی: فی تفصیل الأخلاق وأقسامها؛
- الباب الثالث: فی كيفية المحافظة علی النفوس؛
- الباب الرابع: فی معرفة الأمراض النفسانية ومعالجتها؛
- الباب الخامس: فی المعالجات المختصة برذائل القوة العاقلة؛
- الباب السادس: فی معالجة الرذائل الغضبية؛
- الباب السابع: فیما يتعلق بالقوة الشهوية من الرذائل؛
- الباب التاسع: فیما يتعلق بالعدالة من الفضائل والرذائل؛
- الباب العاشر: فی العبادات؛
- الخاتمه: فی المحبة لله والشوق إليه والأنس به.

عنوان کتاب: جامع السعادات

پدیدآورنده: ملا محمد مهدی نراقی؛ مترجم: کریم فیضی

مشخصات نشر: قائم آل محمد، سال ۱۳۹۷، قم

جامع السعادات، کتابی درباره اخلاق نظری و عملی به زبان عربی، تألیف حکیم و فقیه قرن دوازدهم و سیزدهم هجری، ملا محمد مهدی نراقی است. اهمیت این کتاب بیشتر به علت جایگاه اخلاقی و علمی نویسنده آن دانسته شده است. جامع السعادات، اولین کتابی است که مشتمل بر هر دو جنبه عقلی و فلسفی و نیز دینی و عملی است.

کتاب به تصریح مؤلفش تنها یک بخش از حکمت عملی قدیم، یعنی اخلاق را دربرمی گیرد و درباره سایر بخش های حکمت قدیم، یعنی تدبیر منزل و سیاست مُدُن سخن نمی گوید؛ زیرا غرض وی از تألیف آن، تنها بحث درباره چگونگی اصلاح نفس و تهذیب اخلاق بوده است.

جامع السعادات، مشتمل بر سه باب است:

- باب اول در مقدمات که در آن مباحث کلی و مبانی علم اخلاق از قبیل: تجرّد و بقای نفس، تأثیر طبیعت آدمی بر اخلاق، نقش تربیت در اخلاق، شرف علم اخلاق به سبب شرافت موضوع و غایتش، ترکیب حقیقت انسان از وجوه متقابل و غایت سعادت انسان مطرح شده است؛

- باب دوم، درباره اقسام اخلاق، شامل مباحثی مانند اقسام فضایل و رذایل، بحث درباره فضایل چهارگانه (حکمت، عدالت، شجاعت و عفت)، حقیقت عدالت، حد وسط (اعتدال) و افراط و تفریط در اخلاق است؛

- باب سوم کتاب هم درباره اخلاق پسندیده، شامل یک مقدمه و چهار فصل است. کتاب در سه جلد نوشته شده است و در کنار کتاب هایی چون: احیاء الاحیاء فیض کاشانی و معراج السعاده از کتاب های اخلاقی مهم شیعه محسوب می شود.

عنوان کتاب: تهذیب اخلاق

پدیدآورنده: محمد علی هدایتی

مشخصات نشر: خلق (موسسه فرهنگی دارالهدی)، سال ۱۳۸۶، قم

کتاب حاضر در هفت بخش با استناد به آیات، روایات و سیره و سخن علما و قله‌های تهذیب تنظیم شده است.

در بخش نخست کلیاتی در خصوص تهذیب نفس با این عناوین مطرح شده است: شناخت تهذیب، اهمیت و جایگاه تهذیب و خودسازی و تطهیر نفس.

بخش دوم با عنوان «اصول و مراتب تهذیب» در سیزده گفتار تنظیم شده و به مباحثی مانند فضایل و رذایل و روش‌های درمان، اراده و اختیار انسان، امکان تهذیب، تدریج و مدارا، همت و تلاش، تمرن و تکرار و ملکه، رازداری و کتمان سرّ و... می‌پردازد.

بخش سوم با عنوان «سازه‌های بنیادین در تهذیب» در سه فصل با عناوین نفس و شناخت آن، هوای نفس و مبارزه و جهاد با نفس در بیست و چهار گفتار تنظیم شده است.

بخش چهارم با عنوان «اسباب و عوامل مؤثر در تهذیب نفس»، شامل بیست و هشت گفتار، اموری مثل: ایمان و شناخت خداوند متعال، محبت و عشق الهی، محبت و ولایت اهل بیت، استعانت و توکل، عبادت و بندگی، علم و عقل و معرفت، خوف و رجاء، تفکر، عزم و تصمیم، تهجد، تقوی، وعظ، قناعت و... را از اسباب و عوامل مؤثر در تهذیب نفس برمی‌شمرد.

«موانع و بازدارنده‌ها در تهذیب نفس» عنوان بخش پنجم این کتاب است که در دروازه گفتار تنظیم شده و اموری همچون گناه، حب نفس، حب دنیا، حب مقام و شهوت، غفلت، عیب‌ها، بیهودگی، خشم، ظلم، پرخوری، نگاه حرام، و... را از موانع اصلی در مسیر تهذیب نفس و خودسازی می‌داند. بخش ششم با عنوان «آثار و پیامدهای تهذیب» در دو فصل و چهارده گفتار به آثار و برکات تهذیب نفس مثل: قرب خدا، صفا و صمیمیت، سعادت، ثبات و پایداری، علم و معرفت، یقین، حال خوش، مکاشفه و پیامدهای ترک تهذیب نفس مثل: خروج از پناه الهی، تباهی اعمال، رسوایی، خواری و شقاوت و... می‌پردازد.

بخش هفتم و پایانی نیز با عنوان «قلمرو تهذیب» در هشت گفتار تنظیم و به تهذیب فکرو نیت و ذهن و ارتباط تهذیب نفس با کودکی، جوانی، پیری، جامعه، حکومت و علما اشاره دارد.

عنوان کتاب: تصنیف غرر الحکم و درر الکلم

پدیدآورنده: عبدالواحد بن محمد تمیمی آمدی، تحقیق و مقدمه: مصطفی درایتی

مشخصات نشر: مکتب الاعلام الاسلامی، سال ۱۴۲۰ق، قم

این کتاب در بردارنده سخنان کوتاهی از آموزگار بلاغت امیرمؤمنان علی علیه السلام در زمینه‌های نصیحت، پند و اندرز و تشویق به اکتساب فضایل اخلاقی و پرهیز از فروافتادن در رذایل اخلاقی است. در واقع تصنیف غرر الحکم، فهرست موضوعی از کتاب غرر الحکم است.

تعداد روایاتی که در غرر الحکم و درر الکلم وجود دارد، حدود دوازده هزار روایت است و این تعداد روایات، طبق اولین کلمه روایات به ترتیب حروف الفبا مرتب شده است و برای کسی که بخواهد روایتی از حیث معنا و مفهوم در این کتاب پیدا کند، بسیار سخت و زمان‌بر است؛ بنابراین با مرتب کردن کتاب برحسب موضوع، گامی برای رفع این مشکل برداشته شده است.

کتاب با دو مقدمه از ناشر و محقق آغاز شده و سپس متن کتاب آمده است. روایات کتاب برحسب موضوع مرتب شده و شامل شش قسم است و هرکدام از این اقسام، حاوی ابوابی و این ابواب در بردارنده فصولی هستند.

در عنوان بندی کلی موضوعات، جنبه‌های غالبی آنها در نظر گرفته شده است؛ مثلاً «احسان» در زیرعنوان «اخلاق اقتصادی» آمده است که به نظر محققان با این عنوان هماهنگ‌تر است تا با عناوین «اجتماعی و اخلاق».

متن کتاب بر اساس چاپ مرحوم ارموی تنظیم شده و برای اطمینان بیشتر، با نسخه چاپ نجف نیز مقابله شده است. مرجع اصلی در تصحیح متن نیز

نسخه تصحیح شده شرح آقا جمال خوانساری بوده است. همچنین هیچ روایتی تقطیع نگردیده است تا برای جست و جوگران، منبعی مستقل و کارآمد باشد.

از ویژگی‌های بارز کتاب می‌توان به اعراب‌گذاری تمام روایات و شماره‌گذاری آنها اشاره کرد. طبق شماره‌گذاری‌ای که محقق انجام داده، آخرین روایت به شماره ۱۱۱۹۲ پایان می‌پذیرد.

کلمات مشکل روایات با علامت ستاره مشخص شده و در پایان کتاب به صورت الفبایی آمده و توضیح عربی و ترجمه فارسی آن بیان شده است.

پایان بخش کتاب، فهرست موضوعی آن است که دسترسی به موضوعات گوناگون را برای مخاطب آسان می‌نماید.

عنوان کتاب: کتاب جهاد النفس «وسائل الشیعة»

پدیدآورنده: شیخ حرّ عاملی؛ مترجم: علی افراسیابی با عنوان جهاد با نفس

مشخصات نشر: نهایندی، سال ۱۳۸۰، قم

جهاد النفس وسائل الشیعة اثر شیخ حرّ عاملی و جلد بیستم کتاب وسائل الشیعة است که توسط آقای علی افراسیابی به فارسی ترجمه شده است. در مقدمه ترجمه کتاب چنین آمده است:

کتاب «جهاد النفس» در مجموعه گران سنگ حدیثی «وسائل الشیعة» در نزد عالمان اخلاق از اهمیّت ویژه‌ای برخوردار بوده است و آن پاک نهادان همواره تشنه کامان اخلاق اسلامی و سالکان طریق را به خواندن و عمل کردن به این کتاب شریف سفارش می‌نموده‌اند، این امر ما را برآن داشت تا به ترجمه این کتاب که به حق «زنده کننده دل‌ها» و «شناساننده راه نیک بختی» است، همّت گماریم.

برخی از ویژگی‌های این ترجمه:

۱. از آن جا که این ترجمه برای استفاده عموم آزاد است از ذکر سلسله سند احادیث خودداری شده است؛
 ۲. احادیث با دقّت فراوان اعراب‌گذاری و به صورت مسلسل شماره‌گذاری شده است؛
 ۳. احادیث در یک طرف و در طرف مقابل ترجمه هریک آورده شده است؛
 ۴. احادیث کتاب حذف یا تقطیع نگردیده است؛
 ۵. ترجمه کتاب بسیار سلیسل و روان است.
- این کتاب شریف در ۱۰۱ باب تنظیم شده و برخی از عناوین آن عبارت است از:

- باب استحباب یافتن اخلاق نیکو و ذکر تعدادی از اخلاق نیکو؛
- باب وجوب یقین داشتن به خداوند در رساندن روزی و عمر و نفع و ضرر؛
- باب وجوب فرمان برداری از عقل و مخالفت نمودن با جهل و نادانی؛
- باب وجوب غلبه عقل بر شهوت و حرمت غلبه شهوت بر عقل؛
- باب وجوب چنگ زدن به ریسمان الهی؛
- باب وجوب توکل بر خدا و سپردن امور به سوی او؛
- باب عدم جواز امید و آرزو داشتن به غیر خدا؛
- باب وجوب جمع بین خوف و رجا و عمل کردن برای آنچه که به آن امید
یا بیم از آن دارد؛
- باب وجوب ترس از خدا؛
- باب استحباب زیاد گریستن از خوف خدا؛
- باب وجوب حسن ظن به خداوند و ترحیم بدگمانی نسبت به خدا؛
- باب استحباب نکوهش نمودن نفس و ادب کردن و دشمن داشتن نفس؛
- باب وجوب فرمان برداری از خداوند؛
- باب وجوب صبر نمودن بر طاعت خدا و صبر نمودن در برابر معصیت خداوند؛
- باب وجوب رعایت تقوای الهی؛
- باب وجوب پارسایی؛
- باب وجوب پاکدامنی؛
- باب وجوب خودداری از حرام‌ها؛
- باب وجوب ادای واجبات؛
- باب استحباب صبر در تمامی کارها و...

عنوان کتاب: چهل حدیث

پدیدآورنده: سید روح الله موسوی خمینی قدس سره

مشخصات نشر: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی قدس سره، سال ۱۳۷۴، تهران

کتاب حاضر در اصل، تقریرات امام خمینی قدس سره بوده است که مضامین آن را در مدرسه فیضیه و ملاصداق در قم برای شاگردان خود ایراد فرموده بودند و سپس تصمیم گرفتند کتابی در همین زمینه تألیف نمایند.

این کتاب مشتمل بر یک مقدمه، چهل باب، یک خاتمه و دعا و ختام است. مؤلف در ابتدای باب اول، طرق روایی خود را با اتصال سلسله سند بیان می‌کند و در سایر ابواب با سند متصل، اسانید روایات را می‌آورد. سپس متون احادیث را ذکر می‌نماید.

روش حضرت امام در توضیح احادیث این است که ابتدا حدیث را نقل کرده و سپس آن را به فارسی ترجمه کرده‌اند؛ آن‌گاه کلمات اصلی حدیث و گاه قالب تعبیرات و کلمات آن را شرح و معنا کرده‌اند و در معنای حدیث، نکاتی را که در شرح آن سودمند است، بیان داشته‌اند. ایشان پس از فراغت از شرح تعبیرات و اصطلاحات و تمهیدات لازم، به شرح متن پرداخته و طی چند «فصل»، شرح حدیث را به پایان برده‌اند.

این کتاب را می‌توان در زمره آثار اخلاقی - عرفانی حضرت امام جای داد؛ چرا که سی و سه عنوان از این احادیث، اخلاقی است و بقیه احادیث، بیان‌گر نکات عرفانی، فلسفی و کلامی‌اند.

احادیث انتخاب شده، هم در اخلاقیات و هم در معارف، بسیار پرمغز و

پُرْمحتوایند. عناوین سی و سه کتاب که دربارهٔ اخلاقیات است، عبارت‌اند از: جهاد، ریا، عجب، کبر، حسادت، حبّ دنیا، غضب، عصبیت، نفاق، هوای نفس، فطرت، تفکر، توکل، خوف و رجاء، امتحان، صبر، توبه، ذکر، غیبت، اخلاص، شکر، کراهت از مرگ، علم، اصناف طالبان، اقسام علم، شک و وسواس، فضیلت علم، عبادت و حضور، لقاء الله، وصایای آقا رسول الله ﷺ و امیرمؤمنان ﷺ، اقسام قلوب، عدم معرفت حقیقی به حق تعالی و رسول و ائمه ﷺ، یقین، ولایت و اعمال، مقام مؤمن نزد حق تعالی، معرفت اسمای حق، مسأله جبر و تفویض، صفات حق تعالی، معرفت خدا و رسول و اولی الامر، آفرینش آدم، الاهیت و الوهیت در لسان اهل الله، تفسیر سورهٔ توحید و آیات آغازین سورهٔ حمد.

عنوان کتاب: بر کرانه شرح چهل حدیث امام خمینی قدس سره

پدیدآورنده: جواد محدّثی

مشخصات نشر: مؤسسه چاپ و نشر عروج، سال ۱۳۹۳، تهران

این اثر در بردارنده چهل حدیث از ائمه اطهار علیهم السلام است که امام خمینی قدس سره شرحی بر این احادیث نوشته بودند. چون فهم بسیاری از مطالب بیان شده توسط امام خمینی در کتاب شرح چهل حدیث آن بزرگوار، به دلیل سنگینی مطالب و طرح مباحث فلسفی، برای مخاطبان معمولی دشوار بود، نگارنده کوشیده است تا با امروزی‌تر کردن ساختار جملات، تلخیص مباحث طولانی با حفظ وفاداری به متن، روان نمودن واژه‌ها و شرح اصطلاحات فلسفی و عرفانی، اثری ارائه دهد تا همه خوانندگان به مفاهیم بیان شده از قلم امام خمینی آگاهی یابند. سی و سه حدیث از احادیث این کتاب مربوط به اخلاقیات و مهلکات و منجیات و هفت حدیث آخر در باب اعتقادات و معارف است. از آن جا که متن اصلی کتاب اربعین حدیث، جزو متون آموزشی مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران است، اثر فوق به عنوان متن جایگزین، مورد استقبال آن مرکز قرار گرفته است. به همین جهت در پایان هر حدیث (یا هر درس)، مقدمه، سؤالات مرتبط با آن درس و پرسش‌های پژوهشی جهت تحقیق و مطالعه بیشتر، درج گردیده است.

عنوان کتاب: صحیفه سجادیه

پدیدآورنده: منسوب به امام زین العابدین علیه السلام، شرح و ترجمه: سیداحمد فهری زنجانی

مشخصات نشر: اسوه، سال ۱۳۸۸، قم

کتابی است حاوی ۵۴ دعا از امام سجاد علیه السلام. این کتاب پس از قرآن و نهج البلاغه، مهم‌ترین میراث مکتوب شیعه به حساب می‌آید و بدین رو، به آن «اخذ القرآن» (خواهر قرآن)، «انجیل اهل بیت علیهم السلام»، «زبور آل محمد علیهم السلام» و «صحیفه کامله» نیز لقب داده‌اند.

صحیفه سجادیه نیز مانند قرآن و نهج البلاغه از نظر فصاحت و بلاغت، مورد توجه قرار گرفته است. صحیفه سجادیه، تنها شامل راز و نیاز با خدا و بیان حاجت در پیشگاه وی نیست؛ بلکه مجموعه‌ای ارزشمند مشتمل بر بسیاری از علوم و معارف اسلامی است و امام سجاد علیه السلام در این کتاب شریف بسیاری از معارف ناب شیعی را در ضمن دعا بیان می‌کنند.

با توجه به شرح‌هایی که توسط بزرگان شیعه مانند: سید علی خان (ریاض‌السالکین)، دارابی (ریاض‌العارفین)، فیض‌کاشانی، شیخ بهایی، علامه مجلسی، شهید ثانی، میرداماد و... بر صحیفه نوشته شده است، در می‌یابیم، این کتاب در نگاه شیعیان از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است. هم‌چنین فرهنگ‌نامه‌های موضوعی، معاجم الفاظ، تعلیقات، حواشی و مستدرکات متعددی از سوی علمای بزرگ شیعه بر این کتاب شریف نوشته شده است.

صحیفه سجادیه تاکنون به زبان‌های مختلف دنیا از جمله فارسی، انگلیسی، فرانسوی، اسپانیولی، روسی، ترکی (آذری و استانبولی)، اردو، بلغاری و چندین زبان دیگر ترجمه شده است.

فهرست عناوین دعاهای صحیفه بدین شرح است:

- | | |
|-----------------------|----------------------|
| ۱۷. شر شیطان | ۱. حمد الهی |
| ۱۸. دفع بلا | ۲. درود بر پیامبر |
| ۱۹. طلب باران | ۳. فرشتگان مُقَرَّب |
| ۲۰. مکارم الاخلاق | ۴. پیروان پیامبران |
| ۲۱. اندوه از خطا | ۵. خویشتن و دوستان |
| ۲۲. هنگام سختی | ۶. صبح و شام |
| ۲۳. تندرستی | ۷. بلا و سختی |
| ۲۴. پدر و مادر | ۸. اخلاق ناپسند |
| ۲۵. فرزندان | ۹. طلب آمرزش |
| ۲۶. همسایگان و دوستان | ۱۰. پناه بردن به خدا |
| ۲۷. مرزداران | ۱۱. عاقبت به خیری |
| ۲۸. پناه بردن به خدا | ۱۲. اعتراف و توبه |
| ۲۹. روزی | ۱۳. طلب حاجت |
| ۳۰. پرداخت بدهی | ۱۴. دادخواهی از ستم |
| ۳۱. توبه | ۱۵. هنگام بیماری |
| ۳۲. دعا در نماز شب | ۱۶. طلب آمرزش |

۳۳. درخواست خیر
۳۴. گرفتاری به گناه
۳۵. رضا به قضای الهی
۳۶. هنگام رعد و برق
۳۷. کوتاهی در شکرگزاری
۳۸. پوزش ازستم
۳۹. طلب عفو و رحمت
۴۰. یاد مرگ
۴۱. پرده پوشی از گناه
۴۲. ختم قرآن
۴۳. رؤیت هلال
۴۴. ورود به رمضان
۴۵. وداع با رمضان
۴۶. عید فطر و جمعه
۴۷. دعای عرفه
۴۸. عید قربان و جمعه
۴۹. دفع حيله دشمنان
۵۰. خوف از خدا
۵۱. فروتنی در برابر خدا
۵۲. پافشاری در دعا
۵۳. فروتنی در برابر خدا
۵۴. زدودن اندوه‌ها.

عنوان کتاب: تُحْفُ الْعُقُولِ عَنْ آلِ الرَّسُولِ

پدیدآورنده: ابن شعبه حُرّانی، مترجم: احمد جنتی

مشخصات نشر: شرکت چاپ و نشر بین الملل، سال نشر ۷۸۳۱، تهران

«تُحْفُ الْعُقُولِ» کتابی است حدیثی مشتمل بر احادیثی در اصول و فروع دین و کلیات و دسته‌ای از سنت‌ها و آداب دین و پند و اندرزهای امامان و سخنان حکیمانه آنان که توسط ابن شعبه حُرّانی از شخصیت‌های برجسته شیعه در قرن چهارم به نگارش درآمده است.

مؤلف درباره انگیزه خود از تألیف این کتاب می‌گوید: «پس از آن که دیدم علمای شیعه درباره فقه و حلال و حرام کتاب‌های فراوانی نگاشته‌اند، بر آن شدم تا مجموعه‌ای پدید آورم که در آن سخنان حکمت‌آموز و موعظه‌های پیامبر اکرم ﷺ و اهل بیت علیهم‌السلام آن حضرت جمع شده باشد؛ تا گنجینه‌ای برای مراجعه خودم و برای علاقه‌مندان به خاندان رسالت باشد».

مؤلف برای سخنان پیامبر ﷺ و نیز هر یک از ائمه اطهار: فصلی را اختصاص داده و احادیث نقل شده از ایشان را در همان بخش آورده است و برای این که حجم کتاب زیاد نشود از ذکر سند روایات خودداری کرده است: «من سننها را نیاوردم تا حجم کتاب بزرگ نشود و رعایت اختصار کردم، هر چند که بیش‌تر این احادیث را به طور سماع گرفته‌ام و چون بیش‌تر آنها آداب و حکمت‌هایی است که خود، گواه درستی و صحت انتساب است... لذا ارزش علمی کتاب، کم نشده است».

ترجمه‌های متعدد این کتاب نشان دهنده جایگاه آن در بین شیعه است.

شیخ مرتضی انصاری، در اول کتاب مکاسب خود، حدیث مبسوطی را که اساس بسیاری از احکام معاملات است، از همین کتاب روایت کرده است. همچنین علامه مجلسی، در فصل دوم از مقدمه بحارالانوار می نویسد: «به یک نسخه قدیمی از کتاب تحف العقول برخوردم، نظم این کتاب، دلالت به رفعت شأن مؤلفش دارد و مواعظ و اصول معلومی در کتاب است که نیاز به سند ندارد».

این کتاب شامل بخش‌های متنوعی است؛ از جمله: وصیت‌های پیامبر اسلام ﷺ به حضرت امام علی علیه السلام، سخنرانی آن حضرت در حجة الوداع، نامه‌ها و وصایای حضرت علی علیه السلام به امام حسن علیه السلام، وصیت آن حضرت به امام حسین علیه السلام، سخنرانی‌ها و خطبه‌های آن حضرت، عهدنامه مالک اشتر، رساله حقوق امام زین العابدین علیه السلام، احتجاج امام صادق علیه السلام با سفیان ثوری، رساله امام هادی علیه السلام درباره جبر و تفویض، نامه امام حسن عسکری علیه السلام به اسحاق بن اسماعیل و روایات، و موضوعات مفید و سودمند دیگر از ائمه اطهار علیهم السلام.

عنوان کتاب: نهج البلاغه، نامه‌ها

پدیدآورنده: شریف رضی

مشخصات نشر: این کتاب توسط ناشرین متفاوت و مترجمین مختلف چاپ شده است.

این کتاب مشتمل بر خطبه‌ها، نامه‌ها، فرمان‌ها، حکمت‌ها و کلمات قصار امیرمؤمنان علی علیه السلام است. البته متأسفانه مطالب و بیانات حضرت در عصر پیامبر خدا صلی الله علیه و آله، در جنگ‌ها، در نمایندگی حضرت از سوی پیامبر صلی الله علیه و آله در شهرها و بلاد مختلف، ثبت و ضبط نشده است.

حتی مطالبی را که با موافقت خلفا، بیان می‌کرد، باز هم ثبت نشده است؛ پس نهج البلاغه، فقط برخی از فرمایشات امام علیه السلام در دوران کوتاه حکومت ایشان است که مرحوم سید رضی از سال چهارصد هجری، به جمع‌آوری و ضبط آنها کوشید و به رشته تحریر درآورد.

نهج البلاغه مشتمل بر سه فصل است:

- فصل اول: خطبه‌ها و اوامر؛
- فصل دوم: نامه‌ها و وصایا؛
- فصل سوم: کلمات قصار.

این کتاب شریف، به جهت انتسابش به امام علی علیه السلام، در بین شیعه، اهمیت و رواج فوق العاده‌ای دارد. در بین اهل سنت نیز، به علت فصاحت و بلاغت بی نظیرش، مورد توجه بسیاری از علمای گذشته و حال آنها بوده و هست. نهج البلاغه، حاوی سخنانی شگفت‌انگیز در مورد توحید، عدل،

خلقت، زن و مرد، تقوا، مذمت دنیا، شیطان، نکوهش بعضی از صحابه پیغمبر، امتیازات خاندان رسالت، اوصاف متّقین، مؤمنین و منافقین، توضیح بعضی از آیات قرآن، درباره بنی امیه، یاد مرگ، دولت‌ها و ملت‌ها، اوصاف آل محمّد ﷺ، فضایل و رذایل اخلاقی، مشاوره، توبه، توکل، شکر و کُفر نعمت، عاقل و جاهل، انواع جهاد، راه آسایش دنیا، عدالت و صدها موضوع دیگر است که هر کدام، تشنگان معرفت را سیراب خواهد کرد. به دلیل اهمیت این کتاب، شروح مختلفی از علمای اهل سنت و شیعه بر تمامی کتاب یا بخش‌هایی از آن نوشته شده و بارها به زبان‌های زنده دنیا ترجمه و چاپ شده است.

عنوان کتاب: روزنه‌هایی از عالم غیب

پدیدآورنده: سید محسن خرازی

مشخصات نشر: مسجد مقدس جمکران، سال ۱۳۸۷، قم

روزنه‌هایی از عالم غیب، کتابی است که به بیان داستان‌های واقعی و کرامات ائمه اطهار علیهم‌السلام و عالمان عامل و زاهدان پیرو اهل بیت علیهم‌السلام می‌پردازد. بیان داستان‌های واقعی و کرامات ائمه اطهار علیهم‌السلام، در محکم نمودن ارکان اعتقادی و نیز امیدوار شدن عموم مردم به توسل، اثری عمیق و هدایت‌گر دارد. این مجموعه، نتیجه چندین سال مراوده و هم‌نشینی نویسنده با علما و بزرگان و اهل معرفت و کمالات می‌باشد.

نویسنده در مقدمه کتاب آورده است: «از دوران نوجوانی در این فکر بودم که کرامات و داستان‌ها و برخی مطالب مهمی را که از بزرگان علم و فضیلت یا دوستان موثق و با دیانت می‌شنوم، در دفتری یادداشت کنم. با توفیق الهی، این کار را شروع کردم و تاکنون صدها قضیه و داستان با اهمیت جمع‌آوری شده است. البته این مقدار، نمونه‌ای است از کرامات و شنیدنی‌ها». ایشان عقیده دارند که خواندن این داستان‌ها دل‌ها را نسبت به اعتقادات، استوار و تثبیت می‌نماید. عناوین این کتاب عبارت‌اند از:

کسانی که خدمت امام زمان علیه‌السلام رسیده‌اند، توسل به اهل بیت علیهم‌السلام، کرامات ائمه اطهار و امام‌زاده‌ها، برکات زیارت امام حسین علیه‌السلام، برخی از استخاره‌ها، تدبیرهای خاص الهی، رؤیاهای صادقانه، تازه ماندن اجساد و بدن‌های پاکان، آگاهی از وقت مرگ، درباره روح و تجرید و تسخیر و غیره، حیات برزخی و آگاهی اموات، فرشتگان، شیاطین و اجنه.

عنوان کتاب: الطريق إلى الله (رساله در اخلاق)

پدیدآورنده: حسین بحرانی؛ مترجم: علی شیروانی با عنوان سلوک عرفانی در سیره اهل بیت علیهم السلام

مشخصات نشر: الزهراء علیها السلام، سال ۱۳۷۰، تهران

کتابی است در باب اخلاق و سیر و سلوک که مؤلف سعی کرده با استفاده از آیات و روایات، موضوع را تبیین کند.

نگارش کتاب بسیار شیوا و روان و عاری از کلمات دشوار و پیچیده است. علاوه بر این که از نگارشی قوی برخوردار است، از جهاتی دیگر چون بیان زیبای سیر و سلوک، دارای اهمیت است؛ سلوک اهل بیت علیهم السلام را بر اساس آیات و روایات ترسیم و تبلیغ می‌کند و در این مسیر، تقریباً از چهل آیه و صد و بیست روایت، بهره جسته است. مؤلف در عین استفاده از نکات روایی، از نکات عرفی غافل نبوده، سادگی متن را جهت فهم عامه در نظر گرفته و از بیانات پیچیده و حتی از بیان ظنیات و کشف و شهود، دوری کرده است. محور سخن نویسنده، کلام الهی و روایات ائمه معصوم علیهم السلام است تا سالک به راحتی مسیر را طی کند و از اخلاق الهی بهره‌مند شود.

این کتاب بین علما با عنوان «اخلاق بحرانی» یا «رساله فی السلوک» معروف است و برخی آن را بهترین کتاب اخلاقی دانسته‌اند و مؤلف را از علمای صاحب این فن معرفی کرده‌اند.

رساله یاد شده دارای یک مقدمه و یازده باب است که عبارت‌اند از:

- باب اول: نیاز به تهذیب اخلاق؛

- باب دوم: رجحان و برتری علم اخلاق؛
- باب سوم: خلقت انسان به جهت سعادت دائمی؛
- باب چهارم: در بیان بعضی از راه‌های رسیدن به خدا؛
- باب پنجم: در توضیح عجز و ناتوانی انسان؛
- باب ششم و هفتم: چگونگی سلوک عباد الله إلى الله؛
- باب هشتم: اکمال ایمان با وجود سه خصلت در انسان؛
- باب نهم: رضایت به قضای الهی؛
- باب دهم: در معنای توکل و تفویض و تسلیم؛
- باب یازدهم: درجات اهل ایمان.

عنوان کتاب: رساله لقاء الله

پدیدآورنده: میرزا جواد ملکی تبریزی؛ به کوشش: صادق حسن زاده

مشخصات نشر: انتشارات آل علی علیه السلام، سال ۱۳۸۵، قم

عارف بزرگ و حکیم فرزانه مرحوم آیت الله العظمی میرزا جواد ملکی تبریزی یکی از برجستگان و نخبگان عرصه عرفان نظری و عملی قرن اخیر است. ایشان در گسترش اخلاق و عرفان در میان اهل علم و ایمان، سهم به سزایی داشته‌اند و با نگارش سه کتاب مهم و سرنوشت‌ساز یعنی المراقبات، اسرار الصلاة و لقاء الله، گام مهمی در راستای تهذیب اخلاق مردمان برداشته‌اند. مؤلف با طرح و سبک ساده و روشن مطالب سیرو سلوک را بیان کرده‌اند چنان‌که برای همگان قابل درک است و برای همین نیز از کتاب‌های ایشان استقبال کم‌نظیری به عمل آمده است.

مرحوم ملکی تبریزی فقیهی متعبد و عارفی شوریده حال بود. فقه را از بزرگانی همچون آقا رضا همدانی فراگرفت و عرفان عملی را نزد عارف کامل و مربی کم‌نظیر ملا حسینقلی همدانی گذراند و در زمان استاد در میان شاگردان از انگشت‌شماران گشت تا آنجا که استادش تربیت برخی شاگردان جدید را به او حواله می‌کرد.

مؤلف مطالب و مباحث را با مذاق‌های گوناگون در لقاء الله و اشکال بر توجیه لقاء الله، معنای لقاء، لقاء الله از زبان ائمه، اولیاء الله شروع و به مطالبی از قبیل اسماء حسناى الهی، راه فهمیدن حقایق، راه معرفت الهی، عوامل ثلاثه انسان و انواع معرفت و سلوک و بحث کامل و جامعی را در توبه و راه‌ها و روش‌های محاسبه نفس، توکل، فضیلت گریه و بحث کامل در گریه،

احتضار و مرگ، معرفت نفس و مسائل مختلف اخلاقی ذکر شده است. در آخر کتاب رساله طریقه خداخواهی، لقاء الله، تهذیب نفس و مسائل دیگر ضمیمه شده است.

مؤلف نصف کتاب را به زبان عربی و نصف دیگر را به زبان فارسی نوشته است که مترجم قسمت عربی آن را ترجمه و تمام کتاب را پاورقی و حاشیه زده و منابع احادیث و آیات را ذکر کرده است.

عنوان کتاب: شاخصه‌های عرفان ناب شیعی

پدیدآورنده: محمد فنایی اشکوری

مشخصات نشر: مؤسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی قدس سره، سال ۱۳۹۴، قم

آشنایی با برخی مباحث فلسفه عرفان، عرفان نظری و عرفان عملی و تنقیح صحیح آنها، به هدف معرفی شاخصه‌های عرفان شیعی، ضروری است؛ زیرا خطا در هر یک از آنها می‌تواند لغزشگاهی در عرفان به شمار آید و موجبات انحراف را فراهم آورد. چیستی عرفان و رابطه عرفان با دین و عقل، از مباحث کلیدی فلسفه عرفان است که کتاب شاخصه‌های عرفان ناب شیعی، به آنها پرداخته است. مباحث دیگر کتاب، مشتمل بر بحث از نسبت عرفان و دین و عرفان عملی و نظری است.

بخش پایانی این نوشتار نیز به طور خاص به هدف اصلی مؤلف، یعنی شاخصه‌های عرفان شیعی اختصاص دارد.

اعتقاد به توحید، نبوت، معاد، ولایت و سلوک براساس شریعت، از اهم ویژگی‌های عرفان راستین است. معنویت‌گرایی بدون خدا و بدون وحی و معاد (تناسخ‌گرایی)، یا عرفان‌های شریعت‌گریز و عقل‌ستیز، و سلوک بدون توجه به اخلاق و زندگی، از ساحت عرفان راستین، به دور است.

براین اساس، پایبندی به عقل، التزام به وحی و تهذیب نفس با سیرو سلوکی منتهی به شهود، سه ویژگی ممتاز عرفان شیعی است که از آن به هماهنگی عرفان، برهان و قرآن یاد می‌شود.

عنوان کتاب: برنامه سلوک در نامه های سالکان

پدیدآورنده: علی شیروانی

مشخصات نشر: اندیشه مولانا، سال ۱۳۸۸، تهران

این کتاب شامل دستورالعمل‌هایی در باب «عرفان، سیروسلوک و خودسازی» می‌باشد که از کتاب‌ها، وصیت‌نامه‌ها، نامه‌ها و دیگر آثار برخی عارفان در ادوار مختلف استخراج شده است. امام خمینی، مولی حسینقلی همدانی، سید احمد موسوی طهرانی، محمد بهاری همدانی، سید بن طاووس، میرزا جواد ملکی تبریزی، سید زین‌العابدین طباطبایی، علامه میرسید حسین قزوینی، علامه حلی، علامه میرزا ابوالحسن شعرانی، شمس‌الدین محمد بن مکی جبل‌عاملی، علامه سید محمد حسین طباطبایی، شهید سید محمدباقر صدر، آیت‌الله محمد تقی بهجت و علامه حسن زاده آملی بزرگانی هستند که نویسنده پس از ذکر شرح حال مختصری از آنها، توصیه‌های این بزرگان در امر تهذیب نفس و شیوه‌های سلوک عرفانی و راه رسیدن به کمال را بیان می‌کند.

عنوان کتاب: آداب الصلوة

پدیدآورنده: روح الله موسوی خمینی رحمته الله علیه

مشخصات نشر: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، سال ۱۳۹۴، تهران

آداب الصلوة (آداب نماز) شرحی است فارسی و مبسوط بر آداب قلبی و اسرار معنوی نماز که از جمله آثار اخلاقی و عرفانی امام خمینی رحمته الله علیه برای عموم مردم است. نویسنده این کتاب را بعد از نگارش «سرّ الصلوة» - که برای خواص و نخبگان نوشته شده بود - تألیف نموده است. ایشان در ابتدای کتاب نوشته‌اند: «پیش از این رساله‌ای فراهم آوردم... و چون آن را با حال عامه تناسبی نیست، در نظر گرفتم که شطری از آداب قلبیه این معراج روحانی را در سلک تحریر درآورم». این کتاب از یک مقدمه، سه مقاله و یک خاتمه تشکیل شده است. در مقدمه، این اصل کلی بیان می‌شود که برای نماز و سایر عبادات، غیر از صورت، معنایی و غیر از ظاهر، باطنی است و چنان‌که ظاهر را آدابی است که مراعات نمودن آن، یا موجب بطلان نماز یا نقصان آن است، از برای باطن نیز آداب قلبیه باطنیه‌ای است که با مراعات نمودن آنها، نماز معنوی را بطلان یا نقصان دست دهد و با مراعات آنها، نماز، دارای روح ملکوتی شود و اکتفا نمودن به صورت نماز و قشر آن و محروم ماندن از برکات و کمالات باطنیه آن از اعلی مراتب خسران و زیان‌کاری است و در آن دنیا موجب حسرت فراوان است. مقاله اول در آداب ضروری نماز و عبادات است که دارای دوازده فصل و یک تتمه به شرح زیر می‌باشد؛ فصل اول: در توجه به ربوبیت و عبودیت و هجرت معنوی، فصل دوم: در بیان مقامات چهارگانه اهل سلوک، فصل سوم: در بیان حقیقت و آثار خشوع، فصل چهارم: در بیان آداب قلبیه عبادات، فصل پنجم:

در بیان محافظت عبادت از تصرف شیطان، فصل ششم: در بیان نشاط و بهجت، فصل هفتم: در بیان تفهیم، فصل هشتم: در بیان حضور قلب، فصل نهم: در بیان احادیث حضور قلب، فصل دهم: در دعوت به تحصیل حضور قلب، فصل یازدهم: در بیان دوی هرزه‌گری خیال، فصل دوازدهم: در بیان تشتت خیال به سبب حب دنیا. تتمه این مقاله نیز در بیان اعراض از دنیاست. مقاله دوم در مقدمات نماز و بعضی آداب قلبیه آن است که در پنج مقصد به شرح زیر می باشد: مقصد اول: طهارت، مقصد دوم: شمه‌ای از آداب لباس، مقصد سوم: آداب قلبیه مکان مصلی، مقصد چهارم: آداب قلبیه وقت، مقصد پنجم: بعضی از آداب استقبال.

مقاله سوم در مقارنات نماز است که در هشت باب و فصول مختلف به شرح زیر بیان شده است:

- باب اول: در پنج فصل است؛ فصل اول: بیان سر و آداب اجمالی اذان و اقامه، فصل دوم بعضی آداب و اسرار تکبیرات اذان و اقامه، فصل سوم: آداب شهادت به الوهیت و ارتباط آن با اذان و اقامه، فصل چهارم: بعضی آداب شهادت رسالت و ولایت، فصل پنجم: بعضی آداب حیالات.
- باب دوم: قیام؛
- باب سوم: سرنیت و آداب آن؛
- باب چهارم: تفسیر سوره مبارکه حمد، توحید و قدر؛
- باب پنجم: شمه‌ای از آداب و اسرار رکوع؛
- باب ششم: اشاره اجمالی به اسرار و آداب سجود؛
- باب هفتم: اشاره اجمالی به آداب تشهد؛
- باب هشتم: آداب سلام.

خاتمه در آداب بعضی از امور خارجه و داخله نماز است که در سه فصل به شرح زیر عنوان می‌شود: فصل اول: اسرار و آداب و ارکان تسییحات اربعه، فصل دوم: آداب قلبیه قنوت و حال و مقام نمازگزار در آن، فصل سوم: در تعقیبات نماز و ادعیه خاص هر روز.

لازم به ذکر است که این کتاب در ضمن مجموعه «موسوعة الإمام الخمينی» نیز منتشر شده و جلد ۴۸ آن را تشکیل داده است.

 **عنوان کتاب:** آزادی معنوی

 **پدیدآورنده:** مرتضی مطهری

 **مشخصات نشر:** صدرا، سال ۱۳۸۷، تهران

آزادی معنوی، مجموعه‌ای است از چند سخنرانی استاد شهید، مرتضی مطهری. این کتاب، نخست با نام گفتارهای معنوی به چاپ رسید و بعدها با عنوان آزادی معنوی تغییر نام دادند. به طور کلی، محتویات کتاب، حول تزکیه نفس و خودسازی و به گفته شهید مطهری، حول «انسان شدن» می‌چرخد.

این کتاب دارای هشت فصل است:

- آزادی معنوی: شامل دو سخنرانی؛
- عبادت و دعا شامل چهار سخنرانی؛
- توبه: دو شامل سخنرانی؛
- هجرت و جهاد: شامل سه سخنرانی؛
- بزرگی و بزرگواری روح: شامل یک سخنرانی؛
- ایمان به غیب: شامل یک سخنرانی؛
- معیار انسانیت چیست؟: شامل یک سخنرانی؛
- مکتب انسانیت: شامل یک سخنرانی.

از ویژگی‌های کتاب، استفاده از اشعار شاعران برجسته فارسی زبان است. هم‌چنین، در لا به لای گفتارهای این کتاب، حکایات واقعی فراوانی از اولیای الهی نیز بیان شده است.

عنوان کتاب: صراط (تفسیر سوره حمد)

پدیدآورنده: علی صفایی حائری

مشخصات نشر: لیلۃ القدر، سال ۱۳۹۲، قم

صراط، یکی از روان‌ترین و کاربردی‌ترین تألیفات نویسنده است که بر پایه برداشت‌هایی از سوره مبارکه حمد نگاشته شده است. این کتاب به خصوص برای جوانانی که به ایجاد تغییرات عبادی در زندگی‌شان علاقه‌مند هستند، بسیار مفید و قابل استفاده است.

برخی از مباحث کتاب، عبارت‌اند از: چرا حمد را «أم‌الکتاب» نامیده‌اند؛ چرا ما گرفتار معبودها هستیم و چگونه می‌توان از این سطح عبور کرد و به یگانه معبود حقیقی رسید؛ ملاک‌های شناخت حق از باطل؛ تبیین نقش مهم خلوت و تفکر در پیمودن راه خدا؛ تعیین مهم‌ترین ویژگی‌های سه گروه انعام یافته، مغضوب‌ها و گم‌شده‌ها که در پایان سوره حمد اشاره شده است.

نگارنده کوشیده است با بیانی متفاوت و بدیع، به شرح این مباحث بپردازد. وی برای شرح هر چه بهتر آیات سوره حمد، علاوه بر سایر آیات قرآن کریم، از دیگر منابع مهم روایی نظیر نهج‌البلاغه و صحیفه سجادیه نیز بهره برده است. این کتاب پر است از مثال‌ها و داستان‌های خیلی کوتاه که علاوه بر جذابیت متنی، فهم مقصود نویسنده را هم برای مخاطب، آسان‌تر می‌سازد. نویسنده علاوه بر این، به مناسبت از آیات و گاه روایات نیز استفاده کرده است. یکی دیگر از ویژگی‌های صراط، این است که نویسنده در خیلی از سطوره به شکل اول شخص مفرد سخن می‌گوید و خواننده با خواندن این «من»‌ها می‌تواند راحت‌تر به خودشناسی برسد. نویسنده در کنار این من‌ها، هر جا که لازم است با صمیمیتی فوق العاده، مخاطبانش را مانند رفیقی چندساله صدا می‌زند و با آنها صحبت می‌کند.

 **عنوان کتاب:** رشد (تفسیر سوره عصر)

 **پدیدآورنده:** علی صفایی حائری

 **مشخصات نشر:** لیلۃ القدر، سال ۱۳۹۴، تهران

تحلیلی از رشد و خسران انسان‌ها، دریایی است عمیق، گسترده و پربار. دیدار با این دریای عمیق گسترده، همان قدر که می‌تواند حاصل‌خیز باشد، توان‌سوز نیز هست. در این نوشتار، دیداری داریم با سوره عصر و داستان انسان و سرمایه‌ها، نیازها و بازارها، خریدارها و خسران‌ها و رشدها. در این کتاب از مفاهیمی چون رشد و خسران گفت‌وگو شده و به ضرورت رشد و عوامل آن توجه داده شده است. از سوی دیگر هم تنها به دو عامل از عوامل رشد، اشاره شده و از نقش ایمان و مؤمن، سخن رفته است.

نویسنده در این کتاب می‌کوشد ضرورت، عوامل و چگونگی رشد و ارتقای شخصیت و سرمایه‌های درونی آدمی را بررسی کند؛ از همین رو صرفاً به آیات و روایات استناد می‌کند. وی در مقدمه کتاب توضیح می‌دهد که فهم قرآن، چهار مرحله دارد: ترجمه، تفسیر، روح و نور. سپس تلاش می‌کند تا نور قرآن یعنی عمق و عظمت آن را به خواننده نشان دهد. نویسنده پس از ریشه‌یابی کلمه «خسران» درباره رشد و نقش ایمان در زمینه‌سازی رشد شخصیت آدمی توضیح می‌دهد. بحث پایانی کتاب درباره سوره «العصر» و توضیح خسران زندگی است.

عنوان کتاب: توکل به خدا؛ راهی به سوی حرمت خود و سلامت روان

پدیدآورنده: محمدصادق شجاعی

مشخصات نشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی قدس سره،
سال ۱۳۹۳، قم

کتاب حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد نگارنده با موضوع بررسی رابطه بین توکل به خدا با حرمت خود است و در شش بخش و هفده فصل به شرح ذیل تدوین شده:

* بخش اول: مفاهیم و کلیات

• فصل اول: حرمت خود و سلامت روان؛

• فصل دوم: معرفی پژوهش؛

* بخش دوم: توکل به خدا

• فصل اول: تعریف، اهمیت و مؤلفه های توکل به خدا؛

• فصل دوم: جایگاه توکل در پیوستار ارزش ها؛

• فصل سوم: دیدگاه های نظری درباره توکل به خدا؛

• فصل چهارم: نگاهی نوبه سازه توکل؛

• فصل پنجم: آثار توکل و روش های اندازه گیری آن؛

* بخش سوم: حرمت خود

• فصل اول: تاریخچه، تعاریف و اهمیت حرمت خود؛

• فصل دوم: دیدگاه های نظری درباره حرمت خود؛

• فصل سوم: زمینه ها و فرایندهای شکل گیری حرمت خود؛

- فصل چهارم: حرمت خود با رویکرد دینی؛
- فصل پنجم: روش‌های ارزیابی حرمت خود؛
- * بخش چهارم: عزت نفس
- فصل اول: مفهوم عزت نفس؛
- * بخش پنجم: پیشینه تجربی رابطه توکل به خدا و حرمت خود
- فصل اول: کارکردهای روان‌شناختی مذهب و توکل به خدا؛
- فصل دوم: کارکرد مقابله‌ای و درمانی توکل به خدا؛
- * بخش ششم: یافته‌ها و نتایج
- فصل اول: یافته‌های پژوهش؛
- فصل دوم: بحث و نتیجه‌گیری

عنوان کتاب: مرگ تاجرانه

پدیدآورنده: سید علی خامنه‌ای

مشخصات نشر: مؤسسه پژوهشی - فرهنگی انقلاب اسلامی، سال ۱۳۹۷، تهران

کتاب مرگ تاجرانه با محوریت «شهید و شهادت» در کلام رهبر معظم انقلاب اسلامی «عَلَيْهِ السَّلَامُ» است. ایشان در دیدار با دست‌اندرکاران کنگره روحانی شهید صدوق گلپایگانی و ۳۷۲ شهید گلپایگان در شانزدهم بهمن سال ۱۳۹۶ فرمودند: «جان ما همان سرمایه‌ای است که به هر حال خواهی نخواهی از بین خواهد رفت؛ یعنی هیچ‌کس نیست که این جان و عمر را که با ارزش‌ترین سرمایه انسانی اوست، بتواند نگه دارد؛ یک مدتی هست، بعد، از ما گرفته خواهد شد. به شکل‌های مختلفی گرفته خواهد شد؛ یک نفری مثلاً تصادف می‌کند در بیابان یا خیابان و با تصادف از بین می‌رود؛ یکی با بیماری از بین می‌رود؛ اما یکی این جان را با خدا معامله می‌کند؛ این جان از بین رفتنی را معامله می‌کند. بنده پیش از انقلاب در سخنرانی‌ها مکرر این را می‌گفتم که شهادت، مرگ تاجرانه است...».

کتاب مشتمل بر شش فصل است:

- فصل اول: چیستی شهادت، مراتب و مقامات شهیدان، علمداران کاروان شهادت، عناصر مؤثر در اختلاف درجات شهادت‌ها و مرگ زیرک‌ترین انسان‌ها؛
- فصل دوم: ویژگی‌های شهدا (ایثار و دل‌بریدن از عواطف و خواسته‌های شخصی، اخلاص و حرکت فی سبیل الله، برخورداری از ایمان، تقوا و قدرت معنوی، آرمان‌گرایی و جهان‌بینی الهی و گمنامی و بی‌ادعایی)؛

- فصل سوم: آثار شهادت (نزول ملائکه الهی و بهره‌مندی از عطر فرشتگان، برخورداری از نور قیامت و دیدن چهره محبوب، اشراف بر عالم دنیا و اعمال انسان‌ها، آثار اجتماعی شهادت و...)
- فصل چهارم: وظایف ما نسبت به شهیدان؛
- فصل پنجم: وظایف ما نسبت به خانواده‌های معظم شهدا؛
- فصل ششم: وظایف ما نسبت به شهدای خاص و برجسته.

عنوان کتاب: تعلیم و تربیت در اسلام

پدیدآورنده: مرتضی مطهری

مشخصات نشر: صدا، سال ۱۳۸۹، تهران

رکن و عنصر اساسی بنیان خانواده و جامعه را تعلیم و تربیت تشکیل می‌دهد. از این رو، مکاتب فکری اجتماعی گوناگون، موضع و دیدگاه خود را نسبت به این مسأله بیان کرده‌اند. استاد شهید مطهری در این کتاب، تعلیم و تربیت را از منظر اسلام با توجه به مبانی و اصول مطرح در این مکتب توحیدی توضیح داده است. از جمله موضوعاتی که در کتاب تعلیم و تربیت در اسلام، مورد توجه قرار گرفته، تربیت عقلانی و توأم بودن عقل و علم در مکتب اسلام است. تاریخچه «تعقل از نظر مسلمین» فصل مهمی از این کتاب است که بحث عقل را از حیث تاریخی، بررسی کرده است. فعل اخلاقی، کرامت نفس، ریشه الهامات اخلاقی و عوامل تربیت، از دیگر موضوعات اساسی در این کتاب است.

کتاب، مجموعه‌ای است مشتمل بر سخنرانی‌های موجود از متفکر شهید آیت الله مطهری درباره «تعلیم و تربیت در اسلام» که از دو بخش تشکیل شده است:

- بخش اول: بحث‌های ایراد شده در جمع دبیران تعلیمات دینی (پرورش عقل، تربیت عقلانی انسانی، پرورش استعدادها، مسأله عادت، فعل اخلاقی، بررسی نظریه نسبیت اخلاق، حدیث علی و نظریه نسبیت اخلاق، پیوند عبادت با برنامه‌های تربیتی، کرامت نفس در قرآن، ریشه

الهامات اخلاقی و توسعه «خودی»؛

- بخش دوم: بحث‌های انجمن اسلامی پزشکان (تاریخچه «تعقل از نظر مسلمین»، عوامل تربیت، تقویت اراده، عبادت، محبت، تقویت حس حقیقت‌جویی، مراقبه و محاسبه، تفکر، محبت اولیا، ازدواج، جهاد). بدیهی است که چون در هر دو محفل یاد شده درباره یک موضوع سخن رفته است، گاهی مطالب مشترک و البته با بیان‌های مختلف در دو بخش کتاب یافت می‌شود که اغلب، مکمل یکدیگر به شمار می‌روند.

عنوان کتاب: روش‌های تربیت اخلاقی در «المیزان»

پدیدآورنده: سید احمد فقیهی

مشخصات نشر: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، سال ۱۳۹۳، قم

این کتاب، پژوهشی در قلمرو اخلاق اسلامی است و روش‌های تربیت اخلاقی در تفسیر المیزان را مورد بحث و بررسی قرار داده است. جایگاه تربیت اخلاقی در نظام اندیشه دینی، مفهوم‌شناسی تربیت در قرآن، طراحی الگوی دسته‌بندی روش‌های تربیت اخلاقی، روش‌های تربیت اخلاقی در بعد شناخت، روش‌های زمینه‌ساز شکوفایی و جهت‌دهی میل و انگیزه و روش‌های زمینه‌ساز در بعد عمل، بخش‌هایی از این کتاب یک جلدی است.

کتاب در هفت فصل تدوین شده است:

- فصل نخست: کلیات (پیشینه بحث، جایگاه تربیت اخلاقی در نظام اندیشه دینی و گونه‌های پژوهش در اخلاق)؛
- فصل دوم: مفهوم‌شناسی؛
- فصل سوم: طراحی الگوی دسته‌بندی روش‌های تربیت اخلاقی؛
- فصل چهارم: روش‌های تربیت اخلاقی در بُعد شناخت (اهمیت و جایگاه شناخت، روش‌های شناختی و روش‌های ایجابی تربیت اخلاقی در بُعد شناخت و مبانی شناخت)؛
- فصل پنجم: روش‌های تربیت اخلاقی در بُعد میل و انگیزه (علم در میل و روش‌های زمینه‌ساز شکوفایی، محبت، روش‌انداز و تبشیر، موانع شکوفایی میل و انگیزه‌های متعالی و افراط در بهره‌مندی از لذت‌های مادی)؛

- فصل ششم: روش‌های تربیت اخلاقی در بُعد عمل (عمل و ریشه‌کمالات، روش‌های ایجابی)؛
- فصل هفتم: موانع هشت‌گانه عمل (وسواس شیطانی، غفلت، لذایذ مادی، ترجیح مهم بر اهم، کسالت و تنبلی، محیط و جامعه ناسالم و معاشرت با ناهالان).

در این کتاب، روش‌ها به بینشی، گرایشی و عملی تقسیم می‌شود، به این دلیل که به صورت منطقی، طبیعی و فلسفی، هر عملی از جمله تربیت اخلاقی به علم و شناخت، سپس میل و گرایش و آنگاه اراده و عمل نیاز دارد. هم‌چنین در مقام تعارض میل‌ها، شناخت است که تصمیم می‌گیرد کدام یک مقدم باشد و فائق آید. اراده نیز تبلور میل‌هاست؛ به همین خاطر در ابتدا روش‌های شناختی و پس از آن، روش‌های گرایشی و سپس تصمیم‌گیری و عمل، بررسی شده است.

عنوان کتاب: تربیت توحیدی و نقش آن در پی‌ریزی شخصیت اسلامی
پدیدآورنده: حسین معن؛ مترجم: احمد ناظم، تحقیق: سید علی‌رضا مددی
مشخصات نشر: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، سال ۱۳۸۷، قم

تربیت، گوهر وجود انسان را تراش می‌دهد و لوح روح او را نقش می‌زند و شاکله‌اش را صورت می‌بخشد. در مکتب توحیدی انبیا علیهم‌السلام، تمام ارکان نظام تربیتی از مبانی و اهداف تا روش‌ها و ابزارها، با محوریت منشأ هستی و سرچشمه خیر و حقیقت و زیبایی، تعریف و تنظیم می‌گردد. در نظام ارزش‌گزاری انبیا دو ارزش برای انسان در طول هم مطرح است: ارزش «ایمان و تزکیه نفس» و ارزش «اصلاح جامعه و خدمت به خلق». بدین ترتیب نیم‌رخ انسان طراز دین با تعبیر «مؤمن خدوم» ترسیم می‌گردد. نسبت میان این دو بُعد و صورت‌بندی نگاه جامع تربیتی اسلام توأم با هشدار نسبت به خطرات و آسیب‌های اخلاقی حرکت‌های اصلاحی و لزوم آمادگی روحی برای مواجهه با آن، موضوعی است که مؤلف کتاب با بیانی بدیع بدان پرداخته است.

این کتاب ترجمه کتاب نظرات فی الإعداد الروحی، اثر حسین معن است که به بررسی نسبت بین ایمان، توحید و انجام تکالیف فردی و اجتماعی با مسئله تربیت می‌پردازد.

کتاب حاضر، آثار اعتقاد به خداوند و تعبد داشتن نسبت به فرامین الهی در تربیت افراد را بحث کرده و رابطه اندیشه با بندگی و عبادت، و همچنین رابطه ساحت عاطفی با خطوط بندگی را ترسیم نموده است.

قصد نگارنده، نشان دادن اثراعتقاد به توحید و ایمان به خداوند و زهد، انجام تکالیف الهی، یاد خداوند، یاد مرگ و سرانجام، داشتن جهان بینی توحیدی است که نقش بسزایی در پرورش روحی انسان ها دارد.

نویسنده، کتاب را در پنج فصل سامان داده است:

فصل اول: چیستی و چرایی آمادگی روحی و پرورش معنوی؛

فصل دوم: رابطه ساحت اندیشه و منطق بندگی؛

فصل سوم: رابطه ساحت عاطفی با خطوط بندگی؛

فصل چهارم: رابطه ساحت اراده با اخلاق بندگی؛

فصل پنجم: ابزارهای پرورش روحی.

عنوان کتاب: روش‌های تربیت اخلاقی کاربردی در اسلام

پدیدآورنده: محسن حاجی بابائیان امیری

مشخصات نشر: سروش، سال ۱۳۸۸، تهران

روش‌های تربیت اخلاقی کاربردی در اسلام، مجموعه‌ای مشتمل بر مباحث اخلاقی و تربیتی است که غالب مضامین آن برگرفته از منبع وحی و کلام و سیره معصومان علیهم‌السلام است که در دو بخش به نگارش درآمده تا علاقه‌مندان به موضوع اخلاق به خصوص اخلاق اسلامی برای شکوفایی فطری و ذاتی اخلاقی خود از آن استفاده نمایند.

یکی از ویژگی‌های کتاب، این است که موضوعات بحث شده در آن برای نوجوانان و جوانان، بسیار مفید است. با توجه به حساسیتی که این دوره از زندگی برای انسان‌ها دارد، نویسنده کتاب سعی کرده مباحثی را مطرح کند که به این قشر از جامعه، نزدیک‌تر بوده و نقشی کاربردی برای آنان داشته باشد. کتاب از دو بخش تشکیل شده است:

* بخش نخست کتاب، تربیت اخلاقی از نگاه پیشینیان و مکاتب مختلف را نقد و بررسی کرده و در آن هم‌چنین تربیت اخلاقی در منظر قرآن و روایات و بایدها و نبایدها در اخلاق توضیح داده شده است.

* بخش دوم کتاب، شامل شش فصل مجزاست که روش‌های سازنده اخلاق، روش‌های بازسازی اخلاق، روش‌های تثبیت اخلاق، روش‌های کمکی در اخلاق، روش‌های جهت‌دهنده اخلاق و روش‌های بازدارنده در اخلاق، واکاوی شده است.

- روش‌های سازندهٔ اخلاق: روش الگویی، روش امر و نهی در تربیت اخلاقی، روش تلقین، روش صمت و خردورزی، روش داستان‌گویی و تمثیل.
 - روش عبرت‌آموزی: توبه؛
 - روش‌های تثبیت اخلاق: روش ایجاد بینش و روش ایجاد عادت؛
 - روش‌های کمکی در اخلاق: روش محبت، روش عبادت و روش ابتلا و امتحان؛
 - روش‌های جهت‌دهندهٔ اخلاق: روش تکریم شخصیت، روش موعظه و نصیحت و روش تشویق.
- نویسنده در این بخش سعی کرده به‌طور کامل روش‌های مناسب برای دست‌یابی به اخلاق اسلامی و دینی را برای خوانندگان بازگو کند تا به‌واسطهٔ آن بتوانند روش‌های درست تربیتی را برای نوجوانان و جوانان خود انتخاب کنند.

عنوان کتاب: راهبرد تربیت اخلاقی در قرآن کریم

پدیدآورنده: محمد عالم زاده نوری

مشخصات نشر: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، سال ۱۳۹۶، قم

تربیت انسان نیازمند تمرکز ذهنی و روانی است. بدون این تمرکز، امکان تحول شخصیت وجود ندارد و اراده‌ای شکل نمی‌گیرد. پراکنده‌کاری و تشتت خاطر مانع تحول پایدار است. تا هنگامی که انسان درباره موضوع تلاش نکند و مدت زمانی نسبتاً طولانی بر آن متمرکز نشود، از نتایج آن بهره‌مند نمی‌شود. با این تمرکز، شکاف عمیق میان علم و عمل تا حدودی پر خواهد شد.

بنابراین، اگر بخواهیم کسی را متحول کنیم، نباید فهرست طولانی از خوبی‌ها و بدی‌ها پیش روی او قرار دهیم و ذهن او را به همه آن فضایل و رذایل معطوف سازیم؛ بلکه باید هم و غم او را روی یک موضوع تمرکز بخشیم.

به بیان دیگر، نظر به این‌که تربیت انسان‌ها امری دشوار، پیچیده، زمان‌بر و تدریجی و بسیار سخت است و توان ما هم فراوان نیست؛ پس برای رساندن انسان به نقطه مطلوب و مورد نظر اخلاق اسلامی، باید بر نقطه اصلی متمرکز شویم. حال سؤال این است که نقطه اصلی تربیت کجاست؟ راهبرد تربیت اخلاقی، نقطه استراتژیک و کلیدی‌ای محسوب می‌شود که اگر بر آن متمرکز شویم و تلاش‌های تربیتی را به سمت و سوی آن ببریم، قلّه‌های تربیت را در وجود شخص فتح کرده‌ایم.

کتاب در چهار فصل و یک خاتمه تنظیم شده است:

- فصل اول: کلیات و مفاهیم (بیان مسأله، ضرورت، مفاهیم، روش پژوهش)؛

- فصل دوم: راهبردهای تربیتی (جوانمردی، حماسه، معرفت الله، کرامت، عزم و اراده، صبر، انجام وظیفه، تقوا و...)
- فصل سوم: راهبرد قرآنی تربیت اخلاقی (ایمان‌مداری و توحید محوری)؛
- فصل چهارم: شیوه‌های دست‌یابی به راهبرد قرآنی تربیت اخلاقی (شیوه‌های ایجاد، نگه‌داری و افزایش ایمان و تقویت عمل و شیوه‌های هم‌زمان تقویت ایمان و عمل و...)
- خاتمه: پاسخ به برخی ابهام‌ها.

عنوان کتاب: سیری در سیره نبوی ﷺ

پدیدآورنده: مرتضی مطهری

مشخصات نشر: صدرا، سال ۱۳۹۱، تهران

استاد مطهری در مباحث سیره نبوی، رویکردی تازه در نحوه مواجهه با معصومان علیهم‌السلام بنا نهاده است که بعدها دیگر محققان در این زمینه از استاد الهام گرفته‌اند. طبق دیدگاه استاد مطهری، مواجهه صحیح با معصومان علیهم‌السلام مواجهه‌ای هدایت‌جویانه است که البته از پیش‌فرض‌ها و مبانی متناسب خود برخوردار است؛ مانند: حجیت کلام و رفتار معصومان علیهم‌السلام و نیز امکان استخراج منطق عملی ثابت و فرا زمانی از سخن و عمل ایشان.

کتاب، شامل دیباچه، مقدمه، بخش اصلی و ضمیمه است:

* دیباچه، دو قسمت است: استاد مطهری در قسمت اول با عنوان «دعوت‌های سه‌بُعدی» به ویژگی‌های دعوت انبیا علیهم‌السلام اشاره کرده و در قسمت دوم با عنوان «موج اسلامی»، پویایی و ماندگاری اسلام را یادآور شده است.

* بخش اصلی کتاب مشتمل بر هشت سخنرانی استاد شهید تحت عنوان سیره نبوی است که در ایام فاطمیه در مسجد جامع بازار تهران ایراد شده است. عنوان اولیه این بحث "منابع شناخت از نظر اسلام" بوده است که استاد پس از برشمردن چند منبع، سیره اولیاء دین علیهم‌السلام را نیز به عنوان یکی از منابع شناخت از نظر اسلام معرفی نموده و از آن جا وارد بحث سیره

نبوی می‌شوند. قبل از ورود به این بحث، استاد شهید بحث کوتاهی پیرامون این فکرا نحرافی که "ما قادر به پیروی از اولیاء دین نیستیم" می‌نمایند. این بحث مقدمه آن هشت جلسه سخنرانی قرار گرفته است.

- گفتار اول: معنای سیره و انواع آن (سیره یعنی سبک عمل و منطق و تصمیم‌گیری. سیرهٔ پیامبر اکرم ﷺ در ابعاد مختلف، قابل بررسی است؛ مانند: تبلیغ، رهبری، قضاوت، تعامل با خانواده و اصحاب و نیز نحوهٔ مواجهه با دشمنان)؛
- گفتار دوم: منطق ثابت عملی (اثبات این نکته که می‌توان منطق عملی ثابتی را در حیات انسان‌ها سراغ گرفت به گونه‌ای که با گذشت زمان، رنگ کهنگی به خود نگیرد و همواره لازم‌الاجرا باشد)؛

- گفتار سوم: سیره و نسبیت اخلاق (توضیح برخی روش‌های باطل که پیامبر اکرم ﷺ هرگز آنها را به کار نبرده است؛ مانند غدر و خیانت، تجاوز و ظلم‌پذیری)؛
- گفتار چهارم: کیفیت استخدام وسیله (ضرورت تعهد مسلمانان به اصول اسلام در انتخاب اهداف، روش‌ها و وسیله‌ها)؛
- گفتار پنجم: پاسخ‌گویی به دو پرسش از سوی مخاطبان؛
- گفتارهای ششم و هفتم: تبیین اصول تبلیغ در اسلام؛
- گفتار هشتم: تبیین نقش سیرهٔ نبوی در گسترش سریع اسلام.

* بخش سوم این کتاب که ضمیمه نام گرفته است، متشکل از یک سخنرانی و ترجمه صد سخن از پیامبر اسلام ﷺ می‌باشد. سخنرانی مذکور، تاریخچه‌ای است از زندگی رسول اکرم ﷺ و نیز تحلیل سخنانی چند از آن بزرگوار که در هفدهم ربیع الاول در حسینه ارشاد ایراد شده است.

عنوان کتاب: جاذبه و دافعۀ علی علیه السلام

پدیدآورنده: مرتضی مطهری؛ تنظیم و تدوین: فتح الله امید نجف‌آبادی

مشخصات نشر: صدرا، سال ۱۳۹۶، تهران

کتاب، مشتمل بر چهار سخنرانی استاد مطهری در ماه مبارک رمضان سال ۱۳۸۸ق است که در حسینیه ارشاد ایراد شده است.

این کتاب، یکی از آثاری است که می‌تواند برای تبلیغ مذهب شیعه و بیان فضایل امام علی علیه السلام استفاده شود. ایشان در این کتاب در پی اثبات این نکته است که علی علیه السلام شخصیتی دو نیرویی بوده است و هر کس که بخواهد در مکتب او پرورش یابد، باید هم چون امام علی علیه السلام از جاذبه و دافعۀ برخوردار باشد. این اثر از سه بخش اصلی تشکیل شده است: بخش اول یا مقدمه به کلیاتی دربارهٔ جذب و دفع انسان‌ها می‌پردازد. بخش دوم و سوم هم به تشریح جاذبه و دافعۀ علی بن ابی طالب علیه السلام اختصاص دارد.

نویسنده البته به بیان ضرورت جاذبه و دافعۀ بسنده نمی‌کند؛ بلکه علاوه بر این، تلاش می‌کند کیفیت جاذبه و دافعۀ را نیز روشن نماید. ایشان از تفکیک تعقل و تدبیر به عنوان خطری بزرگ در جامعه اسلامی یاد می‌کند. حاصل شوم این تفکیک نامبارک را می‌توان در خصوصیات جریان خوارج مورد ارزیابی قرار داد. البته باید توجه داشت خوارج، یکی از مصادیق جدایی تعقل از تدبیر است. بر این اساس، جاذبه و دافعۀ علی علیه السلام از منابعی محسوب می‌گردد که می‌توان در آن برخی از دیدگاه‌های استاد در زمینه آسیب‌شناسی دینداری را مشاهده کرد.

 **عنوان کتاب:** خاطره‌های آموزنده

 **پدیدآورنده:** محمد محمدی ری شهری

 **مشخصات نشر:** انتشارات دارالحدیث، سال ۱۳۹۳، قم

خاطرات آموزنده، تجربه‌های گران‌بهایی از حوادث مختلف زندگی است که می‌تواند برای دیگران هم، مفید و سازنده باشد. از این‌رو، کسانی که با مسائل مهمی در زمینه‌های فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و امثال آن، سر و کار دارند، شایسته است که خاطرات و تجربه‌های خود را ثبت و ضبط کنند تا دیگران نیز از آنها بهره‌مند شوند.

نگارنده به تناسب مسئولیت‌هایی که داشته، خاطره‌های فراوانی دارد که افزون بر خاطره‌هایی که تجربه شخصی وی محسوب می‌شود، دیگران نیز، مکرر، خاطراتی را برای ایشان نقل کرده‌اند که بسیاری از آنها مفید و آموزنده است. در میان این دسته از خاطرات، آنچه به گونه‌ای با مسائل اعتقادی و اخلاقی مرتبط می‌شده، از آموزندگی بیشتری برخوردار بوده؛ لذا از گوینده آن تقاضا می‌کرده تا خاطره خود را به صورت مکتوب در اختیارش قرار دهد. گاهی هم گفته او ضبط می‌شد و پس از پیاده شدن و ویراستاری، در اختیار وی قرار می‌گرفت و گاه شخصاً خلاصه شنیده‌ها را یادداشت می‌کرده است. خاطرات این مجموعه، اغلب اعتقادی یا اخلاقی‌اند. بنابراین، مطالعه این کتاب، می‌تواند به طور غیرمستقیم، در تحکیم عقاید دینی و ارزش‌های اخلاقی و عملی، مؤثر باشد.

این خاطرات آموزنده، در پنج فصل تنظیم شده است:

- فصل یکم: خاطراتی از کرامات و عنایات اهل بیت علیهم‌السلام؛
- فصل دوم: خاطراتی از انقلاب اسلامی ایران؛
- فصل سوم: خاطراتی از شهدا و جانبازان؛
- فصل چهارم: خاطراتی از حج؛
- فصل پنجم: خاطرات متنوع.

عنوان کتاب: سز دلبران (عرفان و توحید ناب در ضمن داستان‌ها)

پدیدآورنده: مرتضی حائری یزدی؛ به کوشش: رضا استادی

مشخصات نشر: دفتر نشر برگزیده، سال ۱۳۸۶، قم

نگارنده در پیش‌گفتار کتاب آورده: ممکن است برای برخی از خوانندگان این سؤال پیش آید: کتاب، مجموعه یادداشت‌هایی از مرحوم آیت الله العظمی حاج شیخ مرتضی حائری است (نه یک تألیف رسمی) و شاید آن بزرگوار از این‌که کتاب در اختیار دیگران قرار گیرد، خشنود نباشد. پاسخ این سؤال را در جای جای خود کتاب خواهید خواند که مقصود این بوده که این کتاب را بخوانند و به احکام و استحکام ایمان خوانندگان آن کمک شود، نه این‌که در کتاب‌خانه‌ای برای همیشه حبس گردد. برخی از خواب‌ها و داستان‌های این کتاب ممکن است هیچ جنبهٔ خرق عادت نداشته باشد؛ بلکه عادی و معمولی باشد و به ذهن خواننده بیاید که چرا اینها نقل شده است؟

نگارنده گوید: فرق ما با موحدین حقیقی همین است که آنان در امور عادی هم همواره دست خدا را می‌بینند و با نشاطی فوق العاده بیان می‌کنند؛ اما ما در انتظار خرق عادت هستیم.

نویسنده در ادامه، ذیل عناوینی چون: شرح حال مؤلف، استادان، درس، تألیفات، خدمات اجتماعی و... به بیان بخش‌هایی از زندگی استاد حائری یزدی پرداخته است. داستان زندگی مرحوم سید محمد تقی قمی، شیخ زین الدین گلپایگانی، آقامیرزا حسین قاضی، متقی همدانی، فروغی، آیت‌اللهی، عبدالله بختیاری و شخصیت‌های دیگر در این اثر بازگو شده است.

نویسنده در این کتاب، مفاهیمی را در ارتباط با عرفان، توحید، اخلاق و دین اسلام، در لابه‌لای داستان‌ها، بیان کرده است.

عنوان کتاب: قلّه‌های تهذیب (سیره حضرت امام خمینی ره)

پدیدآورنده: احسان طریق الاسلامی

مشخصات نشر: مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه، سال ۱۳۹۳، قم

این کتاب در راستای تأکیدات مقام معظم رهبری دامت برکاته نسبت به امر تهذیب و تربیت در حوزه‌های علمیه، محوریت اخلاق عملی، بیان شرح حال، گفتار و رفتار بزرگان اهل تهذیب و اخلاق حوزه در سفر سال ۱۳۸۹ به شهر مقدس قم، تهیّه و تدوین گردیده است.

در این کتاب، بیش از ۴۲۰ توصیه و سفارش اخلاقی امام خمینی ره ذکر شده است.

این کتاب در پنج محور کلی: سبک زندگی، تعلیم و تربیت، تهذیب نفس، مقامات سلوک و منابع تنظیم شده که هر کدام از این محورها خود شامل چندین توصیه اخلاقی می‌گردد.

عنوان کتاب: پایه پای آفتاب (گفته‌ها و ناگفته‌ها از زندگی امام خمینی ره)،

جلدهای ۳ و ۴

پدیدآورنده: امیررضا ستوده

مشخصات نشر: مؤسسهٔ نشر پنجره، سال ۱۳۸۸، تهران

ویرایش اول پایه پای آفتاب در سال ۱۳۷۳ و در چهار جلد منتشر شد. ویرایش دوم این مجموعه نیز با شش مجلد در سال ۱۳۸۱ به چاپ رسید. این مجموعه، با محوریت بررسی سیرهٔ نظری و علمی امام خمینی ره از دیدگاه نزدیکان و یاران ایشان تدوین و منتشر شده است. قسمتی از این مجموعه، شامل خاطرات خانوادهٔ امام خمینی ره از کودکی تا رحلت ایشان است. «خاطرات اعضای دفتر امام در قم، نجف، پاریس و جماران»، «خاطرات یاران، دوستان و شاگردان امام» و «خاطرات تیم پزشکی امام از زمان ورود ایشان به تهران در سال ۱۳۵۷ تا رحلت» از موضوعات مهم مطرح شده در مجموعه شش جلدی پایه پای آفتاب هستند. اطلاعات و خاطرات مندرج در این مجموعه از آرشیو صداوسیما، روزنامه‌های کثیرالانتشار و مصاحبه‌های اختصاصی بانزدیکان و دوستان امام خمینی گردآوری شده‌اند. مجموعه خاطراتی که در پایه پای آفتاب می‌خوانید، به شش فصل تقسیم شده است:

۱. به روایت اهل بیت و بستگان؛
۲. به روایت اعضای دفتر و کارکنان بیت؛
۳. به روایت یاران، شاگردان و دوستان؛
۴. خاطرات پراکنده؛
۵. به روایت گروه پزشکی؛
۶. و... حکایت همچنان باقی است.

عنوان کتاب: موعظهٔ خوبان، جلد‌های ۲۱

پدیدآورنده: حسین قاسم‌حمزه، حسین ترابی و سیدعلیرضا ادیانی

عنوان کتاب: انتشارات زمزم هدایت، سال ۱۳۹۴، قم

این مجموعه در راستای تحقق بخشیدن به سنت حسنه موعظه تهیه شده و مشتمل بر هشدارها و سفارش‌های کوتاه اخلاقی و معنوی برگرفته از روایات اهل بیت علیهم‌السلام، بیانات، آثار و گفتارهای اخلاقی عالمان فرزانه و اسوه‌های حقیقی اخلاق است. افزون بر این، دارای عبارات و جملات قصار و ارزشمند شهدا و مطالب اخلاقی متنوع دیگر است.

موضوعات مواعظ عبارت‌اند از: احترام به پدر و مادر، اخلاص در عمل، عفاف و حجاب، تواضع، پرهیز از غیبت، تهمت، حسد، دروغ، تقرّب به خدا، توسّل به اهل بیت علیهم‌السلام، آخرت‌گرایی، سبک زندگی اسلامی، ولایت‌پذیری و... .

عنوان کتاب: خاک‌های نرم کوشک

پدیدآورنده: سعید عاکف

مشخصات نشر: انتشارات ملک اعظم، سال ۱۳۸۶، مشهد

خاک‌های نرم کوشک، کتابی در حوزهٔ جنگ ایران و عراق است و زندگی و خاطرات سردار شهید عبدالحسین برونسی، فرماندهٔ تیپ ۱۸ جواد الائمه علیه السلام را روایت می‌کند.

کتاب با ارائهٔ یک زندگی‌نامهٔ فشرده و مختصر از شهید برونسی، به نقل خاطرات اطرافیان، آشنایان و هم‌زمان ایشان پرداخته و هفتاد روایت کوتاه و خواندنی از ابعاد شخصیتی و زندگانی این فرمانده والا مقام نقل کرده است. هر خاطرهٔ بیان شده در مورد شهید، با یک عکس از شهید همراه است. «عارفی بتا بود. به خواندن دروس حوزوی نیز روی آورد، تا این‌که بعدها به علت شدت یافتن مبارزات اوزدانی و مورد شکنجه‌های وحشیانهٔ ساواک قرار گرفت. او که از اهالی توابع تربت حیدریه بود، با پیروزی انقلاب اسلامی، رشد کرد و در جریان جنگ تحمیلی، چنان لیاقت و کارآمدی از خود نشان داد که زبان زده‌مگان شد». اینها بخشی از مشخصات سردار شهید عبدالحسین برونسی است. در ۲۶ خرداد ۱۳۸۵، رهبر معظم انقلاب دامت‌تعالی در سخنانی به تعریف و تمجید از این کتاب پرداخته‌اند.

این کتاب به زبان انگلیسی، عربی و اردو نیز ترجمه و منتشر شده است.

عنوان کتاب: وقتی مهتاب گم شد (خاطرات جانباز شهید علی خوش لفظ)

پدیدآورنده: حمید حسام

مشخصات نشر: سورۀ مهر، سال ۱۳۹۵، تهران

وقتی مهتاب گم شد، شرح خاطرات جانباز شهید علی خوش لفظ از دوران کودکی تا جنگ ایران و عراق است. بخش‌هایی از کتاب به سردار شهید احمد متوسلیان اختصاص دارد. بیان خاطراتی از عملیات‌های والفجر ۴، والفجر ۵، رمضان، مسلم ابن عقیل و... از دیگر بخش‌های این اثر ارزشمند است.

علی خوش لفظ، در جنگ تحمیلی، حدود یازده مرتبه مجروح شده و از جانبازان هشت سال دفاع مقدس بود و برادرش نیز در این جنگ شهید شده بود. وی قصه‌های پرفراز و نشیبی از آغاز جنگ تحمیلی داشت؛ وقتی پیش حاج احمد متوسلیان در مریوان می‌رود، تنها یک نوجوان پانزده ساله بوده و در فتح خرمشهر همراه حاج احمد به عنوان نیروی اطلاعات و عملیات برای شناسایی جاده اهواز - خرمشهر بوده است.

علی خوش لفظ، در عملیات‌های دیگر نظیر عملیات رمضان، مسلم بن عقیل، والفجر ۵، کربلای ۴ و کربلای ۵ حضور داشته است که نهایتاً در عملیات کربلای ۵ تیربه نخاع وی خورده و به شدت مجروح می‌شود و تا زمان شهادت، از این مجروحیت رنج می‌برد و مکرر در بیمارستان بود.

شخصیت علی خوش لفظ، بسیار ویژه است و بار عاطفی و انسانی خاطراتش خیلی زیاد است؛ چراکه وی با حدود نود نفر از کسانی که در هشت سال دفاع مقدس شهید شده‌اند، عهد اخوت می‌بندد و شاهد

شهادت بیشتر آنها نیز در عملیات‌ها بوده است.

نویسنده در مورد نام‌گذاری کتاب می‌گوید:

عنوان این کتاب را «وقتی که مهتاب گم شد» نام‌گذاری کردم و انتخاب عنوان این اثر به این مهم بر می‌گردد که در شب‌های تاریک آنها باید کار شناسایی را انجام می‌دادند که یک شب مهتابی، یکی از دوستانی که خیلی به آقای خوش لفظ نزدیک بود - شهید علی محمدی - وقتی که مهتاب بالا می‌آید، در میدان مین توسط دشمن دیده و شهید می‌شود و علی خوش لفظ نمی‌تواند پیکر شهید علی محمدی را از جلوی عراقی‌ها از میدان مین خارج کند.

عنوان کتاب: آن بیست و سه نفر

پدیدآورنده: احمد یوسف‌زاده

مشخصات نشر: سورۀ مهر، سال ۱۳۹۴، تهران

بیست و سه نفر، گروهی از رزمندگان نوجوان ایرانی بودند که در جریان جنگ ایران و عراق در سال ۱۳۶۱ به اسارت نیروهای عراقی درآمدند. این گروه کم سن و سال، بین سیزده تا هفده سال داشتند و بیشترشان از تیپ ثارالله کرمان اعزام شده بودند و در اردیبهشت ۱۳۶۱ در مرحلهٔ مقدماتی عملیات بیت‌المقدس در مناطق مختلف جبهه اسیر شدند. صدام حسین، پس از آگاهی از این موضوع و دیدن گزارش اسارت قوای ایرانی به دلیل شکست در خرمشهر سعی می‌کند از این ماجرا سوءاستفاده کند و به نفع خود بهره‌برداری تبلیغاتی نماید و دستور می‌دهد که آنها را از بقیهٔ اسرا جدا کنند و به کاخ وی بیاورند.

در دیداری که این نوجوانان با شخص اول کشور عراق، صدام حسین داشتند، وی سعی می‌کند تا با ناراحت شدن از این موضوع که اینها کودکانی بیش نیستند و به زور به جنگ فرستاده شدند، با آنها احساس همدردی کند و به دختر کوچکش «حلا» می‌گوید که شاخه گل‌هایی را به آنها بدهد و بعد با آنها عکس یادگاری می‌گیرد و می‌گوید که به زودی با موافقت کمیتهٔ بین‌المللی صلیب سرخ، آنها را به ایران برمی‌گرداند. مطبوعات عراق پس از این ماجرا فیلم‌ها و عکس‌هایی از آنها منتشر می‌کنند و در تیتروزرنامه‌های عراق جملهٔ معروف صدام را می‌نویسند: «کَلْ اطفال العالم اطفالنا»؛ همهٔ بچه‌های دنیا بچه‌های ما هستند.

این ۲۳ نفر که در موضع انفعالی قرار گرفته بودند، اعتصاب غذا می‌کنند تا به جمع دیگر اسیران بازگردند. آنها در نهایت پس از اتفاقات زیادی به خواستهٔ خود می‌رسند؛ ولی تا روز ۲۶ مرداد ۱۳۶۹ در اسارت می‌مانند. این کتاب، از آن جا که در برگیرندهٔ خاطرات و رشادت‌های نوجوانان رزمنده و مقاومت آنان در اردوگاه‌های ارتش بعث است، ناگفته‌های بسیاری از دوران اسارت دارد. نویسندهٔ کتاب - که سابقهٔ پانزده سال روزنامه‌نگاری دارد - این کتاب را به شکل روایت داستانی و دارای تعلیق‌های داستانی بجا، نگاشته است. آوردن یک عده نوجوان پانزده ساله به کاخ صدام و واداشتن آنان به بیان اعترافات دروغین مبنی بر اجباری بودن اعزام رزمندگان نوجوان به جبهه‌های جنگ که می‌توانست افکار عمومی جهانیان را در جهت خواسته‌های رژیم بعث عراق تغییر دهد، موضوعی است که این کتاب را بی‌نظیر می‌کند. همزمان با دهمین سالگرد سفر حضرت آیت الله خامنه‌ای به استان کرمان از تقریظ رهبرانقلاب اسلامی بر کتاب آن بیست و سه نفر نیز رونمایی شد. متن این تقریظ به شرح زیر است:

«در روزهای پایانی ۹۳ و آغازین ۹۴ با شیرینی این نوشتهٔ شیوا و جذّاب و هنرمندانه، شیرین‌کام شدم و لحظه‌ها را با این مردان کم‌سال و پرهمت گذراندم. به این نویسندهٔ خوش ذوق و به آن بیست و سه نفر و به دست قدرت و حکمتی که همهٔ این زیبایی‌ها، پرداختهٔ سرپنجهٔ معجزه‌گر اوست، درود می‌فرستم و جبههٔ سپاس بر خاک می‌سایم. یک بار دیگر کرمان را از دریچهٔ این کتاب، آنچنان که از دیرباز دیده و شناخته‌ام، دیدم و منشور هفت‌رنگ زیبا و درخشان آن را تحسین کردم.»

عنوان کتاب: تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث

پدیدآورنده: محمد محمدی ری شهری؛ مترجم: حمیدرضا شیخی

مشخصات نشر: انتشارات دارالحدیث، سال ۱۳۹۳، قم

این کتاب، با بهره‌گیری از آیات و احادیث به موضوع خانواده پرداخته و در سه بخش اصلی سازمان یافته که عبارت‌اند از: تشکیل خانواده، عوامل تحکیم خانواده و آسیب‌های خانواده.

بخش یکم در شش فصل با عناوین: «تشویق به تشکیل خانواده»، «حکمت تشکیل خانواده»، «موانع تشکیل خانواده»، «آداب ازدواج و تشکیل خانواده»، «آداب عروسی»، «خانواده نمونه» تدوین شده است.

بخش دوم (عوامل تحکیم خانواده) از هفت فصل تشکیل شده و شامل: «محبت و مهربانی و عطف»، «خوی‌های والا و کردارهای نیکو»، «تربیت دینی»، «پاسداشت حقوق»، «تلاش برای تأمین نیازهای اقتصادی خانواده»، «پاسخ دادن به گرایز جنسی» و «دعا کردن» است. هم‌چنین در انتهای بخش دوم، تحلیلی کلی درباره عوامل تحکیم خانواده آمده است.

بخش سوم در مورد «آسیب‌های خانواده» است که در سه فصل با عناوین: «آسیب‌های کلی خانواده»، «آسیب‌های خانواده از سوی شوهر»، «آسیب‌های خانواده از سوی زن» مرتب شده است. هم‌چنین در انتهای بخش سوم، تحلیلی کلی درباره آسیب‌های خانواده آمده است.

استفاده از منابع اهل سنت از دیگر ویژگی‌های این کتاب است. البته با در نظر گرفتن این که مؤلف، خود از متخصصان حوزه حدیثی در عصر حاضر است؛ در غیر این صورت، ورود به این حوزه می‌تواند مشکلاتی را برای دیگران ایجاد نماید. اثر حاضر، نیاز پژوهش‌گران مسائل خانواده را به منابع اسلامی برآورده می‌کند.

عنوان کتاب: دوران عقد

پدیدآورنده: هادی حسین خانی نائینی

مشخصات نشر: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، سال ۱۳۹۵، قم

گروه سنت‌های حوزوی و آداب طلبگی مرکز پژوهش‌های جوان، مجموعه‌ای با نام «مهارت‌های طلبگی» در یازده مجلد با عناوین مختلف به چاپ رسانده که هشتمین جلد از این مجموعه، عنوان دوران عقد را به خود اختصاص داده است. نویسنده در این اثر، دوران عقد را سرآغازی برای هم‌زیستی درازمدت زوجین دانسته و براین باور است افرادی که پیوند زناشویی برقرار می‌کنند باید با اموری که رعایت آنها در این دوران لازم است، آشنا شوند.

این کتاب شامل هشت فصل به شرح زیر است:

- فصل اول: اهمیت دوران عقد؛
- فصل دوم: سطح روابط زوجین در دوران عقد؛
- فصل سوم: ارتباط با خانواده‌ها؛
- فصل چهارم: مسائل اقتصادی دوران عقد؛
- فصل پنجم: مدت زمان مطلوب دوران عقد؛
- فصل ششم: راه‌کارهای مقابله با آسیب‌های دوران عقد؛
- فصل هفتم: شیوه‌های حل اختلاف؛
- فصل هشتم: برگزاری مراسم عروسی.

عنوان کتاب: مطلع عشق (گزیده‌ای از رهنمودهای مقام معظم رهبری به زوج‌های جوان)
پدیدآورنده: محمدجواد حاج علی اکبری
مشخصات نشر: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، سال ۱۳۸۶، تهران

این کتاب، چکیده‌ای از رهنمودهای رهبر معظم انقلاب اسلامی «امّ‌البنین» به زوج‌های جوان و خانواده‌هاست و شامل یازده فصل است؛ چهار فصل با عنوان «کلام» و هفت فصل با عنوان «رهنمود».

عناوین چهار فصل اول کتاب عبارت‌اند از:

- کلام اول: ازدواج، ناموس طبیعت، دستور شریعت؛
- کلام دوم: کانون گرم خانواده؛
- کلام سوم: غروب عشق و قحطی عاطفه در غرب؛
- کلام چهارم: حقوق متقابل زن و شوهر.

این چهار فصل بیشتر به مباحث معرفتی می‌پردازند و فلسفه ازدواج و رفتارهای زوجین را تبیین می‌کنند.

هفت فصل بعدی کتاب هم توصیه‌ها و رهنمودهای رهبر انقلاب است به زوج‌های جوان و خانواده‌های آنها در باب چگونگی مراسم ازدواج، تقسیم کار در خانواده، حذف تشریفات زائد و همین‌طور آغاز زندگی مشترک و تداوم آن.

عناوین این هفت فصل، عبارت‌اند از:

- رهنمود اول: هم‌سفر تا بهشت؛

- رهنمود دوم: بالاتراز واقعیت؛
- رهنمود سوم: هنرتقسیم کار؛
- رهنمود چهارم: سازش و سازگاری؛
- رهنمود پنجم: زندگی شیرین؛
- رهنمود ششم: هشدارها و یادآوری‌ها؛
- رهنمود هفتم: آسان‌گیری.

عنوان کتاب: الگوی تنظیم رفتار جنسی با رویکرد اسلامی

پدیدآورنده: مهدی عباسی

مشخصات نشر: انتشارات دارالحدیث، سال ۱۳۹۶، قم

کتاب الگوی تنظیم رفتار جنسی با رویکرد اسلامی، خویشتن داری جنسی را در قالب دوراهاکار «تقویت توانمندی های روان شناختی خویشتن داری» و «تنظیم اجتماعی رفتار جنسی» تبیین می کند.

نویسنده در این راستا، شواهدی از متون اسلامی و تحقیقات تجربی روان شناسی ارائه کرده است. این اثر برای قشری خاص از مردم، مثل کودکان یا نوجوانان نوشته نشده؛ بلکه کوشیده است از منظری کلان تر به تنظیم رفتار جنسی بنگرد. البته مسائل جنسی در دوران بلوغ تا ازدواج، اهمیت ویژه ای دارد؛ زیرا شواهدی وجود دارد که نشان می دهد فاصله بین بلوغ تا ازدواج رسمی با افزایش سن ازدواج، بیشتر شده و افراد در مدت طولانی تری با مسائل جنسی، دست و پنجه نرم می کنند. هم چنین دردسرهایی که ممکن است در این دوره گریبان گیر جوانان شود، به بعد از ازدواج نیز سرایت می کند و زندگی پس از ازدواج را تحت تأثیر قرار می دهد.

کتاب در قالب سه بخش و نه فصل تبیین شده است:

* بخش اول، رفتار جنسی:

- فصل اول: انگیزه و میل جنسی؛
- فصل دوم: بروز رفتار جنسی.

* بخش دوم، تنظیم رفتار جنسی:

- فصل سوم: الگوهای تنظیم رفتار جنسی؛
 - فصل چهارم: الگوی تنظیم رفتار جنسی در منابع اسلامی.
- * بخش سوم، خویشتن داری جنسی:
- فصل پنجم: سازمان یافتگی خویشتن داری در نظام روانی؛
 - فصل ششم: سطوح و قلمروهای خویشتن داری؛
 - فصل هفتم: توانمندی های خویشتن داری جنسی؛
 - فصل هشتم: تنظیم اجتماعی رفتاری جنسی؛
 - فصل نهم: پرورش خویشتن داری جنسی در کودکی.

 **عنوان کتاب:** مطلع مهر

 **پدیدآورنده:** امیرحسین بانکی پورفرد

 **مشخصات نشر:** حدیث راه عشق، سال ۱۳۹۵، اصفهان

این کتاب، راهکارهای جامع و کاربردی برای انتخاب همسر و ازدواج در چارچوب ارزش‌های مذهبی است و تلاش کرده تا در رابطه با مراحل ازدواج از تعیین ملاک‌ها تا خواستگاری و تعیین مهریه و تحقیق و ... مجموعه‌ای از راهنماها و سؤالات و اشکالات مختلف ارائه کند و به تناسب هر فصل به آیات و روایات رجوع کند. پاسخ‌های کتاب به بعضی مسائل نیز دانسته یا ندانسته بدون ارجاع، با برخی احادیث تطابق دارد و می‌توان این کتاب را مجموعه‌ای جامع و کاربردی برای افراد در شرف ازدواج و خانواده‌های آنها دانست که هیچ‌یک از مجموعه‌های مشابه، به چنین ویژگی‌ای دست نیافته‌اند.

نمودارهایی که خلاصه توضیحات هر فصل را در خود دارد، در انتها یا میانه فصل‌ها کاربرد این کتاب را برای هر فرد با هر درجه از معلومات و تحصیلات و اطلاعات در این حوزه خاص، دوچندان کرده است.

کتاب در هشت فصل تنظیم شده است:

- فصل اول: فوریت ازدواج (و جوب ازدواج در شرایط کنونی، ضرورت تحصیل مقدمه واجب برای عفاف و حفظ نسل، وظیفه همگانی جهت تحصیل ازدواج، رفع موانع ازدواج)؛

- فصل دوم: احراز شرایط اولیه برای ازدواج (برنامه‌ریزی نه شتاب‌زدگی، مطالعات اولیه، تحصیل آمادگی برای ازدواج، شرایط لازم برای ازدواج، بلوغ، رشد عقلانی و...)
 - فصل سوم: معیارهای انتخاب همسر (مشکلات و پیچیدگی تعیین معیار، هدف از ازدواج، کفویت، خودشناسی و...).
 - فصل چهارم: آداب خواستگاری (جایگاه عقل و قلب در انتخاب، دلدادگی، آشنایی‌های مستقیم، آشنایی از طریق چت، خواستگاری غیرمستقیم، انواع خواستگاری رسمی و غیررسمی، مجلس خواستگاری، آداب خواستگاری و...)
 - فصل پنجم: ضرورت تحقیق در ازدواج (زمان تحقیق، منابع تحقیق، خصوصیات محقق، شیوه تحقیق، نکات مهم)؛
 - فصل ششم: تصمیم‌گیری (جایگاه قسمت در ازدواج، توکل، استخاره در ازدواج، مشاوره، شیوه ارزیابی ملاک‌ها، نکات پزشکی، دوری از شتاب‌زدگی، نکات اساسی در تصمیم‌گیری، دوری از ازدواج تحمیلی از نگاه روایات)؛
 - فصل هفتم: نقش مهریه در ازدواج (فلسفه مهریه، میزان مهریه، مهرالسنه، عوامل بالا رفتن مبلغ مهریه، احکام مهریه، مجلس مهریه برون، مهریه از نظر اهل بیت علیهم‌السلام)؛
 - فصل هشتم و پایانی: بهترین انتخاب (مرور فشرده مباحث کتاب).
- نکته جالب توجه کتاب، استفاده هم‌زمان از مباحث دینی و علمی در بیان نکات مختلف در خصوص مقوله ازدواج است که باعث می‌شود ضریب اثرگذاری مطالب کتاب بر مخاطب افزایش پیدا کند.

عنوان کتاب: سردلبران

پدیدآورنده: امیرحسین بانکی پورفرد

مشخصات نشر: حدیث راه عشق، سال ۱۳۹۴، اصفهان

این کتاب به زبان خیلی ساده و روان، موضوعات و چالش‌های پیش‌روی همسران را بررسی می‌کند. نگاه دینی نویسنده و پایه‌های علمی مباحث مطرح شده در کتاب، باعث می‌شود تا با اطمینان بتوان به گفته‌هایش عمل کرد. در پایان هر فصل، بخش‌هایی به نام سردلبران در کلام «دیگران» و «احادیث» وجود دارد که موضوع مورد بحث آن فصل را در کتاب‌های دیگر و احادیث مطرح می‌کند که این کار، باعث بررسی همه‌جانبه موضوع می‌شود. این کتاب، برای بسیاری از زوج‌های جوان به صورت یک همراه تا رسیدن به صمیمیت می‌تواند عمل کند.

نباید مخاطب اصلی این کتاب را تنها زوج‌های جوان دانست؛ بلکه مخاطب کتاب، همه خانواده‌ها به‌ویژه زوج‌های جوان‌اند. نویسنده در این اثر به گل‌واژه‌هایی که موجب خوش‌بختی زوج‌های جوان می‌شود، اشاره کرده است.

این کتاب در دوازده بخش تدوین شده که عبارت‌اند از:

۱. معیارگرایی برای خانواده موفق، ۲. آرامش، ۳. مودت و رحمت، ۴. مراودات، زناشویی، ۵. حسن ظن، ۶. ذائقه شیرین، ۷. سخن شیرین، ۸. صداقت، ۹. اطاعت، ۱۰. صبر، ۱۱. سازگاری و ۱۲. اصول تعالی خانواده.

عنوان کتاب: الگوهای خانواده اخلاقی

پدیدآورنده: هادی حسین خانی نائینی

مشخصات نشر: انتشارات مؤسسه فرهنگی هنری طریق معرفت ثقلین، سال

۱۳۹۴، قم

کتاب الگوهای خانواده اخلاقی با استفاده از منابع اسلامی، مهم‌ترین ارزش‌های اخلاقی را - که موجب تقویت روابط میان همسران می‌شود - شناسایی و شاخصه‌ها و معیارهای آن و هم‌چنین تهدیدها و آسیب‌های بی‌توجهی به این ارزش‌ها را تبیین می‌کند و برای استقرار آنها در خانواده، راهبردهای لازم را ارائه می‌دهد.

امتیاز این مجموعه آن است که هریک از موضوعات یاد شده، با ارائه الگوهای اخلاقی از علما و شهدا به صورت الگوی عملی به نمایش گذاشته شده است.

کتاب در شش گفتار به رشته تحریر درآمده است:

- اخلاق در گفت‌وگو؛
- اخلاق در حلّ تعارض بین فردی؛
- اخلاق در برقراری ارتباط با خارج از نظام خانواده؛
- اخلاق در امور اقتصادی؛
- اخلاق در امور جنسی؛
- اخلاق در مدیریت خانواده و ایفای نقش.

عنوان کتاب: درس‌هایی از امام (اخلاق در خانواده)

پدیدآورنده: رسول سعادت‌مند

مشخصات نشر: انتشارات تسنیم، سال ۱۳۸۶، تهران

این کتاب که بخشی از زندگانی امام خمینی ره را از زبان دیگران روایت می‌کند، در هفت فصل تدوین شده است:

- فصل اول: اخلاق در خانواده (احترام به بزرگان خانواده، آیین همسررداری، خودکفایی در منزل، تربیت فرزندان، احترام به مادر، توجه به اطرافیان و محبت به آنان، تربیت دینی، نماز، رعایت حجاب و عفاف، رفتار با نامحرم، غیبت، تحصیل و انتخاب شغل و ازدواج فرزندان و...)
- فصل دوم: آراستگی و پاکیزگی؛
- فصل سوم: درس‌هایی از قناعت و ساده‌زیستی (قناعت در مسکن، قناعت و صرفه‌جویی در پوشاک و لوازم زندگی، صرفه‌جویی در مصرف آب، صرفه‌جویی در مصرف برق و صرفه‌جویی در کاغذ)؛
- فصل چهارم: نظم و رعایت قوانین و مقررات؛
- فصل پنجم: گوشه‌هایی از عشق به مردم و دفاع از پشته‌های انقلاب؛
- فصل ششم: امام از زبان یاران (ویژگی‌های رفتاری، عبادی و معنوی امام و آشنایی با دریچه‌ای از رفتار امام در نماز، نماز شب، قرآن، دعا و ذکر، زیارت و عزاداری و...)
- فصل هفتم: در آستانه عروج.

عنوان کتاب: مهارت‌های زندگی با رویکرد دینی

پدیدآورنده: فریبا علاسوند

مشخصات نشر: سروش هدایت، سال ۱۳۸۸، خرم آباد

این کتاب به سفارش دفتر امور بانوان وزارت کشور آماده شده است. گرچه فصل‌بندی خاصی ندارد ولی این مباحث در قالب بخش‌های جداگانه ارائه شده است:

- خانواده و مهارت‌های زندگی (تأکید بر اهمیت آشنایی با نقش‌های خانواده و انتظارات)؛

- بهترین جایگاه و بهترین زمان برای یادگیری مهارت‌ها؛

کودک در اولین مراحل رشد اکثر مهارت‌ها و دانستنی‌ها را بدون واسطه از خانواده خود دریافت می‌کند. بنابراین می‌توان این عبارت را پذیرفت که خانواده اولین جایگاه برای یادگیری اولین دانستنی‌هاست. ... به هر حال ما در زندگی متعادل و دینی نیازمند دو دسته دانایی هستیم؛ دانایی‌هایی از جنس آگاهی‌های نظری و دانایی‌های عملی:

- خانواده و ارتقای دانش نظری اعضا (خدا، شناخت معصومان علیهم‌السلام و تعلیم سلسله مراتب رفتار و اخلاق)؛

- خانواده و دانش‌های عملی (شناخت عقل و استفاده از آن در زندگی، تربیت ذهنی فرزندان، رشد تخیل و تکلم، خویشتن‌داری، قناعت، مهارت‌آزموهای طولانی، مثبت‌اندیشی، کنترل خشم، تواضع، مواسات، احساس یگانگی با مردم)

بخش خانواده و دانش‌های عملی بیش‌ترین حجم کتاب را به خود اختصاص داده و نگارنده با تبیین هر یک از این مباحث، راهکارها و تمرین‌هایی نیز ارائه نموده است.

گویا این اثر برای برگزاری کارگاه تدوین شده و نوعی کتاب کار می‌باشد چنانکه که ناشر در مقدمه کتاب آورده، «هدف از تولید این اثر نشر فرهنگ کتابخوانی نیست، بلکه درصددیم که با برگزاری کارگاه‌های آموزشی در سراسر کشور، این مهارت‌ها را تبدیل به فرهنگ عمومی نموده و گامی در مسیر استحکام خانواده برداریم».

عنوان کتاب: نیمه دیگرم (مهارت های انتخاب همسر)، جلد ۱

پدیدآورنده: محسن عباسی ولدی

مشخصات نشر: انتشارات جامعه الزهرا، سال ۱۳۹۱، قم

کتاب «نیمه دیگرم» یک منبع خوب برای آموزش مهارت های انتخاب همسر است که در چهار جلد به کوشش حجت الاسلام محسن عباسی ولدی منتشر شده است. نگارنده که خود از کارشناسان برنامه پرسمان تربیتی رادیو معارف می باشد، این کتاب را براساس تجربیات و مطالعات سال های دراز خود در حوزه خانواده نوشته است.

جلد اول این مجموعه از دو بخش تشکیل شده است:

بخش اول به هفت نکته اساسی درباره مهارت های انتخاب همسر اختصاص داشته و نقشه راهی را به جوان نشان می دهد که فارغ از اعتقادات و تقیّدات خود بتواند کفو خود را انتخاب کند. محور اصلی در این بخش، شناخت خود است که با عنوان «انتخاب خویش، قبل از انتخاب همسر» آن را خواهید خواند.

در بخش دوم، نقش محبت در انتخاب همسر مورد بررسی قرار گرفته و به پرسش های مختلف درباره جایگاه عقل و احساس در ازدواج پاسخ داده شده است.

نویسنده در تدوین این کتاب سعی کرده تا مباحث را از حالت تئوری علمی محض خارج و به صورت کاربردی با رویکرد درون دینی ارائه نماید.

عنوان کتاب: سبک زندگی زنان

پدیدآورنده: امیرحسین بانکی پورفرد

مشخصات نشر: حدیث راه عشق، سال ۱۳۹۵، اصفهان

این کتاب با تعریف خطوط کلی «سبک زندگی زنان» در قالب سبک زندگی فردی و اجتماعی، فلسفه حجاب اجتماعی و تناسب آن با مد و حیا، نقش ازدواج در سبک زندگی خانوادگی و اهمیت و موانع دیدگاه‌های غلط و صحیح به آن، نقش و ارزش معنوی زن در خانواده و بررسی جایگاه زن در نظام اجتماعی و مباحثی درباره ابعاد حضور اجتماعی و اشتغال زنان و بررسی حدود روابط زن و مرد در این گونه از محیط‌ها، سعی کرده دیدگاه کاملی از مقام معظم رهبری دام‌ظله در حوزه زنان ارائه دهد.

مطالب به دست آمده، در پنج فصل تدوین گردیده که عبارت‌اند از:

۱. خطوط کلی سبک زندگی زنان؛

۲. سبک زندگی فردی؛

۳. سبک زندگی خانوادگی؛

۴. سبک زندگی اجتماعی زنان؛

۵. تحلیل کمی و کیفی حجاب و خانواده در آراء مقام معظم رهبری.

ابتدا در فصل اول مطالب به صورت منسجم، مختصر و پیوسته، خطوط کلی سبک زندگی زنان را ترسیم می‌کند و شرح مطلب در فصول بعدی در اختیار جامعه زنان، به صورت خاص و کلیه علاقه‌مندان به صورت عام قرار می‌گیرد. در نهایت هم در فصل پنجم، تحلیلی کمی و کیفی از نظریات مقام معظم رهبری دام‌ظله در مورد خانواده و حجاب ارائه می‌گردد.

عنوان کتاب: نسیم هدایت (رهنمودهای بزرگان به طلاب جوان)

پدیدآورنده: علی وافی

مشخصات نشر: انتشارات شفق، سال ۱۳۹۰، قم

کتاب نسیم هدایت، شامل چهل بخش است که در هر بخش، یک پرسش و پاسخ آن از زبان حضرات آیات ناصر مکارم شیرازی، جعفر سبحانی و محمدتقی مصباح یزدی آورده شده و در ادامه برای استفاده بیشتر، گزیده‌ای از کلام دیگر بزرگان حوزه در خصوص همان پرسش تحت عنوان پیوست‌ها در پایان هر بخش نقل شده است.

مؤلف در بخش پیوست از مطالب آیت الله استادی، آیت الله خرازی و هم‌چنین از مطالبی به نقل از امام خمینی، مقام معظم رهبری، آیت الله بهجت، آیت الله مجتهدی، علامه طباطبایی و دیگر بزرگان بهره برده است. از آن جا که بیانات مقام معظم رهبری، در جمع روحانیون و طلاب، حاوی نکات مهمی در ابعاد گوناگون حوزه و حوزویان است، با عنوان حسن مطلع در آغاز کتاب آورده شده است.

در عناوین این کتاب می‌خوانید:

«اغتنام از فرصت‌ها»، «جایگاه فقاها»، «مدرک‌گرایی»، «فلسفه روحانیت»، «شکر نعمت طلبگی»، «دوره‌های تخصصی»، «برنامه‌ریزی صحیح»، «اتلاف وقت»، «انتخاب استاد»، «بهره‌وری از استاد»، «معاشرت و دوستی»، «شرایط هم‌مباحثه و هم‌حجرت»، «شناسایی و ارتباط با الگو»، «حضور با نشاط در جلسات درس»، «تداوم تلاش»، «ماندگاری آموخته‌ها»، «عوامل تقویت حافظه»،

«علل و عوامل فراموشی»، «دوری از لغزش‌گاه‌ها»، «انس با قرآن و حدیث»، «اهمیت دعا و توسل»، «تقیّد به انجام مستحبات»، «خودسازی و تهذیب نفس»، «تفکّر و تدبّر»، «خطایابی افکار»، «مرز تفکّر و توهم»، «زمان مناسب برای تبلیغ»، «واکنش در برابر موفقیت یا شکست»، «تکبر و تفاخر»، «عُجب و خودپسندی»، «شوخی و مزاح، آری یا نه»، «کتمان اسرار و رازداری»، «حدود افشای اسرار»، «آراستگی ظاهر»، «زمان و شرایط ازدواج»، «در خانه و خانواده»، «برخوردهای اجتماعی»، «کار در کنار تحصیل»، «زیّ طلبگی» و «حسن ختام».

عنوان کتاب: فرازاها و فرودها (علل و عوامل صعود و سقوط اهل علم)

پدیدآورنده: جمعی از نویسندگان - به همت معاونت تهذیب و تربیت حوزه‌های علمیه

مشخصات نشر: انتشارات مرکز مدیریت حوزه علمیه قم، سال ۱۳۹۶، قم

رسیدن به موفقیت، برای همه خوشایند و رضایت بخش است؛ ولی این امکان برای همه وجود ندارد. کسانی که سست، کسل و تنبل هستند یا در زندگی خود هدف روشن و برنامه‌ی خاصی برای رسیدن به آن ندارند یا با وجود برنامه، اراده‌ی لازم برای تلاش و حرکت را ندارند، به هیچ‌وجه نمی‌توانند به اهداف‌شان برسند.

در این میان، عده‌ای هستند که با عزم و اراده‌ی پولادین، تلاش بی‌وقفه، جدیت و پشت‌کار و سماجت و پی‌گیری و نیز تحمل سختی‌ها و رفع موانع و مشکلات پیش‌رو، قله‌های موفقیت و کامیابی را فتح می‌کنند و به خواسته‌ها و آرزوهایشان جامه‌ی عمل می‌پوشانند.

برخی دیگر گرچه برای زندگی و آینده‌ی خود، اهداف بلند و قابل تحسین ترسیم می‌کنند و با تلاش و پی‌گیری در صددند به آنها دست یابند؛ ولی در طول مسیر، گاه اهداف دگرگون می‌شود و جهت حرکت تغییر می‌یابد و به جای آن‌که به آن اهداف بلند فکر کنند و برای رسیدن به آنها بکوشند، اسیر هواهای نفسانی، مطامع دنیوی و وسوسه‌های شیطانی می‌شوند و به سوی انحطاط و گمراهی کشیده می‌شوند و به جای صعود به قله‌های موفقیت، به درّه‌های ناکامی و بدبختی سقوط می‌کنند.

کتاب حاضر، در پاسخ به این پرسش که «چه عواملی در رشد و موفقیت اهل علم مؤثر و چه علل و عواملی موجب ناکامی و سقوط آنها می‌شوند؟» برای پاسخ به این پرسش، پژوهش‌گران این اثر با مطالعه و بررسی زندگانی برخی از علما و بزرگان دین و قله‌های تهذیب و نیز کسانی که به ظاهر لباس روحانیت به تن داشته یا مدتی در حوزه‌های علمیه درس خوانده بودند، ولی با گذشت زمان از رسالت حوزوی و زوی طلبگی خود فاصله گرفتند، نکات مفید و قابل تأملی استخراج کردند که امید است مطالعه و توجه به آنها در انگیزه‌بخشی، بصیرت و موفقیت طلاب و حوزویان و سایر اقشار مختلف مردم مؤثر باشد.

بنابراین، اثر حاضر در دو فصل کلی تدوین شده است:

فصل اول، به بررسی هفده علت و عوامل رشد و موفقیت علما و بزرگان حوزه و فصل دوم، به پانزده مورد از علل و عوامل ناکامی، انحراف و سقوط برخی دیگر از حوزویان می‌پردازد.

این اثر به همت مدیریت مطالعات و برنامه‌ریزی تهذیبی معاونت تهذیب و تربیت حوزه‌های علمیه از سوی انتشارات مرکز مدیریت حوزه به زیور طبع آراسته شده است.

عنوان کتاب: لباس روحانیت

پدیدآورنده: محمد عالم زاده نوری

مشخصات نشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، سال ۱۳۸۷، قم

این کتاب، به صورت خلاصه، به بررسی لباس روحانیت، چراها و بایدهای این لباس و مسائل مرتبط به آن پرداخته است. نویسنده سعی کرده با بررسی ابعاد مختلف زندگی یک روحانی، به پرسش‌های مختلفی که در این زمینه مطرح می‌شود، بپردازد.

نگارنده کتاب با تحقیق در رفتارهای اجتماعی و مسائل اخلاقی در پوشش روحانیت، به سؤالات و شبهات درباره این لباس پاسخ می‌دهد و راه‌گشای طلاب جوانی است که در این زمینه، نگرانی‌های فراوانی دارند. نویسنده، فواید لباس روحانیت را در ده بخش تشریح می‌کند:

۱. اعلام آمادگی برای خدمات اجتماعی؛

۲. تداومی و تذکرارزش‌ها برای صاحب لباس؛

۳. تداومی و تذکرارزش‌ها برای دیگران؛

۴. اعلام حضور اندیشه اصیل دینی؛

۵. تصریح به آرمان‌ها؛

۶. القای ناخودآگاه حقانیت؛

۷. گزارشی از باطن جامعه و اهمیت دین؛

۸. تبلیغ غیرمستقیم؛

۹. بهره‌های معنوی و عنایت‌های ویژه؛

۱۰. قداست ذاتی لباس.

نویسنده در ادامه، پرسش‌ها و ابهام‌های موجود در موضوع لباس روحانیت را طی چند بخش بررسی می‌کند:

۱. مانع ارتباط، ۲. عدم ضرورت، ۳. تغییر معنای نماد، ۴. تمسخر و

هتک قداست، ۵. محدودیت، ۶. شبهه اصالت، ۷. تمایز و امتیازخواهی،

۸. لباس شهرت و خلاف عرف، ۹. پرهیز شخصی، ۱۰. رکود نیروهای

حوزوی، ۱۱. تردید در شایستگی.

در پایان نیز موضوعات باقی مانده را بیان کرده است، مانند: زمان و شرایط

پوشیدن لباس، نصاب شرایط علمی، نصاب شرایط عملی، دو لباسی،

کیفیت لباس و هیئت ظاهری، سطح زندگی و رفتار اجتماعی طلبه.

عنوان کتاب: از خودمان باید شروع کنیم (اخلاق طلبگی از نگاه رهبر معظم انقلاب)

پدیدآورنده: مهدی مقامی

مشخصات نشر: مؤسسه فرهنگی تدبیر در قرآن و سیره، سال ۱۳۹۳، مشهد

یکی از مهم‌ترین مسائل در حوزه علمیه، مسأله اخلاق و تهذیب طلبگی است. این کتاب، مجموعه مباحث مربوط به اخلاق و تهذیب طلبگی را از نگاه رهبر معظم انقلاب اسلامی تبیین کرده است. این نوشتار، به تأیید دفتر رهبر معظم انقلاب هم رسیده است.

کتاب در سه فصل تدوین شده است:

- فصل اول: ضرورت طرح و پیگیری مباحث اخلاقی حوزه علمیه؛
- فصل دوم: بایستگی‌های اخلاقی طلاب علوم دینی (اخلاص، زهد و ساده‌زیستی، قناعت، دعا، نافله، صبر، ارتباط با قرآن، شجاعت، مردمی بودن و امر به معروف و نهی از منکر)؛
- فصل سوم: غلبه بر هوای نفس برای طلاب، دوری از قرآن، تکبر، فساد و رشوه‌خواری، ثروت‌اندوزی و بدخلقی.

عنوان کتاب: اخلاق حرفه‌ای و وظایف صنفی روحانیت از نگاه امام خمینی ره

پدیدآورنده: حمید آفانوری

مشخصات نشر: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، سال ۱۳۹۲، قم

کتاب یادشده، با هدف آشنایی با اندیشه امام خمینی ره و ارائه نظامی جامع از دیدگاه‌های وی تدوین شده و بستری برای دسترسی آسان طلاب به رهنمودهای آن امام عزیز، با هدف ارتقای سطح خودآگاهی صنفی و اخلاق حرفه‌ای جامعه روحانیت است.

لازم به یادآوری است که نویسنده در این کتاب تلاش کرده بخشی از نیازها و بایسته‌های اخلاقی و وظایف صنفی روحانیت را از نگاه امام خمینی ره به رشته تحریر درآورد. این کتاب در سه بخش به تبیین «ضرورت و اهمیت اخلاق در حیات طلبگی»، «وظایف درون صنفی روحانیت» و «وظایف برون صنفی روحانیت» پرداخته است.

نوشتار حاضر، تنها به بازگویی آرای امام بسنده کرده و بنای تجزیه و تحلیل نداشته است؛ از این رو تقدّم و تأخر تاریخی سخنان امام را مدنظر قرار نداده است.

عنوان کتاب: آداب تعلیم و تعلّم در اسلام

پدیدآورنده: سید محمد باقر حجتی

مشخصات نشر: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، سال ۱۳۹۳، قم

کتاب آداب تعلیم و تعلّم در اسلام، ترجمه کتاب منیة المرید فی آداب المفید و المستفید است. این کتاب، از آثار اخلاقی و تربیتی و آموزشی به زبان عربی است که توسط شهید ثانی در میانهٔ سدهٔ دهم هجری (۹۵۴ق) نوشته شده و بارها در عراق، ایران، هند و لبنان به چاپ رسیده است.

آداب تعلیم و تعلّم در اسلام، ترجمه‌ای گزارش‌گونه از کتاب منیة المرید فی آداب المفید و المستفید است و مشتمل بر یک مقدمه، چهار باب، خاتمه، تتمه و پیوست به شرح ذیل است:

* مقدمه: زندگی‌نامهٔ شهید ثانی و فضیلت علم و دانش و دانشمندان و دانشجویان؛

باب اول: آداب و وظایف معلّم و شاگرد (آداب و وظایف ویژهٔ معلم و آداب و وظایف ویژهٔ شاگرد)؛

باب دوم: آداب فتوی و مفتی و مستفتی؛

باب سوم: در مناظره و شرایط و آداب و آفات آن؛

باب چهارم: آداب و آیین نگارش و نگاه‌داری کتاب؛

* خاتمه: دربارهٔ مطالب مهم و با ارزش؛ درجات و مراتب اهمیت علوم دینی و مسائل مربوط به آن، ترتیب و تسلسل علوم دینی در رابطه با محصل و دانشجو؛

* تتمه: سفارش و اندرزهای شهید ثانی به دانشجویان؛

* پیوست: آداب سکنی و اقامت در مدارس.

عنوان کتاب: المراد من منية المرید

پدیدآورنده: سید محمد رضا طباطبایی

مشخصات نشر: انتشارات دارالعلم، سال ۱۳۹۵، قم

کتاب ارزشمند «منية المرید فی آداب المفید والمستفید» تألیف شهید ثانی در باب آداب استاد و شاگرد سخن گفته است. این اثر منبع بسیاری از آثار پس از خود در این موضوع بوده و به جهت اهمیت و شهرت آن دارای نسخه‌های فراوان، ترجمه، تلخیص و شروح متعددی است. این رساله موجز، از قدیم در کانون توجه طلاب علوم دینی شیعه قرار داشته است. بنا به اهمیت این کتاب، به‌ویژه در حوزه‌های علمیه، استاد سید محمد رضا طباطبایی متن اصلی عربی کتاب را بازنویسی و تلخیص کرده و آن را «المراد فی منية المرید» نامیده است. این بازنویسی جهت رهایی کتاب از مهجوریت با حذف برخی مطالب و جابجایی در عبارات و فصول همراه بوده است.

این کتاب در یک مقدمه پیرامون فضیلت علم، چهار باب (آداب معلم و متعلم، آداب فتوا و مفتی و مستفتی، مناظره؛ شروط، آداب و آفات آن، آداب کتابت و کتاب و متعلقات آن) و یک خاتمه (اقسام علوم شرعی و مراتب علم و ترتیب علوم در فراگیری) تشکیل شده است. تتمه کتاب نیز به نصایح شهید ثانی برای طلاب علوم دینی اختصاص یافته است. لازم به ذکر است که این کتاب توسط حمیدرضا شریعتمداری ترجمه و با عنوان «آیین دانشوری» توسط انتشارات دارالعلم به چاپ رسیده است.

عنوان کتاب: نان و حلوا

پدیدآورنده: بهاء الدین محمد بن حسین عاملی (شیخ بهائی)

مشخصات نشر: انتشارات فراگفت، ۱۳۸۸، قم

شیخ بهائی دانشمند نامدار قرن دهم و یازدهم هجری است. مثنوی نان و حلوا از جمله آثاری است که در تبیین دیدگاه و اندیشه سیاسی او می توان به آن استناد کرد. از قدیم الایام، هرکاری که بسیار شیرین و سهل الوصول بود اما عاقبت بدی داشت رانان و حلوا می خواندند، چرا که نان و حلوا خوردنش بسیار آسان و سهل است اما مصرف زیاد آن مسهل است! شیخ بهایی نیز این نام را انتخاب کرد تا نشان دهد که جاه و مال و حشمت و مکنّت و باغ و راغ و طول آرزوی دنیایی و سعی برای معاش و عبادت بهرهشت و یکی نبودن درون و برون و قیل و قال و زبان پردازی و علم بی عمل، همان نان و حلواست؛ شیرین است اما بدون فرجام! برخی از بخش های این دیوان عبارتند از: «نان و حلوا، بسم الله الرحمن الرحیم، فی التأسف و الندامة علی صرف العمر فیما لا ینفع فی القیامة، فی قطع العلائق و العزلة عن الخلاق، «فی ذم العلماء المشبهین بالامراء المترفعین عن سیرة الفقرا»، فی تأویل قول النبی: «حب الوطن من الایمان»، فی الریا و التلبیس بالذین هم أعظم جنود ابلیس، فی ذم اصحاب التدریس مقصد هم مجرد اظهار الفضل و التلبیس، فی ذم المتهمین بجمع اسباب الدنیا المعرضین عن تحصیل أسباب العقبی، فی ذم من یتفاخر بتقرب الملوک مع أنه یزعم الانخراط فی سلک أهل السلوک، فی الترغیب فی حفظ اللسان و هو من احسن صفات الانسان، فی ذم من تشبه بالفقراء لسالکین و هو فی زمرة اشقیاء الهالکین، فی ما یتضمن الاشارة الی قول سید الاوصیاء صلوات الله علیه و آله: «ما عبدتک خوفا من نارک و لا طمعا فی جنتک، بل وجدتک اهلالاً للعبادة فعبدتک».

عنوان کتاب: مخزن الأسرار

پدیدآورنده: جمال‌الدین ابومحمد نظامی گنجوی (حکیم نظامی)؛ تصحیح: حسن وحید دستگردی

مشخصات نشر: زوار، سال ۱۳۸۴، تهران

مَخَزَنُ الْأَسْرَارِ نخستین مثنوی نظامی گنجوی، شاعر نامدار ایرانی است. این کتاب دربرگیرنده خواندن مردم به خودشناسی، خداشناسی و گزینش ویژگی‌های پسندیده اخلاقی است.

این کتاب یکی از مشهورترین آثار تعلیمی زبان فارسی است که در قرن ششم سروده شده است. این اثر از آن زمان تاکنون همواره طرف توجه و مراجعه خوانندگان مختلف بوده است. ایجاز و پیچیدگی این اثر سبب شده است که علی‌رغم شروح مختلفی که از گذشته تا به امروز درباره آن نوشته‌اند، معانی بسیاری از ابیات آن همچنان مبهم و لاینحل باقی بماند. مخزن الأسرار، نخستین گنجینه نظامی است که آن را پیش از چهل سالگی سروده است. این در زمانی است که نظامی جویای نام و آوازه بود و تمام تلاش خود را به کار می‌برد تا در سخن نوآور باشد و کار تازه‌ای عرضه کند. در نتیجه «مخزن الاسرار» سخت‌ترین منظومه‌ی نظامی است. نظامی در مخزن الأسرار سه قطعه را به ستایش خداوند اختصاص داده است: یک قطعه در توحید الهی و دو قطعه دیگر مناجات. پس از این سه قسمت، به ستایش پیامبر اکرم ﷺ و معراج او می‌پردازد و چهار بار دیگر تجدید مطلع می‌کند و باز از نوبه ستایش پیامبر می‌پردازد. این نشانه‌ای از

علاقه نظامی به مقام پیامبر ﷺ است. در این ستایش‌ها بیت‌های سخت و دشوار فراوان است. پس از آن، از فضیلت سخن و برتری آن بر نثر یاد می‌کند. نظامی شاعرانی را که پایبند اخلاق‌اند، تا مقام پیامبری بالا می‌کشد. خود می‌گوید: هنگامی که می‌خواستیم «مخزن الأسرار» را بسراییم، هاتف غیبی به من گفت که تو می‌خواهی برای مردم شعر بگویی، پس باید بدانی چه می‌خواهی بسرایی. از این رو خود را با دل تهذیب کن و از دلت پیروی کن تا توانا به ساختن خود باشی. آن‌گاه نظامی می‌گوید: از سخن هاتف پیروی کردم و دنبال «پیردل» رفتم. از آن پس درباره شب‌هایی سخن می‌گوید که با دل خود مراقبه داشته است. در ادامه «مخزن الأسرار» را آغاز می‌کند و بیست مقاله در پی آن می‌آورد. در ابتدای هر مقاله‌ای از اعتقادات خود سخن می‌گوید و سپس داستان و تمثیلی مطابق با بیت‌های ابتدایی می‌آورد. درونمایه مخزن الأسرار را می‌توان چنین طبقه‌بندی کرد: غفلت آدمی در دنیا، بی‌اعتباری و ناپایداری جهان، رابطه انسان با خدا، مسائل اجتماعی و سیاست و حکومت.

عنوان کتاب: کلیله و دمنه

پدیدآورنده: مترجم: ابوالمعانی نصرالله بن عبدالحمید منشی؛ تصحیح: مجتبی

مینوی

مشخصات نشر: امیرکبیر، سال ۱۳۹۷، تهران

اصل کتاب «کلیله و دمنه» هندی و به زبان سانسکریت است و «پنجانترا» یعنی پنج کتاب یا پنج پند دارد. نام مؤلف کتاب مشخص نیست و گویا تعدادی قصه عامیانه است که در کنار هم جمع شده است. کتاب در دوران ساسانی به فارسی میانه ترجمه شد. کتابی پندآمیز است که در آن، حکایت‌های گوناگون (بیشتر از زبان حیوانات) نقل شده است. نام آن از نام دو شغال با نام‌های «کلیله» و «دمنه» گرفته شده است. بخش بزرگی از کتاب به داستان این دو شغال اختصاص دارد. اصل داستان‌های آن در هند و در حدود سال‌های صد تا پانصد پیش از میلاد به وقوع می‌پیوندد. از منظر این کتاب، انسان مطلوب کسی است که سرشار از عشق به زندگی، تحرک و پویایی باشد و با درایت از عهده حل مشکلات برآید، تا می‌تواند در رویارویی با خطرهای هوشمندی خود را به کار گیرد و آسان اما سربلند از ماجرا بیرون آید، از هر واقعه تجربه‌ای بیندوزد و در واقعه بعدی، آن تجربه را به کار گیرد.

«کلیله و دمنه»، یکی از کتب گران‌بها و نفیسی است که مانند آن کمتر یافت می‌شود. این کتاب، مورد علاقه بیشتر ملت‌های جهان بوده و دانشمندان و نویسندگان نامی جهان، این کتاب را برای استفاده دیگر

ملت‌ها به زبان‌های مختلف برگردانده‌اند؛ به طوری که در فرهنگ بیشتر اقوام، داستان‌های آن نفوذ و رسوخ یافته است و همین نفوذ گسترده، موجب دوام و بقای آن در فرهنگ اقوام شده است.

در زمان ساسانیان به دستور انوشیروان، برزویه طبیب این کتاب را به پهلوی ترجمه کرد. در قرن هشتم میلادی، ابن مقفع آن را به عربی ترجمه کرد. ترجمه وی بسیار مقبول افتاد و مظهری از فصاحت در زبان عربی تلقی شد. این ترجمه پایه ترجمه‌های دیگر قرار گرفت و کتاب از عربی به فارسی، یونانی، ترکی، اسپانیایی، روسی و آلمانی ترجمه شد. ترجمه ابن مقفع، امروز موجود است؛ اما میان نسخ مختلف آن، گاه تفاوت‌های زیادی دیده می‌شود.

کلیله و دمنه چندین بار از عربی به فارسی دری برگردانده شده است، از جمله به دستور نصر بن احمد سامانی، ابوالفضل بلعمی آن را به نثر فارسی برگرداند و سپس رودکی (در سال ۳۲۰ ق) آن را به نظم درآورد؛ اما امروز، ترجمه بلعمی از بین رفته و از اثر رودکی جز چند بیت پراکنده، چیزی باقی نمانده است.

در قرن ششم هجری، نصرالله عبدالحمید منشی (منشی بهرام‌شاه غزنوی) کلیله و دمنه را به فارسی برگرداند. این ترجمه، ترجمه‌ای آزاد است و مترجم هر جا لازم دانسته، ایبات و امثال بسیار از خود و دیگران به کتاب اضافه کرده است. ترجمه نصرالله منشی همان ترجمه‌ای است که از آن به عنوان کلیله و دمنه در زبان فارسی یاد می‌شود. گاه نیز آن را «کلیله و دمنه بهرام‌شاهی» می‌خوانند.

ابوابی که این کتاب دارد، به گفته «بهنود»، چهارده باب است که هر یک از آنها متضمن یک مسأله و جواب آن است، اما این ندیم آن را هفده باب و دیگری هیجده باب و حاجی خلیفه در «کشف الظنون» چهارده باب ذکر کرده است. در ترجمه سریانی‌ای که از روی متن پهلوی صورت گرفته است کلیله و دمنه ده باب است:

۱. باب شیرو گاو؛
۲. باب کبوتر طوق دار؛
۳. باب بوزینه و سنگ پشت؛
۴. باب بی تدبیری؛
۵. باب موش و گربه؛
۶. باب بوم و زاغ؛
۷. باب شاه و پنزوه؛
۸. باب تورگ (شغال)؛
۹. باب بلاد و برهمنان؛
۱۰. باب شاه موشان و وزیرانش.

کتاب شناسی سیر مطالعاتی
اخلاق اسلامی

سطح سه

عنوان کتاب: فقه و اخلاق اسلامی، مقایسه‌ای علم شناختی

پدیدآورنده: مهدی احمدپور

مشخصات نشر: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، سال ۱۳۹۲، قم

این کتاب، رویکردی علم‌شناسانه در بررسی و مقایسه علم فقه و علم اخلاق اسلامی دارد و بررسی تفصیلی و تطبیقی عناصر دانشی فقه و اخلاق را در کانون توجه و محور پژوهش خود، قرار داده است. در این رویکرد، این دو علم با نگاهی بیرونی بررسی شده‌اند و در لابه لای آن، نگاهی کلان و تعقلی به مجموعه این دو علم انداخته شده و مسائلی درباره مفاهیم، گزاره‌ها، مبانی، منابع، روش و هدف آنها، مطرح گردیده است. مراد از فقه و اخلاق در این پژوهش، دانش‌های فقه و اخلاق‌اند که با رویه‌ای توصیفی-تحلیلی، بدان‌ها توجه شده است. به اعتقاد نگارنده، فقه و اخلاق، دو حوزه مستقل از یکدیگرند و گفتمان هر یک، جدای از گفتمان دیگری است؛ اگرچه میان آنها تشابهات و تعاملات فراوانی هم وجود دارد.

عناوین اصلی کتاب عبارت‌اند از:

- فصل اول: گزاره‌های فقهی و اخلاقی؛
- فصل دوم: مبانی فقه و اخلاق؛
- فصل سوم: منابع فقه و اخلاق؛
- فصل چهارم: روش‌های فقه و اخلاق؛
- فصل پنجم: اهداف فقه و اخلاق؛
- فصل ششم: جایگاه فقه و اخلاق؛
- فصل هفتم: تعاملات فقه و اخلاق.

عنوان کتاب: اخلاق اسلامی و کاربرست قاعدهٔ تسامح در ادلهٔ سنن

پدیدآورنده: محمدتقی اسلامی

مشخصات نشر: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، سال ۱۳۹۰، قم

موضوع کتاب، نقد و بررسی قاعدهٔ «تسامح در ادلهٔ سنن» و کاربرد این قاعده در مباحث اخلاقی است. در این پژوهش سعی شده است با رویکردی انتقادی، به بررسی مبانی اصولی و فقهی قاعدهٔ تسامح در ادلهٔ سنن و ادلهٔ روایی این قاعده از لحاظ سندی و متنی پرداخته شود و اشکالاتی که این قاعده به ویژه در مباحث اخلاقی به وجود می‌آورد، مورد آسیب‌شناسی قرار گیرد. در همین راستا نگارنده ابتدا پیشینه‌ای از این قاعده در فقه شیعه ارائه کرده و سپس به تقریر مفاد آن پرداخته است. آن‌گاه به مشکل جریان این قاعده در مسائل اخلاقی و غیراخلاقی اشاره کرده و تفاوت اخلاق و فقه و اخلاق و آداب و سنت‌های رایج و قابل قبول عرف را بررسی نموده است. وی بر ضرورت نظام‌مندی دانش اخلاق تأکید کرده و مشکلاتی را که به کارگیری قاعدهٔ تسامح در ادلهٔ سنن در اخلاق ایجاد می‌کند، مانند افتادن در خرافه‌گرایی، افزایش جرأت بر انجام دادن گناه (تجری)، سست شدن تعالیم دینی، عقب‌ماندگی علمی و فرهنگی، بهانه درست کردن برای دشمنان و ایجاد بدعت در سطح جامعهٔ اسلامی، تحلیل نموده است. نویسنده کوشیده است ضمن تفکیک حوزهٔ احکام اخلاقی از مستحبات فقهی، با تأمل در ماهیت این قاعده و چگونگی کاربرست آن در موضوعات مختلف علوم اسلامی و نیز آسیب‌شناسی کاربرست آن در روایات اخلاقی، آغازگر مطالعات روش‌شناختی در علم اخلاق اسلامی باشد.

عناوین فصل‌ها عبارت‌اند از:

* بخش اول: پیشینه‌شناسی و تقریر قاعدهٔ تسامح

• فصل اول: کلیات؛

• فصل دوم: بازخوانی پرونده بحث؛

* بخش دوم: مسأله‌شناسی جریان قاعده

• فصل اول: مشکل جریان قاعده در غیر اخلاق؛

• فصل دوم: مشکل جریان قاعده در اخلاق.

عنوان کتاب: استنباط حکم اخلاقی از متون دینی و ادله لفظی

پدیدآورنده: محمد عالم زاده نوری

مشخصات نشر: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، سال ۱۳۹۶، قم

استنباط حکم اخلاقی از منابع دینی، عنوان عامی است که علاوه بر قرآن و حدیث، شامل منابع دیگری مانند عقل و سیره معصومان عليهم السلام نیز می‌گردد. این اثر از میان منابع دینی تنها به ادله لفظی و متون دینی (قرآن و روایات) اکتفا کرده و مباحث اصول فقه را در این باب توسعه بخشیده و بر آن است تا مهم‌ترین چالش‌ها و ابهام‌ها در فرایند استنباط گزاره اخلاقی از متون دینی را شناسایی و برطرف سازد و مباحثی - به وزن مباحث الفاظ اصول فقه الأحکام - در اصول لفظی فقه الأخلاق پدید آورد. همان‌گونه که پیداست، پاره‌ای از این مشکلات، به علم اخلاق و فهم گزاره‌های اخلاقی، اختصاصی ندارند و فراتر از اخلاق، در سایر علوم اسلامی نیز کاربرد دارند؛ اما از آن جا که در حل و فصل گزاره‌های اخلاقی، کاربرد بیشتری داشته و در دیگر علوم نیز پژوهش کامل و مستوفایی وجود ندارد، در این اثر به صورت مبسوط بدان پرداخته شده است.

اهتمام اصلی این اثر، «فهم روشمند گزاره‌های اخلاقی در متون دینی» است؛ البته این بحث به سطح گزاره‌های خاص و موارد جزئی کشیده نمی‌شود و فهم یک آیه یا حدیث مشخص، مد نظر نیست؛ بلکه امور عامی که در تفسیر گزاره‌های اخلاقی، مصادیق پُرشمار و کاربرد فراوان دارند، بحث و بررسی شده‌اند. بنابراین، این نوشتار اصالتاً یک اثر اصولی است

که درصدد بیان برخی از «مباحث الفاظ فقه اخلاق» است. در این کتاب -به روش اصولیان در تدوین مباحث الفاظ و به صورت استقرایی- مسائل شایع و پرکاربردی که در فهم مفاد آیات و مدلول روایات اخلاقی مؤثرند، کشف و بررسی شده‌اند تا از این رهگذر، امکان استنباط روشمند آموزه‌های اخلاقی از منابع دین بیشتر فراهم آید.

در این نوشتار، هفت مسأله مرور شده عبارت‌اند از:

۱. تنوع اسلوب بیان گزاره‌های اخلاقی؛
۲. ابهام در سور قضایای عام یا مطلق اخلاقی؛
۳. مفاد تعلیل در گزاره اخلاقی معلل؛
۴. نقل معنا؛
۵. مفاد اسلوب حصر (قصر)؛
۶. مبالغه و گزافه‌آرایی در گزاره‌های اخلاقی؛
۷. حجیت ادله نقلی.

عنوان کتاب: استنباط حکم اخلاقی از سیره و عمل معصوم علیه السلام

پدیدآورنده: محمد عالم زاده نوری

مشخصات نشر: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، سال ۱۳۹۱، قم

اثر حاضر در صدد بیان چالش‌های استفاده از رفتار معصوم علیه السلام در کشف گزاره اخلاقی است و توجه مخاطب را به دشواری استنباط احکام اخلاقی و لزوم روشمندی آن جلب می‌کند. بنابراین، مخاطب با زاویه‌ای از تفقه اخلاقی، یعنی دریافت اجتهادی گزاره اخلاقی از منابع دینی آشنا می‌شود و در کشف نظر دین درباره «خوبی و بدی رفتارها» از سیره معصوم علیه السلام به نگرش تازه‌ای دست می‌یابد.

این کتاب از چهار فصل به شرح زیر تدوین شده است:

• فصل اول: کلیات (ضرورت، ماهیت بحث، مفاهیم و مروری بر مبانی کلامی، دشواری‌های استناد به سیره)؛

• فصل دوم: تاسی به رفتار معصوم علیه السلام (لزوم پیروی مطلق از رفتار معصوم علیه السلام و اقتدا به آن در همه موارد و جزئیات؛ احتمال اختصاص رفتار معصوم علیه السلام به شرایط فردی، اجتماعی و محیطی خاص و عدم لزوم تاسی بدان در سایر شرایط؛ تفکیک میان رفتارها و لزوم اقتدا به برخی و عدم اقتدا به برخی دیگر به حسب موارد)؛

• فصل سوم: چالش‌های استنباط حکم از رفتار (احتمال مخالفت رفتار معصوم علیه السلام با توصیه‌های قرآن کریم و نیز با سخن معصومان علیهم السلام، عمل سایر معصومین علیهم السلام، عمل دیگر از خود آن معصوم علیه السلام، دستورات مسلم

اخلاقی و احکام عقل عملی، ادله کلامی و باورهای اعتقادی، عرف، شرایط اجتماعی کنونی، با دانش تجربی روز، عدم امکان تأسی یا غیرقابل عمل بودن رفتار معصوم علیه السلام و...؛

• فصل چهارم: قواعد فهم عمل معصوم علیه السلام و حل چالش‌ها (بررسی صدور حدیث و اطمینان به صدق آن، تنقیح مدلول روایت، توجه به برنامه کلان و هیئت ترکیبی رفتارهای معصوم علیه السلام، مشاهده رفتارهای متنوع، مراجعه به سخنان معصومان علیهم السلام و...).

📖 **عنوان کتاب:** آشتی با خدا از طریق آشتی با خود راستین

👤 **پدیدآورنده:** اصغر طاهرزاده

📍 **مشخصات نشر:** لب المیزان، سال ۱۳۸۷، اصفهان

کتاب یاد شده، مجموعه‌ای از سخنرانی‌های نویسنده است که از روی نوار پیاده شده و به چاپ رسیده است. کلیت کتاب سعی در نشان دادن اهمیت معرفت نفس دارد و از عهده این کار به خوبی برآمده است. نویسنده بر اساس متون دینی، معتقد است برای رسیدن به آرامش، هیچ راهی جز «معرفت نفس» نیست و اگر می‌خواهیم در انتهای عمر دنیایی خودمان، با افسردگی و حس پوچی روبه‌رو نشویم، لاجرم باید خود را بشناسیم. این کتاب در نه جلسه تنظیم شده است:

- جلسه اول: پوچی چرا؟ اضطراب به چه دلیل؟ (آفات دل بستن به غیر خدا و پوچ‌گرایی)؛
- جلسه دوم: چرا خدا ما را خلق کرد؟ (هدف خداوند از خلقت بشر، آفات غفلت از منزل اصلی زندگی)؛
- جلسه سوم: تبعیت از فطرت، عامل نشاط روح (فطری بودن توجه انسان به خدا، پیامدهای دوری از فطرت)؛
- جلسه چهارم: خداوند از چگونگی میراست (خودشناسی راهی مطمئن در خداشناسی)؛
- جلسه پنجم: هستی انسان، مرگ نمی‌پذیرد (مرگ‌باوری و شناخت چگونگی مرگ و این که عبور از دنیا شرط آشتی با خداست)؛

- جلسه ششم: وسیع‌تر از ماده و مادّیات (معنی بی‌مکانی نفس)؛
- جلسه هفتم: وسعت نفس و جایگاه نبوت (معین کردن نفس نامحدود انسان در هستی و رابطه آن با نیل به مقام نبوت، بیان تفاوت پیامبران با عارفان و شناخت برکات نبوت و شریعت)؛
- جلسه هشتم: حضور همه جانبه حق (حضور همه جانبه خداوند در هستی و نحوه تدبیر خداوند بر عالم)؛
- جلسه نهم: نفس و پراکندگی آن (معنی بی‌هویتی در انسان و راه نجات از آن).
در پایان نیز بیست و سه نکته در آشتی با خدا را بیان کرده است.

عنوان کتاب: انسان شناسی از منظر قرآن و حدیث

پدیدآورنده: محمد محمدی ری شهری با همکاری رسول افقی؛ مترجم:
حمیدرضا شیخی

مشخصات نشر: انتشارات دارالحدیث، سال ۱۳۹۳، قم

این کتاب، بخشی از دانش نامه میزان الحکمة است که به زبان عربی-فارسی با همکاری محققان پژوهشکده علوم و معارف حدیث، تدوین یافته و به دلیل اهمیت آن، به صورت مستقل در اختیار علاقه مندان قرار گرفته است. نویسندگان معتقدند که برنامه ریزی برای سعادت انسان در صورتی موفق خواهد بود که بر پایه انسان شناسی از منظر آفریدگار جهان استوار باشد و کتاب حاضر نیز تلاشی در جهت تحقق این هدف است. در این اثر سعی شده از منابع معتبر شیعه و اهل سنت بهره گرفته شود و در کتاب هایی مثل بحار الأنوار، علاوه بر مراجعه به اصل کتاب، به منابع و مصادر آن نیز ارجاع داده شده است که این کار، بر ارزش و اعتبار کتاب افزوده است.

علاوه بر اینها نویسندگان لازم دیده اند که در بخش هایی از کتاب علاوه بر متن عربی و ترجمه فارسی، با تفصیل بیشتری به تحلیل و توضیح آن موضوع بپردازند؛ برای مثال، پس از موضوع آفرینش انسان برای بازگشت به سوی خدا، در ذیل عنوان «تحلیلی درباره حکمت آفرینش انسان» به توضیح این مطلب پرداخته اند.

نویسندگان، آیات و روایاتی را که موضوع آنها حکمت آفرینش انسان است،

به سه دسته تقسیم کرده و در پایان چنین نتیجه‌گیری می‌کنند که حکمت آفرینش انسان این است که با به‌کارگیری اندیشه و عقل، با آفریدگار خود آشنا شود و با به‌کار بستن برنامه‌هایی که او از طریق پیامبران ﷺ خود برای سعادت دنیا و آخرت انسان، ارائه کرده، به سوی رحمت مطلق خداوند متعال رهسپار گردد و برای همیشه از بهترین زندگی‌ها برخوردار شود. این کتاب با یک مقدمه و نه فصل سامان یافته است:

۱. تعریف انسان؛
۲. آفرینش انسان؛
۳. برتری‌های انسان؛
۴. حکمت آفرینش انسان؛
۵. ویژگی‌های ستودنی و نکوهیده انسان؛
۶. پایه‌های کمال انسان؛
۷. آسیب‌های انسانیت؛
۸. انسان کامل.

عنوان کتاب: مبانی انسان شناسی در قرآن

پدیدآورنده: عبدالله نصری

مشخصات نشر: مؤسسه فرهنگی دانش و اندیشه معاصر، سال ۱۳۸۵، تهران

یکی از مسائلی که در قرآن بر آن تأکید بسیار شده و مطالعه و تحقیق پیرامون آن نمایش گرا عجز این کتاب آسمانی است، مسأله انسان می باشد. این مسأله نیز از دیدگاه های مختلف مورد بررسی اندیشمندان اسلامی قرار گرفته است. اگرما انسان را درست نشناسیم و ندانیم که قرآن چه نظری درباره انسان دارد و هستی ها و بایستی های او را چگونه مطرح می سازد، هیچگاه نخواهیم توانست برنامه و طرحی صحیح درباره نظام اجتماعی یک جامعه اسلامی ارائه دهیم.

نگارنده، این اثر را در پانزده قسمت تنظیم نموده است:

۱. انسان معمای قرون و اعصار؛
۲. انسان و مسأله شناخت؛
۳. آفرینش انسان؛
۴. معماهای وجود انسان؛
۵. ابعاد وجودی انسان و نیازهای او؛
۶. طبیعت و فطرت انسان؛
۷. ارزش و مقام انسان؛
۸. عوامل رشد انسان؛
۹. موانع رشد انسان؛
۱۰. وسایل و روش های رشد انسان؛

۱۱. انسان و رابطه‌هایش؛

۱۲. انسان و آزادی؛

۱۳. انسان و سنت‌های الهی؛

۱۴. اصول ثابت‌ه طبیعت انسانی؛

۱۵. تحلیلی برداستان آدم در قرآن.

در بخشی از این کتاب به بیماری‌های انسان از دیدگاه قرآن پرداخته شده است؛ این بیماری‌ها عبارت‌اند از: خودپرستی، دنیازدگی، غفلت، تکبر و خودبرتربینی، تقلید و شخصیت‌زدگی، اکثریت‌زدگی، سخن بدون علم، پیروی از ظن و گمان، کتمان حق، مجادله با حق، تسویل حق، قساوت قلب، از خودبیگانگی، عنادجویی، خودستایی و دوست‌بد.

عنوان کتاب: مسائل اخلاقی

پدیدآورنده: مایکل پالمِر؛ مترجم: علی رضا آل بویه

مشخصات نشر: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، سال ۱۳۹۶، تهران

مسائل اخلاقی که متنی درسی درباره فلسفه اخلاق و اخلاق علمی است، افزون بر این که همه اصول روان‌شناختی تدوین کتاب درسی را به کار گرفته، دارای چهار ویژگی است که در میان کتاب‌های تألیفی یا ترجمه شده، جمع آنها صورت پذیرفته است: اشمال بر اهمّ مباحث کنونی این زمینه، اتکا بر عین سخنان برخی از بزرگ‌ترین فیلسوفان اخلاق، رعایت انصاف در مواردی که داوری صورت گرفته است و سرانجام، طرح پرسش‌ها و تمرین‌هایی که به راستی تأمل برانگیز و ژرف‌کاوانه‌اند و خواننده را از ابتدای ناآگاهانه به شیفتگی، جزم و جمود و تعصب به آرای یک متفکر می‌رهانند. کتاب، نه سادگی را فدای عمق کرده و نه عمق را به خاطر سادگی فرو گذاشته است.

بخش‌های اصلی این کتاب عبارت‌اند از:

- فصل اول: چپستی فلسفه اخلاق (اصول فعل اخلاقی، مورد پژوهی سقراط در زندان، عصیان مدنی و...)
- فصل دوم: خودگرایی (خودگرایی روان‌شناختی، خودگرایی اخلاقی، حق حیات و...)
- فصل سوم: سودگرایی (نظریه جرمی بنتام، نظریه جان استوارت میل،

چند انتقاد برسودگرایی و...؛

- فصل چهارم: نظریه اخلاقی ایمانوئل کانت (اراده خوب، امر مطلق، نقد و اصلاح، اخلاق جنگ و...)
 - فصل پنجم: موجبیّت علیّ و اختیار (موجبیّت علیّ اختیاری، اختیارگرایی، موجبیّت علیّ معتدل، رفتارگرایی و...).
- هم‌چنین کتاب شامل یک پیوست با موضوع فرا اخلاق است که به بحث طبیعت‌گرایی اخلاقی، طبیعت‌ناگرایی اخلاقی و ناشناخت‌گرایی اخلاقی پرداخته است.

عنوان کتاب: فلسفه اخلاق در دایره عقل و دین؛ فرانظریه یکپارچگی

پدیدآورنده: هادی صادقی

مشخصات نشر: نشر: کتاب طه، سال ۱۳۹۷، قم

این اثر پژوهشی نو و بدیع در اخلاق هنجاری است که با دورویکرد عقلی و نقلی و با استناد به مبانی اسلامی و شیعی به اخلاق نگریسته است. نویسنده محترم نظریه های رایج در حوزه اخلاق هنجاری مانند: خودگرایی اخلاقی، دیگرگرایی اخلاقی، فایده گرایی، وظیفه گرایی و فضیلت گرایی را نقد کرده و نظریه ای را با عنوان «نظریه چتری هنجار اخلاقی» یا «فرانظریه یکپارچگی اخلاق» با دورویکرد عقلی و نقلی مطرح کرده است که ضمن داشتن مزایایی از جمله در نظر گرفتن تفاوت شخصی کنش گران و داوران اخلاقی و تناسب با سنت ایرانی-اسلامی؛ مشکلات نظریه های رایج را ندارد.

این کتاب در دو بخش تدوین شده است. بخش اول رویکردی فلسفی دارد و مشتمل بر سه فصل است. فصل اول نگاهی کلی به اخلاقیات و فلسفه اخلاق دارد. فصل دوم به ارزیابی نظریه های رایج در اخلاق هنجاری پرداخته است و فصل سوم بیانگر نظریه نویسنده با رویکردی عقلی است. بخش دوم رویکردی اسلامی دارد و شامل دو فصل چهارم و پنجم است. در فصل چهارم نظریه های رایج فلسفه اخلاق از منظر اسلامی مورد بررسی قرار گرفته است و در فصل پنجم ادله قرآنی و روایی نظریه مؤلف ذکر شده است.

عنوان کتاب: فلسفه اخلاق در ایران معاصر

پدیدآورنده: مسعود امید

مشخصات نشر: انتشارات علم، سال ۱۳۸۸، قم

مباحث فلسفه اخلاق در یونان باستان در ذیل موضوعاتی چون خیر و فضیلت مورد توجه بوده است. در دوره میانی تاریخ فلسفه، یعنی در دوره فرهنگ و تمدن اسلامی، زمینه‌ها و بسترهای بالقوه یا بالفعل مباحث بنیادی و ریشه‌ای در اخلاق را می‌توان مشاهده کرد. نخستین منبع حوزه بحث از مباحث نظری اخلاق، به کلام اختصاص دارد و جرقه‌های آغازین مباحث فلسفه اخلاق را می‌توان در نزد متکلمان ملاحظه کرد. در حوزه فلسفه نیز، در مبحث عقل عملی می‌توان شاهد نظریاتی درباره فلسفه اخلاق بود.

کتاب در فصل نخست به بررسی آراء فلاسفه یونانی در مورد اخلاق می‌پردازد تا خواننده را از ریشه این نگرش که پایه در یونان دارد آگاه کند. در فصل دوم دیدگاه‌های مارکسیست‌های ایرانی در مورد فلسفه اخلاق معرفی می‌شود و در فصل بعد از نگرش سیزده متفکر معاصر ایرانی به فلسفه اخلاق سخن به میان می‌آید.

این سیزده نفر عبارتند از: علامه محمدحسین طباطبایی، محمدتقی جعفری، عبدالکریم سروش، مهدی حائری یزدی، مرتضی مطهری، محمدتقی مصباح یزدی، جعفر سبحانی، مصطفی ملکیان، رضا داوری اردکانی، عبدالله جوادی آملی، محمد صادق لاریجانی، محمدرضا مدرسی، جلال‌الدین

مجتبیوی و علی شیروانی.

مؤلف در معرفی فصل‌ها متذکر شده که گزینش متفکران ایرانی و ترتیب قرار گرفتن آنها براساس تألیفات و جزوه‌های درسی این افراد بوده است؛ یعنی به تقریرات متفکران متعدد رجوع کرده و وقتی دیده که در آرائشان دغدغه فلسفه اخلاق دارند، به ترتیب تاریخ نشر، دیدگاه‌های آنها را بدون قضاوت یا نقد، به صورت توصیفی آورده است.

عنوان کتاب: اخلاق و آداب مامقانی (تلخیص و ترجمه مرآة الکمال)

پدیدآورنده: عبدالله مامقانی، مترجم: احمد شیخ حائری

مشخصات نشر: سازمان چاپ و نشر دارالحدیث، سال ۱۳۹۷، قم

یکی از آثار ارزشمندی که به اخلاق و آداب اسلامی به خوبی پرداخته و از احادیث معصومان علیهم السلام استفاده فراوانی برده است کتاب «مرآة الکمال» مرحوم مامقانی است. این اثر ارزنده از جمله آثار نادر در دوره معاصر است که پیرامون سبک زندگی دینی نوشته شده است.

حجم زیاد کتاب از یک سو و فرصت کم خوانندگان و علاقه‌مندان به معارف اهل بیت علیهم السلام از سویی دیگر باعث شد تا این کتاب تلخیص و با ویژگی‌هایی ترجمه روان، تنظیم مطالب، تغییراتی در عناوین و تیترها و تخریح و مستندسازی متون و حیانی کتاب، به صورت اثری کم حجم اما سودمند در اختیار علاقه‌مندان قرار گیرد.

این کتاب شامل چهارده فصل به شرح زیر است:

آداب پاکیزگی و آراستگی، آداب پوشاک، آداب مسکن، آداب خوردن و نوشیدن، آداب خواب و بیداری، آداب معاشرت، آداب کسب و طلب روزی، آداب ازدواج و زناشویی، تولد فرزندان، آداب طهارت و نماز و روزه، آداب قرائت قرآن کریم، ذکر، دعا، توسل، زیارت و سفر، آداب توبه و شرایط آن، امور مربوط به حفظ سلامتی، بیماری، احتضار و مرگ و آداب متفرقه.

عنوان کتاب: مفاتیح الحیات

پدیدآورنده: عبد الله جوادی آملی

مشخصات نشر: سازمان چاپ و نشر دارالحدیث، سال ۱۳۹۷، قم

کتاب حدیثی - رفتاری مفاتیح الحیات، به قلم گروهی از نویسندگان حوزه علمیه قم تحت نظارت آیت الله جوادی آملی به نگارش درآمد. این کتاب به جلد دوم و مکمل مفاتیح الجنان شهره شده است و تأکید آن بیشتر بر روایاتی است که به رفتارهای فرهنگی - اجتماعی و حوزه اخلاق و حقوق اجتماعی مربوط می شود.

موضوعات این کتاب در پنج بخش تقسیم بندی شده و بیش از شش هزار حدیث در آن به کار رفته است. کتاب از فصل های متعددی تشکیل شده و در هر فصل، احادیث معتبری در خصوص موضوعات آن فصل ارائه شده است. «مسافرت، امکانات زندگی، نظافت و بهداشت، لباس و پوشش، خواب و بیداری، صلۀ رحم، درآمد و مسائل اقتصادی، نگهداری حیوان، درختکاری و...» از جمله بخش های این کتاب مفید، کاربردی و خواندنی است. بخش اول، تعامل انسان با خود است. برخی از فصل های این بخش عبارت اند: تفکر، یادگیری، حفظ تن، نظافت، خوردن، لباس، آراستگی، مسکن، مسافرت، خواب، تفریح، ورزش و... در این بخش به آبادانی زمین توسط انسان اشاره شده است. همچنین به اهمیت تفکر و تدبّر در بیان امامان علیهم السلام پرداخته شده است. برای نمونه، عبادت واقعی، تفکر در کار خداوند دانسته شده است. در ادامه به بحث اجتناب از تکلف و دشواری

اشاره شده است که بر اساس آن، روایاتی نقل می‌شود که متکلفان، مورد بی‌مهری پیامبر اسلام ﷺ قرار می‌گیرند و به سختی نکوهش می‌شوند.

بخش دوم، تعامل انسان با هم‌نوعان است که شامل فصل‌های خویشاوندان، مسلمانان، بیگانگان، مستضعفان، دشمنان، شهروندان و... است. بخش سوم، تعامل مردم و نظام اسلامی است که شامل: نظام سیاسی، نظام اجتماعی، شهرداری، امور اقتصادی و... است.

بخش چهارم، تعامل انسان با حیوان است که در آن، مواردی چون: نگهداری حیوان، بهره‌گیری از حیوان، حقوق حیوان، و... بررسی شده است.

بخش پنجم، تعامل انسان با محیط زیست است که شامل محیط زیست، خاک، درختکاری، فضای سبز، باد و باران، دریاها، راه‌ها، مواد سوختی، گردشگری و... است.

پایان بخش کتاب، شامل کارها در روزهای ماه قمری، سنت‌ها و... است.

عنوان کتاب: الأخلاق

پدیدآورنده: سید عبدالله شبر؛ مترجم: محمدرضا جباران

مشخصات نشر: مکتبه العزیزی، سال ۱۳۷۴، قم

شیوه مؤلف در ارائه مباحث این‌گونه است که آیات مربوط را در ابتدای بحث آورده و روایات را گاهی لابه‌لای مطالب و گاهی مقدم بر آنها به عنوان دلیل و شاهد ذکر کرده است.

کتاب، مشتمل بر یک مقدمه و چهار رکن است؛ مقدمه کتاب، شامل سه فصل است؛ نویسنده در این مقدمه، نخست، روایاتی را دال بر ستایش خوش خلقی و نکوهش بد خلقی نقل می‌کند؛ سپس به بیان معنای واژه خُلق و چگونگی تهذیب اخلاق می‌پردازد؛ آن‌گاه این گمان را که تغییر و تهذیب اخلاق، ممکن نیست، همراه با ادله آن، نقل و نقد می‌کند.

وی ضمن ده باب، به بیان اسرار عبادات پرداخته و از طهارت، نماز جمعه، نماز عیدین، نماز آیات، قرائت قرآن، آداب دعا، اسرار زکات، اسرار روزه و اسرار حج و زیارت نبی و مشاهد مشرفه، سخن گفته است:

- در بحث طهارت، ابتدا از نیت و ارزش آن بحث کرده و سپس طهارت ظاهری را مقدمه طهارت باطنی دانسته و طبق شیوه خویش، روایاتی در تأیید و توضیح آنها بیان کرده است.
- در بحث قرائت قرآن، اهمیت مکالمه عبد و مولا را ذکر کرده و برای قاری قرآن، سه چیز را ضروری بر شمرده است: قلب خاشع، بدن فارغ و محل خلوت.

- در بحث آداب دعا نیز شرط مهم استجابت را توجّه قلب به مبدأ اعلیٰ بیان کرده و ذکر حاجت و با تمام وجود به خدا روی آوردن و تسلیم او بودن را لازم شمرده است.
- در اسرار زکات، راز و جوب زکات و انفاق مال را آزمایش بنده ذکر کرده است.
- در اسرار روزه، بعد از ذکر روایاتی در اهمیت آن، می‌گوید: اگر در روزه، فایده‌ای جز ترقی از لذایذ نفس حیوانی به قلّه همسانی با ملائکه روحانی نبود، برای فضل و برتری روزه کافی بود.
- در بیان اسرار حج و زیارت نبی اکرم ﷺ و مشاهد متبرکه، فراغت قلب از اشتغالات غیر خدایی و توکل بر خدا و تسلیم قضا و قدر او بودن و لباس صدق و صفا پوشیدن و خضوع را پیشه خود کردن و غیر ذکر خدا را بر خود حرام کردن و لبیک صادقانه سردادن و برپیمان بندگی تا قیامت پایدار ماندن را، مهم و لازم شمرده و خلوص را شرط این سفر معرفی کرده است که باید خود را از دیون و ناپاکی‌ها و مظالم، پاک ساخته و سفر آخرت را به یاد آورد.
- نویسنده در رکن دوم که درباره عبادات است، در ضمن سیزده باب، از حقوقی همانند: حقوق دوستان و برادران، حقوق مسلمان و مؤمن، حقوق همسایگی، حقوق خویشان و نزدیکان، حقوق پدر و مادر و فرزند و... و نیز از عزلت و مخالطه سخن می‌گوید. وی باب اول را به نقل رساله الحقوق امام سجاد علیه السلام اختصاص داده است.
- در رکن سوم، در ضمن چهارده باب، از «مهلکات»، یعنی خلق و خواهی پست که زهرهای گشنده و نابودکننده دین‌اند، سخن به میان آمده است؛

خلق و خواهایی همچون: حقد، حسد، ریا و کبر.
رکن چهارم، در ضمن چهارده باب، به عوامل رشد انسان (منجیات) اختصاص دارد؛ عواملی هم چون: توبه، صبر، رضایت به قضا، شکر، خوف ورجا، زهد، محبت خدا، یقین، توکل، صدق و ادای امانت، محاسبه و مراقبه، تفکر و تدبیر، یاد مرگ و کوتاهی آرزو و آرزوی دراز.
مرحوم شبّر در تطبیق کتاب خویش با دیگر کتب اخلاقی، بیش از هر چیز تحت تأثیر کتاب إحياء علوم الدین غزالی بوده است؛ چنان که در بسیاری از مباحث، عین عبارت آن را نقل کرده است و می توان گفت نوشته مرحوم شبّر، خلاصه ای اصلاح شده از آن کتاب است.

عنوان کتاب: کیمیای سعادت

پدیدآورنده: محمد بن محمد غزالی؛ تصحیح: محمدرضا حسن بیگی

مشخصات نشر: انتشارات بهنود و دبیر، سال ۱۳۹۴، تهران

کیمیای سعادت چکیده‌ای است از کتاب بزرگ احیاء علوم الدین با افزون و کاستی که می‌توان گفت غزالی آن را با همان نظم و ترتیب با نثری روان و زیبا به زبان مادری خود نوشته است که دانشوران، آن را دایرة المعارف اسلامی و عرفانی به شمار آورده‌اند.

غزالی، این کتاب را در آخرین سال‌های قرن پنجم هجری نوشته است و شگفت آن که مطالب این کتاب نهصد ساله و نثر زیبایی فارسی آن از جهات بسیار، هنوز هم زنده و نغز و لطیف و زیباست.

تشبیهات و استعارات او که غالباً احوال انسانی را با احوال گل و گیاه و سنگ و کوه و جانور مقایسه می‌کند، دنیای آثار غزالی را هم مثل جهان مثنوی دنیایی جلوه می‌کند که در آن گویی همه چیز روح دارد و همه چیز با انسان حرف می‌زند.

این کتاب از یک مقدمه و چهار رکن تشکیل شده است؛ مقدمه کتاب به چهار عنوان خودشناسی، خداشناسی، دنیاشناسی و آخرت‌شناسی تقسیم شده و چهار رکن کتاب نیز عبارت است از: عبادات، معاملات، مهلکات و منجیات. هر رکن شامل ده اصل (موضوع) به شرح ذیل است:

- رکن اول (عبادات): درست کردن اعتقاد، به طلب علم مشغول شدن، طهارت، در نماز خواندن، زکات، روزه، حج کردن، قرآن خواندن، ذکر و

تسبیح، وردها و وقت عبادات و ...

• رکن دوم (معاملات): آداب نان خوردن، آداب نکاح کردن، آداب کسب و تجارت، طلب حلال، صحبت خلق، عزلت، سفر، سماع و وجد، امر به معروف و نهی از منکر. ولایت داشتن و ...

• رکن سوم (مهلکات): پیدا کردن ریاضت نفس و علاج خوی بد و به دست آوردن خوی خوب، آفات زبان، علاج بیماری خشم و حقد و حسد، در دوستی دنیا و بیماری طمع، اندر علاج بخل و حرص جمع کردن مال و ...

• رکن چهارم (مُنجیات): توبه و بیرون آمدن از مظالم، صبر و شکر، خوف ورجا، درویشی و زهد، صدق و اخلاص، محاسبه و مراتبه، تفکر توحید و توکل، محبت و شوق، ذکر مرگ و ...

در پایان نیز فهرست لغات و ترکیبات کتاب آمده است که نشان دهنده تبخّر غزالی در زبان فارسی و قدرت نویسندگی اوست.

کیمیای سعادت چندین بار به زبان‌های انگلیسی، عربی، ترکی، ایتالیایی، هندی و اردو، بنگالی و مالی ترجمه گردیده است.

عنوان کتاب: الذریعة الی مکارم الشریعة

پدیدآورنده: حسین بن محمد بن مفضل اصفهانی (راغب اصفهانی)؛ تحقیق: محمود بیجو

مشخصات نشر: دارإقرأ، سال ۱۴۲۲ق، دمشق

کتابی است که به بررسی مباحث مربوط به علم اخلاق و احوال نفس آدمی پرداخته است. امام محمد غزالی، پیوسته آن را همراه خود داشته و تحسین می کرده است. حتی برخی بزرگان شیعی متأخر، مانند مرحوم خوانساری، صاحب روضات الجنات، پس از مقایسه الذریعة راغب با اخلاق ناصری خواجه نصیرالدین طوسی، نگاشته راغب اصفهانی را از اثر خواجه نصیر برتر دانسته اند.

راغب، هدف خود از نگارش این کتاب را مباحثی اعلام می کند که با توجه به آنها، می توان در پاکیزگی نفس کوشید. وی کتاب را در هفت فصل تنظیم کرده و هر فصل را بر ابواب چندی مشتمل ساخته است. فصول هفت گانه این اثر به ترتیب عبارت اند از:

در احوال انسان و قوایش و فضیلتش، مشتمل بر ۳۵ باب؛
در عقل و علم و نطق و آنچه بدان تعلق دارد و آنچه با آن در تضاد است، مشتمل بر ۴۴ باب؛

در آنچه به قوه شهویه تعلق دارد، مشتمل بر ۱۵ باب؛

در آنچه به قوه غضبی متعلق است، مشتمل بر ۱۲ باب؛

در عدالت و ظلم و محبت و بغض، مشتمل بر ۱۳ باب؛

در آنچه به صناعت‌ها و مکاسب و جود و بخل تعلق دارد، مشتمل بر ۲۲ باب؛ در ذکر افعال و انواع افعال، مشتمل بر ۶ باب. روش مؤلف در بیان مباحث خود آن است که در بیشتر ابواب و فصول در تشریح احوال نفس آدمی، از آیات قرآن کریم و احادیث نبوی و ائمه شیعی و روایات منقول از آنها بهره گرفته و در برخی از ابواب، به اشعار و ضرب‌المثل‌ها و تشبیهات مناسب نیز اشارات فراوانی کرده است.

عنوان کتاب: اخلاق ناصری

پدیدآورنده: خواجه نصیرالدین طوسی

مشخصات نشر: انتشارات علمیه اسلامیة، سال ۱۳۳۶، تهران

کتاب اخلاق ناصری، به زبان فارسی، موضوعاتی از جمله اخلاق فردی، اخلاق اجتماعی و اخلاق خانوادگی را دربرمی‌گیرد و کمتر به اخلاق بندگی می‌پردازد. خواجه نصیرالدین طوسی، در بخش‌های مهمی از اثر خود، از کتاب تهذیب الاخلاق ابوعلی مسکویه بهره جسته و به همین سبب، اخلاق ناصری، ترجمه‌ای از کتاب مسکویه به همراه اضافات دانسته شده است. خواجه نصیر کتاب اخلاق ناصری را در سال ۶۳۳ قمری به درخواست ناصرالدین محتشم، حاکم نزاریان اسماعیلی نوشت و از همین رو آن را اخلاق ناصری نامید و در مقدمه آن به مدح و ستایش حاکمان اسماعیلیه پرداخت. وی پس از رهایی از حکومت اسماعیلی، مدح و ستایش مذکور را حذف کرد و آن را ناشی از اضطرار خود در دوران حکومت اسماعیلیان دانست.

اخلاق ناصری، پس از مقدمه کوتاهی در تعریف حکمت و حکمت عملی، در قالب سه مقاله (فصل) نگاشته شده است:

- مقاله اول، ترجمه و خلاصه‌ای از کتاب تهذیب الاخلاق مسکویه است و به تعریف نفس و قوای نفسانی می‌پردازد. بیان فضایل و رذایل هر یک از قوای انسانی و هم‌چنین بیان مراتب سعادت، حفظ سلامت نفس و معالجه امراض آن، مطالب دیگر این مقاله است. خواجه، در این بخش تنها به ترجمه اکتفا نکرده و در مواردی، توضیحات مختصر، حکایت‌ها و شواهدی به متن اصلی

افزوده است.

• مقاله دوم، درباره سبب احتیاج به منزل و ارکان آن، تدبیر اموال، تدبیر اولاد و نیز تدبیر امور خادمان است. بخش تدبیر اولاد در این مقاله، ترجمه آزاد از کتاب تهذیب الاخلاق دانسته شده است.

• مقاله سوم، درباره سیاست مُدُن نوشته شده که شامل هشت فصل است؛ از جمله بیان احتیاج به تمدن، فضیلت محبت، اقسام اجتماعات (مدینه فاضله، غیر فاضله، جاهله و...)، آداب پادشاهان، فضیلت صداقت، چگونگی معاشرت با مردم و همچنین وصایای افلاطون. دو بخش از این مقاله، یعنی فضیلت محبت و فضیلت صداقت، عمدتاً ترجمه مقاله پنجم تهذیب الاخلاق مسکویه است.

متن اخلاق ناصری، علمی و متقن دانسته شده که برای فارسی‌زبانان آشنا با اصطلاحات علمی - فلسفی و نیز متون کهن فارسی، روان است و واژه‌های غریب کمتر در آن به چشم می‌خورد. این کتاب، روشی فلسفی دارد و از همین رو، استناد به آیات و روایات در آن بسیار کم است.

عنوان کتاب: تهذیب الأخلاق و تطهیر الأعراق

پدیدآورنده: احمد بن مسکویه رازی؛ تلخیص و ترجمه: صلاح‌الدین سلجوقی؛

تصحیح و حاشیه: محمدرضا وصفی

مشخصات نشر: مؤسسه انتشارات عرفان، سال ۱۳۹۴، تهران

این کتاب، یکی از معدود آثاری است که در آن تلاش شده تا اخلاق فلسفی، با بهره بردن از مبانی اخلاق نزد افلاطون و ارسطو تبیین شود. تهذیب الأخلاق، یک دوره کامل اخلاق فردی، خانوادگی و اجتماعی است که در بخش‌های مختلف آن، مطالب بسیاری درباره رفتارهای انسانی، برطرف کردن معظلات اخلاقی، شرایط همکاری اجتماعی و قوانین حاکمیت سیاسی، مطرح شده و به شیوه عینی و عملی، هدف‌ها و راه‌کارهای روشنی بیان گردیده است.

از آن‌جا که حکمای بزرگ از ارسطو تا ابن مسکویه، سعی بر رستگاری و خوش‌بختی ویژه افراد بشر داشتند و آن را در اخلاق و کردار نیکومی دانستند، لذا معتقد بودند که برای این منظور، باید به معرفت و شناخت نفس پرداخت و در واقع، کمال و غایت و قوا و ملکات نفس را شناخت و آن‌گاه علوم فکری را در بین انسان‌ها رواج داد تا دل و مغز و اندیشه آدمی، روشن شود و روح و احساسات و عواطف آنها، تلطیف گردد.

کتاب دارای هفت گفتار و مقاله است که در هر گفتار، بخش‌های جداگانه‌ای درباره مسائل گوناگون اخلاق و رفتار انسانی بیان گردیده است:

- مقاله اول: تعریف نفس انسانی؛ فضائل نفسانی؛ قوای نفسانی؛ بحث

از چهار فضیلت (حکمت، عفت، شجاعت، عدالت)؛ بیان نظریات حکمای یونانی (افلاطون، ارسطو).

- مقاله دوم: بهترین صناعت برای نیکو کردن رفتار آدمی، نسبت میان نظر و عمل، مراتب نفس و شیوه تربیت کودکان؛
- مقاله سوم: خیر و خوش بختی، تفاوت میان خیر و سعادت و آرای گوناگون در این باره؛

- مقاله چهارم: اعمال انسان، ظهور فضایل از کسی که نه سعید است و نه فاضل، مختار بودن آدمی در عدالت یا ستم‌کاری؛

- مقاله پنجم: انواع محبت، تعاون و اتحاد، رأی فلاسفه در باب دوستی و شرایط آن، بحث درباره رأی ارسطو راجع به سعادت کامل؛
- مقاله ششم: امراض نفسانی، توصیه به محاسبه نفس برای دفاع در برابر رذایل؛

- مقاله هفتم: بازگرداندن سلامتی به نفس، درمان بیماری‌های اخلاقی، مسأله مرگ، درمان اندوه و تأثیر ایمان در این مورد.

لازم به یادآوری است که برخی این کتاب را به شش مقاله و بعضی به هشت مقاله، مشتمل کرده‌اند که این، ناشی از چاپ‌ها و تلفیق و ترتیب مقالات بوده است.

عنوان کتاب: اوصاف الأشراف

پدیدآورنده: خواجه نصیرالدین طوسی؛ تصحیح و تحقیق: مهدی شمس الدین
 مشخصات نشر: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی،
 سال ۱۳۶۹، تهران

اوصاف الأشراف کتابی است در زمینه عرفان عملی و مراحل سیر و سلوک را از ابتدای راه تا پایان آن در شش بخش به طور خلاصه بیان کرده است. خواجه نصیر، کتاب را به توصیه شمس الدین محمد جوینی، وزیر هولاکوخان نگاشته است.

این کتاب را خواجه پس از اخلاق ناصری تألیف کرده است و در آن، اخلاق اهل سیر و سلوک و قواعد ایشان را شرح و توضیح داده است. نثر این کتاب از اخلاق ناصری شیواتر و روان تر است و از آن جا که حجم کتاب نیز کم تر است، بسیار مورد توجه و مراجعه قرار گرفته است.

هر یک از فصل های کتاب، با آیه ای از قرآن آغاز می شود و در ضمن مباحث نیز به احادیث و آیات قرآن، استناد شده است.

نکته بسیار جالب در این نوشته، پرهیز مؤلف از نقل و ذکر اخبار و احوال صوفیان و سالکان است و تنها به ذکر سخنان بزرگانی چون بایزید و حلاج بسنده کرده است.

کتاب شش بخش دارد که هر یک از آنها، به جز بخش آخر، از شش فصل تشکیل شده است:

• بخش اول: آغاز حرکت. فصل ها: ایمان، ثبات، نیت، صدق، انابه و

اخلاص؛

- بخش دوم: موانع حرکت. فصل‌ها: توبه، زهد، فقر، ریاضت، محاسبه و تقوی؛
- بخش سوم: ویژگی‌های سالکان. فصل‌ها: خلوت، تفکر، خوف، رجا،

صبر و شکر؛

- بخش چهارم: مقدمات وصول. فصل‌ها: ارادت، شوق، محبت، معرفت، یقین و سکون؛

- بخش پنجم: ویژگی‌های اهل وصول. فصل‌ها: توکل، رضا، تسلیم، توحید، اتحاد و وحدت؛

- بخش ششم: فناء.

روش خواجه نصیردر این کتاب با شیوه او در دیگر تألیفاتش تفاوت دارد. برخلاف دیگر آثار او که با شیوه فلسفی نوشته شده‌اند، اوصاف الأشراف، روشی کاملاً عرفانی دارد و به ندرت از مسائل فلسفی یا کلامی سخن گفته است.

عنوان کتاب: المحجة البيضاء فی تهذیب الإحياء

پدیدآورنده: ملا محسن فیض کاشانی؛ تصحیح: علی اکبر غفاری

مشخصات نشر: انتشارات جامعه مدرسین، سال ۱۳۸۲، قم

این کتاب، شرح و اصلاح کتاب احیاء علوم الدین غزالی است. کتاب از چهار بخش عبادات، عادات، مُهلکات و مُنجیات تشکیل شده است. مصحح کتاب در مقدمه خود، ضمن معرفی غزالی، برخی لغزش‌های کتاب احیاء العلوم را با توجه به دیدگاه‌های علامه امینی برشمرده است. نویسنده در مقدمه کتاب بیان کرده که کتاب را به منظور شرح و اصلاح کتاب احیاء علوم الدین نگاشته است. به گفته وی، چون غزالی در هنگام نوشتن کتاب بر مذهب عامه بوده، بسیاری از مطالب به ویژه بخش عبادات آن را بر پایه اصول اهل سنت نوشته و در روایات به کسانی اعتماد کرده است که در دروغ‌گویی و افترا به خداوند و پیامبر ﷺ مشهورند.

فیض کاشانی هم چنین افسانه‌های عجیب و داستان‌های شگفت‌انگیز موجود در کتاب را که از صوفیان نقل شده، نامعقول دانسته است.

کتاب از چهار بخش تشکیل شده که هر کدام مشتمل برده باب یا به عبارت نویسنده، «کتاب» است. ساختار آن نسبت به احیاء علوم الدین، تغییر فراوانی نداشته است؛ تنها باب «آداب سماع و وجد»، به «اخلاق ائمه و آداب شیعه» تغییر کرده است.

فهرست کتاب بدین شرح است:

• بخش عبادات: کتاب علم، کتاب قواعد عقاید، کتاب اسرار طهارت،

کتاب اسرار نماز، کتاب اسرار زکات، کتاب اسرار روزه، کتاب اسرار حج، کتاب آداب تلاوت قرآن، کتاب اذکار و ادعیه، کتاب ترتیب اوراد در اوقات مختلف.

- بخش عادات: کتاب آداب غذا خوردن، کتاب آداب ازدواج، کتاب آداب احکام کسب، کتاب حلال و حرام، کتاب آداب مصاحبت و معاشرت مردم، کتاب عزلت، کتاب آداب سفر، کتاب اخلاق ائمه و آداب شیعه، کتاب امر به معروف و نهی از منکر، کتاب اخلاق نبوت و آداب معیشت.
- بخش مهلکات: کتاب شرح شگفتی‌های دل، کتاب ریاضت نفس، کتاب آفات شهوت‌های شکم و فرج، کتاب آفات زبان، کتاب نکوهش خشم، کینه و حسد، کتاب نکوهش دنیا، کتاب نکوهش ثروت و بخل، کتاب نکوهش جاه و ریا، کتاب نکوهش کبر و خودپسندی، کتاب نکوهش غرور.
- بخش مُنجیات: کتاب توبه، کتاب صبر و شکر، کتاب خوف و رجا، کتاب فقر و زهد، کتاب توحید و توکل، کتاب محبت، انس، شوق و رضا، کتاب نیت، صدق و اخلاص، کتاب مراقبه و محاسبه، کتاب تفکر، کتاب یادآوری مرگ و آنچه پس از آن است.

این کتاب در سال ۱۳۳۸ ش، در تهران و توسط کتاب‌فروشی صدوق و در قم در انتشارات جامعه مدرسین در سال ۱۳۸۲ ق در هشت جلد منتشر شد. چاپ چهارجلدی آن هم در سال ۱۴۲۸ ق، توسط مؤسسه نشر اسلامی (وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم) انتشار یافته است. راه روشن، عنوان ترجمه شده کتاب است که با همکاری عبدالعلی صاحبی، سید محمدصادق عارف و محمدرضا عطایی ترجمه و توسط بنیاد پژوهش‌های آستان قدس رضوی مشهد، چاپ شده است.

عنوان کتاب: راه روشن (ترجمه المحجبه البيضاء فی تهذیب الاحیاء)

پدیدآورنده: ملامحسن فیض کاشانی، مترجم: سید محمد صادق عارف

مشخصات نشر: انتشارات آستان قدس رضوی، سال ۱۳۹۶، مشهد

این کتاب، شرح و اصلاح کتاب احیاء علوم الدین ابوحامد غزالی است. کتاب از چهار بخش عبادات، عادات، مُهلکات و مُنجیات تشکیل شده است. مصحح کتاب در مقدمه خود، ضمن معرفی غزالی، برخی لغزش‌های کتاب احیاء علوم الدین را با توجه به دیدگاه‌های علامه امینی برشمرده است. این کتاب با عنوان راه روشن به زبان فارسی برگردانده شده است.

نویسنده در مقدمه کتاب بیان کرده که کتاب را به منظور شرح و اصلاح کتاب احیاء علوم الدین امام محمد غزالی نگاشته است. به گفته وی، چون غزالی در هنگام نوشتن کتاب بر مذهب عامه بوده، بسیاری از مطالب به‌ویژه بخش عبادات آن را بر پایه اصول اهل سنت نوشته و در روایات به کسانی اعتماد کرده است که در دروغ‌گویی و افترا به خداوند و پیامبر مشهورند. فیض کاشانی همچنین افسانه‌های عجیب و داستان‌های شگفت‌انگیز موجود در کتاب را که از صوفیان نقل شده، نامعقول دانسته است.

کتاب از چهار بخش تشکیل شده که هر کدام مشتمل بر ده باب (کتاب) است. ساختار آن نسبت به احیاء علوم الدین، تغییر فراوانی نداشته است؛ تنها باب «آداب سماع و وجد»، به «اخلاق ائمه و آداب شیعه» تغییر کرده است.

این چهار بخش بدین شرح است:

بخش عبادات: کتاب علم؛ کتاب قواعد عقاید؛ کتاب اسرار طهارت؛ کتاب

اسرار نماز؛ کتاب اسرار زکات؛ کتاب اسرار روزه؛ کتاب اسرار حج؛ کتاب آداب تلاوت قرآن؛ کتاب اذکار و ادعیه؛ کتاب ترتیب اوراد در اوقات مختلف.

بخش عادات: کتاب آداب غذا خوردن؛ کتاب آداب ازدواج؛ کتاب آداب احکام کسب؛ کتاب حلال و حرام؛ کتاب آداب مصاحبت و معاشرت مردم؛ کتاب عزلت؛ کتاب آداب سفر؛ کتاب اخلاق ائمه و آداب شیعه؛ کتاب امر به معروف و نهی از منکر؛ کتاب اخلاق نبوت و آداب معیشت.

بخش مهلکات: کتاب شرح شگفتی‌های دل؛ کتاب ریاضت نفس؛ کتاب آفات شهوت‌های شکم و فرج؛ کتاب آفات زبان؛ کتاب نکوهش خشم، کینه و حسد؛ کتاب نکوهش دنیا؛ کتاب نکوهش ثروت و بخل؛ کتاب نکوهش جاه و ریا؛ کتاب نکوهش کبر و خودپسندی؛ کتاب نکوهش غرور.

بخش مُنجیات: کتاب توبه؛ کتاب صبر و شکر؛ کتاب خوف و رجا؛ کتاب فقر و زهد؛ کتاب توحید و توکل؛ کتاب محبت، انس، شوق و رضا؛ کتاب نیت، صدق و اخلاص؛ کتاب مراقبه و محاسبه؛ کتاب تفکر؛ کتاب یادآوری مرگ و آنچه پس از آن است.

راه روشن، عنوان ترجمه شده کتاب است که توسط سید محمدصادق عارف با همکاری عبدالعلی صاحبی و محمدرضا عطایی ترجمه و توسط بنیاد پژوهش‌های آستان قدس رضوی مشهد، چاپ شده است.

عنوان کتاب: آراء اهل المدينة الفاضلة

پدیدآورنده: ابونصر محمد فارابی؛ ترجمه و تحشیه: سید جعفر سجادی با عنوان «اندیشه‌های اهل مدینه فاضله»

مشخصات نشر: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سال ۱۳۷۹، تهران

مدینه فاضله، تعبیری معروف بین حکما و فلاسفه از زمان افلاطون تا توماس مور بوده و هر کدام در این زمینه، نظر خاص خود را داشته‌اند. فارابی، ملقب به معلم ثانی، اولین کسی است که مفهوم کاملی از مدینه فاضله را از دیدگاه عربی-اسلامی بررسی کرده و این، موضوع کتابی است که در قالب سی و هفت فصل به تبیین آن پرداخته است.

پنج موضوع اصلی کتاب عبارت است از:

- الذات الالهية ممثلة في الموجود الأول و العالم بما يحتوي من موجودات؛
- جمادات و كائنات حية و اجرام سماوية؛
- النفس الإنسانية؛
- الأخلاق و مبادئها الأساسية؛
- حاجة الإنسان إلى الاجتماع.

نگارنده، کتاب را ابتدا به دو بخش تقسیم نموده: بخش ابتدایی که در آن مبادی فلسفی را به طور اختصار بیان کرده و بخش دوم که در آن شئون این مدینه و آنچه را مناسب حال چنین مدینه‌ای است، توضیح داده است. کتاب با زبانی سخت و مشکل نگاشته شده است. آنچه از مجموعه

مباحث کتاب می‌توان فهمید این است که مدینه فاضله در نظر فارابی، چیزی بود که در آن سعادت بشر بر کامل‌ترین شکلش محقق می‌شد و این فقط در صورتی بود که افراد چنین مدینه‌ای، تمامی کمالات انسانی را جمع کنند و هر یک از این افراد به خصیصه‌ای که او را به سعادت می‌رساند عمل کند. از طرفی، چون انسان موجودی اجتماعی است و نمی‌تواند زندگی فردی داشته باشد، پس باید برای رسیدن به این کمال نیز همراه جماعت عمل کند. نویسنده در این زمینه، دوازده خصلت برای چنین انسانی در نظر گرفته که فقط با این دوازده خصیصه می‌تواند به چنین آرمانی برسد.

عنوان کتاب: المواعظ العددية

پدیدآورنده: علی مشکینی

مشخصات نشر: نشر الهادی، سال ۱۳۶۷، قم

مجموعه‌ای از موعظه‌ها و پندهای کوتاه اخلاقی در موضوعات گوناگون است. نگارنده در این کتاب به دوزبان فارسی و عربی به بیان حکمت‌ها و موعظه‌های عددی وارد شده از سوی پیامبر اسلام ﷺ و سایر امامان و معصومین علیهم‌السلام پرداخته است. وی این قبیل از مواعظ را از منابع روایی شیعه و اهل سنت و نیز کلام علما و بزرگان دین استخراج نموده است. در این مواعظ به برخی از فضایل و ردایل اخلاقی و آثار و برکات و یا تبعات منفی آنها اشاره شده است. نویسنده همچنین به بایسته‌های شیعه و تشیع و درخواست‌های ائمه اطهار از آنان اشاراتی نموده است.

کتاب در هجده باب سامان یافته است:

مفردات، پندهای دوگانه، پندهای سه‌گانه، پندهای چهارگانه، پندهای پنج‌گانه، پندهای شش‌گانه، پندهای هفت‌گانه، پندهای هشت‌گانه، پندهای نه‌گانه، پندهای ده‌گانه، پندهای یازده‌گانه،... تا پندهای نوزده‌گانه، پندهای بیست تا سی، پندهای سی تا چهل، پندهای چهل تا پنجاه، پندهای پنجاه تا هفتاد، پندهای هفتاد و بیست‌و‌هفت تا آن.

این اثر، سال‌ها پیش با تلاش آیت‌الله احمد جنتی ترجمه شد و با نام نصایح انتشار یافت. در ویرایش جدید کتاب، به تناسب نیاز، مواردی حذف و روایات بسیاری بر آن افزوده شد. هم‌چنین در ویرایش جدید، علاوه بر افزودن منابع و مستندسازی روایات، در ترجمه آن نیز بازنگری شده است.

عنوان کتاب گزیده «المواعظ العددیة» (نصایح شمارشی)

پدیدآورنده: علی مشکینی؛ ترجمه و تحقیق: سید مرتضی موسوی قافله باشی، گزیده و ویرایش: رضا بابایی

مشخصات نشر: انتشارات دارالحدیث، سال ۱۳۹۶، قم

کتاب المواعظ العددیة، از آثار حدیثی و اخلاقی مرحوم آیت الله علی مشکینی است که با اقبال علاقه‌مندان به معارف اهل بیت علیهم‌السلام روبه رو شده است.

آیت الله مشکینی در مقدمه‌ای که بر یکی از چاپ‌های این کتاب نوشت، مرقوم داشت: «اصل کتابی که پیش روی شماست، و آن را المواعظ العددیة (نصایح شمارشی) نامیدم، سید جلیل محمد بن حسن عاملی عینائی از نوادگان محقق بزرگ شهید ثانی تألیف کرده و آن را الإثنی عشریة فی المواعظ العددیة (دوازده‌گانه‌ها در نصایح شمارشی) نامیده است. از آنجا که هدف ما از تدوین این اثر، بهره‌بردن طلاب و درس‌آموزان معارف اسلامی و اخبار نقل شده از امامان معصوم علیهم‌السلام برای تبلیغ دین در مناطق مختلف ایران و دیگر جوامع اسلامی است، و اصل کتاب، مطالبی از صرف و نحو و دیگر چیزها داشت و مناسب چنین هدفی نبود، من بیست سال پیش، آن را پیراستم و خلاصه کردم و از آن، حدیث‌های روایت شده از اهل بیت وحی علیهم‌السلام را که با دو طریق سنّی و شیعه نقل شده، گرفتم و چون کتاب، به روش عددی تا عدد دوازده تنظیم شده بود، در چاپ نخست، به آن حدیث‌های عددی را تا عدد چهارصد افزودم، و بار دیگر آن را پیراستم و از

آن، احادیثی را که در روزگار ما مورد ابتلانیست، حذف کردم و به جای آنها روایت‌های زیادی را به همان روش کتاب، یعنی روش عددی، اضافه کردم. در چاپ نخست، دوست گرامی‌ام، فقیه پراطلاع در فنون و علوم گوناگون اسلامی، جناب [آیت الله] آقای علی احمدی میانجی - خداوند روحش را پاک گرداند و در بالاترین جایگاه بهشت جایش دهد - برای لغت‌هایش توضیح نوشت و واژه‌های غریب آن را شرح کرد. در این چاپ، برادر فاضل، شیخ نعمان نصری - خداوند نعمت و نصرش را بر او مدام کند - عهده‌دار همان مهم گردید».

لازم به ذکر است این اثر توسط رضا بابایی، گزینش و ویرایش شده و با عنوان *گزیده الموعظ العددیه* به چاپ رسیده است.

عنوان کتاب: الخصال

پدیدآورنده: محمد بن علی بن حسین بن بابویه قمی (شیخ صدوق)

مشخصات نشر: دفتر انتشارات اسلامی، سال ۱۳۶۲، قم

مرحوم شیخ صدوق از فقها و محدثان شیعه در قرن چهارم هجری است. وی در این کتاب، روایاتی درباره مسائل اخلاقی و اعتقادی جمع آوری کرده و آنها را به تناسب اعدادی که در آن احادیث به کار رفته، دسته بندی کرده است. الخصال، اولین کتابی است که به این سبک نگاشته شده است. نگارنده در مورد علت نگارش این کتاب می نویسد: «از آن جا که مشایخ و پیشینیانم در رشته های علمی، کتاب هایی نگاشته اند و از تدوین کتابی که براساس شماره باشد و شامل خصلت های نیکو و مذموم باشد، غفلت کرده اند و تدوین چنین کتابی برای طالبان علم و نیک خواهان، بسیار سودمند است، به قصد تقرب به خدا این کتاب را تألیف کردم».

شیخ صدوق در این کتاب به صورت اعداد از یک تا هزار، روایات را در قالب بیست و شش باب جداگانه، دسته بندی نموده است و درباره هریک از موضوعات اخلاقی و عقیدتی، روایاتی را نقل می کند که به نوعی با اعداد در ارتباط است. به همین دلیل است که عنوان بندی باب ها نیز براساس ارقام است. کتاب الخصال با وجود حجم کم، دائرةالمعارف بزرگی از معارف اسلامی و احکام حلال و حرام است و به مباحث تاریخی، تفسیر قرآن، نکات فلسفی و مسائل سیاسی نیز اشاره دارد. روایات این کتاب از نظر موضوع، بسیار گسترده است و درباره هریک از موضوعات اخلاقی و عقیدتی، روایاتی نقل شده که به شکلی با اعداد در ارتباط اند. کتاب حاضر شامل ۱۲۵۵ حدیث است.

عنوان کتاب: شرح حدیث جنود عقل و جهل

پدیدآورنده: سید روح الله موسوی خمینی قدس سره؛ مترجم: سید احمد فهری

مشخصات نشر: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی قدس سره، سال ۱۳۷۷، تهران

این کتاب، اثری است گران سنگ در علم اخلاق که به آرای کلامی، اخلاقی و عرفانی حضرت امام قدس سره در این کتاب وضوح بیشتری داده و هم چون کتاب شرح جهل حدیث ایشان، اقشار بیشتری می توانند از آن بهره گیرند.

اهمیت این کتاب فقط به واسطه توان بالا و تبخّر مؤلف در علوم مختلف نیست؛ بلکه مرئی بودن امام راحل برای میلیون ها انسان حق طلب و راهبری ایشان بهترین شاهد صدق نگارنده است. جوانانی که ره صدساله را یک شبه پیمودند و انوار معارف بر قلب ایشان متجلی شد، محکی روشن بر صراط مستقیم استاد علم و عمل است. برای این کتاب به تناسب، پاورقی های متعددی نگاشته شده تا اطلاعات جانبی را در اختیار خواننده قرار دهد. در بسیاری از پاورقی ها برای خوانندگان فارسی زبانی که با منابع اصلی کتاب آشنایی ندارند، توضیحاتی داده یا منابع فرعی معرفی شده است. در انتهای کتاب، بعضی از فهرست های فنی که دستیابی به مطالب کتاب را آسان می کند، قرار داده شده است.

البته شایان ذکر است که در این کتاب، از میان یک صد و پنجاه لشکری که در روایت برای عقل و جهل برشمرده شده، پنجاه صفت شرح شده است و حضرت امام، ادامه شرح را به زمانی دیگر، حواله کرده است.

عنوان کتاب: حقوق از دیدگاه امام سجاد علیه السلام

پدیدآورنده: قدرت الله مشایخی

مشخصات نشر: انصاریان، سال ۱۳۸۵، قم

در این کتاب، نویسنده، رساله حقوق امام سجاد علیه السلام را شرح داده است. در مقدمه کتاب عنوان‌هایی مانند: مفهوم حق، فرق حق و ملک، انواع و تقسیمات حق، حقوق از دیدگاه امام سجاد علیه السلام و انسان و مسئولیت آمده است.

• در عنوان اول، «حق خداوند» آمده است؛ از جمله این حقوق، پرستش و عبادت خدا ذکر شده است.

• در عنوان دوم به «حق نفس» پرداخته شده است. در این قسمت از کتاب نویسنده، انواع و اقسام نفس و حقوق هر یک را بیان کرده است.

• عنوان سوم به «حقوق اعضای بدن» اختصاص یافته و در آن، حق زبان، حق گوش، حق چشم، حق پا، حق دست و حق شکم بیان شده است. در خصوص حق زبان، مطالب مفید و خواندنی‌ای مانند: زبان، بزرگ‌ترین نعمت انسان، زبان، مهم‌ترین عامل دخول بهشت و دوزخ و آفات زبان، آورده شده است. به عقیده امام سجاد علیه السلام، آفات زبان عبارت‌اند از: دشنام و ناسزا گفتن، شوخی و مزاح بیجا، مسخره و استهزاء، آشکار کردن اسرار، وعده دروغ، بیش از اندازه سخن گفتن و سخن بی‌فایده گفتن.

• عنوان بعدی به «حقوق افعال عبادی» اختصاص داده شده است. حق نماز، حق روزه، حق حج، حق صدقه و حق قربانی، در این قسمت از کتاب آورده شده است.

- در عنوان پنجم به حقوق «پیشوایان» پرداخته شده و حق حاکم و حق استاد در این بخش آورده شده است.
- در عنوان ششم «حقوق زبردستان» مطرح شده است. در این قسمت، حق مردم، حق شاگرد، حق همسر و حق برده آمده است. درباره حق همسر می‌خوانیم: حقوق قانونی، نفقه زن بر شوهر است که عبارت است از: غذا و مسکن و لباس، و در مقابل، زن باید مطیع و فرمانبردار شوهر باشد. از امام سجاد علیه السلام نقل شده که فرمودند: «خشنودترین شما در پیشگاه خداوند کسی است که به زندگی همسرش وسعت بیشتری بخشد».
- نویسنده در عنوان هفتم، «حقوق خویشاوندان» را مطرح کرده است و به بیان حق مادر، حق پدر، حق فرزند و حق برادر پرداخته است. در خصوص حق فرزند آورده: حق فرزند بر پدر آن است که نام نیکو برای او انتخاب کند و او را به آداب نیکوی اسلامی ادب نماید و به او قرآن کریم را تعلیم نماید.
- نویسنده در عنوان هشتم، «حقوق عمومی» را مطرح کرده است. در این قسمت، حق احسان کننده، حق مؤذن، حق امام جماعت، حق هم نشین، حق همسایه، حق همراه، حق شریک، حق مال، حق طلبکار، حق مشورت کننده، حق نصیحت کننده، حق بزرگ، حق کوچک، حق هم کیشان و حق اهل کتاب آورده شده است. در این بخش از کتاب درباره حقوق همسایه می‌خوانیم: امام صادق علیه السلام فرمود: «کسی که موجب آزار و اذیت همسایه گردد، در پیشگاه خداوند ملعون و مطرود شناخته شده است در مقابل، خشنودی همسایه، موجب آمرزش گناهان است».

عنوان کتاب: شرح حدیث عنوان بصری (بندگی حقیقی و حقیقت علم)

پدیدآورنده: محمد باقر تحریری

مشخصات نشر: مؤسسه فرهنگی هنری طریق معرفت ثقلین، سال ۱۳۹۴، قم

نوشتار حاضر بر اساس سخنان امام صادق علیه السلام به عنوان بصری تنظیم و جواب نیازهای معرفتی و عملی برای حرکت به سوی کمال حقیقی در آن مطرح گردیده است و با نگرشی کاربردی به مطالب از طرح مباحث علمی خودداری شده است.

کتاب شامل یک مقدمه و پنج بخش است:

- بخش اول: مقدمات سیرالی الله؛
 - بخش دوم: بهترین مقدمه سیرالی الله (علم و اقسام آن در قرآن و سنت، عوامل مؤثر در رشد علمی، اوصاف عالمان حقیقی و آفات علم)؛
 - بخش سوم: هدف اصلی آفرینش و ابعاد آن (عبودیت حق تعالی، نشانه‌های بندگی حقیقی و جلوه‌های عبودیت)؛
 - بخش چهارم: آثار تحقق ابعاد عبودیت (دوری از تعلقات دنیوی، دوری از شیطان، تأثیرنپذیرفتن از ارزشیابی مردم، لزوم مدیریت معنوی نفس و حصول حالت تقوا)؛
 - بخش پنجم: دستورالعمل‌های ویژه تربیتی امام صادق علیه السلام (توجه به برنامه‌های جسمی، اخلاقی و عملی و تنظیم برنامه‌های عملی).
- قسمت پایانی کتاب نیز شامل سه فهرست آیات، فهرست روایات و ادعیه و فهرست موضوعی است که استفاده از کتاب را برای خواننده تا حدود زیادی تسهیل می‌کند.

عنوان کتاب: سرالاسراء فی شرح حدیث المعراج

پدیدآورنده: علی سعادت پرور (پهلوانی تهرانی)

مشخصات نشر: انتشارات تشیع، سال ۱۳۷۴، قم

آیت الله حاج شیخ علی سعادت پرور بی تردید یکی از مفاخر دنیای اسلام و تشیع بوده و سال‌ها عمر طیب و طاهر خود را در تعلیم و ترویج معارف الهی و توحیدی سپری نمودند و با تلاش خستگی‌ناپذیر به تربیت نفوس پرداخته و تالیفات بسیاری را نیز از خود به یادگار گذاشتند از جمله کتاب حاضر که شرحی است بر حدیث معراج.

معراج، نشان‌گر نقطه اوج کمالات منحصر به فرد پیامبر اسلام و حدیث معراج، ارمغان ارزشمند و گوهر گران‌بهایی است که رسول اکرم ﷺ از این سفر روحانی، برای راهنمایی امت اسلام به توحید ناب به ارمغان آورده و در لابه لای گفت‌وگوهای معنوی با حضرت حق، پرسش‌های آشکار و نهفته سالکان طریق الی الله را پاسخ گفته است و «سرالاسراء» تلاشی است در راستای احیای حدیث شریف معراج.

کتاب سرالاسراء در دو جلد و سی و هشت فصل تنظیم شده است که هر جلد دارای نوزده فصل است. هر فصل با توجه به فقرات به چند قسم تقسیم و عنوان‌گذاری شده است. در ذیل هر عنوانی به تناسب، آیات و روایات مندرج شده و در پایان هر عنوان توضیحاتی از مرحوم مؤلف در جمع‌بندی آیات و روایات و ارتباط آیات و روایات با فقره مورد بحث حدیث معراج که در صدر عنوان آمده، مطرح شده است.

اساس مطالب کتاب را آیات قرآن و احادیث شریف معصومان: و همچنین دعاها تشکیل می‌دهد که در اطراف فقرات حدیث شریف معراج و برای شرح و تفسیر آن، مورد استفاده قرار گرفته است.

این کتاب با روشی بدیع و به دور از پیش داوری، در مجموعه منسجم به شرح و تفسیر فرازهای این حدیث که بالغ بر دویست فراز است، نخست آیات و روایات متناسب با فراز مورد بحث را ذکر کرده و در پایان هر فراز - در موارد مورد نیاز - با بیان مختصر به رفع اشکال یا جمع بین احادیث باب پرداخته است و بدین ترتیب، عمده مشکلاتی را که موجب سردرگمی طالبان می‌گردد، پاسخ داده و فضای منحصر به فرد علمی و عملی را فراهم آورده است که هم خواننده در اثر جذابیت خاص مجلس گفت‌وگوی حضرت حق با برگزیده‌ترین بنده خود، به سوی عمل به مضامین این حدیث ناب جذب می‌گردد و هم مشکلات علمی خود را که در راه سیرو سلوک الی الله برای سالکان پیش می‌آید، حل شده می‌بیند.

این اثر در واقع حاصل بخشی از جلسات اخلاقی، عرفانی علامه طباطبایی است که طی آن با عنایتی ویژه، حدیث معراج را یک دوره از آغاز تا پایان شرح کرده و نکاتی ارزشمند در شرح جملات آن بیان داشته‌اند، که این نکات بدون نقل مستقیم از آن بزرگوار، در جای جای این شرح متبلور است. کتاب سرالاسراء فی شرح حدیث المعراج توسط سید محمد جواد وزیری فرد ترجمه و در چهار جلد توسط انتشارات احیاء کتاب (تهران) در سال ۱۳۹۰ چاپ و منتشر شده است.

عنوان کتاب: سرالاسراء (شرح حدیث معراج)

پدیدآورنده: علی سعادت پرور (پهلوانی تهرانی)، مترجم: سید محمد جواد وزیری فرد

مشخصات نشر: انتشارات احیاء کتاب، سال ۱۳۹۰، تهران

آیت الله حاج شیخ علی سعادت پرور بی تردید یکی از مفاخر دنیای اسلام و تشیع بوده و سال‌ها عمر طیب و طاهر خود را در تعلیم و ترویج معارف الهی و توحیدی سپری نمودند و با تلاش خستگی‌ناپذیر به تربیت نفوس پرداخته و تالیفات بسیاری را نیز از خود به یادگار گذاشتند از جمله کتاب حاضر که شرحی است بر حدیث معراج.

معراج، نشان‌گر نقطه اوج کمالات منحصر به فرد پیامبر اسلام و حدیث معراج، ارمغان ارزشمند و گوهر گران‌بهایی است که رسول اکرم صلی الله علیه و آله از این سفر روحانی، برای راهنمایی امت اسلام به توحید ناب به ارمغان آورده و در لابه لای گفت‌وگوهای معنوی با حضرت حق، پرسش‌های آشکار و نهفته سالکان طریق الی الله را پاسخ گفته است و «سرالاسراء» تلاشی است در راستای احیای حدیث شریف معراج.

کتاب سرالاسراء در دو جلد و سی و هشت فصل تنظیم شده است که هر جلد دارای نوزده فصل است. هر فصل با توجه به فقرات به چند قسم تقسیم و عنوان‌گذاری شده است. در ذیل هر عنوانی به تناسب، آیات و روایات مندرج شده و در پایان هر عنوان توضیحاتی از مرحوم مؤلف در جمع‌بندی

آیات و روایات و ارتباط آیات و روایات با فقره مورد بحث حدیث معراج که در صدر عنوان آمده، مطرح شده است.

اساس مطالب کتاب را آیات قرآن و احادیث شریف معصومان علیهم السلام و همچنین دعاها تشکیل می‌دهد که در اطراف فقرات حدیث شریف معراج و برای شرح و تفسیر آن، مورد استفاده قرار گرفته است.

این کتاب با روشی بدیع و به دور از پیش داوری، در مجموعه منسجم به شرح و تفسیر فرازهای این حدیث که بالغ بر دو بیست فراز است، نخست آیات و روایات متناسب با فراز مورد بحث را ذکر کرده و در پایان هر فراز - در موارد مورد نیاز - با بیان مختصر به رفع اشکال یا جمع بین احادیث باب پرداخته است و بدین ترتیب، عمده مشکلاتی را که موجب سردرگمی طالبان می‌گردد، پاسخ داده و فضای منحصر به ۳ فرد علمی و عملی را فراهم آورده است که هم خواننده در اثر جذابیت خاص مجلس گفت و گوی حضرت حق با برگزیده‌ترین بنده خود، به سوی عمل به مضامین این حدیث ناب جذب می‌گردد و هم مشکلات علمی خود را که در راه سیر و سلوک الی الله برای سالکان پیش می‌آید، حل شده می‌بیند.

این اثر در واقع حاصل بخشی از جلسات اخلاقی، عرفانی علامه طباطبایی است که طی آن با عنایتی ویژه، حدیث معراج را یک دوره از آغاز تا پایان شرح کرده و نکاتی ارزشمند در شرح جملات آن بیان داشته‌اند، که این نکات بدون نقل مستقیم از آن بزرگوار، در جای جای این شرح متبلور است.

عنوان کتاب: نهج البلاغه، خطبه‌ها

پدیدآورنده: شریف رضی

مشخصات نشر: این کتاب توسط ناشرین متفاوت و مترجمین مختلف چاپ شده است.

این کتاب مشتمل بر خطبه‌ها، نامه‌ها، فرمان‌ها، حکمت‌ها و کلمات قصار امیرمؤمنان علی علیه السلام است. البته متأسفانه از مطالب و بیانات ایشان در زمان پیامبر خدا صلی الله علیه و آله، در جنگ‌ها، در نمایندگی امام علیه السلام از سوی حضرت رسول صلی الله علیه و آله در شهرها و بلاد مختلف، چیزی ثبت و ضبط نشده است. حتی مطالبی را که با موافقت خلفا، بیان می‌کرد، باز هم ثبت نشده است. بنابراین، نهج البلاغه گلچینی از بیانات و نامه‌ها و مکاتبات و کلمات حکمت‌آمیز حضرت است که مرحوم سید رضی از سال چهارصد هجری، به جمع‌آوری و ضبط آنها کوشید و به رشته تحریر درآورد.

سخنان امیرمؤمنان علیه السلام در این کتاب در سه بخش تدوین شده است:

- خطبه‌ها و اوامر؛
- نامه‌ها و رسائل و وصایا؛
- کلمات قصار، حکمت‌آمیز و مواعظ.

این کتاب، به جهت این که سخنان و نامه‌های امام اول شیعیان را دربردارد، در بین شیعیان اهمیت و رواج فوق‌العاده‌ای داشته و آن را بعد از قرآن کریم، مهم‌ترین کتاب خود می‌دانند. حتی در بین اهل سنت و نیز

سایر ادیان و مذاهب، به علّت فصاحت و بلاغت بی نظیرش، مورد توجه بسیاری از علمای آنها بوده و هست.

به دلیل اهمیت این کتاب، شروح مختلفی از علمای شیعه و اهل سنت بر تمامی کتاب یا بخش‌هایی از آن نوشته شده و بارها به زبان‌های زنده دنیا چاپ و منتشر شده است.

عنوان کتاب: المراقبات

پدیدآورنده: میرزا جواد آقا ملکی تبریزی

مشخصات نشر: لاهوت، سال ۱۳۸۷، تهران

موضوع اصلی کتاب، اصلاح باطن و ظاهر سالک است که مهم‌ترین راه این اصلاح، مراقبت نمودن از روزهایی است که در اصلاح اخلاقی و لسان شرع، مخصوص و منصوص است و به جا آوردن اعمالی است که از نظر شرع و اخلاق، سالک را به فضایل اخلاقی و کمالات انسانی نائل می‌کند و او را به اخلاق الهی، متخلّق می‌گرداند.

این کتاب، مشتمل بر یک مقدمه، دوازده فصل (به ازای دوازده ماه سال) و یک خاتمه است:

- مقدمه: در بیان تأمل در نعمت‌های دنیوی و اخروی و توجّه به مغفرت الهی و اصلاح قلب و تسلیم امر الهی و نوحه‌گری بر اعضا و مناجات با حق تعالی؛
- فصل اول: در بیان مراقبت‌های ماه محرم الحرام، یادآوری مصائب امام حسین علیه السلام، اعمال دهه اول، تأثیر مراقبت‌ها و تعظیم شعائر الله؛
- فصل دوم: در بیان مراقبت‌های ماه صفر الخیر، زیارت اربعین، حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم و امام حسن علیه السلام.
- فصل سوم: در بیان مراقبت‌های ماه ربیع الأول، ولادت حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم، وفات امام حسن عسکری علیه السلام، خلافت امام عصر علیه السلام، ازدواج حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم با حضرت خدیجه علیها السلام، اسامی حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم و...؛
- فصل چهارم: در بیان مراقبت‌های ماه ربیع الثانی و ولادت حضرت امام

حسن عسکری علیه السلام؛

- فصل پنجم: در بیان مراقبت‌های ماه جمادی الأولى و ولادت امام سجاد علیه السلام؛
- فصل ششم: در بیان مراقبت‌های ماه جمادی الآخرو وفات حضرت فاطمه علیها السلام و فضایل ایشان؛
- فصل هفتم: در بیان مراقبت‌های ماه رجب الحرام، مناجات ماه رجب، معنای ماه حرام، اعمال شب اول، شب رغائب و اعمال آن، فضیلت روزه در ماه رجب و...؛
- فصل هشتم: در بیان مراقبت‌های ماه شعبان المعظم، مناجات شعبانیه، فضیلت روزه آن، ولادت امام حسین علیه السلام، نیمه شعبان، ولادت حضرت حجت علیه السلام، فضیلت شب نیمه شعبان و...؛
- فصل نهم: در بیان مراقبت‌های ماه رمضان المبارک، فضایل و فواید گرسنگی، مراتب روزه، اقسام روزه‌داران و...؛
- فصل دهم: در بیان مراقبت‌های ماه شوال و اعمال روز عید و متذکر شدن به حال امام زمان علیه السلام و مراقبت روز عید و قرائت دعاهاى آن، و بیان ماه شوال و اعمال آن؛
- فصل یازدهم: در بیان مراقبت‌های ماه ذی القعدة و روزه آن، عمل شب نیمه آن و روزه دحو الارض و شرافت آن و اسرار اعمال و مناسک حج، آداب زیارت پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و توقف در مقابل ضریح او، و زیارت ائمه بقیع علیهم السلام و...؛
- فصل دوازدهم: در بیان مراقبت‌های ماه ذی الحجة، فضیلت دهه اول

آن، اعمالی که در دههٔ اول آمده و اعمال شب و روز عرفه، اعمال شب و روز عید قربان، در فضیلت و اعمال روز عید غدیر، منزلت و اعمال روز مباحله، نزول سوره انسان در شأن اهل بیت علیهم‌السلام و...

• خاتمه: در بیان به جا آوردن اعمال به قدر امکان، و اجتناب از غرور، و وظایف بنده در صورت قادر نبودن بر انجام اعمال، و اهتمام در تحصیل اخلاص، و توجه به معانی و باطن عبادت و مناجات مؤلف با خداوند. این کتاب بارها ترجمه شده که ترجمه ابراهیم محدث، علی‌رضا خسروی، محمد راست‌گو، میرزا حکیم خسرانی، کریم فیضی، محمد جواد مولوی‌نیا و علی‌اکبر میرزایی نمونه‌ای از آنهاست.

آن عالم بزرگوار در عید قربان سال ۱۳۴۳ ق در قم چشم از جهان فروبست و در قبرستان شیخان این شهر مقدس مدفون شد.

عنوان کتاب: تذکرة المتقين

پدیدآورنده: محمد بهاری همدانی

مشخصات نشر: کتابستان معرفت، سال ۱۳۹۷، قم

تذکرة المتقين يعنى آنچه موجب یادآوری پرهیزگاران است. گردآورنده کتاب عالم زاهد شاعر، شیخ اسماعیل تبریزی متخلص به تائب است که در نجف از بزرگانی همچون آخوند خراسانی و آیت الله غروی اصفهانی علم آموخت و از اساتید نامدار اخلاق و عرفان هم چون شیخ محمد بهاری و سید احمد کربلایی بهره برد و در ۱۷ ربیع الثانی ۱۳۷۴ ه.ق در ۸۸ سالگی در مشهد مقدس از دنیا رفت. کتاب تذکرة المتقين مشهورترین اثر ایشان است.

مباحث این کتاب بدین قرار است:

۱. آداب سلوک:

آداب سلوک، تألیف مرحوم آیت الله شیخ محمد بهاری، این رساله را مرحوم بهاری به یکی از شاگردانش که عازم سفر حج بوده، نوشته است و در هفت بخش مطالب مهمی را آورده است (آداب حج، آداب زیارت، آداب توبه، آداب مراقبه، آداب رفاقت، آداب سلوک با همسر و آداب تربیت اولاد)؛

۲. مطالبی از مرحوم بهاری (در صفات علمای حقه و صفات علمای سوء، یک دستورالعمل مکتوب به فردی به نام شیخ احمد و دستورالعمل هایی که ایشان به شاگردان خود و یا دیگران نوشته اند)؛

۳. نوشته هایی از مرحوم سید احمد کربلایی؛

۴. نوشته هایی از مرحوم ملاحسین قلی همدانی؛

۵. دو نامه از مرحوم مولی محمد بیدآبادی که دستوراتی است عرفانی به شاگردانش.

انصاف این است که کتاب تذکرة المتقین از بهترین کتاب‌های عرفان عملی در زبان پارسی است و در معرفی عمق و روش عرفانی مرحوم ملاحسین قلی همدانی و شاگردانش - که شهید مطهری این روش را برترین می‌داند - بهترین اثر موجود است. در این کتاب گوه‌های درخشنده‌ای دیده می‌شود که گاه در هیچ کتاب دیگری نیست و باید چنین باشد، زیرا عارفانی همانند ملاحسین قلی همدانی، شیخ محمد بهاری و سید احمد کربلائی از نوابغ عارفان شیعی‌اند که فقه اصغر و اکبر را با هم دارا می‌باشند.

عنوان کتاب: مقالات، جلد‌های ۳ تا ۱

پدیدآورنده: محمد شجاعی

مشخصات نشر: سروش، سال ۱۳۹۲، تهران

جلد اول: مبانی نظری تزکیه (چه بوده‌ایم، چه گشته‌ایم و چه می‌توانیم باشیم؟) شامل این مباحث است:

حقیقت اصلی انسان و صورت اولیۀ او؛

حقیقت اصلی روح انسان و صورت اصلی آن، مظهر و مجالای وجه الله و جلوه‌گاه اسما و صفات حق است.

جلد دوم: طریق علمی تزکیه (۱): یقظه یا جذب ربوبی توجه یا بازگشت به حضرت مقصود تطهیر باطن یا توبه از رذایل اوصاف و اخلاق.

استضاءه از مقام ولایت مطلقه برای حصول یقظه: اصل یقظه و انتباه، یعنی نور یقظه و جذب حق، چه به ظاهر بر اثر تلاوت آیات و تدبیر در آنها، چه بر اثر تفکر در آیات وجود و چه به نحو دیگر باشد به حکم مشیت حق و به مقتضای ولایت مطلقه تکوینیه، از طریق حاملین مقام ولایت مطلقه خواهد بود، چه انسان خود به این امر توجه داشته باشد و چه غافل از آن باشد. نوشتار حاضر طریقه عملی تزکیه نفس و چگونگی توبه و شرایط آن را بیان می‌دارد؛ نویسنده التزام به صراط مستقیم در سلوک الی الله را شرط لازم در تمامی این راه دانسته و یقظه و انتباه به معنی بیدار شدن و به خود آمدن و متنبه گشتن را اولین قدم و یا اولین مسئله در سلوک الی الله برمی‌شمرد و به بیان آثار یقظه و انتباه می‌پردازد.

در ادامه نویسنده به بررسی مفهوم توبه و چگونگی انجام آن در اجزای مختلف اخلاقی و رفتاری انسان می‌پردازد و در پایان چگونگی مراحل مراقبه در سلوک الی الله را ذکر می‌نماید.

جلد سوم: طریق عملی تزکیه (۲): طلب و مجاهدت، مرتبه اول مراقبه، مرتبه دوم مراقبه.

بعد از توبه و بازگشت، سالک باید آن قدر در میدان طلب بگذارد و در طلب حضرت مقصود برآید و دست از طلب بردارد تا به مقصود نایل شود. وقتی سالک از افعال حرام یعنی از ترک یا تضييع واجب و از ارتکاب محرمات و معاصی و به موازات اینها از رذایل اوصاف و اخلاق توبه کرد و روی به حضرت مقصود آورد، باید سردر میدان طلب نهد و در مقام طلب، کاملاً جدی باشد....

عنوان کتاب: أسرار الصلاة

پدیدآورنده: میرزا جواد آقا ملکی تبریزی؛ مترجم: صادق حسن زاده و علی خلیلی

مشخصات نشر: کیش مهر، سال ۱۳۸۸، قم

اصل کتاب به زبان عربی نوشته شده و موضوع آن در بیان رموز و اسرار نماز است و در سرّهریک از اعمال و آداب نماز، مطالب ارزنده‌ای را به خواننده ارائه می‌دهد. هرچند فصل‌بندی کتاب به صورت حرفه‌ای انجام نگرفته و قسمتی از فصول آن شماره‌گذاری نشده، اما با نگاهی کلی می‌توان دریافت که کتاب در سه بخش تدوین شده است:

- بخش اول: در مقدمات نماز؛

- بخش دوم: در مقارنات (واجبات) و حقیقت نماز؛

- بخش سوم: در تعقیبات نماز.

مطالب کتاب با اسرار طهارت و عبرت گرفتن از این اسرار و توجه دادن خواننده به اینکه اصل طهارت بعد از طهارت صوری، طهارت قلب و باطن است و انسان در تمام حالات محتاج به توبه است، آغاز می‌شود. در همین مبحث مؤلف به آداب توبه صحیح و کیفیت محاسبه نفس و برخی حالات بزرگان در این باب اشاره می‌کند.

برخی از عناوین مهم این کتاب عبارت است از: مراتب توبه، آداب توبه، مقصود از همه اعمال ظاهری برای طهارت قبل از نماز امر معنوی و تصفیه باطن است، مومن باید در همه امور امر آخرت را بر امور دنیایی مقدم بدارد، لباس نمازگزار و مستحبات آن، اهتمام به اوقات شریفه، وقت نمازهای

واجب، مکان نمازگزار و تاکید شارع بر حضور در مساجد، نماز اگر چنانکه شایسته است انجام شود آدمی را از فحشاء و منکرات باز می‌دارد، احوالی که نماز به واسطه آنها کامل می‌شود، حقیقت معنای حضور قلب، لزوم خوف از خدا و فضیلت آن آیات و روایاتی که در این باب رسیده، شب زنده داری و حالات مولی علی علیه السلام در شب، امیدواری و حسن ظن به خدا، قیام و حقیقت آن، نیت و حقیقت آن، مراتب اخلاص، آداب گفتن اذان و اقامه، حقیقت نماز، حقیقت تکبیر، حجاب‌هایی که برای انسان در قرائت نماز پیش می‌آید، تاثیر قاری قرآن در هنگام قرائت، حقیقت عبودیت، حقیقت سجده، معنای تشهد، شباهت نماز با روز قیامت، نهی از ترک نماز شب، آداب نماز شب، دعاها و مناجات‌های بزرگان دین، نماز جماعت، اتحاد قلوب مؤمنین و

عنوان کتاب: اسرار الصلاة

پدیدآورنده: عبدالله جوادی آملی؛ مترجم: علی زمانی قمشه‌ای با عنوان «رازهای نماز»

مشخصات نشن: اسراء، سال ۱۳۹۷، قم

کتاب اسرار الصلاة در بیان اسرار این عبادت بی بدیل است که با رویکردی روایی، به زبان عربی، توسط آیت الله جوادی آملی در یک جلد به نگارش درآمده است.

کتاب، دارای یک مدخل است که توضیحاتی را دربارهٔ سر و نیز جایگاه نماز آورده و در سه بخش تدوین شده است:

- بخش اول: اسرار مقدمات نماز؛
- بخش دوم: اسرار اجزای نماز (اسرار تکبیرة الاحرام، اسرار نیت، سرّ قرائت، سرّ قیام و سرّ قنوت و...)
- بخش سوم: اسرار تعقیبات نماز.

این کتاب توسط علی زمانی قمشه‌ای ترجمه و با نام رازهای نماز منتشر شده است.

عنوان کتاب: اسرار الصلاة (مختصر مصباح النجاة فی اسرار الصلاة و سر الاستغفار بین السجدتين)

پدیدآورنده: شیخ عبدالحسین طهرانی؛ تلخیص: رضا استادی

مشخصات نشر: کتاب جمکران، سال ۱۳۹۰، قم

اصل کتاب شریف مصباح النجاة به گونه‌ای تنظیم شده که به اهتمام به نماز، آداب، افعال و اقوال نماز و اسرار و حکمت‌های متعالی که برای آنها وجود دارد پرداخته و مشتمل بر مطالب دقیق و ظریف در این زمینه است. این کتاب از پنج مقدمه، چهار و سه فصل و یک خاتمه تشکیل شده است. مؤلف در مقدمه‌های کتاب به مسائلی مثل فضیلت علم و علما، فضیلت نماز، عقاب تارک الصلاة و این که نماز مستجمع صفات همه عبادات بدنی و مالی است، می‌پردازد. وی بخشی از کتاب را به حقیقت توبه و استغفار و هم چنین اسرار استغفار بین دو سجده اختصاص داده و به آیات و روایاتی در این باره اشاره کرده است.

آیت الله استادی در مقدمه‌ای کوتاه که برای کتاب نگاشته‌اند، آن را اثری سودمند معرفی کرده و با کوشش فراوان و دقت شایسته نسبت به تصحیح عبارات، تنقیح مطالب و ذکر منابع آیات و روایات، اقدام به تلخیص این کتاب نموده است.

عنوان کتاب: سر الصلاة

پدیدآورنده: سید روح الله موسوی خمینی ره

مشخصات نشر: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، سال ۱۳۹۲، تهران

سر الصلاة با نام کامل سر الصلاة معراج السالکین و صلاة العارفين، کتابی است عرفانی درباره حقیقت نماز.

حضرت امام ره در این کتاب، به بیان چگونگی نماز، حضور قلب، طهارت با آب و خاک، مکان و لباس و بدن نمازگزار، وقت نماز، سر استقبال کعبه و اسرار واجبات نماز - به زبان اهل عرفان - پرداخته است. ایشان در این اثر به تفاوت میان نمازهای اهل ایمان و اهل باطن، اصحاب حقیقت و اصحاب سر، اصحاب قلوب و اصحاب جذب، اصحاب ولایت و ارباب صحو بعد المحو در لایه‌ها و سطوح مختلف پرداخته است.

مؤلف به لحاظ جامعیت در فنون و علوم اسلامی، سعی نموده است مهم‌ترین رازهای این عروج ایمانی را از مقدمات نماز تا مقارنات و مناسبات آن با انطباق بر اصول و امهات مسائل عرفانی و برهانی و قرآنی بیان کند. امام ره در نسخه دست نویس، نام کتاب را معراج السالکین و صلاة العارفين نهاده است ولی این کتاب به سر الصلاة شهرت پیدا کرده است به لحاظ آن که موضوع این کتاب اسرار و رازهای نماز می باشد.

این کتاب مشتمل بر یک مقدمه (در شش فصل) و دو مقاله (مقاله اول در ده فصل و مقاله دوم در دوازده فصل) و یک خاتمه (در بیان اسرار تکبیرات

ثلاثه اختتامیه و دعا و ختم) است.

چاپ جدید این کتاب مشتمل بر مقدمه آیت الله جوادی آملی، وصیت نامه ای اخلاقی از خمینی قدس سره خطاب به فرزندش مرحوم حاج سید احمد، متن اصلی کتاب، فهرست های راهنما و تصویر کامل دست خط نسخه اصل کتاب است.

عنوان کتاب: رساله سیر و سلوک

پدیدآورنده: سید مهدی طباطبایی (سید بحرالعلوم)؛ به کوشش: رضا استادی

مشخصات نشر: بنیاد فرهنگی امام رضا علیه السلام، سال ۱۴۰۱ ق، تهران

موضوع این رساله، اخلاق عملی و یک دوره سیر و سلوک عرفان اسلامی است. در این رساله، علاوه بر شرح حال مرحوم علامه بحرالعلوم و صحت انتساب این رساله به ایشان، حقیقت و مقصد سلوکِ اِلی الله، کیفیت و آثار سلوکِ اِلی الله و طریق ذکر علامه بحرالعلوم با شرحی تفصیلی از ایشان بیان گردیده است.

در خصوص نام این رساله، اختلاف نظر است؛ زیرا مؤلف، نام مشخصی برای آن انتخاب نکرده است؛ لکن در بخش دوم رساله فصل چهارم می‌فرماید: «و این تحفه را به طریق ذکر خود اجمالاً ختم می‌کنم». البته این رساله برای افراد مخصوص که در صراط تهذیب و تزکیه و تحصیل هدف عالی روحانی باشند، نوشته شده است، نه برای عموم اهل علم که در رشته‌های مختلف زحمت می‌کشند و از این لحاظ بعید نیست که از وجود چنین رساله‌ای، تنها عده‌ای مخصوص اطلاع می‌داشتند و حتی ممکن است خود سید نیز به خاطر برخی مصالح، نمی‌خواست است این کتاب شریف در دسترس عموم قرار بگیرد و حق هم همین است. از جمله مطالبی که درباره این رساله و مؤلف آن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، مسأله استاد و شیخ و راهنماست؛ زیرا در این رساله به مناسبت‌های گوناگون، از شیخ و استاد عام، سخن به میان آمده است.

- این رساله، مشتمل بر دو بخش است و هر بخش، شامل چند فصل که عناوین سرفصل‌ها به اختصار بدین شرح است:
- بخش اول: در بیان طرح کلی از حقیقت سلوکِ اِلَی اللّٰه و مقصد آن و شرح منازل عالم خلوص و عوالم قبل و بعد آن:
 - * فصل اول: در بیان خاصیت عدد چهل در ظهور استعدادها و تکمیل ملکه‌ها در پیمودن منازل و سپردن مراحل؛
 - * فصل دوم: در بیان شناخت اجمالی هدف که بقای به معبود است؛
 - * فصل سوم: در بیان دخول به عالم خلوص و معرفت آن، و خلوص و اخلاص؛
 - * فصل چهارم: در بیان سیر در منازل چهل‌گانهٔ عالم خلوص و شرح اجمالی عوالم مقدم بر عالم خلوص.
 - بخش دوم: در بیان طریقهٔ سیر و سلوک به سوی حق:
 - * فصل اول: در بیان اجمالی سیر و سلوک به سوی حق؛
 - * فصل دوم: در بیان تفصیلی سیر و سلوک به سوی حق.

عنوان کتاب: رساله الولاية (طریق عرفان)

پدیدآورنده: سید محمدحسین طباطبایی؛ شرح و ترجمه: صادق حسن‌زاده؛
مقدمه و تقریظ: علامه حسن حسن‌زاده آملی

مشخصات نشر: آیت اشراق، سال ۱۳۹۶، قم

یکی از آثار نفیس و کم‌نظیر علامه سید محمدحسین طباطبایی، رساله الولاية است که به زبان عربی نوشته شده و در عین اختصار و ایجاز، مطالبی محوری را مطرح ساخته و از رازهای نهفته دین، پرده برداشته است. مرحوم علامه در این رساله از «ولاية الله» و «ولی الله» شدن سخن گفته و کمال حقیقی انسان را در سایه پذیرش ولایت الهی امکان‌پذیر دانسته است؛ یعنی انسان در ذات خدا فانی و در بقای او باقی شود و چنین کسی لایق عنوان ولی الهی می‌گردد. این رساله در واقع، «سفرنامه» علامه طباطبایی است که در آن، شرح سیر و سفر معنوی خویش را بازگو کرده است.

کتاب، شامل پنج فصل است:

- فصل اول: بیان اینکه که ظاهر دین، باطنی دارد و صورت حقّه آن، حقایقی.
- فصل دوم: ارتباط عالم ماده و عالم مثال و علم عقل با یکدیگر؛
- فصل سوم: امکان پذیر بودن راهیابی به باطن عالم و اسرار غیب و ارتباط با ماورای طبیعت؛
- فصل چهارم: طریق وصول و دستیابی به شهود حقایق و لقاء الله؛
- فصل پنجم: توضیح بیشتر مطالب فصل دوم.

عنوان کتاب: عرفان اسلامی، جلد ۱ (شرحی جامع بر صحیفه سجادیه)

پدیدآورنده: ناصر مکارم شیرازی

مشخصات نشر: انتشارات امام علی بن ابی طالب (ع)، سال ۱۳۹۵، قم

کتابی است در زمینه عرفان اسلامی و شاخ و برگ‌های آن و طرق سیرو سلوک الی الله که با همکاری گروهی از اندیشمندان حوزوی با توجه به منابع معتبر اسلامی تحت اشراف آیت الله مکارم شیرازی نگاشته شده است. هدف از نگارش کتاب، معرفی راه وصول به قرب پروردگار از نزدیک‌ترین راه در بین انبوه عرفان‌های کاذب و گمراه کننده است که به کمک قرآن کریم و رهنمودهای مقررین درگاه الهی و آموزه‌های عقلانی (در سایه شرح صحیفه سجادیه)، در اختیار طالبان این راه و عاشقان الله قرار گرفته است.

در آغاز کتاب، مؤلف چگونگی حرکت در سیرو سلوک الی الله و حصول حقیقت عرفان را مطرح کرده است. از این رو کتاب در پی پاسخ‌گویی به برخی پرسش‌های کلیدی در مسأله عرفان است؛ پرسش‌هایی از قبیل: چیستی و کیستی راهنما و استاد در مقوله عرفان و پاسخ به چیستی اذکار و ریاضت‌ها در دایره شرع و عقل و پاسخ به آنها.

همچنین تبیین لغوی و اصطلاحی عرفان و معرفت در دایره آیات و احادیثی که موجبات درخشش عرفان منبعت از آموزه‌های اسلامی را در قالب عرفان نظری، عرفان عملی و عرفان قلبی و شهودی توضیح داده است. مطالب مورد بحث در کتاب عبارت‌اند از: تبیین حقیقت عرفان، بهره‌گیری از منابع متعدد قرآنی، روایی و ادبی، ترسیم شهود باطنی و مقام بندگی،

اهتمام به سبک زندگی اسلامی، تبیین نسخه‌های قرآنی در عرفان اسلامی، عرفان اسلامی و تأکید بر لزوم صیانت از عقل و شرع، تشریح روش‌شناسی عرفانی عرفای اسلامی، لزوم رعایت آداب عرفانی، آموزه‌های قرآنی و روایی چراغ راه سالکان الی الله، تأملی بر مسأله کشف، شهود و رؤیای صادقانه، مسأله وحدت وجود، روشن‌گری نسبت به عرفان‌های کاذب و فرقه‌های نوظهور، تبیین حقیقت عرفان نظری و عرفان عملی در آموزه‌های عرفانی صحیفه سجادیه.

در بخش پایانی کتاب، اسناد صحیفه سجادیه به طور جامع بررسی شده و تاریخچه آن تبیین گردیده و با گوینده بزرگوار آن، یعنی امام سجاد علیه السلام آشنایی بیشتری حاصل شده است.

عنوان کتاب: عرفان اسلامی در متون عالمان شیعی

پدیدآورنده: محمد فناپی اشکوری

مشخصات نشر: مؤسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی قدس سره، سال ۱۳۹۶، قم

نگارنده در این اثر کوشیده است متونی را برگزیند که تا حدودی، نشانگر دیدگاه‌های عرفای شیعی در مباحث مختلف عرفانی باشد؛ به عبارت دیگر، غرض ارائه مباحث عرفانی آن‌گونه که در متون عالمان شیعی آمده است، نه ارائه عرفانی که مستقیماً از منابع دینی قرآن و سنت استخراج شده باشد. گرچه عارفان شیعی می‌کوشند از منابع دینی در این زمینه استفاده کنند، اما مبانی فکری هر عالم و رویکرد او در فهم و تفسیر منابع دینی، بی‌اثر نیست. بدین جهت چون متون موجود از آثار نویسندگان مختلف انتخاب شده است، تنوع در سلاقی و رویکرد و سبک نگارش نیز اجتناب‌ناپذیر است. لذا برای این‌که خواننده با کلیت نظام فکری عرفانی عالمان شیعی آشنا شود، کوشش شده است متون برگزیده اهم مباحث عرفانی در بُعد نظری و عملی را پوشش دهند.

خواننده این اثر لازم است علاوه بر آشنایی با زبان عربی در حد مطالعه متون تخصصی الهیاتی، لااقل یک دوره فلسفه اسلامی در حد نه‌ایة الحکمة و کلام اسلامی در حد تجرید الاعتقاد را آموخته باشد. هم‌چنین برای استفاده بیشتر از این اثر، لازم است خواننده آن، یک متن عرفانی یا دو واحد درسی عرفان اسلامی را نیز گذرانده باشد.

این کتاب، در بیست فصل طراحی شده است که حاوی امتهات مباحث

عرفانی است. این مباحث به طور کلی در سه قلمرو می‌گنجد:

۱. مباحث مقدماتی که به فلسفه عرفان تعلق دارد؛

۲. مباحث مربوط به عرفان نظری؛

۳. مباحث مربوط به عرفان عملی.

در آغاز کتاب، فصلی مقدماتی درباره چستی عرفان و جایگاه عرفان در اسلام و تشیع ارائه شده که خطوط کلی و دیدگاه مقبول در عرفان را عرضه می‌کند.

در ابتدای هر فصل، مقدمه‌ای کوتاه برای ورود به بحث ارائه شده است.

در پایان هر فصل نیز پرسش‌هایی برای مرور اهمّ مباحث و تفکر درباره آنها طرح شده است.

عنوان کتاب: تهذیب نفس و سیر و سلوک از دیدگاه امام خمینی ره

پدیدآورنده: سید روح الله موسوی خمینی ره

مشخصات نشر: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی ره، سال ۱۳۸۸، تهران

این کتاب، دفتر چهل و چهارم از آثار موضوعی تبیان هاست که توسط مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی ره استخراج و تنظیم شده است. این اثر درباره اخلاق، تقوا و عرفان است که از آثار شفاهی و تألیفات و اسناد مکتوب حضرت امام ره، تهیه و در سه بخش: تهذیب نفس، سیر و سلوک و منازل و مقامات سلوک، تنظیم شده است.

در تنظیم قطعات منتخب هریک از فصول و عنوان های فرعی، ترتیب و توالی تاریخی صدور آنها از طرف امام، ملاک عمل بوده است، نه توالی منطقی مطالب. مشخصات کامل مآخذ هم براساس شماره مسلسل مندرج در پایان هر فیش در انتهای کتاب آورده شده است.

بخش ها و فصل های کتاب عبارت اند از:

* بخش اول: تهذیب نفس:

- فصل اول: اهمیت و ضرورت تهذیب نفس؛
- فصل دوم: انبیا و تهذیب؛
- فصل سوم: علم و تهذیب نفس؛
- فصل چهارم: جوانان و تهذیب نفس؛
- فصل پنجم: مفاسد و نتایج عدم تهذیب نفس؛
- فصل ششم: آثار و فواید تهذیب نفس.

* بخش دوم: سیرو سلوک:

- فصل اول: سلوک و مراحل و مراتب سالکان؛
- فصل دوم: نکته‌هایی در کیفیت سلوک؛
- فصل سوم: ظاهر و باطن؛
- فصل چهارم: حجاب‌ها و موانع.

* بخش سوم: منازل و مقامات سلوک:

- فصل اول: یقظه، فصل دوم: عزم، فصل سوم: مشارطه، مراقبه، محاسبه؛
- فصل چهارم: توبه، فصل پنجم: تفکر، فصل ششم: تذکر و ذکر، فصل هفتم:
- خوف و رجا، فصل هشتم: زهد، فصل نهم: اخلاص، فصل دهم: صبر، فصل
- یازدهم: رضا، فصل دوازدهم: تسلیم و استسلام، فصل سیزدهم: توکل، فصل
- چهاردهم: شکر و فصل پانزدهم: تواضع.

عنوان کتاب: معیشت پرهیزگاران

پدیدآورنده: سید علی خامنه‌ای دام‌ظله

مشخصات نشر: مؤسسه پژوهشی - فرهنگی انقلاب اسلامی، سال ۱۳۹۷، تهران

کتاب حاضر دربرگیرندهٔ بیانات مقام معظم رهبری دام‌ظله در موضوع «تقوا» است. ایشان در سخنان مختلف خود به‌ویژه در خطبه‌های نماز جمعه و در جمع کارگزاران نظام و هم‌چنین در دیدارهای ماه مبارک رمضان، به بحث دربارهٔ تقوا پرداخته‌اند.

ایشان با تعریف مفهوم تقوا و بیان اهمیت و آثار آن و زیان‌های بی‌تقوایی، مخاطبان خود را به رعایت تقوا سفارش کرده‌اند. شرح اقسام تقوا و عرصه‌های آن و راه‌کارهای دست‌یابی به تقوا نیز بخش دیگری از مباحث کتاب است. در تدوین کتاب معیشت پرهیزگاران، تلاش شده است تا حدّ ممکن از درج مطالب مشابه پرهیز شود. هم‌چنین سعی گردیده با دسته‌بندی بیانات ایشان، ساختاری از این بحث در اختیار مخاطب فرهیخته قرار گیرد، اما با توجه به این که ایشان در بیشتر بیانات، تعریف و آثار و اهمیت تقوا را در کنار هم مطرح فرموده‌اند، در برخی از موارد، از تفکیک بخش‌های بیانات خودداری شده است.

این کتاب در پنج فصل تنظیم شده است:

- مفهوم‌شناسی تقوا؛
- اهمیت و جایگاه ارزشی تقوا؛
- آثار و زیان‌های بی‌تقوایی؛
- اقسام تقوا؛
- اهمیت تقوا برای خواص.

عنوان کتاب: روابط اجتماعی از نگاه قرآن

پدیدآورنده: عبدالهادی مسعودی

مشخصات نشر: انتشارات دارالحدیث، سال ۱۳۹۳، قم

این کتاب مشتمل بر عناوینی چون «مفهوم و زمینه روابط اجتماعی»، «گستره ارتباط اجتماعی»، «قرآن و روابط اجتماعی»، «عبادت‌های اجتماعی اسلام»، «آثار روابط اجتماعی» و «اصول حاکم بر روابط اجتماعی» است. از دیگر موضوعات آن می‌توان به: همیاری اجتماعی، هم‌دردی و ایثار، هم‌راهی، مدارا و نرمی، احسان، حلم و بردباری، عفو و گذشت، خیرخواهی و راهنمایی، هم‌نشینی، هم‌سخنی، پیروی و فرمان‌پذیری، ارتباط علمی و همسرداری، اشاره کرد.

در این کتاب، روابط اجتماعی از دیدگاه قرآن این‌گونه بیان شده است: روابط اجتماعی به معنای پوشش‌دهنده همه کردارهای اجتماعی، همان‌گونه که از شخصیت و اراده فردی یک‌یک اعضای جامعه تأثیر می‌پذیرد، از جهان‌بینی و نگرش و بینش کلی حاکم بر آن‌جامعه نیز متأثر است. عمل ارادی انسان نیز از باورها، شناخت‌ها و گرایش‌های او سرچشمه می‌گیرد، که در جامعه دینی، از آموزه‌های اصلی آن دین برخاسته است. پس به گونه‌ای ساده می‌توان تأثیر مستقیم باورهای دینی را در روابط اجتماعی مشاهده کرد.

نویسنده، یکی از اصول حاکم بر روابط اجتماعی را اصل کاستن از نامهربانی می‌داند و در این باره می‌نویسد: «آنچه مهم‌تر است، تصویر ذهنی

ما از نامهربانی است. ما، کسی را که همیشه می‌خندد و تأییدمان می‌کند و هیچ مخالفتی از خود نشان نمی‌دهد، یار مهربان می‌دانیم و آن دیگری را که گاه‌گاه، روی ترش می‌کند و مخالفتی نشان می‌دهد و خرده‌ای می‌گیرد، یار نامهربان می‌خوانیم؛ اما این پندار، پرده‌ای بر حقیقت و مانعی برای شناخت است.»

در این کتاب در خصوص عفو و گذشت می‌خوانیم: عفو زیبا، رابطه زیبایی گذشته را دوباره جان می‌بخشد و لب فروستن از سرزنش و نکوهش، دیده‌ عفو شونده را می‌گشاید و شخصیت عفوکننده را در نظر عفو شونده، بزرگ و دوست‌داشتنی می‌کند.

عنوان کتاب: رفتار اخلاقی انسان با خود

پدیدآورنده: محمدتقی سبحانی نیا

مشخصات نشر: انتشارات دارالحدیث، سال ۱۳۹۲، قم

کتاب رفتار اخلاقی انسان با خود، در اهمیت «رابطه انسان با خود» و «شناخت نفس» نگاشته شده و به تبیین و راه‌های دست‌یابی به آن پرداخته است.

این کتاب، هفت فصل دارد:

- فصل اول: تعریف مفاهیم و بیان کلیات (تعریف واژگانی هم‌چون «رفتار»، «اخلاق»، «ملکه»، «خود» و «نفس» و مفهوم رفتار اخلاقی، بیان رابطه اخلاق با رفتار و موضوع اصالت رفتار یا فضیلت)؛
- فصل دوم: مبانی رفتار اخلاقی با خود (مبانی خداشناختی، انسان‌شناختی، و جهان‌شناختی)؛
- فصل سوم: مفهوم، اهمیت و هدف از اصلاح رفتار اخلاقی انسان با خود و نیز انواع رفتارهای ارتباطی (ابعاد رفتارهای انسان و حوزه‌های رفتاری او، اهمیت و تأثیرگذاری رفتار اخلاقی انسان با خود، تأثیر چشم‌گیر رفتار اخلاقی انسان با خود در اصلاح رفتارهای او در همه حوزه‌های رفتاری)؛
- فصل چهارم: شناخت خود (اهمیت خودشناسی، ابزار شناخت خویش، انواع شناخت خود، راه‌های شناخت خویش در متون دینی)؛
- فصل پنجم: چگونگی رفتار اخلاقی انسان با خود (مواجهه شناختی با خود، مواجهه احساسی با خود و مواجهه رفتاری با خود)؛
- فصل ششم: احساس‌های مطلوب؛

- فصل هفتم: چگونگی رفتار اخلاقی انسان با خود در دو بعد «جسم و رفتار» و «روح و روان».
بنابراین، کتاب را می‌توان در یک تقسیم‌بندی، به دو بخش تقسیم کرد. بخش نخست، حاوی مفاهیم و مباحث مقدماتی، تحلیل مفاهیم و مبانی رفتار با خود است که چهار فصل را به خود اختصاص داده است و در بخش دوم، یعنی از فصل پنجم تا پایان در سه فصل به موضوع اصلی یعنی رفتار اخلاقی با خود پرداخته شده است.

عنوان کتاب: دروغ مصلحت‌آمیز

پدیدآورنده: سید حسن اسلامی

مشخصات نشر: بوستان کتاب، سال ۱۳۹۳، قم

کتاب دروغ مصلحت‌آمیز، حاصل پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده و شامل دو بخش است:

بخش نخست می‌کوشد با ارائه عناصر سازنده دروغ، تعریفی روشن از این رذیلت به دست دهد. آنگاه ابعاد دروغ مصلحت‌آمیز را کاویده و معیارهای ادعایی چنین دروغی بررسی می‌کند.

بخش دوم به بررسی موردی هشت نوع دروغ، مانند: دروغ به کودکان، دروغ برای ترویج دین و دروغ شوهر به زن می‌پردازد که غالباً به نام مصلحت داشتن، مجاز شمرده می‌شوند.

وجود پیوستی در پایان کتاب که در آن گزیده مهم‌ترین نوشته‌های مربوط به این مسأله به زبان فارسی گردآوری شده است، آن را به مرجعی در این زمینه تبدیل می‌کند.

علاوه برگزیده‌هایی از متون فارسی در بخش پیوست، دو متن از کانت هم آمده که یکی از آنها «در باب حق‌پنداری دروغ گفتن به انگیزه‌های انسان دوستانه» است.

عنوان کتاب: نقش عادت در تربیت اسلامی

پدیدآورنده: تقی علی اشرف جودت

مشخصات نشر: امیرکبیر، سال ۱۳۹۳، تهران

عادت، با توجه به نقش مهمی که در زندگی بشر ایفا می‌کند، از دیرباز مورد توجه اندیشمندان و فلاسفه، به‌ویژه علمای اخلاق قرار گرفته است. در قرون معاصر با پیدایی علمی از قبیل روان‌شناسی و تعلیم و تربیت، مسأله عادت، جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص داده است. تعریف، تقسیم‌بندی و بیان ارتباط «عادت» با مسائل دیگر، هم‌چنین دیدگاه اسلام و دیگر مکاتب در مورد چگونگی شکل‌گیری عادت، موضوع اصلی این کتاب است.

کتاب با این عناوین سامان یافته است:

- «معنی و مفهوم عادت»؛
- «ریشه‌ها و زمینه‌ها»؛
- «رابطه عادت با دیگر زمینه‌ها»؛
- «انواع عادت»؛
- «تبیین عادت»؛
- «عوامل مؤثر در تشکیل عادت»؛
- «رابطه عادت و تربیت»؛
- «استفاده از عادت در ابعاد مختلف تربیت»؛
- «مراحل ایجاد عادات مفید»؛
- «روش‌های ترک عادت».

عنوان کتاب: تربیت اخلاقی

پدیدآورنده: محمد داودی؛ زیر نظر: علی رضا اعرافی

مشخصات نشر: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، سال ۱۳۸۷، قم

تربیت اخلاقی، جلد سوم از مجموعه چهارجلدی «سیره تربیتی پیامبر ﷺ» و اهل بیت (علیهم السلام) است که به بررسی ابعاد، روش‌ها و اصول تربیت اخلاقی از دیدگاه معصومان (علیهم السلام) می‌پردازد.

نویسنده، هدف خود را از نوشتن کتاب، به صورتی تحلیلی و مختصر و با ذکر مثال‌ها، شواهد و روایات متعدد، طی پنج فصل دنبال کرده است:

- فصل اول: کلیات (مفهوم‌شناسی، قلمرو تربیت اخلاقی و رابطه آن با ادب‌آموزی، رابطه تربیت اخلاقی با علوم دیگر، تاریخچه تربیت اخلاقی و دورنمایی از مباحث کتاب)؛

- فصل دوم: مروری بر آرا، اندیشه‌ها و رویکردها در تربیت اخلاقی (تربیت اخلاقی از نظر برخی متفکران یونان باستان، تربیت اخلاقی از نظر برخی متفکران مسلمان، تربیت اخلاقی از نظر خواجه نصیرالدین طوسی، تربیت اخلاقی از نظر ابو حامد غزالی، تربیت اخلاقی از نظر برخی روان‌شناسان معاصر مغرب‌زمین، رویکردها به تربیت اخلاقی، رویکردهای متفکران غربی به تربیت اخلاقی و رویکردهای متفکران مسلمان به تربیت اخلاقی)؛

- فصل سوم: هدف تربیت اخلاقی در سیره پیامبر ﷺ و اهل بیت (علیهم السلام) (مفهوم هدف، ضرورت تعیین هدف، بررسی هدف تربیت اخلاقی در

سیره و جمع‌بندی)؛

- فصل چهارم: مبانی و اصول تربیت اخلاقی در سیره پیامبر ﷺ و اهل بیت ﷺ (مفهوم مبنا و اصل، درهم تنیدگی دین و اخلاق، صالح بودن عمل و انگیزه‌عامل، مکمل بودن عقل و وحی، درهم تنیدگی اصل و فضیلت اخلاقی، ذو مراتب بودن اخلاق و جدال پیوسته لشکریان عقل و جهل)؛
- فصل پنجم: روش‌های تربیت اخلاقی در سیره پیامبر ﷺ و اهل بیت ﷺ (روش‌های زمینه‌ساز، روش‌های پرورش آگاهی و بصیرت اخلاقی، روش‌های پرورش گرایش‌ها و عادت‌های مطلوب اخلاقی و روش‌های اصلاح رذایل).

عنوان کتاب: فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی

پدیدآورنده: گروهی از نویسندگان (محمود فتحعلی، مجتبی مصباح، حسن یوسفیان)؛ زیر نظر: آیت الله محمدتقی مصباح یزدی (دامت برکاته)

مشخصات نشر: نشر مدرسه، سال ۱۳۹۰، تهران

این کتاب در راستای به انجام رساندن رسالت بزرگ نهضت نرم‌افزاری و تولید علوم انسانی اسلامی و با الهام گرفتن از رهنمود مقام معظم رهبری درباره لزوم تدوین فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی، به عنوان پیش‌نیاز طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران و بنا بر درخواست وزارت آموزش و پرورش، از سوی معاونت پژوهشی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ره تدوین شد. در این کتاب، بدون پرداختن به سایر دیدگاه‌ها، مستقیماً مبانی مورد قبول اسلام و آثار و نتایج آن در مباحث تعلیم و تربیت اسلامی ارائه شده است. کتاب شامل سه بخش و چهارده فصل است:

* بخش اول: مباحث مقدماتی

- فصل اول: مفهوم‌شناسی؛
- فصل دوم: تعلیم و تربیت و فلسفه آن؛
- فصل سوم: تعلیم و تربیت اسلامی و فلسفه آن.

* بخش دوم: مبانی تعلیم و تربیت اسلامی

- فصل اول: مبانی معرفت‌شناختی؛
- فصل دوم: مبانی هستی‌شناختی؛
- فصل سوم: مبانی الهیاتی؛

- فصل چهارم: مبانی انسان‌شناختی؛
- فصل پنجم: مبانی ارزش‌شناختی.
- * بخش سوم: سایر مؤلفه‌ها
- فصل اول: اهداف تعلیم و تربیت اسلامی؛
- فصل دوم: اصول تعلیم و تربیت اسلامی؛
- فصل سوم: ساحت‌های تعلیم و تربیت اسلامی؛
- فصل چهارم: مراحل تعلیم و تربیت اسلامی؛
- فصل پنجم: عوامل و موانع تعلیم و تربیت اسلامی؛
- فصل ششم: روش‌های تعلیم و تربیت اسلامی.

عنوان کتاب: تربیت اخلاقی در اسلام

پدیدآورنده: مقداد یالجن، ترجمه، تلخیص و اضافات: بهروز رفیعی

مشخصات نشر: انتشارات پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، سال ۱۳۹۷، قم

دکتر مقداد یالجن از اساتید و پژوهشگران عرصه تعلیم و تربیت ترکیه‌ای و دانش‌آموخته رشته علوم تربیتی دانشکده دارالعلوم دانشگاه قاهره (کارشناسی) و رشته فلسفه اسلامی از دانشکده علوم تربیتی دانشگاه عین شمس (ارشد و دکتری) می‌باشد. او در دانشگاه‌های ترکیه و عربستان کرسی تدریس داشته و تاکنون بیش از یکصد اثر علمی از وی منتشر شده است. روش‌های تربیتی را که در قرآن آمده، با توجه به زمینه‌ها و عوامل شکل‌گیری رفتارها، می‌توان در سه حوزه عاطفی (انگیزشی)، شناختی (فکری) و رفتاری مورد توجه قرار داد که در این اثر مورد بحث قرار گرفته است. نویسنده در این نوشتار سعی کرده تا نمایی کلی از تربیت اخلاقی در اسلام ارائه کند. بخش‌های چهارگانه این اثر عبارتند از:

بخش نخست، درباره مفهوم تربیت و اخلاق از منظر اسلام، چیستی تربیت اخلاقی و مفهوم آن از منظر اسلام، هدف تربیت اخلاقی در اسلام و نقش آن در ساختن فرد و اجتماع و تمدن از نگاه اسلام و دانشمندان است. بخش دوم، به مبانی تربیت اخلاقی در اسلام اشاره دارد. در این بخش به مبانی چهارگانه تربیت اخلاقی یعنی اعتقادی، علمی، انسان‌شناختی و جزائی پرداخته شده و این موضوع از نگاه اسلام و دانشمندان باز و بسط یافته است.

بخش سوم، سخن بر سر اصول و روش‌ها و مراحل تربیت اخلاقی از منظر اسلام و دانشمندان است. در این بخش علاوه بر بررسی موضوعاتی همچون اصول و مراحل تربیت اخلاقی، سه روش در زمینه تربیت اخلاقی یعنی روش‌های تلقینی، طبیعی و فعال مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. بخش چهارم و پایانی به بازکاوی عوامل تربیت اخلاقی در اسلام اختصاص یافته است. این بخش از فصل‌های «تربیت اخلاقی از راه اصلاح محیط اجتماعی»، «تربیت اخلاقی از راه پرورش بینش عقلانی»، «تربیت اخلاقی از راه پرورش وجدان اخلاقی حساس و عاطفه اخلاقی»، «تربیت اخلاقی از راه پرورش اراده اخلاقی»، تشکیل شده است.

عنوان کتاب: سنن النبی ﷺ

پدیدآورنده: سید محمدحسین طباطبایی

مشخصات نشر: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، سال ۱۳۸۱، قم

سنن النبی، کتابی درباره آداب و سنت پیامبر ﷺ است. اصل کتاب به زبان عربی است که به زبان های فارسی و اردو ترجمه شده است. علامه طباطبایی با الهام از آیه «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ؛ همانا در پیامبر خدا ﷺ اسوه ای نیکو برای شماست»، کوشیده است کلیاتی از اخلاق و سیر و سلوک و رفتار پیامبر اکرم ﷺ و آنچه «سنت پیامبر» نامیده می شود، بیان کند.

هم چنین، کتاب، شامل ملحقاتی در خصوص شمایل آن حضرت است که به گفته خود نویسنده، این بخش به جهت تیمن و تبرک افزوده شده و نیز بدین سبب که به خلق و خوی آن حضرت در خلال این مطالب اشاراتی رفته است.

در این کتاب، از ذکر وقایع جزئی پرهیز شده و تنها به کلیات و اخلاق آن حضرت اکتفا شده است. در نقل احادیث هم به گفته خود نویسنده، در مقدمه، «به جهت رعایت اختصار، سندهای احادیث را حذف نمودیم. [اما] فرقی میان روایات مسنده و مرسله نهادیم و برای سهولت در کار مراجعان، نام کتاب ها و نویسندگان آنها را ذکر کرده تا اهل تحقیق بتوانند به اصل روایات نقل شده مراجعه نمایند».

اصل کتاب شامل ۲۱ باب و ۴۱۱ حدیث است و ملحقات آن در ۲۳ باب

و ۵۰۷ حدیث و به طور کلی شامل ۹۱۸ حدیث در موضوع آداب و سنن و رفتار پیامبر اکرم ﷺ گرد آمده است.

بیست و یک باب این کتاب عبارت‌اند از:

باب اول: شمائل پیامبر؛ باب دوم: آداب معاشرت پیامبر؛ باب سوم: آداب نظافت و احکام زینت پیامبر؛ باب چهارم: آداب سفر پیامبر؛ باب پنجم: آداب پوشیدنی‌های پیامبر؛ باب ششم: آداب مسکن پیامبر؛ باب هفتم: آداب خوابیدن و بستر پیامبر؛ باب هشتم: آداب زناشویی و تربیت فرزند پیامبر؛ باب نهم: آداب غذاها و آشامیدنی‌ها و آداب سفر پیامبر؛ باب دهم: آداب خلوت‌های پیامبر؛ باب یازدهم: آداب مردگان؛ باب دوازدهم: آداب معالجه و مداوا؛ باب سیزدهم: آداب مسواک زدن؛ باب چهاردهم: آداب وضو گرفتن؛ باب پانزدهم: آداب غسل کردن؛ باب شانزدهم: آداب نماز؛ باب هفدهم: آداب روزه؛ باب هجدهم: آداب اعتکاف؛ باب نوزدهم: آداب صدقه؛ باب بیستم: آداب قرائت قرآن کریم؛ باب بیست و یکم: آداب دعا و ذکر تعدادی دعا و اذکار، ملحقات آداب جمع، ملحقات متفرقه، ملحقات شمائل پیامبر.

عنوان کتاب: گزیده «سیره پیامبر خاتم ﷺ»

پدیدآورنده: محمد محمدی ری شهری

مشخصات نشر: انتشارات دارالحدیث، سال ۱۳۹۶، قم

نگارش کتاب سیره پیامبر خاتم ﷺ در سال ۱۳۸۵ توسط آیت الله ری شهری و با همکاری پژوهشگران پژوهشکده علوم و معارف حدیث آغاز شد و پس از هشت سال منتشر گردید.

اصل کتاب سیره پیامبر خاتم ﷺ در هفت جلد، حدود چهار هزار صفحه، ۴۶۶۵ حدیث و متن تاریخی و ۵۱ بیان و تحلیل منتشر شده است. به منظور بهره‌گیری همگان از کتاب سیره پیامبر خاتم ﷺ، گزیده این کتاب با معیارهای ذیل تدوین گردید:

تمام بخش‌های ده‌گانه کتاب سیره پیامبر خاتم ﷺ و حدود نود درصد فصل‌ها و هفتاد درصد عنوان‌های فرعی و شماری از تحلیل‌ها و مقالات آن، در این گزیده، آورده شده است. از این رو، می‌توان اطمینان داد که این گزیده، جامعیت لازم را داراست؛

آنچه بیش از همه تلخیص گردیده، روایات و گزارش‌های متنوع با موضوع مشابه‌اند که ذیل فصل‌های کتاب اصلی، گرد آمده‌اند؛

جامع‌ترین و گویاترین متن‌ها، از منابع معتبرتر، در ذیل هر عنوان، انتخاب گردیده است؛

بیشتر توضیحات درج‌شده در پانوش‌ها، حذف شده است؛

در پانوش هر متن، به ذکر حد اکثر دو منبع دارای اعتبار بیشتر، بسنده شده است.

فهرست بخش‌های مختلف کتاب گزیده سیره پیامبر خاتم ﷺ عبارت‌اند از:

- بخش یکم: درآمدی بر سیره نبوی؛
- بخش دوم: نگاهی گذرا به سنت و سیره پیامبر ﷺ؛
- بخش سوم: سیره اخلاقی پیامبر ﷺ؛
- بخش چهارم: سیره فردی پیامبر ﷺ؛
- بخش پنجم: سیره خانوادگی پیامبر ﷺ؛
- بخش ششم: سیره اجتماعی پیامبر ﷺ؛
- بخش هفتم: سیره عبادی پیامبر ﷺ؛
- بخش هشتم: سیره اقتصادی پیامبر ﷺ؛
- بخش نهم: سیره آموزشی و پرورشی پیامبر ﷺ؛
- بخش دهم: سیره سیاسی پیامبر ﷺ؛
- بخش یازدهم: سیره جنگی پیامبر ﷺ.

عنوان کتاب: فضیلت های فراموش شده

پدیدآورنده: حسین علی راشد؛ مقدمه و توضیحات: جلال رفیع

مشخصات نشر: مؤسسه فرهنگی و اطلاع رسانی تبیان، سال ۱۳۹۳، قم

این کتاب شرح حال حاج آخوند ملاعباس تربتی، عارف فرزانه، عالم وارسته و شخصیت کم نظیر تاریخ معاصر و پدر خطیب توانا و دانشمند فرزانه مرحوم حسین علی راشد است. حاج آخوند ملاعباس را باید در زمره متشرع ترین عارفان و عارف ترین متشرعان قرار داد. او از مردمی ترین شخصیت هایی است که در همان حال از عابدترین آنها بوده است. مردی که برای خدا خود را وقف مردم کرده بود، برخستگی و گرسنگی غلبه می کرد، بویی از ریاکاری و عوام فریبی و دنیاداری در وجودش نبود و در بسیاری از جهات، واقعاً دومی نداشت. گفته اند که حتی فکر گناه هم نمی کرد. عابد زاهدی بود که زمین را شیار و گندم را درو می کرد. عالم عارفی بود که از عملگی و هیزم جمع کردن و بیل زدن پرهیز نداشت. از آبیاری و کشت کاری در مزرعه فارغ می شد و به فقه و اصول و شرح منظومه در مدرسه می پرداخت. مردم به او عشق می ورزیدند و صاحبان قدرت به عظمت و شکوه خدایی و مردمی او معترف بودند، اما او در همان حال و در اوج محبوبیت و اقتدار خویش از مدرسه و مسجد به مزرعه می رفت و بیل و کلنگ را نه برای افتتاح، بلکه برای امرار معاش به دست می گرفت و کار می کرد. او اهل کشف و کرامت، اسوه تقوی و فضیلت، نمونه وارستگی و آزادگی و قناعت، مستغرق در عوالم عشق و خدمت و مجسمه پارسایی

و معنویت بود. پوشش بسیار ساده‌ای می‌پوشید که از محصولات همان روستا و شهر و مزرعه‌ای که خودش در آن کار می‌کرد، تهیه شده بود.

در این نوشته، ویژگی‌های شایان توجهی است:

۱. خود نگارنده (مرحوم راشد) از خردسالی، این حقایق را در پدر لمس می‌کرده و عقیدهٔ جازم و خدشه‌ناپذیر او را به معنویات و مسائل در پردهٔ غیب، حس می‌نموده است؛

۲. قلم را از گزافه و مبالغه برکنار داشته که این، دأب و عادت مرحوم راشد بود؛

۳. از آن دو مهم‌ترین که کرامات این روح بزرگ را که به ندرت در اولیا دیده می‌شود، به قلم آورده، بی‌وحشت از زمانه و اهل زمان؛ چه، آن مقطع زمانی، وقت سیطرهٔ افکار مادی بود و به امور معنوی اهمیت نمی‌دادند؛ بلکه اعتنا نمی‌کردند. به عبارت روشن‌تر، غرب‌زدگی حاکم، معنویات را از ارج انداخته و به زاویهٔ فراموشی سپرده بود و می‌دانیم که مرحوم راشد با همان غرب‌زده‌ها دمخور بود و در همان دانشگاه‌ها تدریس می‌کرد.

عنوان کتاب: سیاحت شرق

پدیدآورنده: محمدحسن نجفی قوچانی؛ تصحیح و مقدمه: رمضان علی شاکری

مشخصات نشر: امیرکبیر، سال ۱۳۶۲، تهران

سید محمد حسن حسینی (۱۲۹۵-۱۳۶۳ق) ملقب به آقا نجفی قوچانی از دانشمندان شیعه و عالمان دینی قرن چهاردهم قمری است. وی که فقیه، حکیم و ادیب و نویسنده دو کتاب مشهور سیاحت غرب و سیاحت شرق است، در سال ۱۲۹۵ق در روستای خرو یا خروه از توابع شهرستان قوچان تولد یافت. در راه کسب علم و فضیلت تا آنجا پیش رفت که در سن ۳۰ سالگی به درجه اجتهاد رسید و پس از آن تا هنگام مرگ به تدریس، ارشاد و رتق و فتق امور مردم پرداخت. در رفتاری‌ها حامی حقیقی مردم بود و با آن‌که در هنگام مرگ بر تمام منطقه قوچان و حتی شهرستان‌های اطراف نفوذ معنوی فراوانی داشت از مال و منال دنیا هیچ نداشت.

سیاحت شرق شامل رویدادهای زندگی نویسنده و اوضاع و احوال آن زمان ایران و برخی مسائل دیگر است. بیان مواعظ اخلاقی، عبرت‌های تاریخی و ذکر معارف اسلامی شیعی و برخی مباحث انتقادی سیاسی-اجتماعی در قالب و لابه‌لای خاطره‌ها، گزارش وضعیت مردم ایران و عراق و حوزه‌های علمیه و برخی رخداد‌های تاریخی از مطالب این کتاب است. ادبیات عامه‌پسند و طنزگونه، ایجاز، به کار بردن تعبیرهای محلی، استفاده از ضرب‌المثل، استفاده فراوان از شواهد شعری و تصویرسازی‌های جذاب، از مهم‌ترین ویژگی‌های نوشتاری سیاحت شرق است.

مؤلف، کتاب را به عناوین و فصول خاصی دسته‌بندی نکرده و مصحح برای تسهیل کار از نظر دسته‌بندی مطالب و مندرجات کتاب و نیز دست‌نخورده‌گی متن، عناوین و فصول اختراعی خارج از متن بدان افزوده است. مصحح هم‌چنین در توضیح برخی مطالب کتاب که آنها را در پاورقی ذکر کرده، از فضلا و استادان فن مدد گرفته و از کتب و مراجع مربوطه بهره برده است.

مصحح، مطالب کتاب سیاحت شرق را در شش فصل تنظیم کرده است:

- فصل اول: مباحث کلی: دوران کودکی؛
 - فصل دوم: خروج از مشهد به سوی اصفهان از راه کویرطبس و یزد و...؛
 - فصل سوم: ورود به اصفهان؛ تحصیل در نزد استادان و معرفی مختصر علمای مشهور آن شهر و...؛
 - فصل چهارم: ادامهٔ خاطرات راه اصفهان - نجف؛ ورود به کربلا و پس از مدتی کوتاه حرکت به نجف؛ حضور در درس آخوند خراسانی و تصمیم به اقامت در آن شهر مقدّس؛
 - فصل پنجم: تدارک ازدواج؛
 - فصل ششم: شروع جنگ جهانی اول و بازتاب آن در نجف،... مشقّت در زندگی و فراهم شدن مقدمات برگشت به قوچان؛
- این کتاب در سال‌های گوناگون و توسط ناشران مختلف در ایران، چاپ و منتشر گردیده است.

عنوان کتاب: پایه پای آفتاب، جلد‌های ۵ تا ۸

پدیدآورنده: امیررضا ستوده

مشخصات نشر: مؤسسه نشر پنجره، سال ۱۳۸۸، تهران

کتاب حاضر، گفته‌ها و ناگفته‌هایی از زندگی امام خمینی قدس سره را از قول شاگردان، یاران و نزدیکان ایشان بازگو می‌کند. ویرایش اول آن در سال ۱۳۷۳ و در قالب چهار جلد منتشر شد و ویرایش دوم این مجموعه نیز با شش مجلد در سال ۱۳۸۱ به چاپ رسید.

«خاطرات خانواده امام خمینی قدس سره از کودکی تا رحلت ایشان»، «خاطرات اعضای دفتر امام در قم، نجف، پاریس و جماران»، «خاطرات یاران، دوستان و شاگردان امام» و «خاطرات تیم پزشکی امام از زمان ورود ایشان به تهران در سال ۱۳۵۷ تا رحلت» از موضوعات مهم مطرح شده در این مجموعه شش جلدی هستند.

اطلاعات و خاطرات مندرج در این مجموعه از آرشیو صداوسیما، روزنامه‌های کثیرالانتشار و مصاحبه‌های اختصاصی با نزدیکان و دوستان امام خمینی قدس سره گردآوری شده‌اند.

مجموعه خاطرات پایه پای آفتاب به شش فصل تقسیم شده است:

۱. به روایت اهل بیت و بستگان؛
۲. به روایت اعضای دفتر و کارکنان بیت؛
۳. به روایت یاران، شاگردان و دوستان؛
۴. خاطرات پراکنده؛
۵. به روایت گروه پزشکی؛
۶. ... و حکایت همچنان باقی است.

عنوان کتاب: بهشت زندگی

پدیدآورنده: سید جواد مصطفوی

مشخصات نشر: برهان، سال ۱۳۷۹، تهران

این کتاب در واقع جلد سوم کتاب بهشت خانواده، اثر دیگر نویسنده است. دین مقدس اسلام دختر و پسری را که می‌خواهند در آینده، پدر و مادر خانواده و رکن اجتماع انسانی باشند، در این وادی خطرناک، بدون راهنما رها نکرده است؛ بلکه با کمال لطف و عنایت، دست ایشان را گرفته و قدم به قدم، رهبری و راهنمایی نموده و آنان را از خطرات توفان‌ها و گرداب‌ها بر حذر داشته است.

نویسنده برای تأمین این هدف، روابط زن و شوهر را در مراحل زندگی مشترک‌شان، از قرآن کریم، نهج البلاغه، وسائل الشیعة، بحار الأنوار، الوافی و مستدرک الوسائل استخراج و عرضه نموده است.

هدف از تألیف این کتاب، بالابردن میزان آگاهی و علم زوجین در زمینه روابط زندگی مشترک به واسطه مدد گرفتن از قرآن کریم، نهج البلاغه و احادیث و روایات است.

مباحث این کتاب، شامل هفتاد درس است که مهم‌ترین آنها را پنج بخش زیرتشکیل می‌دهد:

۱. عوامل اُلفت و محبت میان زن و شوهر؛
۲. عوامل اختلاف و کدورت آنها و راه علاج آن؛
۳. موقعیت واقعی زن در خانواده از نظر اسلام و تحلیل و بررسی آیات و

روایاتی مانند: ضعف عقل او، شربودن او، استخوان کج بودن او، تأدیب او، مشورت با او، بر حذر بودن از خوبان شان و مانند اینها؛

۴. موضوع حجاب و نظر اسلام نسبت به مقدار محدودیت زن؛

۵. اظهار مطالب غریزه جنسی و تعیین مرز بین حرام و جایز و مطالب متفرقه بسیار دیگری، مانند: سوادآموزی زن، داشتن فرزند، ضرب المثل ها، پزشکی ها و روابط فامیلی، در این کتاب بحث می شود که به خاطر تنوع مطالب و تفتن خاطر خوانندگان، تمام این مباحث، درهم آمیخته و معجون وار بررسی شده اند.

عنوان کتاب: رازهایی دربارهٔ مردان

پدیدآورنده: باربارا دی آنجلیس؛ ترجمه: هادی ابراهیمی، مجید صباغی و مینا امیری (گروه پژوهشی نوین)

مشخصات نشر: نسل نواندیش، سال ۱۳۹۷، تهران

کتاب رازهایی دربارهٔ مردان، نوشته باربارا دی آنجلیس، روان‌شناس و نویسنده آمریکایی، یکی از کتاب‌های پرطرفدار و محبوب برای زنان است. این کتاب به مسائلی می‌پردازد که می‌بایست هرزنی بداند. در این کتاب زنان یاد می‌گیرند تا به عنوان یک زن به جای این که تمام عمر خود را به گله و شکایت دربارهٔ مردان بگذرانند یا این که آنها را برای همیشه کنار بگذارند، سعی کنند تا آنجا که ممکن است در مورد آنها بیشتر بیاموزند تا روابط بهتری بیافرینند.

فصل‌های آورده شده در کتاب عبارت اند از:

- فصل اول: مقدمه؛
- فصل دوم: مردها، آخرین مرز؛
- فصل سوم: شش اشتباه بزرگ؛
- فصل چهارم: جبران کم‌کاری‌های روحی؛
- فصل پنجم: سه راز بزرگ دربارهٔ مردان؛
- فصل ششم: رازهایی دربارهٔ مردان و روابط جنسی؛
- فصل هفتم: سردکننده‌های جنسی؛
- فصل هشتم: رازهایی دربارهٔ برقراری ارتباط با مردان؛
- فصل نهم: چگونه در ابراز احساسات و عواطف، به همسر خود کمک کنیم؛
- فصل دهم: زنان قدرت مند؛
- فصل یازدهم: نتیجه‌گیری.

عنوان کتاب: رازهای دربارهٔ زنان

پدیدآورنده: باربارا دی آنجلیس؛ ترجمه: هادی ابراهیمی (گروه پژوهشی نوین)

مشخصات نشر: نسل نواندیش، سال ۱۳۹۷، تهران

کتاب رازهایی دربارهٔ مردان، نوشته باربارا دی آنجلیس، روان‌شناس و نویسنده آمریکایی، یکی از کتاب‌های پرتیراژ و محبوب برای مردان است. مهم‌ترین هدف این کتاب، علاوه بر درک بهتر و بیشتر مردان از زنان، درک بهتر آنان از خودشان می‌باشد. در سرتاسر کتاب، توصیه‌ها و تمرین‌هایی ارائه شده است که در هرچه قدرت مند کردن مردان و تحکیم روابطشان با همسران‌شان گنجانده شده است.

نویسنده این کتاب را در پانزده فصل تنظیم کرده است:

- فصل اول: زنان عشق را بر هر چیزی مقدم می‌دانند؛
- فصل دوم: خانم‌ها خالق‌اند؛
- فصل سوم: زنان رابطه‌ی مقدسی با زمان دارند؛
- فصل چهارم: خانم‌ها به احساس امنیت نیاز دارند؛
- فصل پنجم: خانم‌ها نیاز دارند احساس ارتباط و نزدیکی کنند؛
- فصل ششم: خانم‌ها نیاز دارند احساس ارزشمندی کنند؛
- فصل هفتم: هفت باور نادرست آقایان در مورد خانم‌ها و دلیل نادرستی آنها؛
- فصل هشتم: چگونه می‌توان از تبدیل یک زن عاقل به دیوانه‌ای پرخاشگر جلوگیری کرد؛
- فصل نهم: چگونه عاشقی کامل و خوب باشیم؛

- فصل دهم: پنج راز در مورد نحوه‌ی ارتباط زنان؛
- فصل یازدهم: ده عادت ارتباطی آقایان که خانم‌ها را عصبی می‌کند؛
- فصل دوازدهم: آنچه خانم‌ها از شنیدن آن بیزارند و آنچه دوست دارند بشنوند؛

- فصل سیزدهم: رازهای جنسی درباره‌ی خانم‌ها؛
- فصل چهاردهم: عوامل سردمزاجی جنسی در زنان؛
- فصل پانزدهم: عوامل تحریک‌کننده جنسی خانم‌ها.

عنوان کتاب: هنر رضایت از زندگی

پدیدآورنده: عباس پسندیده

مشخصات نشر: دفتر نشر معارف، سال ۱۳۹۶، قم

کسی که راه و روش زندگی کردن را آموخته باشد، مسلماً به موفقیت خواهد رسید و از زندگی خود راضی خواهد بود، گرچه آن زندگی دارای فراز و نشیب‌ها و حتی مصائب و مشکلاتی باشد. صاحب نظران علوم انسانی، غالباً فرمول‌هایی برای رضایت‌مندی انسان از زندگی ارائه نموده‌اند؛ اما امتیاز آنچه پیش رو دارید، این است که مسأله را از دیدگاه آیات و احادیث بررسی نموده است. این، نکته قوتی برای کتاب حاضر شمرده می‌شود؛ چرا که خالق انسان به حال او آگاه‌تر است و طبعاً فرمولی که او عرضه می‌کند، قابل قیاس با هیچ‌یک از فرمول‌های دیگر نیست. اوست که جهان و انسان را آفریده و به تمامی نقاط قوت و ضعف و عیان و پنهان آدمی، آگاهی کامل دارد.

یکی از دغدغه‌های دین، رضامندی از زندگی و آموزش مهارت‌های زندگی کردن به پیروان خویش است. متأسفانه این بخش از آموزه‌های دین، کمتر مورد توجه واقع شده‌اند یا اصلاً مورد توجه قرار نگرفته‌اند. بر همین اساس، واحد «حدیث و علوم روان‌شناختی» پژوهشکده علوم و معارف حدیث، تحقیق در زمینه این موضوع را در دستور کار قرار داد و در سال ۱۳۸۴ چاپ نخست کتاب رضایت از زندگی منتشر شد که مورد استقبال فراوان علاقه‌مندان قرار گرفت. با توجه به موضوع کتاب و نیاز جوانان به آن، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، درخواست تلخیص

و ساده‌سازی این اثر را داشت که مورد موافقت پژوهشگرده قرار گرفت و اثر حاضر آماده و در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفت.

عناوین بخش‌ها و فصل‌های کتاب بدین شرح است:

* بخش یکم: باورهای رضامندی:

• فصل یکم: بستر کامیابی؛

• فصل دوم: شناخت واقعیت دنیا؛

• فصل سوم: معنای زندگی؛

• فصل چهارم: روزی زندگی؛

• فصل پنجم: آرزوهای زندگی؛

• فصل ششم: مقایسه در زندگی؛

• فصل هفتم: سخت‌نگیرید.

* بخش دوم: زمینه‌های رضامندی:

• فصل یکم: امکانات خوش‌بختی؛

• فصل دوم: بسترهای شادکامی؛

• فصل سوم: لذت‌انوس.

* بخش سوم: مهارت‌های مقابله با تنیدگی:

• فصل یکم: ضرورت مهارت برای مقابله با تنیدگی؛

• فصل دوم: شناخت واقعیت سختی‌ها؛

• فصل سوم: کنترل تفسیری؛

• فصل چهارم: کنترل اسنادی؛

- فصل پنجم: معناسناسی؛
- فصل ششم: مثبت‌نگری؛
- فصل هفتم: کنترل پاداشی؛
- فصل هشتم: قدرت مند شدن؛
- فصل نهم: تعدیل لذت‌جویی.

عنوان کتاب: معماری عشق پایدار در زندگی زناشویی

پدیدآورنده: سید مسعود راد

مشخصات نشر: نسل نو اندیش، سال ۱۳۹۵، تهران

ازدواج، یک بنا یا ساختمان باشکوهی است که جنبه معنوی دارد و در حقیقت، همان رفتارهایی است که موجب بقای عشق و محبت در زندگی زن و شوهر می‌شود؛ پس ازدواج معماری عشق و محبت است.

در این کتاب اجزا و ساخت بنای معنوی زندگی مشترک به اجزا و نحوه ساخت یک خانه، تشبیه شده است. به نظر ما، در ساختمان معنوی ازدواج نیز بخش‌هایی مانند: خاک، سقف، نور، دیوار، آشپزخانه، حمام، اتاق پذیرایی، پی، اتاق و نشیمن وجود دارد اما این بخش‌ها در ازدواج جنبه معنوی دارد و در حقیقت تشبیهی است که اصول روابط صحیح زن و شوهر را بهتر بیان می‌کند.

در این نوشتار به مسائل بسیار کاربردی، عواملی که مانع تحقق عشق پایدار در زندگی می‌شوند و عواملی که عشق پایدار را در زندگی محقق می‌سازند و بارورتر می‌کنند، پرداخته شده و جایگاه و اهمیت آن در زندگی مورد بررسی قرار گرفته است به طوری که به کارگیری صحیح آن موجب پایداری عشق و محبت در زندگی زناشویی می‌شود. همچنین، نظر دانشمندان و روان‌شناسان، به ویژه مشاوران و درمان‌گران امور زناشویی درج شده و دیدگاه اسلامی هر موضوع نیز به اقتضای آن بررسی شده است.

داستان‌های ذکر شده در این کتاب، اغلب نمونه‌ای از جلسات مشاوره‌اند

و در مواردی هم نقل قول از دیگران است. در کتاب از زبان طنز و کاریکاتور نیز استفاده شده تا تأثیرگذاری آن بیش تر باشد.

برخی موضوعات این کتاب عبارتند از: معماری عشق پایدار، خانواده همسر، ایمان به خدا، مدیریت نیاز جنسی، صداقت و راستی، رعایت انصاف و عدالت، تکریم شخصیت همسر، پنهان کردن کمبودها، یاری همسر، مدیریت خشم و

عنوان کتاب: تبلیغ بر پایه قرآن و حدیث

پدیدآورنده: محمد محمدی ری شهری

مشخصات نشر: دار الحدیث، سال ۱۳۸۲، قم

کتاب حاضر، هشتمین کتاب از دانش‌نامه (موسوعه) میزان الحکمة است که به صورت مستقل، منتشر شده است. کتاب، برای نخستین بار، نصوص اسلامی (متون قرآن و حدیث) را در زمینه هنر تبلیغ، اهمیت و آداب و آفات آن و مسئولیت مبلغ، به صورتی نو و موضوعی، در اختیار مبلغان و پژوهش‌گران قرار می‌دهد.

چند نکته درباره شیوه تدوین کتاب:

تمام روایاتی که مربوط به موضوع «تبلیغ» بوده، از منابع روایی شیعه و اهل سنت، گردآوری شده و با بهره گرفتن از رایانه، و گزینش فراگیرترین و موثق‌ترین روایات (برگرفته از کهن‌ترین منابع)، انجام گرفته است؛ در قسمت «نکته» که در آخر برخی فصل‌ها و باب‌ها آمده، نگرش جامعی به روایات آن باب انعکاس یافته و گاه پیچیدگی‌ای که در برخی روایات آمده، مشخص ساخته است؛

نکته‌ای که از اهمیت بسزایی برخوردار است، این است که کوشیده شده تا حد امکان، از رهگذر تقویت مضمون روایات هر باب با قرائن عقلی و نقلی، نوعی اطمینان به صدور حدیث از معصوم علیه السلام به دست داده شود.

- فصول کتاب عبارت اند از:
- فصل اول: جایگاه تبلیغ؛
 - فصل دوم: جایگاه مبلغ؛
 - فصل سوم: رسالت مبلغ؛
 - فصل چهارم: ویژگی های مبلغ؛
 - فصل پنجم: ابزارهای تبلیغ؛
 - فصل ششم: آداب تبلیغ؛
 - فصل هفتم: آفات تبلیغ؛
 - فصل هشتم: آثار تبلیغ عملی.

عنوان کتاب: اخلاق و آئین نقد


پدیدآورنده: سید حسن اسلامی

مشخصات نشر: خانه کتاب، سال ۱۳۹۱، تهران

کتاب حاضر با هدف بررسی مبانی و آیین نقد کتاب در ایران و به منظور فراهم آوردن بستر مناسب فرهنگ انتقادی در جامعه تدوین شده است. نویسنده در گام نخست با ارائه تعریفی از ماهیت نقد، ضوابط اخلاقی حاکم بر آن را بازگو کرده است. سپس کارکردهای عمده نقد را در چهار محور: «نشان دادن کاستی‌ها و گشودن راه‌های تازه»، «یاری به نویسندگان»، «ارتباط نویسندگان و خوانندگان» و «حفاظت از حریم دانش و سلامت علمی» بررسی کرده است. مؤلف کتاب در گام بعدی، نحوه کاربست اصول اخلاقی نقد را در عمل، با ارائه نمونه‌های واقعی در سه فصل شرح داده است. در این مسیر، ابتدا محورهای نقد آثار تألیفی، سپس شیوه نقد آثار ترجمه شده و در پایان، شیوه پاسخ به نقدها یا ضد نقدها بیان شده است.

 **عنوان کتاب:** اخلاق تدریس

 **پدیدآورنده:** الف.ف. امیدواری

 **مشخصات نشر:** دفتر نشر معارف، سال ۱۳۸۶، قم

مباحث کتاب در دو حوزه «معرفتی و شناختی» و «کرداری و رفتاری» مورد بحث قرار گرفته است. در حوزه اول، به اموری پرداخته می‌شود که توجه استاد به آنها نقش بسیار زیادی در تأثیرگذاری او بر دانش‌آموختگان خواهد داشت و در حوزه دوم نیز به اموری پرداخته شده است که مربوط به نحوه عملکرد و رفتار و گفتار و استاد در برابر دانشجویان و متعلمان است.

در بخش اول، مباحثی هم‌چون نیت، توکل، حق‌مداری، حلم و شکیبایی، داشتن حُسن ظن، لزوم شناخت مخاطبان، آشنایی با روش‌های برقراری ارتباط با جوان، به‌کارگیری کلام رسا و ساده، توجه به لزوم تخلُّق در عمل، خودسازی، توجه به معنویات، لزوم آرامش خاطر و که از نیازهای شخصیتی و اولیه یک معلم خوب به شمار می‌رود، مطرح شده است.

در بخش دوم، مسائل مربوط به وضعیت ظاهری و رفتاری مانند: نحوه لباس و پوشش، بوی بدن، وضعیت و آراستگی سرو صورت، نحوه سخن گفتن، نگاه کردن، انتقادپذیری، تواضع، وفای به عهد، عدم تبعیض، رعایت آداب مناظره و مباحثه و آمده است.

از امتیازات کتاب این است که مؤلف با استفاده از تجارب چندین ساله خود در تدریس و به‌کارگیری مثال‌های متناسب با محیط‌های آموزشی، از آیات و روایات به صورت جذابی استفاده کرده است.

برخی از ویژگی‌های عمده کتاب اخلاق تدریس، عبارت‌اند از: کیفیت مناسب معادل‌سازی و کاربرد اصطلاحات تخصصی (عربی)؛ اعتبار مناسب منابع اسلامی مورد استفاده و استفاده به‌قدر کفایت از منابع موجود برای تبیین موضوعات مورد بحث؛ امانت‌داری مناسب در منبع‌دهی؛ انطباق کامل محتوا با اصول و مبانی دینی و اسلامی؛ رویکرد مناسب اثرنسبت به فرهنگ و ارزش‌های دینی و اسلامی و تلاش مؤلف برای طرح مباحث براساس مثال‌هایی از زندگی بزرگان دینی و وضعیت فعلی دانشگاه‌ها.

عنوان کتاب: دیوان امام (سروده های حضرت امام خمینی ره)

پدیدآورنده: سید روح الله موسوی خمینی ره

مشخصات نشر: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، سال ۱۳۹۲، تهران

مجموعه اشعار امام خمینی ره از آثار ممتاز ادبی - عرفانی، به زبان فارسی و در موضوع عشق به حضرت حق تبارک و تعالی و دیگر موضوعات عرفانی و اخلاقی است که در زمان ها و مکان های مختلف قبل و بعد از انقلاب اسلامی، سروده شده است.

این کتاب از سه بخش تشکیل شده است:

۱. مقدمات (شامل دیباچه ناشر و مقدمه خانم طباطبایی)؛
۲. متن اصلی (شامل ۱۴۹ غزل، ۱۱۷ رباعی، ۳ قصیده، ۲ مسمط، ۱ ترجیع بند و ۲۱ مورد از قطعات و ابیات متفرقه)؛
۳. ضمیمه ها (شامل شرح مختصر اصطلاحات، فهرست اعلام و شناسنامه سروده ها).

در دیباچه کتاب اشاره ای است به منزلت عرفانی و ادبی و سبک شعر امام خمینی و تأثیر پیشینیان بر ایشان و تأثیر ایشان بر ادب معاصر. بعد از دیباچه، مقدمه ای از خانم فاطمه طباطبایی، عروس امام خمینی و همسر یادگار امام، مرحوم حاج سید احمد خمینی آمده است. سرکار خانم فاطمه طباطبایی، در پیدایش بخشی از اشعار این دیوان، نقشی داشته و امام خمینی بعضی از اشعار را به خواهش او سروده و نام او را در برخی از سروده هایش از روی محبت و صمیمیت با اشاره به نام کوچک او به صورت

مخفف، فاطمی آورده است.

اشعار امام خمینی، سرشار از نکته‌ها و اصطلاحات عاشقانه و عرفانی است. او با بهره‌گیری وسیع از اصطلاحات عرفانی در دورانی که این اصطلاحات از سوی برخی متشرعین مورد هجمه و در معرض تهمت بود، جانی تازه به عرفان بخشید و موجب تبرئه و احیای عرفای راستین گردید و از سوی دیگر به جهت شخصیت الهی و قابل ستایش خود و روی آوردن به عرفان حماسی، پویا و حرکت آفرین که به پیروزی و هدایت مقتدرانه انقلاب اسلامی در جهان منجر شد، عرفان اسلامی را از کنج انزوا و جنبه شخصی و درونی صرف، بیرون آورد و آن را با مفاهیم متعالی خود در سطح جامعه عمومیت داد که آثار و برکات این اندیشه بزرگ، نه تنها در ایران، بلکه در میان مسلمانان مبارز کشورهای دیگر به وضوح جلوه‌گراست.

از نظر سبک شناسی ادبی، میزان بهره‌گیری از واژگانی که القای حالت نشاط و امید می‌کنند در شعر امام بسیار زیاد است؛ بی‌تردید این شادابی معنوی و خوش‌بینی و امید به زندگی، از باورهای عمیق دینی و دریافت‌ها و جاذبه‌های عالی عرفانی ایشان سرچشمه گرفته است و بالأخره شعر امام، جوان‌گرا، حرکت آفرین، تاثیرگذار و دارای روحیه حماسی است که حاکی از روح لطیف و بلند او و ایمان و یقین به وعده‌های الهی است.

دیوان اشعار امام از جمله کتاب‌هایی است که هر سال در نمایشگاه کتاب تهران و بعد از آن در کتاب‌فروشی‌های سراسر کشور جزء پرفروش‌ترین آثار ایشان قرار می‌گیرد.

عنوان کتاب: سَمک عیّار

پدیدآورنده: فرامرز پسر خداداد؛ تصحیح: پرویز ناتل خانلری

مشخصات نشر: نشر آگاه، سال ۱۳۹۶، تهران

سَمک عیّار، اولین قصه بلند و رمان‌گونه به زبان فارسی است که در سده ششم هجری نوشته شده است. داستان‌های این کتاب سه جلدی، به دست فرامرز پسر خداداد پسر عبدالله نویسنده (کاتب) ارجانی (ارگان یا بهبهان کنونی در استان خوزستان) جمع‌آوری شده است. وی داستان‌ها را از زبان یک راوی به نام صدقة بن ابوالقاسم فراهم آورده است.

از آنجا که بسیاری از شخصیت‌های اصلی سمک عیار را افراد عادی تشکیل می‌دهند، زبان روایت بسیار صمیمی و دلنشین است و اطلاعات بسیاری درباره زندگی طبقات مختلف جامعه ایران می‌دهد.

شخصیت اصلی کتاب پهلوانی نام‌آور به نام سمک عیار است که طی ماجراهایی با خورشیدشاه سوگند برادری می‌خورد.

ماجرای اصلی کتاب داستان شاه‌زاده‌ای جوانمرد از شهر حلب به نام خورشیدشاه است که برخلاف میل باطنی‌اش که از عشق و عاشقی دوری می‌جست و بر عاشقان می‌خندید، به عشق دختر فغفور شاه، پادشاه چین گرفتار می‌شود و حوادثی شیرین و جذاب به وجود می‌آورد.

شاه‌زاده برای به دست آوردن مه‌پری، به سوی چین حرکت می‌کند. در این میان مردی به نام «سمک عیار» به خورشیدشاه می‌پیوندد و از آن پس بار اصلی حوادث را به دوش می‌کشد. او که مردی عیار است با هم‌دستی

و همراهی افرادی چون شغال پیل زور، روزافزون، سرخ ورد (همسر سمک)، روح‌افزای و چند پهلوان و عیار دیگر در بیشتر رویدادها به کمک خورشیدشاه می‌آید.

شخصیت دیگری که نقش مهمی در داستان برعهده دارد، فرّخ روز، پسر خورشیدشاه است، که او نیز همانند پدر به عشق دختری مبتلامی‌گردد و به سرزمین‌های زیادی لشکرکشی می‌کند و در این میان قسمت قابل توجهی از کتاب را به خود اختصاص داده است.

بخش‌هایی از داستان «سمک عیار» به دلیل از بین رفتن صفحات نسخ از میان رفته و به دست ما نرسیده است. یک بخش از افتادگی متن که مربوط به ابتدای داستان فرّخ روز، توسط دکتر پرویز ناتل خانلری از نسخه‌ای که در گذشته به زبان ترکی ترجمه شده بوده، به فارسی ترجمه شده است.

عنوان کتاب: قابوس نامه

پدیدآورنده: عنصرالمعالی کیکاووس بن اسکندر؛ تصحیح: غلام حسین یوسفی
 مشخصات نشر: انتشارات علمی و فرهنگی، سال ۱۳۸۷، تهران

قابوس نامه اثر عنصرالمعالی کیکاووس بن اسکندر بن وشمگیر بن زیار از شاهزادگان خاندان زیاری است. این خانواده در قرن چهارم و پنجم هجری در شمال ایران به خصوص در گرگان، طبرستان، گیلان، دیلمستان، رویان و ری حکمرانی داشته‌اند.

نام قابوس نامه از نام مؤلف که در تواریخ به نام قابوس دوم معروف است، گرفته شده است. نویسنده این کتاب را برای فرزندش گیلان شاه نوشته و در آن از آداب اجتماعی، تربیت فرزند و آداب مملکت داری سخن گفته است. او خواسته است با تالیف کتاب، حاصل تجربیات خود را در اختیار فرزندش بگذارد و او را راهنمایی کند و مسائل مختلف زندگانی و هنرها و پیشه‌های گوناگون آن زمان را بدو بیاموزد.

قابوس نامه مشتمل بر پیش‌گفتار، مقدمه مصحح، متن کتاب و تعلیقات است که متن کتاب در چهل و چهار باب تدوین شده است. شیوه نگارشی عنصرالمعالی در این کتاب بدین صورت است که در هر باب ابتدا خطاب به پسر خود به تعریف موضوع مورد نظر می‌پردازد و سپس برای توضیح بیشتر مطلب حکایاتی نقل می‌کند.

این کتاب از آثار مهم نثر ساده در اواخر قرن پنجم به حساب می‌آید و شامل موضوعات بسیار متنوعی چون رسوم لشکرکشی، مملکت داری،

دانش و فنون متداول، آیین‌های معمولی زندگی، طرز غذا خوردن و هم‌چنین مسائل اجتماعی و تربیتی مثل عشق ورزیدن، دوست‌گزیدن و فرزند پروردن و خلاصه علومى چون طب، نجوم و شاعری می‌باشد. روش انشای این کتاب، شیوهٔ نثر مرسل یا همان نثر ساده و بی‌پیرایهٔ معمول قرن‌های چهارم و پنجم هجری قمری به سبک تاریخ بلعمی است و نشان‌دهندهٔ دامنهٔ وسیع اطلاعات نویسنده می‌باشد. این کتاب مکرر در ایران و جاهای دیگر به چاپ رسیده؛ اما بهترین تصحیح قابوس‌نامه به کوشش غلام‌حسین یوسفی در سال ۱۳۴۵ش، منتشر شده است. مصحح برای تصحیح کتاب، نسخه کتابخانه فاتح را که قدیمی‌ترین نسخه‌ها و معتبرترین آن‌هاست، اساس کار خود قرار داده است و سعی کرده است که جز در موارد بسیار ضروری تغییری در آن داده نشود.

عنوان کتاب: سیاست نامه (سیرالملوک)

پدیدآورنده: خواجه نظام الملک طوسی؛ تصحیح: هیوبرت دارک

مشخصات نشر: انتشارات علمی و فرهنگی، سال ۱۳۹۰، تهران

سیاست نامه اثر وزیر مشهور و پراوازه سلجوقی، خواجه نظام الملک طوسی، یکی از متن های مهم تاریخی و یکی از آثار مهم نشر فارسی در قرن پنجم هجری است و از شاهکارهای زبان فارسی به شمار می آید. در این کتاب که مشتمل بر مسائل حکومتی، سیاسی و اجتماعی دوره سلجوقیان است، وضع حکومت، سازمان اداری، طبقات اجتماعی و آداب و رسوم روزگار به طور جامع مطرح گردیده است. نظام الملک، نگارش کتاب را به فرمان ملکشاه سلجوقی آغاز کرد و در دوره سلطنت محمد بن ملکشاه (حکومت ۴۹۲-۵۱۱ ق) به پایان رسانید. مصحح در مقدمه اش سال نگارش نیمه اول آن را ۴۷۹ ق و سال نگارش نیمه دوم آن را ۴۸۴ ق دانسته است.

مفاد این کتاب در بخش های زیر دسته بندی می گردد:

- پند و اندرز؛
- نقل هایی از قرآن مجید، احادیث پیامبر ﷺ و یاران او، گفته مشاهیر و بزرگان؛
- حکایات کوتاه؛
- حکایات مفصل؛
- شرح وقایع عصر مؤلف؛
- روایات تاریخی؛
- تفسیر برخی عبارات.